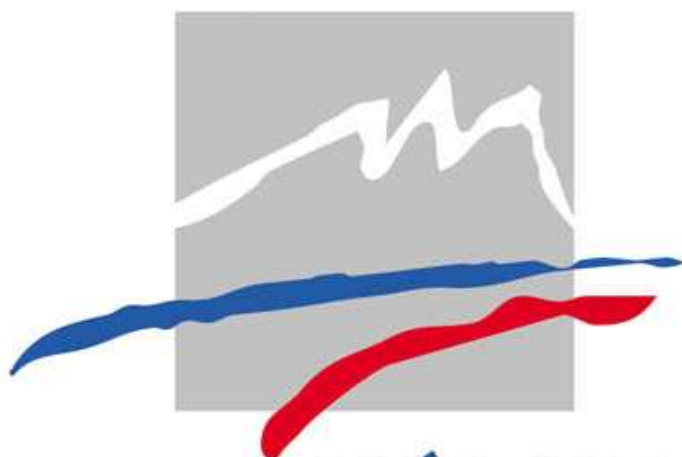


Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja  
Slovenskej republiky

---



NÁRODNÝ  
STRATEGICKÝ  
REFERENČNÝ  
RÁMEC  
2007 - 2013

Bratislava, 29. jún 2007

# Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013

## OBSAH

<b>1. SÚHRNNÝ OBSAH DOKUMENTU .....</b>	<b>4</b>
<b>2. PROCES PRÍPRAVY NSRR .....</b>	<b>6</b>
2.1 PRINCÍP PARTNERSTVA .....	6
2.2 EX ANTE HODNOTENIE NSRR .....	8
<b>3. SÚČASNÁ SITUÁCIA SR - VÝZVA PRE KOHÉZNU POLITIKU .....</b>	<b>9</b>
3.1 VŠEOBECNÉ ÚDAJE .....	9
3.2 SÍDELNÁ ŠTRUKTÚRA SR A JEJ VÝZNAM PRE REGIONÁLNY ROZVOJ .....	11
3.2 MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA SR .....	16
3.3 SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ ANALÝZA SR .....	18
3.3.1 <i>Ludské zdroje</i> .....	18
3.3.1.1 <i>Demografický vývoj</i> .....	19
3.3.1.2 <i>Vzdelávanie a odborná príprava</i> .....	20
3.3.1.3 <i>Zamestnanosť a rozvoj ľudských zdrojov, trh práce</i> .....	23
3.3.1.4 <i>Sociálna exklúzia</i> .....	24
3.3.1.5 <i>Inštitucionálne kapacity</i> .....	25
3.3.2 <i>Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</i> .....	27
3.3.2.1 <i>Dopravná infraštruktúra</i> .....	28
3.3.2.2 <i>Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia</i> .....	30
3.3.2.3 <i>Regionálna infraštruktúra</i> .....	34
3.3.2.4 <i>Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry</i> .....	37
3.3.3 <i>Vedomostná ekonomika</i> .....	39
3.3.3.1 <i>Konkurencieschopnosť podnikov a služieb</i> .....	40
3.3.3.2 <i>Informatizácia spoločnosti</i> .....	47
3.3.3.3 <i>Výskum, vývoj a inovácie</i> .....	49
3.4 VÝSLEDKY SWOT ANALÝZY SÚČASNÉHO STAVU SR .....	53
3.5 HLAVNÉ DISPARITY A FAKTORY ROZVOJA SR .....	58
3.5.1 <i>Makroekonomické východiská</i> .....	58
3.5.2 <i>Hospodárska politika</i> .....	58
3.5.3 <i>Sektorové a regionálne východiská</i> .....	59
3.5.3.1 <i>Ludské zdroje</i> .....	59
3.5.3.2 <i>Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</i> .....	60
3.5.3.3 <i>Vedomostná ekonomika</i> .....	61
3.6 ZÁVERY .....	62
<b>4. VÍZIA A STRATÉGIA HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA SR .....</b>	<b>64</b>
4.1. VÍZIA HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA SR .....	64
4.2. STRATÉGIA 2007 - 2013 .....	65
4.2.1 <i>Východiská stratégie</i> .....	65
4.2.1.1 <i>Výsledky analýz súčasnej situácie SR</i> .....	65
4.2.1.2 <i>Strategické dokumenty EÚ a SR</i> .....	65
4.2.1.3 <i>Zásady pri plánovaní a implementácii príspevkov zo ŠF a KF</i> .....	66
4.2.2 <i>Strategický cieľ 2007 – 2013</i> .....	66
4.2.3 <i>Stratégia ako výsledok tematickej a územnej koncentrácie</i> .....	67
4.2.3.1 <i>Tematická koncentrácia príspevkov</i> .....	68
4.2.3.2 <i>Územná koncentrácia príspevkov</i> .....	70
4.3 PRIORITY A CIELE NSRR .....	74
4.3.1 <i>Strategická priorita Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</i> .....	75

4.3.2	Strategická priorita Vedomostná ekonomika .....	79
4.3.3	Ludské zdroje .....	82
4.3.4	Zhrnutie priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ .....	85
4.3.5	Horizontálne priority.....	86
4.4	SYNERGIA A KOMPLEMENTARITA PRIORÍT V RÁMCI NSRR .....	89
4.5	SÚLAD STRATÉGIE S POLITIKAMI, DOKUMENTMI A CIEĽMI .....	91
4.5.1	Súlad strategických a špecifických priorít NSRR so Strategickými usmerneniami Spoločenstva .....	92
4.5.2	Súlad strategických a špecifických priorít NSRR s prioritami Národného programu reforiem.....	93
4.5.2.1	Príspevok z fondov na realizáciu tzv. lisabonských aktivít.....	94
4.5.3	Prepojenie NSRR a Stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ.....	94
<b>5.</b>	<b>OPERAČNÉ PROGRAMY A ICH KOORDINÁCIA .....</b>	<b>96</b>
5.1	ZOZNAM OPERAČNÝCH PROGRAMOV .....	96
5.2	CHARAKTERISTIKA OPERAČNÝCH PROGRAMOV .....	97
5.2.1	Charakteristika operačných programov cieľa Konvergencia.....	97
5.2.1.1	Regionálny operačný program.....	97
5.2.1.2	Operačný program Životné prostredie.....	98
5.2.1.3	Operačný program Doprava.....	98
5.2.1.4	Operačný program Zdravotníctvo.....	99
5.2.1.5	Operačný program Informatizácia spoločnosti.....	99
5.2.1.6	Operačný program Výskum a vývoj .....	100
5.2.1.7	Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast .....	100
5.2.1.8	Operačný program Vzdelávanie.....	101
5.2.1.9	Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia.....	102
5.2.1.10	Operačný program Technická pomoc .....	102
5.2.2	Charakteristika operačných programov cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť..	104
5.2.2.1	Operačný program Bratislavský kraj (ERDF) .....	104
5.2.2.2	Operačný program Výskum a vývoj.....	104
5.2.2.3	Operačný program Vzdelávanie.....	105
5.2.2.4	Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia.....	105
5.3	KOORDINÁCIA OPERAČNÝCH PROGRAMOV .....	106
5.3.1	Administratívne kapacity.....	106
5.3.2	Národná koordinácia operačných programov .....	107
5.3.3	Koordinácia horizontálnych priorít .....	109
5.3.4	Koordinácia aktivít v oblasti vedomostnej spoločnosti .....	115
5.3.5	Prepojenie a koordinácia aktivít financovaných z ESF a ERDF.....	116
5.3.6	Koordinácia operačných programov s pomocou z fondov EAFRD a EFF .....	117
5.3.7	Koordinácia medzi operačnými programami a príspevkami z EIB a iných finančných nástrojov....	125
5.3.7.1	Vzťahy s Európskou investičnou bankou.....	125
5.3.7.2	Iné finančné nástroje Spoločenstva .....	125
5.4	ZAPOJENIE REGIONÁLNEJ A MIESTNEJ SAMOSPRÁVY DO IMPLEMENTÁCIE OPERAČNÝCH PROGRAMOV .....	126
<b>6.</b>	<b>FINANCOVANIE NSRR .....</b>	<b>128</b>
6.1	SÚHRNNÁ FINANČNÁ TABUĽKA NSRR - INDIKATÍVNE ROČNÉ ALOKÁCIE PODĽA FONDU A PROGRAMU .....	129
6.1.1	Cieľ Konvergencia .....	130
6.1.2	Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.....	132
6.2	REGIONÁLNY PRINCÍP PRIDEĽOVANIA FINANČNÝCH ZDROJOV .....	133
6.3	MIERA POMOCI .....	133
6.4	ADICIONALITA .....	134
6.4.1	Predbežné overenie .....	134
6.4.2	Strednodobé overenie.....	134
6.4.3	Overenie na konci obdobia.....	134
<b>7.</b>	<b>PRÍLOHY.....</b>	<b>136</b>

# 1. SÚHRNNÝ OBSAH DOKUMENTU

Slovenská republika (ďalej „SR“) ako nový členský štát EÚ po prvýkrát čerpala finančné prostriedky z fondov EÚ v oblasti politiky súdržnosti (kohéznej politiky) na základe dokumentu *Rámec podpory Spoločenstva* v rokoch 2004 - 2006, t. j. v skrátenom programovom období, ktoré sa pre pôvodné členské štáty EÚ 15 začalo už v roku 2000. Programové obdobie 2007 - 2013 je teda pre Slovenskú republiku prvým programovým obdobím, v ktorom bude mať možnosť využívať zdroje z fondov EÚ v priebehu celého jeho trvania, a to na základe dokumentu *Národný strategický referenčný rámec* (ďalej „NSRR“).

Tento dokument predstavuje referenčný nástroj na prípravu programovania fondov. Stanovuje národné priority, ktoré budú spolufinancované zo štrukturálnych fondov (ďalej „ŠF“) a Kohézneho fondu (ďalej „KF“) v programovom období 2007 - 2013 v nadväznosti na Strategické usmernenia Spoločenstva o súdržnosti. Zabezpečí, že pomoc z fondov bude využitá v súlade so Strategickými usmerneniami Spoločenstva o súdržnosti a určí prepojenie medzi prioritami Spoločenstva na jednej strane a Národným programom reforiem na druhej strane.

Politika súdržnosti EÚ sa bude v programovom období 2007 - 2013 uskutočňovať prostredníctvom sústreďovania príspevkov z fondov na tri hlavné ciele: Konvergenciu, Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť a Európsku územnú spoluprácu. V rámci cieľa Konvergencia je oprávnené na financovanie z KF celé územie SR. Na financovanie zo ŠF je v rámci tohto cieľa oprávnené územie SR s výnimkou Bratislavského kraja, čo pokrýva 88,84 % populácie SR. Územie Bratislavského kraja s 601 132 obyvateľmi (11,16 %) spadá pod cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Cieľ Európska územná spolupráca je v prípade cezhraničnej spolupráce aplikovateľný na pohraničné regióny NUTS 3<sup>1</sup>; v prípade nadnárodnej spolupráce sú pre tento cieľ oprávnené nadnárodné oblasti (ich zoznam vydáva Európska komisia)<sup>2</sup>; v prípade medzi regionálnou spoluprácou, sieť spolupráce a výmeny skúseností je oprávnené celé územie Spoločenstva<sup>3</sup>.

NSRR pokrýva cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť<sup>4</sup>. Neobsahuje cieľ Európska územná spolupráca<sup>5</sup>.

Z obsahového hľadiska treba za kľúčové časti NSRR považovať analýzu súčasnej situácie SR, víziu a stratégiu vrátane priorít NSRR, členenie stratégie na operačné programy a financovanie NSRR.

Analýza súčasnej situácie SR vychádza z dosiahnutých pozitívnych makroekonomických proporcií, ktoré vytvárajú základný predpoklad tak pre úspešnú konvergenciu SR k EÚ 15, ako aj pre riešenie vnútorných sociálno-ekonomických problémov ďalšieho rozvoja SR, predovšetkým tých, ktoré možno príspevkami zo štrukturálnych fondov ovplyvniť. Osobitná pozornosť je venovaná územným aspektom rozvoja a identifikácií pólov rastu v regiónoch s cieľom územnej koncentrácie príspevkov. Získané poznatky sú prezentované aj formou SWOT analýzy a vyúsťujú do určenia kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja SR.

Strategická časť NSRR vychádza z vízie hospodárskeho a sociálneho rozvoja Slovenska, ktorá je formulovaná ako „celková konvergencia ekonomiky SR priemeru EÚ 15 cestou trvalo udržateľného rozvoja“. Zámerom stratégie je prispieť k napĺňaniu uvedenej vízie v programovom období 2007 - 2013 prostredníctvom riešenia kľúčových disparít pri využití kľúčových faktorov rozvoja SR. Realizácia tohto zámeru vychádza z potreby výrazného zvýšenia konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosti do konca programového obdobia pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja, čo je strategickým cieľom NSRR. Dosiahnutie vízie je otázkou dlhšieho časového obdobia a zasahuje do niekoľkých programových období. Postupy a prostriedky na jej dosiahnutie sú stanovované vytyčovaním strategických cieľov a stratégií ako prostriedku realizácie týchto cieľov vo viacerých programových obdobiach.

<sup>1</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 7, ods. 1.

<sup>2</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 7, ods. 2.

<sup>3</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 7, ods. 3.

<sup>4</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 27, ods. 3 dáva členskému štátu na výber, či začleniť cieľ Európska územná spolupráca do NSRR. NSRR musí povinne obsahovať iba cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

<sup>5</sup> V rámci cieľa Európska územná spolupráca bude SR v programovom období 2007 - 2013 participovať na 4 programoch cezhraničnej spolupráce: program cezhraničnej spolupráce SR – ČR, program cezhraničnej spolupráce SR – Rakúsko, program cezhraničnej spolupráce SR – Poľsko, program cezhraničnej spolupráce SR – Maďarsko a jedným programom susedstva (tzv. NP) SR – Ukrajina – Maďarsko – Rumunsko. Uvedené programy budú financované z ERDF. V rámci budúcej nadnárodnej spolupráce bude SR participovať v dvoch priestoroch, a to v stredoeurópskom a juhovýchodnom. Zároveň sa bude SR zúčastňovať na implementácii programu medziregionálnej spolupráce, ktorý nadväzuje na svojho predchodcu INTERREG III C.

Stratégia nadväzuje na strategické dokumenty EÚ ako aj SR. Ide predovšetkým o Strategické usmernenia Spoločenstva o súdržnosti, Stratégiu konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (tzv. lisabonskú stratégiu pre Slovensko) a Národný program reforiem SR, Koncepciu územného rozvoja Slovenska z roku 2001, Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja z roku 2001 a Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 - 2010. NSRR je centrálnym integrujúcim dokumentom, ktorý definuje a spája podstatné prvky jednotlivých stratégií s cieľom dosiahnuť čo najväčšiu synergiu a efektívnosť pri napĺňaní vízie a dosiahnutí strategického cieľa do roku 2013. V nadväznosti na legislatívu EÚ a nový charakter politiky súdržnosti EÚ vystupuje do popredia Národný program reforiem. Navrhované priority NSRR napĺňajú zámery Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010/Národného programu reforiem vo vzájomnej súvislosti, pričom každá z nich má špecifické miesto a funkciu v celom systéme podpory konkurencieschopnosti.

Na dosiahnutie čo najvyššej efektívnosti alokovaných zdrojov stratégia využíva princíp tematickej a územnej koncentrácie. Počíta sa pritom s pôsobením tak tradičných faktorov rozvoja, ktoré vyplývajú z existujúcich komparatívnych výhod Slovenska, ako aj s pôsobením nových faktorov, ktoré súvisia s budovaním vedomostnej ekonomiky. Príspevky zo ŠF a KF budú tematicky koncentrované na tri strategické priority: infraštruktúru a regionálnu dostupnosť; vedomostnú ekonomiku a ľudské zdroje. Pri územnej koncentrácii stratégie sa vychádza z Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001, keď sa budú v nadväznosti na typ tematickej priority podporovať príspevkami inovačné a kohézne póly rastu tvorené istými centrami osídlenia, pri inovačných póloch rastu i určenými ťažiskami osídlenia.

Priority NSRR sa budú implementovať prostredníctvom siedmich operačných programov<sup>6</sup> v cieľi Konvergencia, troch viaccielových operačných programov<sup>7</sup> (pre cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) a jedného operačného programu<sup>8</sup> v cieľi Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

Na základe dohody o finančnom výhlade EÚ na roky 2007 - 2013 na summite Európskej rady v decembri 2005 by SR mala dostať v programovom období 2007 – 2013 zo ŠF 7, 689 mld. € a z KF 3, 898 mld. €, spolu 11, 587 mld. €. Na základe stanovenej povinnej miery spolufinancovania SR budú tieto finančné prostriedky doplnené o národné verejné zdroje (zo štátneho rozpočtu a rozpočtov samospráv) a súkromné zdroje.<sup>10</sup> Kým príspevky zo ŠF a KF v programovom období 2004 až 2006 prispejú k dynamike rastu HDP v rozsahu nepresahujúcom 0,1 %<sup>11</sup>, tak výrazne vyšší objem finančných prostriedkov z fondov nového programového obdobia a dobiehanie platieb zo súčasného programového obdobia môže prispieť k ekonomickému rastu až o 2 %<sup>12</sup>.

V programovom období 2007 – 2013 už Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EAFRD) a Európsky fond pre rybné hospodárstvo (EFF) nie sú súčasťou ŠF. Politika rozvoja vidieka by mala sprevádzať a dopĺňať politiky podpory trhu a príjmov spoločnej poľnohospodárskej politiky. Politika rybného hospodárstva definuje rámec podpory Spoločenstva pre trvalo udržateľný rozvoj rybného hospodárstva a oblastí rybného hospodárstva. Koordinovaná podpora vidieckych oblastí sa bude spolufinancovať na základe dohodnutých demarkačných línií medzi podporou zo ŠF a z EAFRD.

<sup>6</sup> OP Doprava (ERDF a KF), OP Životné prostredie (ERDF a KF), Regionálny OP (ERDF), OP Zdravotníctvo (ERDF), OP Informatizácia spoločnosti (ERDF), OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (ERDF), OP Technická pomoc (ERDF).

<sup>7</sup> OP Výskum a vývoj (ERDF), OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia (ESF), OP Vzdelávanie (ESF).

<sup>8</sup> OP Bratislavský kraj – ERDF.

<sup>9</sup> Finančné alokácie sú uvedené v bežných cenách.

<sup>10</sup> Určenie miery spolufinancovania z národných verejných zdrojov je upravené v Stratégii financovania ŠF a KF na programové obdobie 2007 až 2013, schválenej uznesením vlády SR č. 834 z 8. 10. 2006.

<sup>11</sup> Za celé programové obdobie v porovnaní s rastom dosiahnutým bez príspevkov zo ŠF a KF.

<sup>12</sup> Kvantifikácie očakávaných dosahov príspevkov boli realizované v rámci ex ante hodnotenia použitím dvoch makroekonomických modelov: modelom HERMIN a CGE.

## 2. PROCES PRÍPRAVY NSRR

### 2.1 Princíp partnerstva

Príprava NSRR prebiehala od začiatku roku 2004 v gescii Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (MVRR SR) podľa harmonogramu schváleného a aktualizovaného vládou SR a po schválení prvej verzie materiálu „Návrh Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013 (1. verzia)“ 19. októbra 2005 uznesením číslo 832 pokračovala v roku 2006 v súlade s príslušnými uzneseniami vlády SR.

Cieľom prvej verzie NSRR bolo poskytnúť východiská pre širokú diskusiu o jeho obsahu so všetkými partnermi na centrálnej, regionálnej a lokálnej úrovni v SR, poskytnúť základný materiál pre otvorenie neformálnych konzultácií o NSRR s Európskou komisiou (EK) koncom októbra 2005 a vytvoriť základ pre vypracovanie a predloženie NSRR do vlády SR v apríli 2006. Materiál svojou štruktúrou vytvoril rámec budúcej finálnej verzie NSRR, aj keď ešte neobsahoval zoznam operačných programov a finančné alokácie. V nadväznosti na výsledky analýzy súčasnej situácie SR, identifikáciu hlavných disparít a faktorov rozvoja bola stanovená dlhodobá vízia SR, stratégia NSRR, sústava priorít pre cieľ Konvergencia i Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť a bol identifikovaný súlad stratégie NSRR so strategickými dokumentmi EÚ a SR.

Druhá verzia NSRR bola schválená 17. mája 2006 uznesením vlády SR číslo 457. Okrem určenia riadiacich orgánov, počtu a názvov operačných programov a finančných alokácií uznesenie stanovilo aj ďalší postup prác na vypracovaní programových dokumentov a implementačných procedúr. 6. júna 2006 bola druhá verzia NSRR predložená EK, od ktorej sa v tomto štádiu očakávali neformálne technické pripomienky k predloženému materiálu.

Po sformovaní novej vlády SR, ktorá vzišla z volieb 17. 6. 2006, sa ukázala potreba vykonať v dokumente schválenom predchádzajúcou vládou určité korekcie na základe technických pripomienok EK, a predovšetkým na základe potreby zosúladiť NSRR s prioritami vlády, vyjadrenými v jej programovom vyhlásení. Dňa 8. októbra 2006 vláda SR schválila uznesením č. 832 aktualizáciu NSRR ako podklad pre vypracovanie finálneho návrhu NSRR a s ním súvisiacich operačných programov, ktorý bol 6. decembra 2006 schválený uznesením vlády SR číslo 1005. Vládou schválený návrh NSRR bol následne 21. decembra 2006 oficiálne predložený EK prostredníctvom elektronického systému riadenia fondov v Európskom spoločenstve SFC 2007 v slovenskom jazyku. Na uľahčenie a urýchlenie komunikácie zaslala SR v januári 2007 EK aj anglický preklad dokumentu.

Jedným z kľúčových princípov procesu prípravy NSRR, je princíp partnerstva tak ako je definovaný Nariadením Rady (ES) č.1083/2006 z 11. júla 2006 (všeobecné nariadenie), podľa ktorého partnerstvo sa týka prípravy, implementácie, monitorovania a hodnotenia operačných programov. Tento princíp sa uplatňoval tak vo vzťahu SR a EK, ako aj vnútri SR. Pri príprave dokumentu sa využívali koncepčné, analytické a podkladové materiály vypracované na zainteresovaných rezortoch a inštitúciách a pri formulácii jednotlivých častí dokumentu sa zvažovali názory a pripomienky všetkých zúčastnených partnerov. Do jednotlivých etáp vypracovania NSRR boli zapojené subjekty v rámci rôznych pracovných skupín prostredníctvom metódy štruktúrovanej odbornej diskusie na viacerých úrovniach.

Na úrovni ministrov bola s cieľom politickej koordinácie prác pri spracovaní NSRR vytvorená *pracovná skupina ministrov*<sup>13</sup>, pod vedením ministra výstavby a regionálneho rozvoja SR. Na technickú národnú koordináciu bola pri MVRR SR zriadená pozícia koordinátorky pre NSRR<sup>14</sup>, pod ktorej záštitou prebiehala odbornotechnická diskusia najmä na úrovni: a) medzirezortnej pracovnej skupiny a b) expertnej skupiny pod názvom „Partnerstvo pre národný rámec“.

*Medzirezortná pracovná skupina* bola vytvorená z odborníkov príslušných ministerstiev prevažne na úrovni generálnych riaditeľov a riaditeľov odborov<sup>15</sup>. Členmi *expertnej skupiny* „Partnerstvo pre národný rámec“, zriadenej pre diskusiu so širokým spektrom partnerov, boli zástupcovia relevantných ministerstiev, samosprávnych krajov, reprezentatívnych združení miest a obcí, odbornej verejnosti, podnikateľských subjektov, reprezentatívnych združení zamestnávateľov a

<sup>13</sup> Zoznam členom pracovnej skupiny ministrov je v prílohe č. 4.

<sup>14</sup> funkcia koordinátorky bola obsadená od 1. 11. 2004 do 15. 6. 2006.

<sup>15</sup> Zoznam členov medzirezortnej pracovnej skupiny pozri v prílohe č. 4.

odborov, mimovládnych neziskových organizácií a ostatných partnerov<sup>16</sup>. V záujme lepšieho zapojenia regiónov do prípravy NSRR sa navyše v gescii koordinátorky pre NSRR uskutočnili i viaceré *bilaterálne pracovné rokovania so zástupcami samosprávnych krajov*. Členovia partnerstva sa priebežne a pravidelne oboznamovali s výstupmi vypracovanými v jednotlivých blokoch prác na NSRR (analytické práce, formulácia vízie a priorít, stratégia implementácie a systém riadenia programov) a predkladali k nim svoje názory, doplnky a pripomienky. Vzhľadom na to, že práce na NSRR pokračovali podľa harmonogramu schváleného a aktualizovaného vládou SR, mohli si partneri primerane tomu organizovať prípravu svojich pripomienok k jednotlivým výstupom prác na NSRR. Práca expertnej skupiny Partnerstvo sa riadila princípom konsenzu, navrhované úpravy teda museli byť prijateľné pre všetkých alebo aspoň pre väčšinu členov partnerstva. Pôda expertnej skupiny zároveň slúžila ako platforma na dvoj- alebo viacstranné stretnutia medzi jej členmi navzájom.

Ďalšími fórami, na ktorých sa uplatňoval princíp partnerstva a ktoré sú previazané s prípravou NSRR, sú *Rada vlády pre regionálnu politiku a dohľad nad štrukturálnymi operáciami*<sup>17</sup> a *Výbor pre štrukturálne fondy a Kohézny fond*<sup>18</sup>.

Všetci zúčastnení partneri mali zároveň možnosť pripomienkovať materiály aj v rámci štandardných medzirezortných pripomienkových konaní<sup>19</sup> pred predložením jednotlivých materiálov na rokovanie vlády SR mali. Zoznam vznesených pripomienok a akceptovanie, čiastočné akceptovanie alebo neakceptovanie štátnymi orgánmi spolu so zdôvodnením bol súčasťou každého materiálu pre vládu SR, týkajúceho sa určitého štádia prác na NSRR – návrhu strategického cieľa a priorít NSRR v júni 2005, prvej verzii NSRR v októbri 2005, druhej verzii NSRR v máji 2006, návrhu aktualizácie NSRR v októbri 2006 a finálneho návrhu NSRR v decembri 2006. Medzi akceptované a zapracované návrhy partnerov patrí o. i. aj zaradenie oblasti železničnej verejnej osobnej dopravy do Operačného programu Doprava a aktivít v oblasti podpory rozvoja inštitucionálnej kapacity a zlepšenia kvality neziskových organizácií do Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Pri niektorých aspektoch NSRR, či Regionálneho operačného programu, bola kľúčová úzka spolupráca MVRR SR so zástupcami samosprávnych krajov, a to predovšetkým v prípade vypracovania zoznamu obcí pre účely uplatňovania územnej koncentrácie príspevkov z fondov a stanovenia deliacej línie medzi podporou zo ŠF a EAFRD a v prípade stanovenia regionálnych alokácií pre jednotlivé regióny NUTS 2 v rámci Regionálneho operačného programu.

S cieľom poskytnúť priestor na diskusiu k NSRR aj partnerom, ktorí neboli priamymi členmi pracovných skupín či orgánov, zaoberajúcich sa prípravou SR na budúce programové obdobie, bol návrh NSRR prezentovaný na regionálnych konferenciách poriadaných MVRR SR: v októbri 2005 k prvej verzii NSRR a vo februári - marci 2006 k druhej verzii NSRR. Cieľom konferencií bolo predstaviť verejnosti víziu, stratégiu a priority NSRR a vytvoriť priestor na otvorenú a odbornú diskusiu o ich obsahu. Na prezentovanie vízie, stratégie a priorít NSRR sa využívali aj konferencie, semináre a workshopy poriadané regionálnymi samosprávami, euroregiónmi, profesijnými združeniami a inými mimovládnymi fórami SR.

Rovnako ako na vnútroštátnej úrovni bol v zmysle všeobecného nariadenia uplatňovaný princíp partnerstva aj vo vzťahu slovenských orgánov pripravujúcich návrh NSRR a EK. Princíp bol naplňovaný jednak pravidelnými pracovnými kontaktmi a komunikáciou spracovateľov NSRR s generálnym riaditeľstvom pre regionálny rozvoj (DG REGIO) a ďalšími direktoriátmi EK, jednak opakovanými neformálnymi technickými konzultáciami k jednotlivým štádiám prác na NSRR, a k pripravovanému obsahu NSRR a operačných programov. Neformálne konzultácie prebiehali od septembra 2005 až do 27. februára 2007, kedy boli medzi SR a EK otvorené oficiálne rokovania o návrhu NSRR, ktorý SR oficiálne predložila Komisii 21. decembra 2006.

V súlade so všeobecným nariadením (1083/2006) bude princíp partnerstva uplatňovaný aj v implemetačnej fáze NSRR a operačných programov v rokoch 2007 až 2013, predovšetkým v zložení

<sup>16</sup> Zoznam členov expertnej skupiny pozri v prílohe č. 4. Výber členov expertnej skupiny bol realizovaný na základe oslovenia reprezentatívnych združení sociálno-ekonomických partnerov so žiadosťou o nomináciu člena do tejto skupiny. V prípade mimovládnych organizácií, prostredníctvom Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie boli MVO požiadané aby spomedzi seba nominovali dvoch zástupcov za členov skupiny.

<sup>17</sup> Poradný orgán vlády SR pre otázky regionálnej politiky, ktorý dohliada a podporuje presadzovanie princípu partnerstva v jednotlivých oblastiach regionálnej politiky; medzi prizývaných členov Rady patria predsedovia samosprávnych krajov, predseda Združenia miest a obcí Slovenska, predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory a predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory.

<sup>18</sup> Medzirezortný, koordinačný a poradný orgán pre štrukturálnu pomoc EÚ zriadený pri MVRR SR, ktorého členmi sú okrem zástupcov rezortov i zástupcovia samosprávnych krajov, Združenie miest a obcí Slovenska, predstavitelia neziskových organizácií a iných inštitúcií.

<sup>19</sup> Riadi sa metodickým pokynom a smernicou na prípravu a predkladanie materiálov na rokovanie vlády SR ([www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=916](http://www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=916))

monitorovacích výborov jednotlivých operačných programov a Národného monitorovacieho výboru pre NSRR, prostredníctvom ktorých budú všetci zúčastnení sociálno-ekonomickí partneri zapojení do hodnotenia efektívnosti a účinnosti využívania prostriedkov z fondov o.i. aj formou prerokovania výročných správ o implementácii operačných programov a NSRR. S plnohodnotným zastúpením sociálno-ekonomických partnerov bude pokračovať aj fungovanie Rady vlády pre regionálnu politiku a dohľad nad štrukturálnymi operáciami.

## **2.2 Ex ante hodnotenie NSRR**

Ex ante hodnotenie NSRR vykonala externá organizácia – Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, pričom prebiehalo súbežne s prípravou jednotlivých častí NSRR až do vypracovania finálnej verzie NSRR. Príprava NSRR a jeho ex ante hodnotenie bol interaktívny a iteratívny proces. Úlohou ex ante hodnotiteľa bolo v interakcii s MVRR SR priebežne pripravovať hodnotiace stanoviská a námety k jednotlivým častiam pripravovaného dokumentu a na záver zhodnotenie návrhu celého NSRR. Ex ante hodnotiteľ sa zúčastňoval odbornotechnických diskusií pracovných skupín fungujúcich na prícipie partnerstva, ktoré organizovalo MVRR SR, aktívne sledoval pripomienky a námety partnerov a prezentoval svoje stanoviská. Týmto spôsobom bol schopný operatívne ovplyvňovať obsah dokumentu a jeho participácia na diskusiách mala na konečnú podobu NSRR minimálne rovnaký vplyv ako jeho vypracúvanie pripomienok k jednotlivým fázam prác na dokumente.

Pripomienkami ex ante hodnotiteľa, ktoré pozitívne ovplyvnili obsah NSRR, bolo o.i. zahrnutie kapitoly 4.5.3 „Prepojenie NSRR a Stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ“ alebo odporúčanie dôslednejšie zahrnúť do opisu stratégie a priorít NSRR aj územie cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Ex ante hodnotiteľ taktiež akcentoval potrebu využiť rozvinutú polycentrickú sústavu miest SR ako rozvojový skelet intervencií, čo sa premietlo do územnej koncentrácie NSRR definovanej prostredníctvom inovačných a kohéznych pólov rastu. Ďalšími odporúčaniami boli o.i. viac rozpracovať otázky v energetickej efektívnosti a posilniť prepojenie vedy a výskumu s vývojom poznania vo svete.

Záverečnú správu ex ante hodnotiteľa preložilo MVRR SR v anglickom preklade EK v júni 2006. Ex ante hodnotiteľ v záverečnej správe vyjadril tieto závery:

Návrh NSRR je pokusom o vyvážené využitie štrukturálnych intervencií z viacerých hľadísk:

1. Smeruje k skĺbeniu tematického a regionálneho prístupu, pričom sa ukazuje ako nevyhnutné dopracovať tento prístup v operačných programoch.
2. Umožňuje vyvážený prístup medzi krátko-, stredno- a dlhodobými intervenciami, najmä z hľadiska zamestnanosti. Ide najmä o väzbu krátkodobého rastu spôsobeného budovaním infraštruktúry, o rozvoj MSP, ako aj o dlhodobý rozvoj v oblasti vzdelávania, výskumu a inovácií.
3. Podporuje vyváženosť medzi veľkými investíciami a vhodne štruktúrovanými programami menších aktivít s rozptylom do väčšieho počtu centier.
4. Umožňuje vyvážiť štandardné investície do regionálnej infraštruktúry s podporou inovácií a rizikového kapitálu.
5. Predpokladá rešpektovanie politiky priestorového plánovania na vlastnom území prostredníctvom Koncepcie územného rozvoja Slovenska (KURS) v oblasti regionálneho rozvoja, pri rozvíjaní decentralizovanej štruktúry ekonomiky. Rozvojom polycentrickej siete sídelnej štruktúry SR nadväzuje na celoeurópsku polycentrickú sídelnú sústavu a komunikačnú kostru prostredníctvom medzinárodných dopravných koridorov.

**Ex ante hodnotiteľ odporučil NSRR ako základ na vyjednávanie vlády Slovenskej republiky s Európskou komisiou.**



### 3. SÚČASNÁ SITUÁCIA SR - výzva pre kohéznú politiku

#### 3.1 Všeobecné údaje

Slovenská republika po roku 1989 prešla významnými politickými, ekonomickými a sociálnymi zmenami, ktorých vyvrcholením bol vstup SR do Európskej únie 1. mája 2004. Slovensko je členom aj ďalších medzinárodných organizácií akými sú napríklad NATO, OSN, UNESCO, OECD, OBSE, CERN, WHO, WTO, INTERPOL a iné.

SR je vnútrozemským štátom v strednej Európe, ktorý hraničí s piatimi štátmi: na západe s Českou republikou (dĺžka hranice 240 km), na juhozápade s Rakúskom (107 km), na juhu s Maďarskom (678 km), na východe s Ukrajinou (98 km) a na severe s Poľskom (597 km). Rozloha SR je 49 035 km<sup>2</sup>. Je súčasťou ekoregiónu Karpaty. Najvyšším bodom Slovenska je Gerlachovský štít: 2655 m n. m., najnižším Streda nad Bodrogom: 94 m n. m. Najhodnotnejšie územia boli vyhlásené za chránené, patrí k nim 9 národných parkov a 14 chránených krajinných oblastí, ako aj územia navrhované podľa predpisov EÚ na zaradenie do sústavy NATURA 2000. Územie Slovenska je súčasťou medzinárodného povodia Dunaja a úmoria Čierneho mora a medzinárodného povodia Visly, ktoré patrí do úmoria Baltského mora. Dunaj je najväčšou riekou, ktorá spája Slovensko s Čiernym morom a prostredníctvom kanála aj so Severným morom. Na Slovensku je 50 vodných nádrží s objemom nad 1 mil. m<sup>3</sup> a takmer 1650 výverov minerálnych vôd. Osobitnú skupinu medzi prírodnými minerálnymi vodami tvoria prírodné liečivé vody, ktoré sa využívajú na balneoterapeutické účely v 16 kúpeľoch celoštátneho významu (napr. Piešťany, Sliač, Trenčianske Teplice, Bardejov, Dudince).

Počet obyvateľov bol podľa ŠÚ SR k 31.12. 2004 5 384 822 (z toho 51,5 % žien), priemerná hustota obyvateľstva bola 109,8 obyvateľov na km<sup>2</sup>. 85,8 % obyvateľstva sa podľa výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 hlási k slovenskej národnosti, 9,7 % k maďarskej, 1,7 % k rómskej, ostatné národnosti sa pohybujú pod hranicou 1% z celkového počtu obyvateľstva.

Najväčšími mestskými oblasťami sú hlavné mesto SR Bratislava (425 155 obyvateľov v roku 2004) na západe a Košice (235 006, r. 2004) na východe. Ďalšie menšie ale významné sídla predstavuje zvyšných 6 krajských miest (Banská Bystrica, Nitra, Trnava, Trenčín, Prešov a Žilina) a mestá Martin a Poprad.

Organizačnú štruktúru a územnosprávne usporiadanie územia SR určujú viaceré zákony. Zákomom č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a zákonom č. 517/1990 Zb. o územnom a správnom usporiadaní SR sa definovalo postavenie obcí ako samosprávnych celkov, ktoré platí dodnes. Podľa zákona č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR bolo územie SR rozdelené na 8 krajov a 79 okresov. V členení podľa týchto celkov sa vykonávala miestna štátna správa.

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) ustanovil 8 samosprávnych krajov (vyšších územných celkov – ďalej len „VÚC“) ako ďalšiu úroveň samosprávnych celkov. Na tieto samosprávne celky a na obce postupne v rokoch 2002 – 2004 prešla podstatná časť pôsobnosti miestnej štátnej správy zákonom č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky.

K 1. januáru 2004 sa viacerými zákonmi uskutočnili rozsiahle zmeny usporiadania a organizácie miestnej štátnej správy. Dôvodom bol presun viac ako 400 kompetencií zo štátnej správy na obce a vyššie územné celky a zámer zvýšiť efektívnosť a kvalitu riadenia v štátnej správe.

VÚC a obce sú právnickými osobami. Vlastnia majetok, majú svoj rozpočet, personálnu a finančnú nezávislosť, môžu podnikáť, vyberajú správne poplatky. Môžu sa zúčastňovať medzinárodnej, cezhraničnej a vnútroštátnej spolupráce. Samospráva sa vykonáva volenými orgánmi a referendum. VÚC a obce môžu vydávať vo vlastných kompetenciách všeobecne záväzné nariadenia.

Samospráva VÚC má samosprávne (originálne) kompetencie, ale vykonáva aj niektoré prenesené úlohy štátnej správy (napr. časť kompetencií v školstve, zdravotníctve, cestnej doprave). Medzi originálne kompetencie VÚC patria: cesty II. a III. triedy, územné plánovanie, regionálny rozvoj, vlastná investičná činnosť, stredné školstvo, nemocnice, niektoré zariadenia sociálnych služieb (domov dôchodcov, sociálne služby pre deti, krízové stredisko, detské domovy), kultúrne zariadenia (galérie, múzeá, divadlá, niektoré knižnice), participácia na civilnej ochrane, licencie pre lekárne a súkromných lekárov.

Obce rovnako zabezpečujú samosprávnu pôsobnosť (originálne kompetencie) a vo vybraných oblastiach, kde je to pre štát výhodnejšie, aj výkon prenesenej pôsobnosti štátnej správy. Ide o oblasť

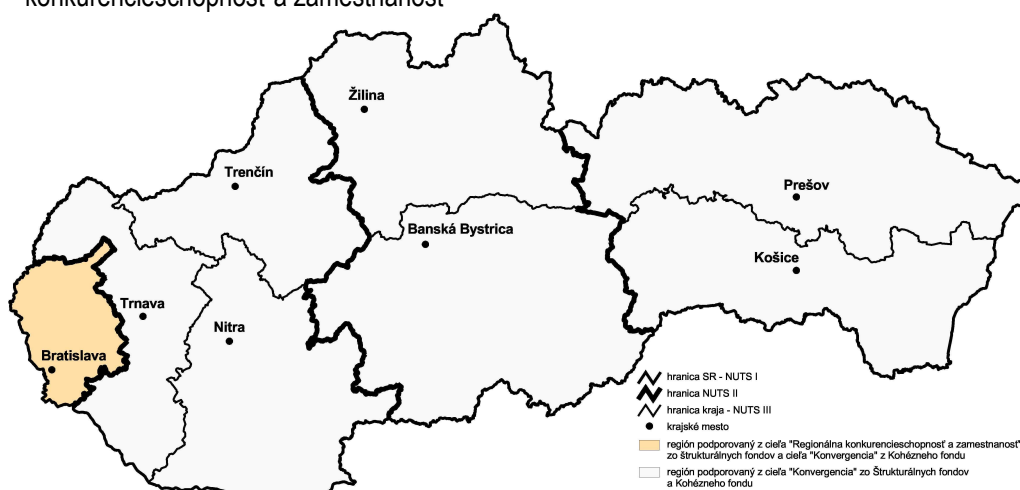
matrík, stavebného poriadku a časti kompetencií v školstve. Medzi originálne kompetencie obcí patria: miestne komunikácie, hromadná doprava, verejné priestranstvá, zeleň, čistota, ochrana prírody a životného prostredia, vodné hospodárstvo, odkanalizovanie, komunálny odpad, územné plánovanie, miestny rozvoj, bývanie, predškolské a školské zariadenia, sociálne zariadenia, polikliniky, niektoré nemocnice, kultúra, osvedčovanie listín, niektoré priestupky, miestna polícia, výber miestnych daní a poplatkov, participácia na regionálnych plánoch.

Podľa klasifikačného systému štatistických územných jednotiek zavedených EUROSTATOM sa vyčlenili tri regionálne a dve lokálne úrovne. Celé územie SR je definované ako jednotka NUTS 1, regióny NUTS 2 sú tvorené dvomi až tromi jednotkami NUTS 3. Jednotkami NUTS 3 sú jednotlivé kraje. Lokálnymi úrovňami sú LAU 1, ktorú tvoria okresy a LAU 2, ktorú tvoria obce.

**Tabuľka 1:** Platná územná systemizácia SR v zmysle uznesenia vlády SR č. 157/2002 z 20. februára 2002

Jednotka	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
Počet územných celkov	1	4	8
Územný celok/celky	Slovensko	Bratislavský kraj	Bratislavský kraj
		západné Slovensko	Trnavský kraj Nitriansky kraj Trenčiansky kraj
		stredné Slovensko	Banskobystrický kraj Žilinský kraj
		východné Slovensko	Košický kraj Prešovský kraj

**Obrázok 1:** Územie SR v členení na regióny NUTS 2 a NUTS 3 podľa cieľa „Konvergencia“ a „Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť“<sup>20</sup>



**Tabuľka 2:** Základné informácie o území (k 31. 12. 2004)

Regióny SR NUTS 3	Rozloha (km <sup>2</sup> )	Obyvateľstvo k 31.12.	Hustota obyv. na km <sup>2</sup>	Počet obcí		Stupeň urbanizácie v % <sup>20</sup>
				spolu <sup>21</sup>	Z toho mestá	
Bratislavský kraj	2 052	601 132	292,9	73	7	83,36
Trnavský kraj	4 147	553 198	133,4	251	16	49,57
Trenčiansky kraj	4 502	601 392	133,6	276	18	57,36
Nitriansky kraj	6 344	709 350	111,8	354	15	47,47
Žilinský kraj	6 801	694 129	102,1	315	18	50,84
Banskobystrický kraj	9 455	658 368	69,6	516	24	53,97
Prešovský kraj	8 981	796 745	88,7	666	23	49,25
Košický kraj	6 752	770 508	114,1	440	17	56,27
<b>Slovenská republika</b>	<b>49 034</b>	<b>5 384 822</b>	<b>109,8</b>	<b>2 891</b>	<b>138</b>	<b>55,55</b>

Zdroj: ŠÚ SR

<sup>20</sup> Podiel obyvateľov bývajúcich v mestách na celkovom počte obyvateľov za rok 2003.

<sup>21</sup> Vrátane 4 vojenských obvodov.

V roku 2003 úroveň HDP na obyvateľa vyjadrená v PKS (EÚ-25 = 100 %) v SR dosiahla 52,2 %<sup>22</sup>. Porovnanie jednotlivých oblastí (NUTS 2) ukazuje, že okrem Bratislavského kraja, ktorý v roku 2003 dosiahol úroveň 119,7 % priemeru EÚ-25 (t. j. je oprávnený región na financovanie zo ŠF z cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť), ostatné oblasti Slovenska sa pohybujú od 31,5 % do 54,2 % (t. j. sú oprávnenými regiónmi na financovanie zo ŠF v cieľi Konvergencia).

**Tabuľka 3:** HDP na obyvateľa v PKS podľa krajov a v % úrovne EÚ-15 a EÚ-25

Regióny SR NUTS 3	2003*			2002			2001		
	v PKS	% EÚ15	% EÚ25	v PKS	% EÚ15	% EÚ25	v PKS	% EÚ15	% EÚ25
Bratislavský kraj	25 664	109,4	119,7	25 351	109,3	119,7	22 812	101,2	111,3
Trnavský kraj	11 628	49,6	54,2	10 700	46,1	50,5	10 043	44,6	49,0
Trenčiansky kraj	10 118	43,1	47,2	9 847	42,5	46,5	9 251	41,0	45,1
Nitriansky kraj	9 657	41,2	45,0	9 004	38,8	42,5	8 410	37,3	41,0
Žilinský kraj	8 915	38,0	41,6	8 701	37,5	41,1	8 138	36,1	39,7
Banskobystrický kraj	9 554	40,7	44,5	9 299	40,1	43,9	8 400	37,3	41,0
Prešovský kraj	6 753	28,8	31,5	6 640	28,6	31,4	6 029	26,7	29,4
Košický kraj	9 913	42,2	46,2	9 813	42,3	46,4	9 251	41,0	45,1
SR spolu	11 195	47,7	52,2	10 857	46,8	51,3	10 009	44,4	48,8
EÚ-15	23 463	100,0	91,4	23 195	100,0	91,2	22 541	100,0	91,0
EÚ-25	21 447	109,4	100,0	21 164	109,6	100,0	20 510	109,9	100,0

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálne porovnania, 2005, \*Údaje sú predbežné, budú spresnené na základe výpočtu EUROSTATOM

Pri analýze súčasnej situácie sa pre potreby NSRR vychádza zo súčasnej úrovne a trendov celkovej konvergencie SR k vyspelým krajinám EÚ. Oblasť celkovej konvergencie pozostáva z troch parciálnych okruhov konvergencie: nominálnej konvergencie, reálnej konvergencie a štrukturálnej konvergencie. Oblasť nominálnej konvergencie má implikácie predovšetkým na oblasť fiškálnej a menovej politiky, ktoré danú oblasť pravidelne monitorujú, hodnotia a riadia. Oblasť nominálnej konvergencie je popísaná v kapitole 3.2. Pre zameranie NSRR je z tohto pohľadu relevantná a detailne analyzovaná predovšetkým oblasť štrukturálnej a reálnej konvergencie, ktorú NSRR prostredníctvom príspevkov zo ŠF priamo ovplyvňuje. Oblasť reálnej a štrukturálnej konvergencie je popísaná v kapitole 3.3.

### 3.2 Sídlná štruktúra SR a jej význam pre regionálny rozvoj

SR sa v súčasnosti nachádza v stave určitej fragmentácie spoločnosti, ktorá má svoj územný, sídelný a sociálno-ekonomický priemet a prejavuje sa v horizontálnej sociálno-priestorovej diferenciacii a vo vertikálnej sociálno-ekonomickej polarizácii. Zložitosť situácie spočíva v tom, že obe tieto problémové dimenzie sa stretávajú spravidla v tých istých regiónoch a územiach, čím sa komplikujú rozvojové možnosti týchto území a zároveň vyžadujú systémové a komplexné riešenie. V SR existuje široké spektrum oblastí, ktoré sú charakteristické osobitými problémami. Ide napr. o štrukturálne typy s málo diverzifikovanou a zastaranou hospodárskou štruktúrou, kombinovanou nedostatočnou rozvinutosťou technickej infraštruktúry a veľkým podielom problémového obyvateľstva, postihnutých konverziou zbrojného priemyslu a rozpadom vnútorných trhov, prihraničných a jednostranne poľnohospodársky orientovaných regiónov, s útlmom baníctva a stavebníctva atď.. Podobne možno vymedziť i iné typológie na základe výskytu chudoby, sociálno-demografických problémov, sociálno-priestorových problémov a pod..

Územný rozvoj a rozvoj sídelného systému je v SR zakotvený v koncepcii územného rozvoja Slovenska 2001, ktorá predstavuje celoštátny územnoplánovací dokument, schválený vládou SR v roku 2001. Koncepcia charakterizuje jednotlivé sídelné štruktúry a základné princípy ich rozvoja, pričom jej záväzná časť vydaná nariadením vlády SR v roku 2002 vymedzila okrem iného hierarchiu ťažísk osídlenia a rozvojových osí, ako základné prvky sídelnej štruktúry.

Pri hodnotení súčasného stavu SR treba mať na zreteli skutočnosť, že NUTS 2 Bratislavský kraj má z funkcie hlavného mesta a geografickej polohy iný charakter ako ostatné regióny NUTS 2. Jeho výnimočné postavenie sa prejavuje tak v jeho ekonomickej výkonnosti ako aj konkurencieschopnosti. Bratislavský kraj sa v roku 2003 podieľal na HDP Slovenska viac ako 25%,

<sup>22</sup> Predbežný údaj podľa ŠÚ SR, Regionálne porovnania 2005.

dosahoval najvyššiu mieru zamestnanosti, produktivitu práce, má najvyšší podiel občanov zapojených do celoživotného vzdelávania a realizuje sa v ňom viac ako 50% celoslovenského výskumu.

Bratislavský kraj je zároveň regiónom NUTS 2 aj NUTS 3. V rámci SR má Bratislavský kraj okrajovú polohu. Významná je poloha regiónu a ťažiska osídlenia najvyššieho hierarchického rangu Bratislavy vzhľadom k hlavným a vedľajším sídelným a dopravným rozvojovým osiam, ktoré sa zbiehajú a pretínajú na území kraja. Poloha regiónu, v centrálnej časti strednej Európy, z hľadiska rozvojových možností predstavuje významný rozvojový potenciál. Región je súčasťou dynamicky sa rozvíjajúceho tzv. „zlatého trojuholníka“ (Viedeň – Bratislava – Győr / Budapešť). Význam má prihraničná poloha s Maďarskom a Rakúskom a relatívna blízkosť európskych veľkomiest - Viedne (cca 45 km) a Budapešti (cca 200 km) a administratívneho centra dynamicky sa rozvíjajúceho Juhomoravského kraja - Brna (cca 120 km). Poloha na multimodálnom dopravnom systéme Európy predurčuje tranzitívnosť územia v západo-východnom aj severo-južnom smere.

Polyfunkčné centrum Bratislava je najväčším (425 155 obyv.) a zároveň hlavným mestom SR. Je nielen významným imigračným centrom, ale aj cieľom dennej dochádzky za prácou a do škôl (cca 150 tis. osôb denne), čo kladie vysoké nároky na komunikačnú a časovú dostupnosť Bratislavy z regiónov Záhoria, Podunajskej nížiny i z regiónu pod úpäťm Malých Karpát. Sídelný systém Bratislavského kraja, v ktorom dominuje Bratislava, je tvorený sieťou malých miest, rozvojových osí a vidieckych sídiel. S výnimkou Bratislavy, ostatné mestá kraja sa radia do veľkostnej kategórie od 10 - 20 tis., resp. majú menej ako 10 tis. obyvateľov. Tieto mestá poskytujú potrebné obslužné a sociálne služby, pre obyvateľstvo spádového územia a majú perspektívu ďalej sa rozvíjať ako regionálne centrá. Aj napriek v súčasnosti aktuálnym suburbanizačným trendom, okresy zázemia Bratislavy si uchovávajú vidiecky charakter. Stupeň urbanizácie je najnižší v okrese Senec (28,1 %). V sídelnej štruktúre zázemia Bratislavy prevládajú vidiecke sídla s prevažne obytnou a obslužnou funkciou lokálnej úrovne, s intenzívnou dennou dochádzkou do práce, škôl a za službami do Bratislavy.

Vplyv mesta Bratislavy však prekračuje hranice Bratislavského kraja a v dôsledku silných kooperačných väzieb s okolitými centrami v Trnavskom kraji, ako aj samotným mestom Trnava, vytvára s týmito centrami aglomeráciu najvyššieho významu v SR. Kooperačné vzťahy sa rozvojom infraštruktúry a vstupom nových výrobných aktivít ďalej prehlbujú a rozširujú sa smerom aj na mesto Nitra a jeho priľahlé obce. Vzniká tak aglomerovaný systém osídlenia zasahujúci do troch krajov. V Konceptii územného rozvoja Slovenska 2001 sa predpokladá v najbližšej budúcnosti vytvorenie jedného bratislavsko – trnavsko – nitrianskeho ťažiska osídlenia najvyššieho významu, ako najvýznamnejšej aglomerácie v SR.

Ostatné kraje okrem výraznému rozdielu oproti Bratislave vykazujú v porovnaní s priemerom SR výrazne menšie rozdiely ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti. Majú porovnateľné rozvojové charakteristiky, pričom ako celok hlboko zaostávajú za úrovňou krajín EÚ-15. Najviac zaostávajúcím regiónom NUTS 2 je východné Slovensko, predovšetkým Prešovský kraj. Okrem nezamestnanosti, ktorá je najvyššia v Banskobystrickom kraji, je Prešovský kraj najzaostávajúcejším regiónom NUTS 3, a to s najnižšou produktivitou práce, najnižšou výkonnosťou a najvyššou energetickou náročnosťou priemyselnej výroby. V Prešovskom kraji je realizovaných aj najmenej vedeckých a výskumných projektov v celej SR.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že problémy zaostávajúcích regiónov súvisia s neukončenou ekonomickou transformáciou. Nízka výkonnosť a konkurencieschopnosť viac rozvinutých regiónov oproti krajinám EÚ-15 súvisí s nedostatočným pokrokom v transformácii ekonomiky na ekonomiku založenú na poznatkoch využívajúcej v prevažnej miere faktory rastu postavené na technologickom pokroku a inováciách.

Vzťah rozvoja ekonomiky a polohových faktorov jednotlivých obcí ako aj celých regiónov alebo ich častí je nespochybniteľný. Priestorové podmienky a polohové faktory sa stávajú jednými z rozhodujúcich kritérií lokalizácie ekonomických aktivít a často patria k najdôležitejším kritériám dynamiky rozvoja príslušného územia. Kľúčový potenciál pre štát a regionálnu konkurencieschopnosť predstavujú predovšetkým metropolitné regióny, mestá a urbánne areály/centrá. Najvýznamnejšie urbanizované areály majú rozhodujúci význam v súťaživosti a rozvoji najmä v zmysle tvorby nových inovácií. Malé a stredne veľké mestá majú dôležitú úlohu ako uzly na regionálnej a národnej úrovni. Prostredníctvom účelovo orientovanej regionálnej politiky podporujúcej rozvoj týchto miest je možné napomôcť znižovaniu regionálnych disparít a stabilizovaniu obyvateľstva v menej rozvinutých regiónoch. V niektorých špecifických funkciách môžu byť malé a stredne veľké mestá dôležitými aktérmi aj v medzinárodných a cezhraničných súvislostiach. Výhodou malých a stredne veľkých miest

ako centier menších regiónov môže byť ich schopnosť regenerácie a často aj dobrej efektivity s využitím synergických efektov pri vytváraní „sídelných klastrov“, čím môžu vstupovať do konkurencie aj s najvýznamnejšími areálmi.

Súčasnú situáciu v systéme osídlenia SR charakterizujú nasledujúce kľúčové skutočnosti:

- sídelnú sieť charakterizuje vysoká miera rozdrobenosti – 2 891 obcí (r. 2004), z ktorých malé (do 1 000 obyvateľov) tvoria 67 % a žije v nich 16 % obyvateľstva
- napriek tomu, že k 1. 1. 2005 v celkovej populácii dominuje mestské obyvateľstvo (55,5 %), stále je veľmi významný podiel aj obyvateľstva vo vidieckych sídlach (44,5 %),
- ťažisko mestskej štruktúry z hľadiska počtu sídiel (viac ako 90 % mestských sídiel) tvoria stredné a malé mestá do 50 tis. obyvateľov, avšak z hľadiska počtu obyvateľov sú významnejšie väčšie stredné a veľké mestá (nad 50 tis. obyv.), kde býva skoro 25 % obyvateľov SR.

V predchádzajúcom období (v šesťdesiatych až osemdesiatych rokoch minulého storočia) sa rozmiestnenie výrobných zariadení a zariadení sociálnej (ale aj inej) infraštruktúry prísne riadilo systémom strediskovej sústavy osídlenia. Uplatnenie tohto princípu vytvorilo na území SR relatívne rovnomerne rozložený systém **centier osídlenia**<sup>23</sup>, ktorých polohová účinnosť v podstate môže saturovať potreby obyvateľov aj v súčasnosti. Dôležitá skutočnosť, ktorú konštatuje aj Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 je, že zotrvačnosť pôsobenia vytvorených centier je vysoká aj v nových hospodárskych a sociálnych podmienkach.

Okolo najvýznamnejších centier osídlenia sa vytvorili polarizované a aglomerizované územia, ktoré sa v Koncepcii územného rozvoja Slovenska 2001 nazývajú **ťažiská osídlenia**.

Ťažiská osídlenia predstavujú priestorové sídelné systémy založené na princípe polarizačných účinkov centier, ktoré využívaním potenciálu kooperačných medzisídelných vzťahov zabezpečujú adekvátnu ekonomickú výkonnosť, konkurencieschopnosť a kvalitu života v regióne. Najviac rozvinuté sídelné a aglomeračné väzby sú okolo najväčších miest. Najvýznamnejšími ťažiskami osídlenia sú aglomeračné zoskupenia obcí v spádových územiach krajských miest. Tieto tvoria ťažiská osídlenia celoslovenského až medzinárodného významu.

V súlade s Koncepciou územného rozvoja Slovenska 2001 majú práve **centrá osídlenia a ťažiská osídlenia** najvyšší rozvojový potenciál. Centrá a ťažiská osídlenia podporujú väzby medzi jednotlivými regiónmi a zabezpečujú prenášanie rastových efektov medzi nimi. Stupeň ich rozvinutosti je determinovaný okrem geografickej polohy hlavne úrovňou základnej verejnej infraštruktúry, ktorá podmieňuje prirodzený prírastok obyvateľstva, jeho migráciu, pohyb kapitálu, tovarov a služieb v území.

Dostupnosť sídelných centier prostredníctvom cestnej siete predstavuje základnú charakteristiku v hodnotení konkurencieschopnosti jednotlivých sídiel, nakoľko táto sieť zabezpečuje komplexné prepojenie osídlenia na medzinárodnej ako aj lokálnej úrovni. Najhoršiu časovú dostupnosť k sieti diaľnic a rýchlostných komunikácií (viac ako 60 min.) majú okresy na východe Slovenska: Snina, Medzilaborce, Sobrance a juhu stredného Slovenska: Revúca, Rimavská Sobota resp. Rožňava. Najlepšiu dostupnosť majú okresy, ktoré sú v dotyku uzlov siete diaľnic a rýchlostných komunikácií.

Špecifikom SR je priaznivá poloha najvýznamnejších centier osídlenia a ťažísk osídlenia k zahraničným sídelným aglomeráciám celoeurópskeho významu ako aj ich postupné formovanie cezhraničných aglomerácií, akými sú napr. Viedeň – Bratislava, Sliezsko – Ostravsko – Žilina – Martin, Košice – Prešov s nadväznosťou na michalovsko – vranovsko – humenské ťažisko osídlenia a s previazaním na sídelnú sieť v Maďarskej republike.

Výsledky viacerých výskumných a teoretických prác v oblasti územného rozvoja podčiarkujú, že nežiaduce existujúce, resp. vznikajúce priestorové rozdiely (disparity) je možné znižovať cieľenou regionálnou politikou, ktorá je úzko prepojená s územným plánovaním zameraným na podporu centier osídlenia a ťažísk osídlenia v zmysle polycentrického konceptu rozvoja osídlenia<sup>24</sup>.

<sup>23</sup> KURS 2001 zoradil centrá podľa vyššej terciárnej vybavenosti do piatich skupín. Uvedené členenie pokrýva všetky obce, ktoré na návrh vlády vyhlásila Národná rada SR podľa § 22 ods. 1 zákona č. 369/90 Zb. o obecnom zriadení ako mestá, ako aj 9 obcí, ktoré majú viac ako 5 000 obyvateľov a nie sú vyhlásené za mestá.

<sup>24</sup> Polycentrický koncept, ktorý sa chápe ako priestorový rozvojový model založený na sieti miest a obcí v záujme zlepšenia územnej kohézie a zníženia územných disparít, napomáha o. i. lepšej spolupráci, koordinácii a doplnkovosti zabezpečovania funkcií pre obyvateľstvo, zvyšuje konkurencieschopnosť jednotlivých regiónov, prispieva k novému chápaniu vzťahov medzi mestom a jeho okolím, ponúka možnosť vplyvu miest a urbánnych priestorov na podporu súťaže, inovácií a rastu s viac vyrovnaným modelom priestorového rozvoja.

Cieľavedomé uplatňovanie územnej koncentrácie v zmysle polycentrického konceptu pri akceptovaní trhových mechanizmov v ekonomickej oblasti dáva predpoklad k vyrovnávaniu disparít na všetkých hierarchických úrovniach (medzinárodnej, celoštátnej, regionálnej).

S cieľom zabezpečiť tematickú a územnú koncentráciu príspevkov v rámci NSRR boli za účelom dosiahnutia čo najvyššej efektívnosti vynaložených finančných zdrojov zo ŠF a KF stanovené **inovačné a kohézne póly rastu**, ktoré sú definované centrami osídlenia a ťažiskami osídlenia, tak ako sú dané v koncepcii územného rozvoja Slovenska 2001.

Podpora, ktorá je cieľená do inovačných a kohéznych pólov rastu, resp. do centier osídlenia a ťažísk osídlenia, popísaná v kapitole 4.2.3.2 ako územná koncentrácia:

- napomáha lepšej spolupráci, koordinácii a doplnkovosti zabezpečovania funkcií pre bývajúcce obyvateľstvo;
- zvyšuje konkurencieschopnosť jednotlivých regiónov;
- napomáha vytvoriť synergiu pri posilnení kooperačných sietí a zabezpečiť komplementárnosť funkcií jednotlivých miest a obcí;
- napomáha prepájať viaceré hierarchické úrovne;
- prispieva k novému chápaniu vzťahov medzi mestom a jeho okolím/vidieckym priestorom;
- ponúka možnosť vplyvu miest a urbánnych priestorov na podporu súťaže, inovácií a rastu s viac vyrovnaným modelom priestorového rozvoja;
- pomáha zdokonaľiť kooperáciu, koordináciu a doplnkovosť a zmierňovať tak nevhodnú konkurenciu medzi mestami.

### Inovačné póly rastu

Inovačné póly rastu sú tvorené centrami osídlenia národného a regionálneho významu. Centrami osídlenia národného významu sú krajské mestá, centrami osídlenia regionálneho významu sú mestá sídiel obvodných úradov, mestá sídiel bývalých okresných úradov a niektoré ďalšie mestá, ktoré majú regionálny hospodársky a spoločenský význam.

Z dôvodu funkcie hlavného mesta, historického významu, geografickej polohy je jednoznačne centrum najvyššieho významu, mimo všetkých skupín centier mesto *Bratislava*. Sú v ňom koncentrované najvýznamnejšie vzdelávacie, výskumné, zdravotnícke, finančné, kultúrne a priemyselné kapacity Slovenska s dominantným medzinárodným postavením. S odstupom má mimoriadne postavenie mimo ostatných skupín centier mesto *Košice*, v ktorom sú rovnako koncentrované významné zdroje rastu s dominantným medzinárodným postavením. Bratislava a Košice majú vytvorené najlepšie predpoklady pre rozvoj ekonomiky založenej na poznatkoch a sú schopné generovať najsilnejšie impulzy pre zvyšovanie výkonnosti a konkurencieschopnosti národného hospodárstva. Následne za týmito mestami sú najvýznamnejšie súčasné krajské mestá.

Okolo najvýznamnejších centier – inovačných pólov rastu – sa v dôsledku ich atraktivity vytvorili územia, ktoré sú jednoznačne zviazané s centrami a vytvárajú spolu určité komplexné funkčné územia. Tieto územia sú označené ako **záujmové územia inovačných pólov rastu** a sú tvorené najvýznamnejšími ťažiskami osídlenia vymedzenými v KURS 2001<sup>25</sup>.

Najvýznamnejšie inovačné póly rastu a ich záujmové územia sú priestory, ktoré majú najvyšší rozvojový potenciál, a ktoré by mali byť „motorom“ hospodárskeho a sociálneho rozvoja a mali by v najvyššej miere zabezpečovať konkurencieschopnosť SR v medzinárodnom meradle. Inovačné póly rastu tvorené centrami regionálneho významu by mali vo všeobecnosti plniť predovšetkým úlohu „stabilizátorov“ regionálneho rozvoja, kde sa pomocou ich rozvoja bude zabezpečovať aj znižovanie nežiaducich regionálnych disparít. Dostupnosť k týmto regionálnym centrom je v celej SR pod izochrónou 30 minút. Ich podporou a rozvojom sa tak zabezpečí „plošná“ vybavenosť obyvateľov vyššou vybavenosťou.

### Kohézne póly rastu

Kohézne póly rastu sú centrami osídlenia mikroregionálneho významu. Základnou funkciou kohézneho pólu rastu je zabezpečiť komplexnú základnú vybavenosť pre obyvateľov obce, tak aj pre

<sup>25</sup> Podľa KURS 2001 ťažiská osídlenia predstavujú sídelné systémy, ktoré zahŕňujú od aglomerovaných sústav osídlenia až po sídelné zoskupenia založených na jednoduchých sídelných vzťahoch na princípe polarizačných účinkoch centier. Sú podľa intenzity vzťahov medzi sídlami a významu ich centier členené do troch hierarchických úrovní. Pre účely NSRR sa ako podklad použili ťažiská osídlenia prvých dvoch úrovní.

obyvateľov priľahlých obcí v izochróne dennej dochádzky. Tým sa vytvára predpoklad celoplošnej dobrej dennej dostupnosti ku všetkým základným potrebám všetkých obyvateľov štátu. Kohéznymi pólami rastu sú tie obce, pri ktorých je najlepší predpoklad vyššej efektívnosti využitia finančných prostriedkov vložených do rozvoja lokálnej infraštruktúry v dlhodobějších časových horizontoch. Ide o obce, ktoré už majú vybudovanú, resp. čiastočne vybudovanú, základnú občiansku infraštruktúru a majú predpoklad jej ďalšieho rozvoja.

Funkčný význam kohéznych pólů rastu je rovnako dôležitý v celom systéme osídlenia bez ohľadu na ich polohu či ležia v rámci záujmového územia inováčných pólů rastu alebo mimo nich. Inovačné póly rastu automaticky plnia v území aj funkciu kohéznych pólů rastu.

Vychádzajúc zo **zoznamu pólů rastu**<sup>26</sup>, počet pólů rastu a počet obyvateľů žijúcich v póloch rastu na úrovni regiónů NUTS 2 dokumentuje nasledovná tabuľka.<sup>27</sup>

**Tabuľka 4:** počet pólů rastu a počet obyvateľů na úrovni regiónů NUTS 2

NUTS	Počet obcí				Počet obyvateľů (2004)			
	IPR	KPR	mimo PR	Spolu	IPR	KPR	mimo PR	Spolu
NUTS 2 BA	4	33	36	73	479 353	92 458	29 321	601 132
NUTS 2 ZS	29	337	515	881	805 858	746 677	311 405	1 863 940
NUTS 2 SS	24	240	567	831	599 319	508 614	244 564	1 352 497
NUTS 2 VS	25	281	800	1 106	758 147	472 229	336 877	1 567 253
<b>Spolu SR</b>	<b>82</b>	<b>891</b>	<b>1 918</b>	<b>2 891</b>	<b>2 642 677</b>	<b>1 819 978</b>	<b>922 167</b>	<b>5 384 822</b>

Zdroj: MVR SR

### Separované a segregované osady

Osobitne je potrebné poukázať na existenciu územne nerovnomerne rozložených, sociálne a priestorovo vylúčených rómskych komunít, ktorých najvyššia koncentrácia je zaznamenaná na východnom Slovensku a v južných okresoch stredného Slovenska.

Po roku 1989 nastala v dôsledku ekonomickej transformácie výrazná vnútorná migrácia Rómov z mesta na vidiek, ktorá má väčšinou sociálny charakter. Nie je podmienená vyššími pracovnými príležitosťami na vidieku, ale pomerne drahšími životnými nákladmi v mestách. Vznikajú teda nové osady, rozrastajú sa staré a v niektorých obciach táto migrácia znamená značný regres pre celú rómsku komunitu. V mestách na východnom Slovensku v dôsledku toho vznikajú celé ulice a štvrte, ktoré sú takmer výlučne osídlené Rómami. Vznikajú územne a sociálne izolované mestské štvrte s výrazným výskytom sociálno-patologických javů, ktoré sú zdravotne nebezpečné a v ktorých postupne zlyháva infraštruktúra.

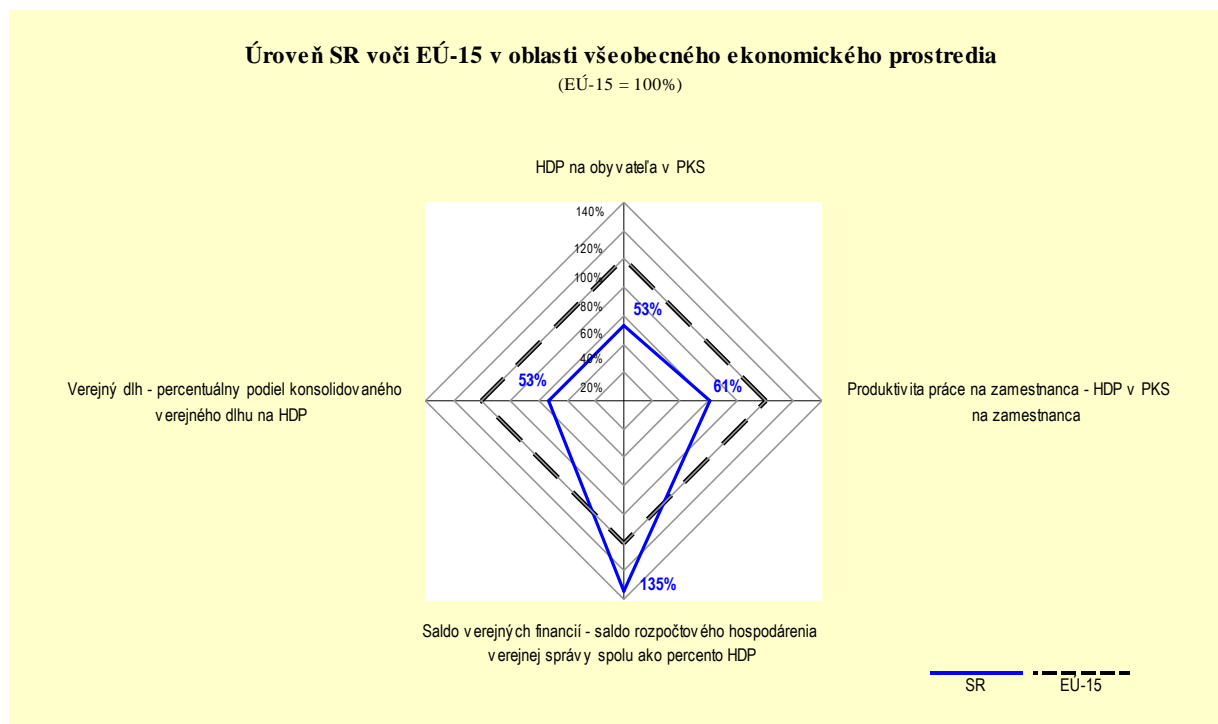
Podľa výsledkov monitoringu 620 evidovaných rómskych osídlení vidieckeho aj mestského typu (rok 2005), žije takmer 150 000 Rómov v podštandardných životných podmienkach v mestských a obecných koncentráciách, osídleniach lokalizovaných na okraji mesta alebo obce (separované osady), osídleniach, ktoré sú od mesta alebo obce priestorovo vzdialené, alebo oddelené prírodnou alebo umelou bariérou (segregované osady). V uvedenom počte osídlení sa nachádza 4 813 takýchto chatrčí. Z celkového počtu 127 429 obyvateľů žijúcich v rómskych osídleniach bolo 50 082 detí do 15 rokov. Zamestnaných bolo 6 366 občanů a 1 512 občanů pripravujúcich sa na výkon povolania.

<sup>26</sup> „Zoznam pólů rastu pre NSRR na roky 2007 – 2013“ bol vydaný rozhodnutím ministra č. 3/2007 zo 6. júna 2007 (<http://www.build.gov.sk/mvrrsr/index.php?id=1&lang=sk&cat=142>).

<sup>27</sup> Uplatňovanie územnej koncentrácie pri naplňovaní strategického cieľa NSRR prostredníctvom inováčných a kohéznych pólů rastu popisuje kapitola 4.3.2



## 3.2 Makroekonomická analýza SR



**Graf 1: Úroveň SR voči EÚ-15 v oblasti všeobecného ekonomického prostredia<sup>28</sup>, zdroj: EUROSTAT**

Na základe súčasného stavu a výhľadu vývoja v oblasti nominálnej konvergenencie by SR mala v roku 2007 (resp. v čase hodnotenia SR v prvom kvartáli 2008) splniť všetky maastrichtské kritériá. V súlade s Konkretizáciou Stratégie prijatia eura v SR by tak malo byť možné zaviesť jednotnú európsku menu k 1. 1. 2009. Napriek tomu, že verejný dlh SR sa dlhodobu nachádza pod referenčnou hodnotou, SR fiškálne kritérium zatiaľ neplní, nakoľko v roku 2006 bol podľa údajov ŠÚ SR deficit verejných financií o 0,4% HDP vyšší ako stanovuje maastrichtské kritérium. Inflácia v posledných mesiacoch výrazne klesla, SR však zatiaľ nespĺňa ani kritérium cenovej stability. 12-mesačný kľzavý priemer inflácie bol v prvom štvrtroku 2007 stále nad referenčnou hodnotou; medziročná inflácia (meraná HICP) však dosahoval; v prvých troch mesiacoch roka 2007 nízke hodnoty v rozpätí 2,0-2,2%. Vďaka aktuálnemu pozitívnemu vývoju by tak podľa predpokladov Ministerstva financií mala SR začať spĺňať inflačné maastrichtské kritérium už v júni 2007. V súlade s platným rozpočtom verejnej správy by v roku 2007 SR mala splniť a kritérium podielu deficitu verejných financií na HDP (pod 3%). Kritérium výšky dlhodobej úrokovovej miery spĺňa SR už od roku 2003 a hoci referenčná hodnota je rovnako ako pri inflačnom kritériu premenná; v čase, riziko nesplnenia v hodnotiacom období je veľmi nízke. Hodnotenie stability výmenného kurzu sa odohráva v rámci mechanizmu výmenných kurzov ERM II, do ktorého SR vstúpila 28. novembra 2005 stanovením centrálnej parity na úrovni 38,4550 SKK/EUR. S účinnosťou od 19. marca 2007 bola centrálna parita revalvovaná na úroveň 35,4424 SKK/EUR, reflektujú významné štrukturálne zmeny, ktorými ekonomika SR od novembra 2005 prešla. Slovenská koruna využíva v rámci ERM II štandardné flukтуаčné pásmo  $\pm 15\%$  a v súvislosti s jej zotrvaním vo vnútri flukтуаčného pásma sa do prijatia eura neočakávajú ťažkosti.

Pri hodnotení vývoja ekonomiky z pohľadu reálnej konvergenencie je potrebné konštatovať, že v období rokov 2000-2006 zaznamenala SR výraznú akceleráciu vo výkonnosti ekonomiky. V roku 2000 dosiahol hospodársky rast SR 5,4%, v roku 2005 6,0% a v roku 2006 slovenský HDP rástol na úroveň rekordných 8,3%. Prognóza EUROSTATu na rok 2007 predpokladá rast 7,2%, čo predstavuje tret najvyšší rast v celej EÚ-27. Za obdobie 2000-2006 dosahoval rast HDP v SR v priemere viac než dvojnásobok priemerného hospodárskeho rastu EÚ-15, EÚ-25, či EÚ-27. Čo je však dôležitejšie, tempo rastu SR je udržateľné – neprináša so sebou riziko prehriatia ekonomiky sprevádzané rastom dopytovej inflácie (v SR prevláda nákladový charakter inflácie – vplyv svetových cien ropy a regulovaných cien) alebo nebezpečným prehĺbením deficitu bežného účtu. Výkon ekonomiky totiž významne neprevyšuje svoju potenciálnu úroveň. Rast HDP je dôsledkom nárastu celkovej produktivity

... SR by mala v roku 2007 plniť maastrichtské kritériá, čo predstavuje kľúčovú etapu nominálnej konvergenencie ...

... dynamika hospodárskeho rastu SR patrí k najvyšším v EÚ ...

<sup>28</sup> Údaje za rok 2005.



výrobných faktorov, ktorý reflektuje vplyv zvýšeného prílevu priamych zahraničných investícií. Verejné financie aj bežný účet síce vykazujú deficit, ale ich hodnota neznamená bezprostredné riziko pre udržateľnosť prebiehajúceho vysokého hospodárskeho rastu. Vysoká inflácia, ktorá v minulosti sprevádzala liberalizáciu cien, v roku 2005 výrazne poklesla a po dočasnom zvýšení v roku 2006 sa očakáva jej ďalšie spomalenie. Na druhej strane však nezamestnanosť zostáva, napriek svojmu výraznému poklesu v priebehu rokov 2005-2006 a pokračujúcemu rastu zamestnanosti, ešte stále pomerne vysoká a predstavuje možné riziko pre reálnu, ale aj nominálnu konvergenciu.

Tvorba hrubého domáceho produktu je v SR výrazne ťahaná sektorom služieb. Na celkovej tvorbe pridanej hodnoty v bežných cenách sa v roku 2006 podieľal sektor poľnohospodárstva 4,0 percentami, odvetvia priemyslu a stavebníctva 35,0 percentami a sektor služieb 61,1 percentami, na celkovej zamestnanosti poľnohospodárstvo 4,4%, priemysel a stavebníctvo 38,8 % a služby 56,8 %.

SR zaznamenáva rýchly ekonomický rast spojený s rastom produktivity práce. Aj vďaka priamym zahraničným investíciám sa otvorenosť ekonomiky stále zvyšuje. Postupný nábeh výroby v nových zahraničných podnikoch je predpokladom pokračovania rýchleho hospodárskeho rastu aj v nasledujúcich rokoch. Čo sa týka porovnania SR s priemerom krajín EÚ, v roku 2005 dosahovala výkonnosť ekonomiky SR<sup>29</sup> 52,8% úrovne EÚ-15 (v porovnaní k priemeru EÚ-25 predstavovala výkonnosť SR 57,1%). Podľa predbežných údajov EUROSTATu výkonnosť ekonomiky SR v porovnaní s EÚ-25 v roku 2006 stúpila na 60,2%, čo zodpovedá 55,8% priemeru EÚ-15. Súhrnná efektívnosť vyjadrená produktivitou práce<sup>30</sup> dosiahla v SR v roku 2005 64,8% priemeru EÚ-25, čo predstavuje 60,9% úrovne EÚ-15, a v roku 2006 stúpila na 67,5% úrovne EÚ-25, resp. 63,5% priemeru EÚ-15. Regionálne rozdiely vo výkonnosti ekonomiky SR na úrovni NUTS 2 sú však značné. V roku 2004 predstavoval hrubý domáci produkt na obyvateľa v PKS vyrobený na západnom Slovensku 46,6% priemeru EÚ-15, na strednom Slovensku 41,2% a na východnom Slovensku iba 37,4%. Bratislavský kraj dosiahol v HDP na obyvateľa v PKS 114,2% úrovne EÚ-15.<sup>31</sup> Výrazný rozdiel vo výkonnosti Bratislavského kraja súvisí s postavením Bratislavy ako hlavného mesta, ktoré sústreďuje najväčšie administratívne a priemyselné kapacity a disponuje mimoriadne vhodnou geografickou polohou.

Kľúčovým cieľom podpory rastu HDP a zamestnanosti je, podľa kohéznej politiky Spoločenstva na obdobie 2007 – 2013<sup>32</sup>, stimulácia rastového potenciálu členských krajín a regiónov. Ide o také využitie a rozvoj rastového potenciálu, ktorého výsledkom je udržateľný hospodársky rast. Na národohospodárskej úrovni tento rast úzko súvisí s vývojom v oblasti potenciálnej produkcie<sup>33</sup> a produkčnej medzery<sup>34</sup>.<sup>35</sup> Podľa aktuálnych výpočtov Ministerstva financií nadobúdala produkčná medzera na úrovni hospodárstva SR v roku 2006 mierne kladnú hodnotu (0,3% potenciálneho produktu); na regionálnej úrovni (NUTS 2 NUTS 3) však ukazovateľ analogický k potenciálnej produkcii, resp. produkčnej medzere, neexistuje<sup>36</sup>. Na druhej strane je však na základe vysokej miery nezamestnanosti v niektorých regiónoch a výrazných disparít v ich vybavenosti fixným kapitálom možné konštatovať, že využitie rastového potenciálu regiónov je zatiaľ nedostatočné. Jeho vhodnou stimuláciou, či už cestou lepšieho využitia aktuálneho potenciálu alebo cestou jeho rozvoja prostredníctvom reštrukturalizácie výrobných základne, sofistikácie a pod., možno výrazne podporiť udržateľnosť rastu ekonomiky SR.

... výkonnosť ekonomiky SR dosiahla v roku 2006 55,8% úrovne EÚ-15...

... vyššia miera využitia rastového potenciálu regiónov vedie k vyššiemu a stabilnejšiemu hospodárskemu rastu...

<sup>29</sup> Vyjadrená v HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PKS).

<sup>30</sup> HDP na pracujúceho v PKS.

<sup>31</sup> Zdroj: ŠÚ SR, EUROSTAT. V porovnaní s EÚ-25 predstavuje HDP na obyvateľa v PKS na západnom Slovensku v roku 2004 úroveň 50,6%, na strednom Slovensku 44,8%, na východnom Slovensku 40,6% a v Bratislavskom kraji 124,0%.

<sup>32</sup> Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs: Community Strategic Guidelines, 2007-2013. Brussels, 05.07.2005, COM(2005) 0299.

<sup>33</sup> Maximálna resp. rovnovážna hodnota produktu dosiahnuteľná pri danej vybavenosti výrobnými faktormi. Ide o takú hodnotu HDP, ktorá by sa dala dosiahnuť pri plnom zamestnaní výrobných faktorov, osobitne pracovnej sily (t.j. v situácii plnej zamestnanosti – na úrovni prirodzenej miery nezamestnanosti) a kapitálu, a pri danej úrovni celkovej produktivity výrobných faktorov.

<sup>34</sup> Rozdiel medzi skutočným a potenciálnym produktom (HDP v stálych cenách) vyjadrený v % vo vzťahu k potenciálnemu produktu. Na úrovni národného hospodárstva udáva mieru využitia výrobných faktorov.

<sup>35</sup> Vo všeobecnosti platí: ak je využitie výrobných faktorov dostatočné (produkčná medzera je „malá“) a potenciálna produkcia rastie takým rozvojom výrobných faktorov, ktorý zabezpečí rast ich súhrnnej produktivity, ide o udržateľný hospodársky rast. To znamená, že vývoj potenciálnej produkcie a veľkosť produkčnej medzery predstavujú istú súhrnnú informáciu o využití a rozvoji rastového potenciálu krajiny.

<sup>36</sup> Neexistuje informačná základňa potrebná na ich kvantifikáciu.

### 3.3 Sociálno-ekonomická analýza SR

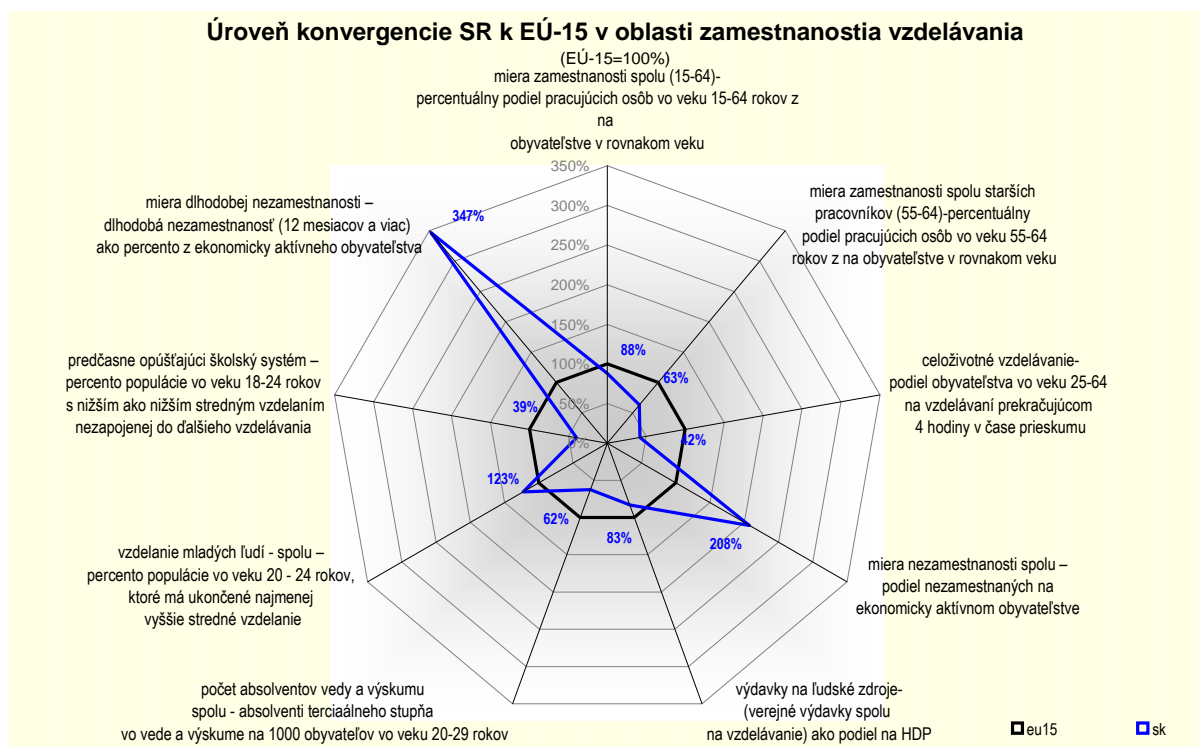
Východiskom pre štruktúru sociálno-ekonomickej analýzy NSRR boli prioritné témy stanovené v Národnom programe reforiem 2006 – 2008 (NRP), ktorý definuje stratégiu a priority Slovenskej republiky na naplnenie cieľov lisabonskej stratégie.

Okrem makroekonomických priorít NRP definuje priority „informačná spoločnosť“, „podnikateľské prostredie“, „vzdelávanie a zamestnanosť“ a „veda, výskum a inovácie“. Vzhľadom k tomu, že NRP sa sústreďuje na rozpracovanie revidovanej lisabonskej stratégie, nedefinuje oblasť budovania infraštruktúry ako svoju hlavnú prioritu.

S cieľom zabezpečiť maximálny možný súlad medzi obsahom a štruktúrou NRP a NSRR, je analýza NSRR postavená na kľúčových témach, resp. oblastiach, ktorými sú „ľudské zdroje“ (zodpovedá obsahu priority NRP „vzdelávanie a zamestnanosť“), „vedomostná ekonomika“ (zodpovedá obsahu prioritám NRP „informačná spoločnosť“, „podnikateľské prostredie“ a „veda, výskum a inovácie“) a k týmto dvom témam prevzatým z NRP pridáva NSRR aj oblasť „infraštruktúry a regionálnej dostupnosti“, nakoľko príspevky z fondov budú smerovať do všetkých oblastí potrebných k ekonomickému a sociálnemu rozvoju krajiny a jej regiónov s dôrazom na znižovanie regionálnych disparít.

V súlade s týmito témami je analýza NSRR štruktúrovaná na tri časti (3.3.1 Ľudské zdroje, 3.3.2 Vedomostná ekonomika, 3.3.3 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť), ktoré sú hlbšie analyzované vo svojich podkapitolách.

#### 3.3.1 Ľudské zdroje



**Graf 2: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti zamestnanosti a vzdelávania<sup>37</sup>, zdroj: EUROSTAT**

Oblasť ľudských zdrojov a vzdelávania bola v roku 2005 pre SR v porovnaní s priemerom EÚ-15 charakterizovaná vysokou mierou nezamestnanosti (16,4 %<sup>38</sup>), presahujúcou úroveň priemeru EÚ-15 o viac ako 100%. Najvýraznejšie sa toto zaostávanie prejavuje v extrémne vysokej

... vysoká miera nezamestnanosti je dlhodobým a vážnym problémom SR ...

<sup>37</sup> Pozn.: hodnoty ukazovateľov: miera zamestnanosti spolu, miera dlhodobej nezamestnanosti, miera zamestnanosti spolu starších pracovníkov (15 - 64) za rok 2004, počet absolventov vedy a výskumu sú udávané za rok 2003, výdavky na ľudské zdroje sú udávané za rok 2002, hodnoty ostatných ukazovateľov sú udávané za rok 2005.

<sup>38</sup> ILO, zdroj: EUROSTAT.

miere dlhodobej nezamestnanosti (11,8 %), ktorá presahuje úroveň priemeru EÚ-15 o takmer 250 %. Základnou príčinou tohto stavu je nerovnováha medzi ponukou a dopytom na trhu práce daná tak demografickým vývojom, ako aj nedostatočným počtom vytváraných nových pracovných miest a úrovňou fungovania trhu práce. Dôsledkom je nízka miera zamestnanosti, predovšetkým starších pracovníkov (26,8 %). Jej priemerná úroveň je ovplyvnená najmä nižším dôchodkovým vekom, najmä u žien, v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ. Tento rozdiel vplyvom naštartovanej dôchodkovej reformy (postupné predlžovanie veku nároku na odchod do starobného dôchodku na 62 rokov) by sa mal postupne znižovať.<sup>39</sup> Na fungovanie trhu práce má pritom výrazný vplyv i to, že SR výrazne zaostáva v oblasti celoživotného vzdelávania. Napriek relatívne vysokému podielu mladých občanov s ukončeným stredoškolským vzdelaním (91,5 %), nedokáže vzdelávací systém produkovať v dostatočnej miere pracovníkov, ktorí sa bezproblémovo vedia zaradiť do pracovného procesu. Okrem nižšieho objemu výdavkov na vzdelávanie vo vzťahu k HDP<sup>40</sup> v porovnaní s priemerom EÚ-15 (4,4 %) je hlavnou príčinou nízka efektívnosť vzdelávacieho systému, ktorý zatiaľ nedokáže pružne reagovať na potreby trhu práce. Z hľadiska potrieb zvyšovania súhrnnej produktivity faktorov ako aj rozvoja vedomostnej ekonomiky patrí rozvoj ľudských zdrojov ku kľúčovým oblastiam. Vývoj v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a špeciálne nízky podiel počtu absolventov III. stupňa vzdelania v oblasti vedy a technológií na počte mladých obyvateľov naznačuje, že v oblasti ponuky ľudských zdrojov pre vedomostnú spoločnosť existujú ešte vážne bariéry, ktoré je potrebné postupne, v úzkej spolupráci s ostatnými štrukturálnymi politikami prekonať. Jednou z bariér nižšej miery zamestnanosti žien a vyššej miery nezamestnanosti žien oproti mužom je aj nedostatočné vnímanie problematiky zosúladzovania rodinného a pracovného života. Nedostatočný záujem zo strany zamestnávateľov pre prijímanie prorodinných opatrení vytvára bariéry pri zvyšovaní kvalifikácie a odbornom raste a má vplyv na nízkom zastúpení žien na rozhodovacích a riadiacich pozíciách.

Napriek tomu, že existuje vysoký podiel populácie vo veku 20 – 24 rokov s ukončeným najmenej vyšším stredným vzdelaním, kvalita tohto vzdelania je problematická, nakoľko vzdelanie v rozhodujúcej miere nekopíruje súčasné ani budúce potreby trhu práce. Kľúčom k úspechu je kombinácia regionálneho a centrálného prístupu, ktorý bude rešpektovať regionálne a lokálne špecifiká v oblasti demografického vývoja, vývoja nezamestnanosti a tvorby nových pracovných miest, vzdelávania a odbornej prípravy s dôrazom na potreby vedomostnej spoločnosti.

### 3.3.1.1 Demografický vývoj

Na základe štatistiky demografického vývoja v roku 2004<sup>41</sup> možno konštatovať mierny nárast počtu obyvateľov SR (prirodzený prírastok 1 895 obyvateľov) pričom sa opätovne potvrdilo známe rozdelenie SR na progresívny sever a východ a regresívny juh a západ. Pozitívny index rastu obyvateľstva rokov 2003/2004 dosiahli Prešovský, Košický a Žilinský kraj.

Pre populačný vývoj v SR bol charakteristický dlhodobý pokles sobášnosti, pôrodnosti a plodnosti. Tento trend v nadväznosti na neuspokojivý vývoj úmrtnosti mal za následok postupné znižovanie prirodzeného prírastku až do tej miery, že v rokoch 2001 – 2003 došlo v SR k úbytku obyvateľov z prirodzeného pohybu, keď počet živonarodených detí bol nižší ako počet zomretých osôb. Zásluhou kladného migračného salda však nedošlo k celkovému úbytku obyvateľov. V niektorých demografických procesoch začína v poslednom období dochádzať k zmenám v doterajších trendoch. Z pohľadu reprodukcie obyvateľov je najvýznamnejšia skutočnosť, že v roku 2004 sa potvrdil trend zvyšovania pôrodnosti a plodnosti z roku 2003, keď medziročne počet živonarodených detí bol vyšší o viac ako 2 tisíc. K zmene populačného trendu došlo aj vo vývoji prirodzeného prírastku, keď po trojročnom úbytku obyvateľov z prirodzeného pohybu v rokoch 2001 až 2003 zaznamenala SR v roku 2004 opäť prirodzený prírastok obyvateľov.

V ďalších demografických procesoch došlo k očakávanému vývoju, keď medziročne pokračovalo zvyšovanie sobášnosti a rozvodovosti a znižovanie potratovosti i umelých prerušení tehotenstva. V oblasti evidovanej migrácie zostáva SR migračne ziskovou krajinou, keď sa do krajiny prisťahováva viac osôb ako vystahováva. Z hľadiska vekovej štruktúry pokračuje proces starnutia obyvateľov, keď sa ďalej znížil podiel detskej zložky (0 – 14 ročných) a zvýšil podiel obyvateľov

...počet dôchodcov bude pribúdať a počet obyvateľov v produktívnom veku ubúdať ...

<sup>39</sup> Pri posudzovaní uvedeného ukazovateľa vo vzťahu k EU si treba jednoznačne uvedomiť, že sa porovnáva úroveň miery zamestnanosti obyvateľov vo veku 15-64 rokov, ktorá v slovenských podmienkach zahŕňa i vekové skupiny, u ktorých vzniká nárok na starobný dôchodok. U žien je to vek 55-64 rokov a u mužov 62-64 rokov.

<sup>40</sup> Hlavne zo súkromných zdrojov.

<sup>41</sup> Zdroj: ŠÚ SR.

v poproduktívnom veku, resp. vo veku 65 ročných a starších. Dochádza k zvyšovaniu priemerného veku a následne aj zvyšovaniu indexu starnutia. V roku 2004 dochádza opätovne k miernemu prirodzenému prírastku obyvateľstva, ktorý je okrem iného spôsobený vplyvom tzv. oneskorenej reprodukcie u obyvateľstva vo veku 30 – 35 rokov. Z hľadiska vekovej štruktúry pokračuje proces starnutia obyvateľov, keď sa ďalej znížil podiel detskej zložky (0-14 ročných) a zvýšil podiel obyvateľov v poproduktívnom veku, resp. vo veku 65 ročných a starších. Priemerný vek žijúcich obyvateľov dosiahol v tomto roku u mužov 35,5 a u žien 38,7 rokov. Podľa stredného variantu prognózy vývoja obyvateľstva s časovým horizontom do roku 2025 sa predpokladá, že SR by mala mať do roku 2025 zhruba 5,2 mil. obyvateľov, čo je v porovnaní s dnešným počtom o 180 tisíc menej. Počet dôchodcov bude pribúdať a naopak počet obyvateľov v produktívnom veku bude ubúdať. Podiel detí vo veku 0 - 14 rokov sa podľa prognózy v roku 2025 zníži zo súčasných 17,1 % na 13 % a počet ľudí starších ako 65 rokov sa zvýši zo súčasných 11,6 % na 20 %.<sup>42</sup> Stredná dĺžka života pri narodení u mužov z obdobia 1996-2000 na obdobie 2001-2005 narástla z hodnoty 68,91 na hodnotu 69,96 roka. U žien bol tento nárast miernejší, a to z hodnoty 77,53 na hodnotu 77,91. V novom dôchodkovom systéme je zákonom stanovený dôchodkový vek 62 rokov pre mužov aj ženy. Do 31. decembra 2003 bol dôchodkový vek pre mužov 60 rokov veku a pre ženy 53 – 57 rokov veku, a to v závislosti od počtu vychovaných detí.<sup>43</sup>

... v roku 2025 bude mať SR o 180 tisíc obyvateľov menej ako dnes ...

Na základe sociografického mapovania rómskych osídlení na Slovensku (2004) sa pohybuje počet obyvateľov tu žijúcich okolo 320 000, čo je asi 3,5-násobne viac, ako udávajú oficiálne štatistiky Štatistického úradu SR z posledného sčítania obyvateľov. Podľa SODB bol v roku 2001 počet Rómov 89 920 a podľa demografickej štatistiky bol v roku 2004 počet Rómov 96 257. Veková štruktúra rómskej populácie je značne odlišná od celoslovenského priemeru aj od priemeru EÚ. V porovnaní s celoslovenským i európskym trendom je rómska populácia progresívna, s výrazným podielom mladších ročníkov a zároveň s nižším podielom ročníkov v produktívnom veku a starších ročníkov. Táto skutočnosť je dôsledkom vyššej pôrodnosti, ale zároveň aj vyššej úmrtnosti v rómskej populácii. Podľa prognózy vývoja rómskeho obyvateľstva<sup>44</sup> sa bude počet Rómov do roku 2025 zvyšovať. Trend rastu bude kulminovať v roku 2015 (prirodzený ročný prírastok 6 – 7,5 tisíc) a postupne dlhodobo oslabovať svoje tempo rastu. Na základe sociografického mapovania rómskych osídlení sa predpokladá, že v roku 2025 bude v SR žiť viac ako pol milióna<sup>45</sup> Rómov a zo súčasných 7 % ich podiel na celkovom počte obyvateľov SR vzrastie na necelých 10 %.

...v roku 2025 bude žiť na Slovensku viac ako pol milióna Rómov ...

Podľa viacerých medzinárodných organizácií patrí minimálna úroveň zdravia medzi základné ľudské práva, pretože len zdravý človek má kapacitu personálne rásť, zarábať si na živobytie a realizovať svoje predstavy. Zdravá populácia vynakladá nižšie výdavky na zdravotnú starostlivosť, čo prináša možnosť investovať zdroje efektívnejšie do iných oblastí. Pokiaľ chceme zvýšiť konkurencieschopnosť SR a zvýšiť jej kredit na európskom trhu práce musíme zlepšiť zdravotný stav obyvateľstva prostredníctvom kvalitnej, efektívnej, dostupnej a bezpečnej zdravotnej starostlivosti. Horšiu úroveň zdravotného stavu obyvateľstva v nových členských štátoch EÚ, vrátane SR, v porovnaní s krajinami EÚ-15 dokumentujú takmer všetky indikátory. Z analýzy a komparácií zdravotného stavu obyvateľov SR a ostatných štátov EÚ vyplýva, že medzi štyri najčastejšie príčiny úmrtnosti v SR patria kardiovaskulárne ochorenia, onkologické ochorenia, ochorenia dýchacieho systému a zažívacieho traktu a vonkajšie príčiny ochorení<sup>46</sup>.

### 3.3.1.2 Vzdelávanie a odborná príprava

Školstvo ako celok trpí nedostatkom financií, čo sa prejavuje na všetkých jeho úrovniach hlavne v kvalite obsahu, procesov a infraštruktúry vzdelávania. Rast vzdelanosti nebol v SR v posledných 15 rokoch rozvojovou prioritou. Verejné výdavky na školstvo od roku 1989 výrazne poklesli. V roku 2000 predstavovali 4,2 % HDP, zatiaľ čo priemer EÚ-15 v roku 2000 bol 5,0 % HDP.

...rast kvality vzdelávania nebol v posledných 15 rokoch prioritou ...

Podľa Štatistickej ročenky školstva SR<sup>47</sup> je v SR 2 304 základných škôl s 532 188 žiakmi a 34 914 internými učiteľmi a 819 stredných škôl s 317 810 žiakmi a 21 761 učiteľmi (bez riaditeľov a

<sup>42</sup> Zdroj: ŠÚ SR – 1991, 2001, 2003, Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2025.

<sup>43</sup> Zdroj: Populačný vývoj v okresoch SR 2005, EUROSTAT

<sup>44</sup> Zdroj: Prognóza vývoja rómskeho obyvateľstva v Slovenskej republike do roku 2025, Štatistický úrad SR, Bratislava 22/11/2002, <http://www.statistics.sk/webdata/slov/infor/1102/pvr2025.htm>.

<sup>45</sup> stredný variant prognózy udáva 524,025 tisíc Rómov, (vysoký variant: 530,269 tisíc, nízky variant: 516,495 tisíc)

<sup>46</sup> Podľa v súčasnosti platnej desiatej revízie Medzinárodnej klasifikácie chorôb patria do skupiny vonkajších ochorení napr. dopravné nehody, pády, vystavenie účinkom neživých mechanických síl, náhodné utopenie a topenie, napadnutie a i.

<sup>47</sup> Štatistická ročenka školstva SROV. Bratislava, ÚIPŠ 2005.

...prevládajú  
tradičné témy  
a postupy  
vzdelávania ...

...ktoré sa  
prejavujú  
v nízkej  
mobilitate  
a adaptabilite  
pracovnej sily  
a jej  
regionálnej  
diferenciácií ...

zástupcov). Z celkového počtu stredných škôl je 238 gymnázií, 245 stredných odborných a odborných škôl, 126 združených škôl a 210 stredných odborných učilíšť a odborných učilíšť. Medzi hlavné nedostatky slovenského školstva patrí neschopnosť vzdelávacieho systému reagovať na potreby trhu práce, pretrvávanie tradičných tém a postupov vo vzdelávaní, nedostatočne optimalizovaná sieť škôl a školských zariadení, nedostatočné materiálo-technické vybavenie škôl, nedostatočné využívanie informačných a komunikačných technológií, nedostatočné podmienky pre komplexné a diferencované naplnenie vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení, ako aj nízka úroveň miezd pedagogických pracovníkov.

Prebiehajúca reforma školského systému je dlhodobý proces, v ktorom dochádza k premene tradičnej školy na modernú vzdelávaciu inštitúciu. Obsah vzdelávania je vzhľadom na potreby trhu práce nedostatočný. Skúsenosti ukazujú, že sa čoraz viac vyžaduje pracovná sila, ktorá je schopná vytvárať vysokú pridanú hodnotu a schopná rýchlo sa adaptovať na meniace sa podmienky trhu práce.

SR má nedostatok medzinárodne porovnateľných údajov o kvalite vzdelávania<sup>48</sup>, čo súvisí s chýbajúcim systémom hodnotenia a sebahodnotenia kvality vzdelávania na všetkých úrovniach celoživotného vzdelávania stredných školách. Ako nevyhnutná sa preto javí potreba vytvorenia systému hodnotenia a sebahodnotenia kvality vzdelávania, ako aj národnej sústavy kvalifikácií, ktorá by korešpondovala s európskym kvalifikačným rámcom pre celoživotné vzdelávanie.

V SR je zriadených spolu 33 vysokých škôl. Stúpajú nároky na kvalitné personálne, technické a infraštruktúrne zabezpečenie vysokoškolského štúdia, ktoré v súčasnosti nedosahujú požadovanú úroveň. Medzi hlavné nedostatky vysokého školstva a vedy a výskumu v SR patrí nedostatočné prepojenie VŠ na vedu, výskum a podniky, nedostatočný transfer vedomostí, skúseností a inovatívnych praktík v oblasti vedy a výskumu do praxe, nedostatočný monitoring práce fakúlt a vysokých škôl v oblasti uplatnenia absolventov, nedostatočná vedecká produktivita, nedostatočné finančné ohodnotenie a motivácia vysokoškolských učiteľov, nezáujem mladých ľudí o akademickú kariéru, nedostatočné podmienky pre návrat doktorandov a postdoktorandov zo zahraničia, komplikovaný kariérny postup mladých výskumných pracovníkov. Komunikácia a dialóg medzi výskumom, vysokými školami, podnikmi a aj občanmi sú slabé rovnako ako komerčné využitie výsledkov výskumu a vývoja.

Skutočnosť, že SR zaostáva v oblasti celoživotného vzdelávania má významný vplyv na fungovanie trhu práce a zamestnanosť. Podiel dospeléj populácie, ktorá sa ďalej vzdeláva, je v porovnaní s EÚ-15 stále nízky. V rámci neformálneho vzdelávania v súčasnosti pôsobí na území SR cca 2 500 vzdelávacích ustanovizní, ktoré realizujú akreditované kurzy a vzdelávacie programy s rozličným zameraním a obsahom. Jediným kritériom posúdenia kvality je akreditácia vzdelávacej aktivity. Popri probléme zabezpečenia overenia kvality vzdelávania a uznávania kvalifikácie sa v tejto oblasti prejavuje aj veľmi nerovnomerne rozdelená ponuka. Vyše jedna tretina všetkých akreditovaných vzdelávacích programov je sústredená v Bratislave. Pre efektívne fungovanie systému ďalšieho vzdelávania chýba potrebné právne a inštitucionálne zázemie, ktoré by usmerňovalo a podnecovalo účasť v ňom nielen zamestnancov, zamestnávateľov, ale aj širokých vrstiev obyvateľstva. Potrebné je aj intenzívnejšie prispôsobenie ponuky vzdelávania potrebám trhu práce. Súčasťou transformácie vzdelávania musí byť aj tvorba vzdelávacích programov zodpovedajúcich potrebám vedomostnej ekonomiky, rozšírenie prístupu k vzdelávaniu pre znevýhodnené skupiny na trhu práce.

Významnou prioritou SR v oblasti prístupu k vzdelávaniu je integrácia detí z rizikových a marginalizovaných skupín do štandardného školského prostredia. Osoby prináležiace do jednej alebo viacerých marginalizovaných skupín majú na trhu práce len nízku konkurencieschopnosť. Najvypuklejšie problémy s nedostatočnou mierou sociálnej inklúzie sa prejavujú v prípade rómskeho etnika. Ako hlavná prekážka zamestnateľnosti Rómov pritom pretrváva nedostatočná úroveň ich zručností a vzdelania, ktorá sa pre zamestnávateľa prejavuje zvýšenými nákladmi na tréning a školenie takéhoto zamestnanca.<sup>49</sup> Ide o dlhodobý problém, na ktorého riešení je potrebné systematicky pracovať. Učebné osnovy, až na malé výnimky, obsahovo i formálne ignorujú špecifiká rómskej kultúry, histórie a jazyka. Až 78 % detí rómskeho etnika nastupujúcich povinnú školskú dochádzku

<sup>48</sup> Z dôvodu nedostatku finančných zdrojov sa SR len čiastočne zapojila do výskumov TIMSS (*Third International Mathematics and Science Survey*), nezapojila sa do prieskumu IALS (*International Adult Literacy Survey*) a oneskorene sa zapojilo do programu PISA (*Program for International Student Assessment*) (UNDP, 2004).

<sup>49</sup> United Nations Development Programme (UNDP). 2005. *Employing the Roma: insights from business*. Bratislava : UNDP a Ernst & Young, 2005.

prejavuje neznalosť slovenského jazyka<sup>50</sup>, čo pri nástupe do základnej školy spôsobuje elementárnu neschopnosť dieťaťa porozumieť reči, vyučovaniu ako takému a druhotne spôsobuje neschopnosť učiť sa. Podobne aj učitelia nie vždy dostatočne reflektujú odlišné sociálne a kultúrne zázemie svojich žiakov. Problémom je aj nedostatočná distribúcia a aktívne využívanie pedagogických materiálov týkajúcich sa výchovy a vzdelávania rómskych detí a učebníc určených pre rómskych žiakov. Taktiež sa zanedbáva práca s rodinou a nebuduje sa chýbajúca podpora vzdelávania detí zo strany jednotlivých lokálnych rómskych komunít. Je potrebné tiež venovať väčšiu pozornosť práci s učiteľmi a ich motivácii v školách so zvýšeným podielom detí z marginalizovaných rómskych komunít (MRK).

Osobitným problémom je aj príprava zdravotníckych pracovníkov, ktorá je konfrontovaná so zmenami v dôsledku vstupu SR do EÚ a transformácie zdravotníctva. Zdravotníctvo je na Slovensku jediným sektorom, v ktorom je sústavné vzdelávanie zdravotníckych *pracovníkov povinné zo zákona*<sup>51</sup>. Ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov z dôvodu zabezpečenia úzkeho previazania s potrebami zdravotníckej praxe v SR garantuje Ministerstvo zdravotníctva SR. Neustály vývoj v praxi a kvalite poskytovanej zdravotnej starostlivosti vyžaduje rovnaký vývoj v kvalite a podstate vzdelávania vzhľadom k profesii a zabezpečeniu trvalého vzdelávania pre tých, ktorí už pracujú v zdravotníctve. Už v súčasnosti sa realizujú zmeny vo vzdelávaní zdravotníckych pracovníkov v organizácii štúdia, obsahu vzdelávania a do procesu ďalšieho vzdelávania bola zavedená pluralita na báze akreditačného procesu. Cieľom reforiem by malo byť uznávanie odborných kvalifikácií ako aj plná kompatibilita vzdelania zdravotníckych pracovníkov so vzdelaním v ostatných členských štátoch.

Štatistické ukazovatele demografického vývoja v zdravotníckych povolaniach vo všeobecnosti poukazujú na alarmujúcu situáciu v stave kvalifikovaného personálu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti, konkrétne na nízky prírastok kvalifikovaných pracovníkov do systému zdravotníctva SR. Z celkového počtu zdravotníckych pracovníkov 28 % tvorí podiel zdravotníckych pracovníkov v dôchodkovom a pred dôchodkovom veku – v tom u lekárov a zubných lekárov až 40 %. **Bratislavský kraj** je charakteristický vysokou ponukou vzdelávacích možností. Vo vyučovacom procese však naďalej prevažujú klasické metódy a formy práce, chýbajú prvky tvorivosti, používanie modernej didaktickej techniky a učebných pomôcok. Dlhodobo klesajúci záujem o niektoré študijné a učebné odbory (najmä stredné odborné školy a stredné odborné učilištia) si vyžaduje racionalizáciu siete týchto typov škôl. Je potrebné rozšírenie o atraktívne študijné odbory vo väzbe na potenciálne potreby trhu práce s cieľom rastu miery zručnosti a adaptability potenciálnej pracovnej sily, v súlade so zameraním ekonomiky regiónu na odvetvie služieb a vybrané priemyselné odvetvia (automobilový, elektrotechnický a i.). Kvalita práce školy je v mnohom závislá od kvality jej pedagogických zamestnancov. Nedostatočná finančná motivácia pre výkon učiteľského povolania a tiež pre vlastný rozvoj je jedným z dôvodov pre nedostatočné zapojenie sa pedagogických zamestnancov do ďalšieho vzdelávania.

V sektore vysokých škôl sa najviac prejavujú špecifiká Bratislavského kraja. Bratislava je najväčšie a najvýznamnejšie centrum vysokého školstva v SR, poskytuje takmer kompletne zastúpenie všetkých smerov štúdia. Na vysokých školách v Bratislavskom kraji v akademickom roku 2004/2005 študovalo 36,03 % z celkového počtu vysokoškolských študentov v SR. Učiteľská základňa sa však, podobne ako v národnom kontexte, vyznačuje nepriaznivou vekovou štruktúrou a nedostatkom zamestnancov s vyššími vedecko-pedagogickými titulmi.

V oblasti ďalšieho vzdelávania je problémom nedostatok spoľahlivých štatistických údajov. Ďalšie vzdelávanie je zabezpečované rôznorodou škálou poskytovateľov. Pre efektívne fungovanie systému ďalšieho vzdelávania v súčasnosti chýba potrebné právne a inštitucionálne zázemie, ktoré by usmerňovalo a podnecovalo a účasť v ňom nielen zamestnancov, zamestnávateľov ale aj širokých vrstiev obyvateľstva.

Špecifickým komponentom ekonomickej základne Bratislavského kraja je vedeckovýskumná základňa umiestnená predovšetkým v Bratislave. V regióne je sústredených 48,4 % (údaj za rok 2003) vedeckovýskumného potenciálu SR. Nosnými inštitúciami sú Slovenská akadémia vied (SAV) a vysoké školy. Po roku 1990 došlo k výraznej transformácii vedeckovýskumných a vývojových

<sup>50</sup> Zdroj: Projekt PHARE „Reintegrácia sociálne znevýhodnených detí zo špeciálnych škôl do štandardných základných škôl“ (01/2003-04/2004 European Consultants Organisation (Belgicko) v gescii Úradu vlády SR).

<sup>51</sup> Zákon 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch a službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, nariadenie vlády SR č. 742/2004 Z.z. o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, nariadenie vlády SR č. 322/2006 Z.z. o spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností.



inštitúcií, sprevádzanej poklesom počtu zamestnancov. Hlavným problémom je vysoká fragmentácia a nekoordinovanosť výskumu a vývoja a nedostatočná kvalitatívna a kvantitatívna úroveň ľudskej infraštruktúry výskumu a vývoja, nízky podiel finančných prostriedkov podnikateľského sektora na výdavkoch výskumu a vývoja a slabé prístrojové a technické vybavenie vo všetkých sektoroch výskumu a vývoja.

### 3.3.1.3 Zamestnanosť a rozvoj ľudských zdrojov, trh práce

Napriek postupnému znižovaniu, zostáva miera nezamestnanosti ešte stále veľmi vysoká a miera zamestnanosti zasa príliš nízka. Nerovnováha na trhu práce je ovplyvnená predovšetkým štrukturálnymi zmenami, ktoré sa prejavovali najmä redukciami zamestnanosti v priemysle a doposiaľ sa prejavujú nedostatočnou schopnosťou ekonomiky vytvárať nové pracovné miesta, ktoré by nahradili zaniknuté pracovné miesta. Pretrvávajú podstatné regionálne rozdiely, keď sa v jednej časti krajiny sústreďuje vzdelaná a motivovaná pracovná sila priťahovaná kvalitnými pracovnými miestami s vysokou pridanou hodnotou a na druhej strane veľká časť krajiny sa vyznačuje veľmi nízkou tvorbou nových pracovných miest a slabou a nevyhovujúcou štruktúrou pracovných síl.

Najvyššia miera nezamestnanosti je v Banskobystrickom, Košickom, Prešovskom a Nitrianskom kraji<sup>52</sup>. Naopak najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazuje Bratislavský kraj. I keď v období 1999 – 2005 došlo k nárastu počtu pracujúcich v hospodárstve SR, miera zamestnanosti aj naďalej zaostáva za priemerom EÚ-15 (v roku 2005 tento rozdiel predstavoval 7,5 percentuálnych bodov). Okrem nedostatočnej schopnosti podnikov generovať dostatok nových pracovných miest, nízku mieru zamestnanosti ovplyvňoval nárast počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov. Kľúčovým súvisiacim problémom zaostávajúcich regiónov zostáva nedostatočná tvorba pracovných miest v mieste bydliska. Z pohľadu regionálnej diferencovanosti mali 4 kraje úroveň zamestnanosti pod priemerom SR. Najvyššiu mieru zamestnanosti si udržuje Bratislavský kraj (69,5 % v roku 2005). Z nasledujúcej tabuľky je zrejмый disharmonický vývoj zamestnanosti v regiónoch, kedy kraje stredného a východného Slovenska výrazne zaostávajú za západoslovenským krajom s Bratislavou.

**Tabuľka 5:** Miera zamestnanosti podľa regiónov (rok 2005)

Ukazovateľ (%)	BA	TN	TT	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu	Max-Min	Min/Max v %
Miera zamestnanosti (15-64)	69,5	64,2	62,7	55,9	57,9	52,8	53,6	49,2	57,7	20,3	70,79
Miera zamestnanosti (15-24)	32,9	28,4	29,0	26,8	24,3	24,3	23,8	18,7	25,7	14,2	56,84
Miera zamestnanosti (55-64)	52,2	35,3	26,2	26,3	29,3	26,3	27,9	21,4	30,3	30,8	41,00

Zdroj: Štatistický úrad SR

Najohrozenejšími skupinami na trhu práce z pohľadu zamestnanosti sú mladí ľudia, občania so zdravotným postihnutím, osoby s nízkou kvalifikáciou, starší pracovníci (najmä ženy). Najkritickejšou skupinou z pohľadu nezamestnanosti sú dlhodobo nezamestnaní, mladí ľudia a príslušníci MRK. Rozdiely v miere nezamestnanosti existujú nielen medzi jednotlivými regiónmi, ale aj v rámci jednotlivých regiónov. Regionálne disparity do veľkej miery kopírujú práve existenciu marginalizovaných komunít a ich rozmiestnenie na území SR. Preto realizáciu opatrení zameraných práve na tieto komunity môžeme považovať za jeden z najdôležitejších faktorov ďalšieho potenciálneho rozvoja týchto znevýhodnených oblastí.

Vzdelávanie a prípravu pre trh práce pre uchádzačov o zamestnanie (nezamestnaných) a záujemcov o zamestnanie zabezpečujú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, a to v prípade nedostatku odborných vedomostí a odborných zručností, potreby zmeny odborných vedomostí a zručností vzhľadom na požiadavky dopytu po práci a straty schopnosti vykonávania pracovnej činnosti v doterajšom zamestnaní. V roku 2005 bolo do vzdelávania a prípravy pre trh práce zaradených 35 689 uchádzačov, z ktorých takmer 3/5 (21 092) tvorili znevýhodnení uchádzači o zamestnanie, čo naznačuje presadzovanie pozitívneho posunu k zabezpečeniu vzdelávania pre tých, ktorí ho najviac potrebujú. V štruktúre znevýhodneného segmentu uchádzačov o zamestnanie tvorili najvyšší podiel dlhodobo nezamestnaní (62,9 %), občania starší ako 50 rokov (25,7 %) a absolventi (14,2 %). Po ukončení vzdelávania a prípravy pre trh práce sa umiestnilo na trh práce cca 1/3 (12 264 uchádzačov o zamestnanie) a najviac z nich cca 35 % (4 392 uchádzačov o zamestnanie) v časovom intervale od 1 mesiaca do 3 mesiacov. Pre dosiahnutie efektívnejšieho zabezpečenia a vyššieho zacielenia vzdelávania a prípravy pre uchádzačov o zamestnanie a zamestnancov boli realizované

<sup>52</sup> Na základe výberového zisťovania pracovných síl najvyššiu mieru nezamestnanosti vykazovali v roku 2005 Košický kraj (24,7 %), Banskobystrický kraj (23,8 %), Prešovský kraj (21,5 %). Naopak kraje s najnižšou mierou nezamestnanosti boli Bratislavský (5,2 %) a Trenčiansky (8,1 %). Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl.

...nerovnováha na trhu práce je ovplyvnená najmä štrukturálnymi zmenami v ekonomike ...

...rizikovými skupinami na trhu práce sú predovšetkým mladí ľudia a príslušníci MRK ...

zmeny spočívajúce v ustanovení priorít v tejto oblasti (napr. vzdelávanie a príprava na konkrétne pracovné miesta na základe príslubu zamestnávateľa na prijatie do zamestnania), diferencovaná výška príspevkov na jednotlivé druhy vzdelávacích aktivít, motivovanie uchádzačov o zamestnanie, záujemcov o zamestnanie a dodávateľov služby vzdelávania a prípravy pre trh práce v čo najkratšom čase nájsť pre absolventov vzdelávania a prípravy pre trh práce uplatnenie na trhu práce. Nadalej sa bude používanie týchto nástrojov prehodnocovať v zmysle zvýšenia ich efektivity.

V záujme napĺňania cieľov Lisabonskej stratégie (dosiahnuť v roku 2010 60 % zamestnanosť žien) je potrebné vytvárať prostredie, ktoré zvýši zamestnanosť a zamestnateľnosť osôb s rodinnými povinnosťami a zamedzí diskriminácii týchto osôb na trhu práce. Opatrenia na zosúladenie pracovného a rodinného života môžu výrazne ovplyvniť nárast zamestnanosti žien ale aj mužov. Vytváranie podmienok na zosúladenie rodinného a pracovného života súvisí aj s naplnením barcelonských cieľov, aby sa do roku 2010 dosiahlo poskytovanie starostlivosti o dieťa pre aspoň 90 % detí vo veku od troch rokov do veku povinnej školskej dochádzky a pre aspoň 33 % detí do veku troch rokov. Nedostupnosť zariadení pre deti sa stáva vážnym celospoločenským problémom.

### 3.3.1.4 Sociálna exklúzia

Chudoba je jav multidimenzionálny, okrem dimenzie príjmu obsahuje aj iné dôležité aspekty ako sú napr. stupeň uspokojovania základných životných potrieb, prístup k zamestnaniu, ale aj k vzdelaniu, bývaniu, zdravotnej starostlivosti, právu, či kultúre. Podľa dostupných údajov ŠÚ SR získaných na základe harmonizovaného štatistického zisťovania EU SILC 2005, miera rizika chudoby v SR dosiahla v roku 2004 13,3 %. Nebol zistený takmer žiadny rozdiel v miere rizika chudoby medzi mužmi (13,2 %) a ženami (13,5 %). Z hľadiska regionálneho rozdelenia najvyššiu mieru rizika chudoby vykazoval Prešovský kraj, najnižšiu Bratislavský kraj.

...miera chudoby v SR je spomedzi všetkých krajín EU najvyššia...

Hranica pre posudzovanie miery rizika chudoby predstavuje 60 % mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu. Podľa EU SILC 2005 skupinami s relatívne vysokou mierou rizika chudoby boli v roku 2004 najmä deti vo veku 0-15 (18,4 %) a mladí ľudia 16-25 rokov (16,8 %), nezamestnaní (39,2 %) domácnosti jedného rodiča s jedným alebo viac deťmi (31,7 %), domácnosti s tri a viac deťmi (24 %) a domácnosti jednotlivcov vo veku do 65 rokov (23 %).

Ďalšími zraniteľnými skupinami, ktoré môžu čeliť sociálnemu vylúčeniu sú dlhodobo nezamestnaní (najmä mladí ľudia do 25 rokov), neúplné rodiny, starší ľudia nad 50 rokov, osoby so zdravotným postihnutím, osoby na rodičovskej dovolenke, rómska národnostná menšina žijúca v marginalizovaných komunitách, rodiny s nezaopatrenými deťmi a ostatné zraniteľné osoby (imigranti, utečenci, bezdomovci, osoby po výkone trestu, atď.). Riziko sociálneho vylúčenia sa u týchto skupín zvyšuje kvôli ich nízkej atraktivite pre zamestnávateľov z dôvodu pracovnej neskúsenosti, nedostatočnej adaptability na meniace sa podmienky práce, nedostatočnej kvalifikácie či vzdelania, prispôsobenia pracovného prostredia nárokom postihnutých osôb, dlhodobej absencie v pracovnom procese, straty pracovných návykov a stimulov atď.. U niektorých skupín obyvateľstva pretrvávajú stereotyp viazanosti na sociálny systém a tým dobrovoľné vylúčenie z trhu práce. Ako premenné s vysoko pozitívnym vzťahom k chudobe boli identifikované zamestnanie, vzdelanie a bydlisko, t. j. región a urbárne/rurálne prostredie. Problematickým elementom pri chudobe je jej reprodukcia na ďalšie generácie. Životy detí sú veľmi významne ovplyvnené okolnosťami života rodičov, akými sú napr. vzdelanie a príjem, či pracovná pozícia. Výstupy PISA (2003) ukázali v SR na vysoko významný vplyv výsledkov dieťaťa v škole a socio-ekonomického pozadia, z ktorého dieťa pochádza.

Extrémnu chudobu zažíva najmä obyvateľstvo v segregovaných osadách, ktorá sa navyše prenáša na ďalšie generácie. Špecifický problém sociálnej inklúzie predstavuje vzdelanie, zamestnanosť a integrácia MRK. Osobitnými problémami sociálneho vylúčenia MRK sú priestorová separácia alebo segregácia Rómov v izolovaných a vzhľadom na infraštruktúrnú vybavenosť, resp. kvalitu životného prostredia vysoko podštandardných obecných alebo mestských osídleniach (getách), ďalej nevysporiadanosť majetkových vzťahov a vlastníctva pozemkov pod týmito osídleniami, slabá dostupnosť sociálneho bývania pre MRK a neexistujúce legislatívne vymedzenie sociálneho bývania a jeho typov (spoločne s definovaným systémom priestupnosti medzi nimi). Ďalšími významnými a zložitými problémami sociálneho vylúčenia sú nerovný prístup k ochrane práv, nedostatočná politická a občianska participácia. Napriek jednotnému prístupu k systému zdravotnej starostlivosti, ktorý je zo zákona zaručený pre všetkých občanov, nedokážu niektoré marginalizované skupiny (napr. MRK) využiť zdravotnú starostlivosť rovnako. Zdravotný stav rómskej populácie, špecificky

...vážnym problémom je zamestnanosť a integrácia MRK...



príslušníkov MRK je dlhodobu horší v porovnaní s celkovou populáciou. V rómskych komunitách žijúcich v oblastiach s nedostatočným infraštruktúrnym vybavením, bez zdroja pitnej vody, v nevyhovujúcich bytových podmienkach a s nízkym príjmom často absentuje využívanie dostupnej zdravotnej starostlivosti a primeraná osвета. Takéto komunity vykazujú rôzne infekčné a chronické ochorenia, ochorenia súvisiace so zlou životosprávou a nízkou osobnou hygienou.

Jedným z dôležitých nástrojov predchádzania a zmierňovania chudoby a sociálneho vylúčenia, ako aj celkového zvyšovania kvality života je podpora prístupu k sociálnym službám a opatreniam sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately. V súčasnosti v SR je oblasť poskytovania sociálnych služieb a výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately charakterizovaná významnými nedostatkami v sieti služieb a výkonu opatrení (dostupnosť, rôznorodosť, regionálne rozloženie), zameraním na tradičné typy služieb, ktoré nezodpovedajú novodobým poznatkom a potrebám predchádzania sociálnemu vylúčeniu a zabezpečenia kvality života, ako aj nedostatkami v oblasti rozvoja ľudských zdrojov. Popri nesporných pozitívach decentralizácie a modernizácie verejnej správy je však možné konštatovať nízku mieru aktivity v oblasti sociálnej inklúzie spôsobenú nepripravenosťou obcí na plnenie nových samosprávnych povinností, osobitne menších obcí v sociálne rizikových oblastiach, nebude možné prekonať bez výraznejšej podpory a cielenej prostriedkov do tejto oblasti. Problém však nie sú len súčasné kompetencie, ale i zvládnutie novonastaveného systému sociálnoprávnej ochrany detí, riešenia sociálno-patologických javov a pripravovaných zmien v oblasti poskytovania sociálnych služieb.

### 3.3.1.5 Inštitucionálne kapacity

V SR sa uplatňuje spojený model výkonu verejnej správy. Správnymi celkami SR sú kraje a okresy. Samosprávnymi územnými celkami sú vyššie územné celky a obce. Model verejnej správy je nasledovný:

1. Štátna správa
  1. Ústredná štátna správa - vláda, ministerstvá (14 a 10 ostatných ústredných orgánov štátnej správy)
  2. Miestna štátna správa - krajské úrady, obvodné úrady
  3. Špecializovaná miestna štátna správa - na úsekoch cestnej dopravy a pozemných komunikácií, pozemkového a lesného hospodárstva, sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti, ochrany životného prostredia, školstva atď.
2. Samospráva
  1. Územná samospráva
    1. Miestna územná samospráva - obce a mestá
    2. Regionálna územná samospráva - vyššie územné celky ktorými sú samosprávne kraje

V súčasnej organizácii miestnej štátnej správy sú územné orgány štátnej správy budované prevažne v dvojstupňovej sústave. Sú nimi obvodné úrady a krajské úrady, ďalšie špecializované obvodné úrady a krajské úrady, alebo iné územné štátne orgány.

Sústavu územných orgánov verejnej správy dopĺňa územná samospráva, a to obce a samosprávne kraje a inšpekčné orgány, ktoré sú zriadené na druhostupňový výkon štátnej správy výlučne na republikovej úrovni a na prvostupňový výkon štátnej správy na krajskej úrovni, alebo v menšom počte ako je počet krajov. V prípadoch, v ktorých prvostupňový výkon štátnej správy bol v celom rozsahu prenesený na obce, a to na úseku stavebného poriadku a na úseku základného školstva, druhostupňový výkon štátnej správy uskutočňujú orgány miestnej štátnej správy zriadené len na krajskej úrovni (krajské stavebné úrady a krajské školské úrady). V iných prípadoch, napr. na úseku životného prostredia vo veciach výrubu drevín a na úseku špeciálneho stavebného úradu pre miestne komunikácie, sú odvolacími orgánmi proti prvostupňovým rozhodnutiam obcí orgány miestnej štátnej správy zriadené na obvodnej úrovni, a to obvodné úrady životného prostredia a obvodné úrady pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie.

V SR sú zamestnanci vo verejnom sektore zadelení do kategórií, ktoré sa líšia právnym postavením a úlohami spadajúcimi do ich kompetencie. Ide o zamestnancov v štátnej službe, zamestnancov vo verejnej službe a zamestnancov bezpečnostných síl a orgánov na uplatnenie práva. V súčasnosti je v SR približne 40 200 štátnych zamestnancov – ministerstiev a špecializovanej miestnej štátnej správy (35 000), ostatných ústredných orgánov štátnej správy (ÚOŠS) (4 000)

a ústavných inštitúcií (1 200). V oblasti verejných služieb pracuje v súčasnosti približne 550 000 zamestnancov (celý verejný sektor vrátane školstva, zdravotníctva, miestnej správy, obcí, služobného personálu v ústrednej správe atď.), z toho na úradoch samosprávnych krajov pracuje približne 1200 zamestnancov. Počet zamestnancov na obecných, miestnych a mestských úradoch je cca 125 000. Medzi zamestnancov bezpečnostných síl a orgánov na uplatnenie práva radíme zamestnancov polície, armády, spravodajských služieb, súdnej stráže, železničnej polície, colníkov a hasičov.

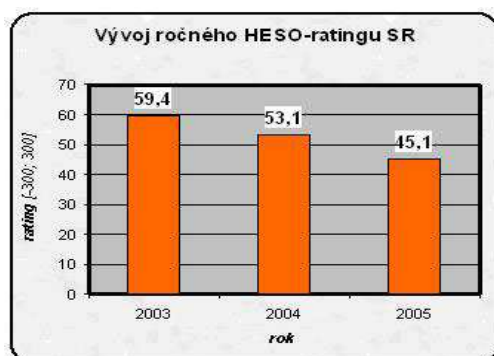
Zvládnutie náročných úloh vo verejnej správe si vyžaduje vysokú úroveň teoretických vedomostí a praktických schopností jej zamestnancov. Ich systematické odborné vzdelávanie zabezpečované ústrednými orgánmi štátnej správy vytvára predpoklady na dosiahnutie vyššej kvality a efektívnosti služieb poskytovaných verejnou správou.

Vláda SR uznesením č. 699/2003 schválila stratégiu vzdelávania v štátnej službe a uznesením č. 79/2004 koncepciu vzdelávania štátnych zamestnancov, ktoré sú strategickými dokumentmi vymedzujúcimi rámec vzdelávania v štátnej službe. Obsah a rozsah vzdelávania cieľových skupín príslušných zamestnancov podľa stratégie a koncepcie stanovujú jednotlivé ÚOŠS na základe výsledkov analýzy vzdelávacích potrieb v ročných plánoch vzdelávania.

SR zápasí vo verejnej správe s nedostatočnou kvalitou a disponibilitou ľudských zdrojov, s potrebou zlepšenia zručností vo využívaní IKT prostredníctvom efektívneho vzdelávania a zavedenia a šírenia systémov riadenia kvality do praxe organizácie verejnej správy a MVO. Oblasť informatizácie spoločnosti je analyzovaná v kapitole 3.3.3.2.

V oblasti kvality ľudských zdrojov vo verejnej správe prebieha v SR v posledných rokoch mnoho potrebných reforiem s cieľom skvalitniť jej výkon. Zhodnotenie kvality služieb poskytovaných verejnou správou je však obtiažne. Prieskumy verejnej mienky môžu byť skresľujúce, nakoľko odrážajú subjektívny názor bez potrebných komplexných informácií. Pre hodnotenie kvality služieb poskytovaných verejnou správou sú smerodajné hodnotenia odborníkov.

**Graf 3: Ročný rating HESO pre SR (2003 - 2005)**



V podmienkach SR sa vytvorila platforma na hodnotenie opatrení verejnej správy - ide o projekt HESO - hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení, ktorý bol vytvorený Inštitútom pre ekonomické a sociálne reformy (INEKO). Z pohľadu verejnej správy je dôležitý vývoj celkového ratingu HESO, ktorý naznačuje klesajúcu spokojnosť odborníkov s kvalitou verejnej správy.

V **štátnej správe a územnej samospráve** boli identifikované nasledovné nedostatky:

- systém štátnej správy a územnej samosprávy je nedostatočne efektívny a transparentný,
- obmedzená aplikácia klientovo orientovaného prístupu,
- veľkú časť agendy zaberajú operatívne úkony,
- vedúci zamestnanci sú nedostatočne vybavení riadiacimi schopnosťami a inými zručnosťami, ktoré sú nevyhnutné pre manažérske riadenie,
- nedostatočná spolupráca ministerstiev,
- materiály predkladané na rokovanie vlády majú rôznu kvalitu,
- nízka úroveň komunikácie a spolupráce ústrednými orgánmi štátnej správy a územnej samosprávy,
- nedostatok finančných zdrojov na zavádzanie systémov riadenia kvality a procesné riadenie (nedostatočná optimalizácia činností vykonávaných ľudskými zdrojmi)
- nepochopenie procesného riadenia (procesné riadenie = zameranie sa na príčiny, ktoré vedú k výsledkom; funkčné riadenie = zameranie na výsledky),
- neexistencia štandardov na hodnotenie kvality zameraných na hodnotenie úrovne poskytovaných služieb vo verejnej správe,
- nedostatočné využívanie benchmarkingu pri hodnotení procesov inštitúcií štátnej správy a samosprávy, činností, kvality a nákladov jednotlivých úradov,

- malá finančná motivácia ľudských zdrojov,
- nedostatočné vzdelávanie a tréning ľudských zdrojov.

Problémy pri zlepšení kvality inštitucionálnych kapacít možno vnímať v 3 blokoch:

1. nedostatočná finančná motivácia ľudských zdrojov,
2. nedostatočné vzdelávanie a tréning ľudských zdrojov,
3. nedostatočná optimalizácia činností vykonávaných ľudskými zdrojmi.

Tieto okruhy problémov spôsobujú aj vysokú fluktuáciu zamestnancov verejného sektora. V oblasti budovania kapacít nie je badateľný rozdiel medzi jednotlivými regiónmi SR, štátom a verejnú správu je potrebné hodnotiť ako celok, pričom zlepšenie poskytovania ich služieb sa ukazuje ako potreba všetkých regiónov.

Z pohľadu OP ZaSI je relevantné zlepšenie kvality a modernizáciu existujúcich administratívnych kapacít v oblasti ľudských zdrojov bez reformy verejnej správy a v súlade s uznesením vlády SR 165/2007 k správe o analýze vývoja a súčasného stavu verejnej správy a návrhu opatrení.

Nevyhnutnou súčasťou kvality výstupov a výsledkov verejnej správy je aj participácia mimovládnych organizácií (MVO) pri tvorbe politík v rôznych oblastiach. Z doterajších skúseností sa javí ako nevyhnutné rozvíjať ľudské a inštitucionálne kapacity týchto partnerov, čím sa posilní ich schopnosť pôsobiť v miestnych, regionálnych, či celoštátnych partnerstvách, čo bude mať priaznivý dopad na kvalitu verejných politík ako aj na kvalitu spravovania spoločnosti.

V oblasti sociálneho dialógu v SR chýba centrum, ktoré by koordinovalo aktivity zamerané na podporu sociálneho dialógu na všetkých úrovniach medzi jednotlivými sociálnymi partnermi (napr. vypracovanie spoločných analýz, štúdií, výmena skúseností atď.)

### **3.3.2 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť**

SR vďaka svojej geografickej polohe zohráva dôležitú úlohu v komplexnom európskom dopravnom systéme. Význam dopravy je kľúčový z hľadiska obsluhy územia osobnou ako aj nákladnou dopravou a má nezastupiteľnú úlohu pri podpore podnikania v regiónoch, získavaní zahraničných investícií a aj tvorí významnú zložku podpory cestovného ruchu. Predpokladom využitia komparatívnej výhody SR - geografickej polohy je dostupnosť regiónov SR k dopravným sieťam EÚ.

Kvalitná environmentálna infraštruktúra je kľúčovým aspektom a predpokladom zabezpečenia trvalo udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Zvýšenie pokrytia územia environmentálnou infraštruktúrou zároveň prispieva k atraktívnosti prostredia na investovanie a k zlepšeniu životných podmienok obyvateľstva, jeho zdravotného stavu a životnej úrovne.

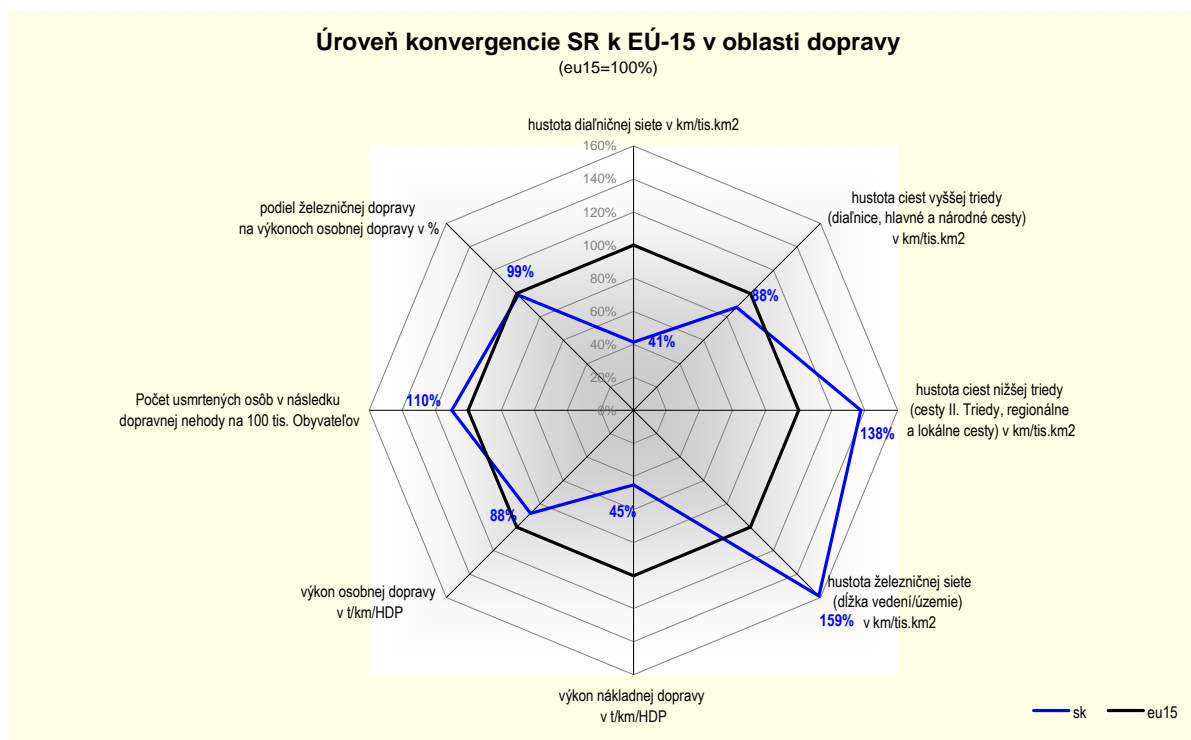
Kvalita a úroveň poskytovaných verejných služieb je priamo úmerná stavu budov a zariadení, v ktorých sa nachádzajú. V krajine je rovnomerne rozložená sieť vzdelávacích, sociálnych, zdravotníckych, kultúrnych zariadení a zariadení záchranných služieb. Výsledkom dlhodobého nedostatku investícií je neuspokojivý technický stav veľkého počtu budov, morálna a fyzická zastaranosť technických zariadení a nedostatok moderných technológií a nepripravenosť poskytovateľov vzdelávacej, zdravotnej a sociálnej starostlivosti zavádzať systémy kvality v praxi.

...nedobudované napojenie SR na medzinárodnú dopravnú sieť ...

...záväzky SR voči EÚ ako východisko pre environmentálne priority SR...

...zlý technický stav verejnej infraštruktúry...

### 3.3.2.1 Dopravná infraštruktúra



**Graf 4: Úroveň konvergenie SR k EÚ-15 v oblasti dopravy<sup>53</sup>, zdroj: EUROSTAT**

Na zabezpečenie funkčného dopravného systému SR a fungujúcej ekonomiky je nevyhnutná rozvinutá a po technickej a kvalitatívnej stránke vyhovujúca dopravná infraštruktúra a rozvinutý trh dopravných služieb. Dostupnosť regiónov k transeurópskym dopravným sieťam (TEN-T), dostatočná vybavenosť územia vnútroštátnymi dopravnými koridorami a vnútroregionálnymi dopravnými sieťami priamo pôsobí na rozvoj ekonomických a na odstraňovanie regionálnych disparít medzi regiónmi.

Hustota cestnej siete v SR je na úrovni priemeru krajín EÚ (363 km/tis.km<sup>2</sup>), avšak problémom je nízky podiel ciest vyšších tried, tzv. nadradenej infraštruktúry (diaľnice a rýchlostné cesty medzinárodného významu (siete TEN-T)). SR patrí ku krajinám s najnižšou hustotou diaľnic v EÚ. Hustota diaľnic v SR v 2005 bola 6,6 km/tis. km<sup>2</sup>, zatiaľ čo priemer krajín EÚ-15 je viac ako 16 km/tis. km<sup>2</sup>. Príčinou uvedeného stavu je najmä nedobudovaná nadradená cestná infraštruktúra. Tento stav je nevyhovujúci v súvislosti s prekračovanou kapacitou najmä na hlavných medzinárodných cestných ťahoch dôležitých z hľadiska tranzitnej dopravy.

Rozsah diaľničnej siete a siete rýchlostných ciest je definovaný diaľničnými ťahmi D1, D2, D3 a D4 v celkovej dĺžke 659 km a siete rýchlostných ciest ťahmi R1, R2, R3, R4, R5, R6 a R7 (vo výhľade) v dĺžke 1 181 km. Územím SR prechádzajú tri európske dopravné koridory (č. IV, Va a VI), ktoré sú tvorené diaľničnými ťahmi D2, D1 a D3. Navyše sieť TEN-T na území SR tvoria aj koridory kopírujúce rýchlostné ťahy R3 a R4. Rozvoj diaľničnej siete v minulosti neprebíhal kontinuálne, z dôvodu obmedzenej dostupnosti finančných zdrojov a dochádzalo k výstavbe najmä stavebno-technicky menej náročných úsekov. Výsledkom je rozdrobenosť diaľničnej siete. Ukončené sú úseky v menej náročných geologických podmienkach – v Bratislavskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji (viď Tab.14 OPD); ide o ucelené diaľničné úseky Bratislava – Kúty a Bratislava – Sverepec. Ostatné úseky okrem časti diaľnice D1 Važec – Ivachnová sú krátke a neucelené. Krajinami, ktorými nevedie diaľničná sieť sú Nitriansky a Banskobystrický kraj, u ktorých bude nadradená dopravná infraštruktúra tvorená rýchlostnými cestami (R1, R2 a R3), resp. niektoré jej časti sú už v prevádzke. Rýchlostné komunikácie R1 a R2 tvoria južnú dopravnú líniu Trnava – Nitra – Zvolen – Lučenec – Košice, predstavujúcu alternatívne cestné spojenie ku koridoru č. Va v smere západ – východ.

<sup>53</sup> Pozn.: hodnota ukazovateľa: k roku 2000 – počet usmrtených osôb v následku dopravnej nehody na 100 tis. obyvateľov, k roku 2002 – hustota železničnej siete, k roku 2003 - podiel železničnej dopravy na výkonoch osobnej dopravy, k roku 2004 – výkon osobnej dopravy, výkon nákladnej dopravy, ostatné k roku 2005.

Okrem diaľnic a rýchlostných ciest, zohrávajú významnú úlohu pre medzinárodnú a celoštátnu cestnú dopravu aj cesty I. triedy. Ich dĺžka je 3 263,3 km (cca 18,34 % cestnej siete). Možno konštatovať, že všetky regióny sú vybavené cestami I. triedy rovnomerne (viď Tab. 16 OPD). Súčasný stav ciest I. triedy v hlavných medzinárodných cestných ťahoch nespĺňa technické parametre pre zabezpečenie rýchlej a bezpečnej tranzitnej dopravy obchádzajúcej mestá a obce. Vo všeobecnosti k najväčšej koncentrácii intenzity cestnej dopravy dochádza v hlavných urbanizačných osiach SR. Takmer všetky cesty I. triedy vedúce pozdĺž týchto urbanizačných osí sa vyznačujú nedostatočnou kapacitou, čo vedie k neúnosnej dopravnobezpečnostnej situácii. Najvyššia dopravná nehodovosť je na cestách I. triedy v trasách plánovaných diaľnic a rýchlostných ciest v Žilinskom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji.

Infraštruktúra železničnej dopravy sa vyznačuje pomerne vysokou hustotou siete vo všetkých regiónoch, avšak v dôsledku nedostatočnej obnovy s nízkou technickou úrovňou a kvalitou technickej základne, je výkonnosť železníc nízka v porovnaní s EÚ-15. Základnú kostru siete infraštruktúry železničnej dopravy SR tvorí tzv. trojuholník, ktorého ramená tvoria trate: Košice – Žilina, Žilina – Bratislava a Bratislava – Zvolen – Košice. Ostatné trate sú dopĺňujúce - spájajú základné koridory, miestne trate a regionálne trate. V súčasnosti je v prevádzke 3 660 km železničných tratí, z toho 3 510 km železničných tratí normálneho rozchodu, z toho je 863,9 km železničných tratí podľa dohody AGC, 1033 km železničných tratí podľa dohody AGTC, 916,4 km železničných tratí zaradených do siete transeurópskych multimodálnych koridorov. Elektrifikovaných je cca 42,5 % všetkých tratí.

V súvislosti s narastajúcimi prepravnými výkonmi cestnej nákladnej dopravy a malom presune týchto výkonov na ekologickejšiu železničnú dopravu je nevyhnutná existencia prestupových bodov – terminálov intermodálnej dopravy. V SR v súčasnosti neexistujú verejné terminály intermodálnej prepravy, ktoré by v zmysle Zmluvy o ES a platných právnych predpisov EÚ poskytovali služby na nediskriminačnom princípe a umožnili SR efektívne sa zapojiť do globalizácie. Existujúca infraštruktúra intermodálnej prepravy založená na technicky a technologicky zastaraných kontajnerových prekladiskách nie je schopná poskytovať služby v súlade s parametrami stanovenými v Dohode AGTC prakticky v žiadnom regióne s výnimkou Košického kraja. Jediný verejný terminál medzinárodného významu v SR spĺňajúci parametre zakotvené v medzinárodných dohodách o kombinovanej doprave sa nachádza v Dobrej pri Čiernej nad Tisou.

Vo vývoji prepravy osôb v období rokov 2000 – 2004 došlo k podstatným zmenám v delbe prepravnej práce na úkor verejnej osobnej dopravy; sú zaznamenávané poklesy vo všetkých druhoch verejnej osobnej dopravy, za neustáleho nárastu individuálnej automobilovej dopravy, ktorá od roku 2000 zaznamenala približne 5 % nárast (viď Tab. 7 OPD). Tento trend je však celoeurópsky, čo súvisí najmä so zvyšovaním životnej úrovne obyvateľstva, pričom treba poznamenať, že situácia v SR je stále prijateľnejšia ako v krajinách EÚ-15. Z pohľadu zvyšujúcich sa prepravných nárokov obyvateľstva nadobúda na význame otázka integrácie verejnej železničnej osobnej dopravy na úrovni regiónov resp. miest a jej vzájomná koordinácia s nadregionálnou, celoštátnou a cezhraničnou železničnou osobnou dopravou. Najväčší význam realizácie integrovaných dopravných systémov resp. podmienky pre ich uplatnenie majú dve najväčšie mestá SR, Bratislava a Košice (jediné mestá v SR s počtom obyvateľov nad 100.000), v rámci ktorých systém mestskej hromadnej dopravy využíva okrem autobusovej a trolejbusovej aj električkovú dopravu. Práve existenciou mestského električkového koľajového systému je vytvorený predpoklad pre efektívnu integráciu verejnej železničnej osobnej dopravy do mestských dopravných systémov týchto dvoch miest, ktoré predstavujú najvýznamnejšie dopravnobezpečnostné centrá v SR. Uvedené predstavuje potenciál pre využitie dopravného módu najpriaznivejšieho z hľadiska vplyvov na životné prostredie.

Stav verejnej železničnej osobnej dopravy je poznačený predovšetkým nízkou kvalitou a dostupnosťou moderných mobilných prostriedkov, čo sa negatívne prejavuje v efektívnosti ich prevádzky, vplyvoch na životné prostredie, zvýšenou energetickou náročnosťou a znížením atraktívnosti železničnej osobnej dopravy.

**Tabuľka 6:** Počet prepravených osôb v SR v rokoch 2000 – 2004 podľa vybraných druhov dopravy

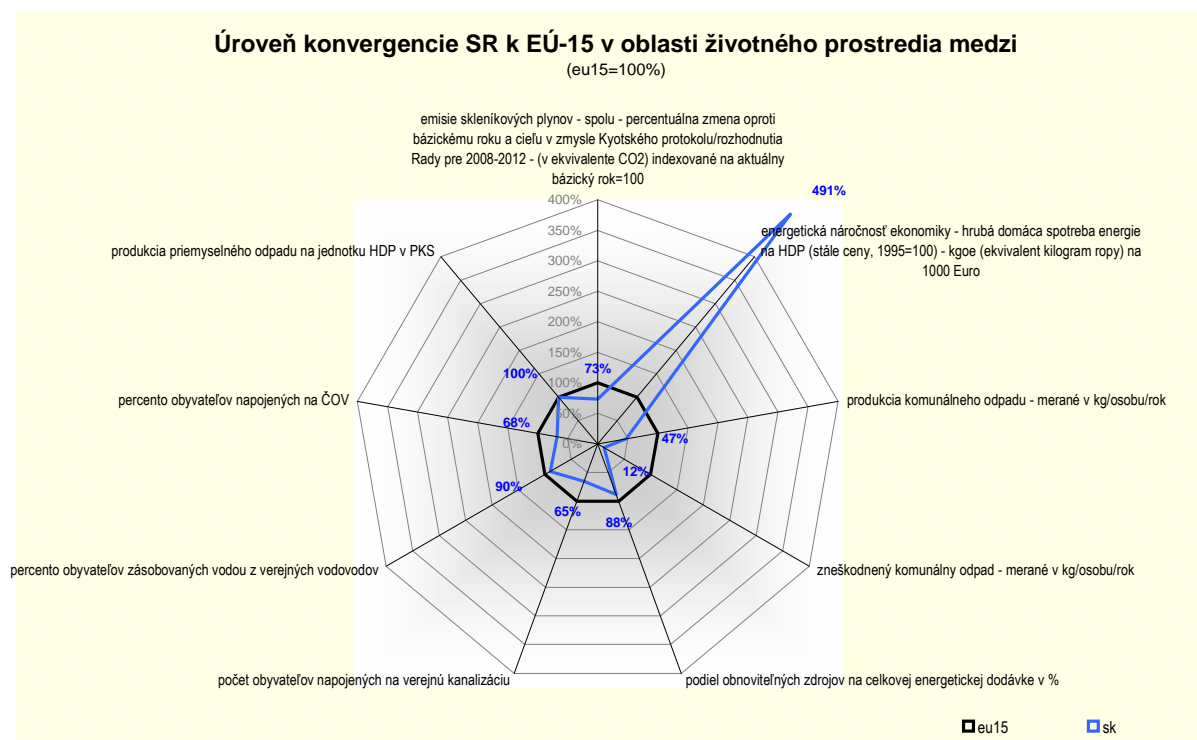
Rok	Spolu	v tom					v tom	
		Železničná verejná	Cestná verejná	MHD - DP	Cestná neverejná doprava	Individuálny motorizmus	Verejná osobná doprava	Neverejná osobná doprava
			*1	*2	*3		*4	*5
[tis. os]								
2000	2 745 019	66 806	604 249	404 539	5 083	1 664 342	1 075 594	1 669 425

2001	2 680 421	63 473	566 445	373 269	4 215	1 673 019	1 003 187	1 677 234
2002	2 705 640	59 430	536 613	370 018	4 019	1 735 560	966 061	1 739 579
2003	2 687 408	51 274	493 706	394 465	5 048	1 742 915	939 445	1 747 963
2004	2 649 402	50 325	461 772	383 118	4 016	1 750 171	895 215	1 754 187
	(%)							
2004	100	1,9	17,4	14,5	0,2	66,1	33,8	66,2

Zdroj: VÚD, a. s.,

\*1 - preprava osôb podnikmi s prevažujúcou činnosťou cestná doprava, \*2 - preprava osôb iba dopravnými podnikmi MHD v mestách Bratislava, Košice, Žilina, Prešov, \*3 - preprava osôb pre vlastné a cudzie účely podnikmi, ktoré svojou hlavnou činnosťou sú zaradené do iných odvetví hospodárstva, ako do odvetvia dopravy, \*4 - preprava osôb podnikmi, ktoré vykonávajú dopravné služby v odvetví dopravy (OKEČ 60 a 63), \*5 - preprava osôb pre vlastné a cudzie účely podnikmi, ktoré svojou hlavnou činnosťou sú zaradené do iných odvetví hospodárstva, ako do odvetvia dopravy vrátane individuálneho motorizmu

### 3.3.2.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia



**Graf 5: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti životného prostredia<sup>54</sup>, zdroj: EUROSTAT, OECD**

Existencia vodohospodárskej infraštruktúry (verejné vodovody pre hromadné zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou a hromadné odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou) a jej služieb vytvára predpoklady pre ďalší sociálny a ekonomický rozvoj územia, a to či na miestnej, regionálnej alebo štátnej úrovni. Ukazovatele počtu zásobovaných obyvateľov z verejného vodovodu a špecifická potreba vody charakterizujú aj životnú úroveň a hygienu bývania obyvateľov.

Pri hodnotení stavu v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou z verejného vodovodu SR v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ zaostáva. K 1. 1. 2005 bolo z celkového počtu obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov 84,8 %. Z hľadiska vodárenských spoločností najpriaznivejšia situácia je v Bratislavskej vodárenskej spoločnosti a.s., kde zásobovanosť dosahuje 93,4 %, najnepriaznivejšia vo Východoslovenskej vodárenskej spoločnosti, a.s. so 76,3 %. Z celkového počtu obcí v SR (2 891 sídiel) má vybudovaný verejný vodovod 2 142 sídiel – 74 %. Z pohľadu tohto kritéria je najlepšia situácia v Žilinskom kraji s 94,6 % a za ním nasleduje Bratislavský kraj s 89 %. Najnepriaznivejšia situácia je opäť v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji s 58,1 – 70,3 %. Čo sa týka kvalitatívnych parametrov dodávanej pitnej

<sup>54</sup> Pozn.: ukazovateľ: počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu je vyjadrený za priemer krajín Nemecko, Francúzsko, Španielsko, Holandsko, Rakúsko a Fínsko udávaný za rok 2003, k roku 2003 sú ďalej ukazovatele – emisie skleníkových plynov, podiel obnoviteľných zdrojov na celkovej energetickej dodávke, percento obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov; k roku 2004 - produkcia komunálneho odpadu, zneškodnený komunálny odpad; ostatné k roku 2005.



vody, SR na základe svojej požiadavky získala na obdobie 3 rokov výnimku z implementácie smernice Rady č. 98/83/ES o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu pre cca 40 dodávateľov pitnej vody pre využívanie vodných zdrojov hromadného zásobovania so zvýšenými koncentraciami arzénu, antimónu a dusičnanov. I keď na základe existujúcej právnej úpravy uvedenej smernice je možné požiadať o udelenie ďalších dvoch výnimiek, (každá maximálne na obdobie troch rokov), dosiahnutiu požadovanej kvality pitnej vody a vodných zdrojov je potrebné venovať náležitú pozornosť.

Odvádzanie odpadových vôd verejnou kanalizáciou a ich čistenie zaostáva za zásobovaním obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov. Z celkového počtu obyvateľov SR býva v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu len 55 %, čo je oproti vyspelým krajinám EÚ (84,4 %) veľmi málo. Najvyšší podiel obyvateľov pripojených na verejnú kanalizáciu a ČOV je v Bratislavskom kraji (84,3 %), najnižší v Nitrianskom kraji (42,3 %). V ostatných krajoch sa pohybuje v rozmedzí od 49,8 % (Trnavský kraj) do 58,8 % (Banskobystrický kraj).

...na kanalizáciu je napojených len 55% obyvateľov ...

K riešeniu problematiky odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd zaväzuje SR Zmluva o pristúpení SR k EÚ, kde v rámci kapitoly 9. Životné prostredie boli pre oblasť „kvalita vôd“ určené dve prechodné obdobia z uplatňovania smernice 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd, a to do roku 2010 (pre aglomerácie nad 10 000 ekvivalentných obyvateľov - z 92 čistiarní odpadových vôd smernici vyhovuje 17) a do roku 2015 (pre aglomerácie nad 2 000 evidovaných obyvateľov - zo 189 čistiarní odpadových vôd vyhovuje 50). V SR je rozdielna úroveň vyhovujúcich čistiarní odpadových vôd, zlepšenie nastáva ich rekonštrukciou a obnovou, financovaním z prostriedkov ISPA, KF a ŠF v rokoch 2004 – 2006.

Realizácia zámerov v oblasti odvádzania a čistenia odpadových vôd je jedným z opatrení, ktoré pomáhajú naplneniu cieľa Smernice 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ustanovujúcej rámec pôsobnosti na opatrenia Spoločenstva v oblasti vodnej politiky (Rámcová smernica o vode) dosiahnuť dobrý stav vôd do roku 2015. Ďalšie opatrenia sú podmienené poznaním kvalitatívneho a kvantitatívneho stavu povrchových a podzemných vôd. Prostriedkom na získanie týchto informácií je pravidelné monitorovanie stavu vôd podľa programov monitorovania zostavených v súlade s požiadavkami relevantných smerníc EÚ, ktoré sú v súčasnosti plne transponované v legislatíve SR. Monitorovanie stavu vôd je poznamenané sústavným nedostatkom finančných prostriedkov, čo sa odzrkadľuje i v rozsahu a kvalite získaných informácií. V Rámcovej smernici o vode je jednoznačne stanovená povinnosť zaviesť programy monitorovania stavu vôd v roku 2007. V súvislosti s monitorovaním stavu vôd v SR nemožno hovoriť o regionálnych disparitách, keďže z hľadiska monitorovania identifikovaných útvarov povrchových podzemných vôd sa nepovažuje regionálny prístup za efektívny. Východiskom je skutočnosť, že viac ako 95 % územia SR patrí do medzinárodného povodia Dunaja a zvyšok územia patrí do medzinárodného povodia Visly a zabezpečenie rovnakých postupov monitorovania a hodnotenia stavu vôd sa považuje za prioritné.

Špecifickým problémom SR je ohrozenie povodňami, ktoré majú významný ekonomický a sociálny vplyv. Na celom území SR je prevažne v blízkosti vodných tokov potrebné vytvoriť podmienky pre zabezpečenie ochrany majetku a obyvateľstva pred povodňami. Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., v ktorého správe je rozhodujúci podiel vodných tokov SR vrátane vodohospodársky významných vodných tokov, ako odborná organizácia vykonávajúca preventívne opatrenia pre zabezpečenie ochrany pred povodňami v zmysle platnej legislatívy, má vytvorenú štruktúru vodohospodárskych podnikov podľa povodí. Analýza situácie v oblasti ochrany pred povodňami a plán navrhovaných opatrení na jej zabezpečenie je súčasťou Programu protipovodňovej ochrany SR do roku 2010, ktorého priority sú zamerané na ochranu území s najväčšou koncentraciou obyvateľstva a území s významným hospodárskym potenciálom (Bratislava, Banská Bystrica, Košice). Významnú úlohu pri zabezpečení ochrany pred povodňami zohráva povodňový varovný a predpovedný systém (POVAPSYS), ktorého dobudovanie a prevádzkovanie sa predpokladá v programovom období 2007 – 2013.

...znižovanie emisných stropov znečisťujúcich látok bude generovať nároky na novú a kvalitnejšiu infraštruktúru na ochranu ovzdušia a využívanie obnoviteľných zdrojov energie...

Ochrana ovzdušia je jedným z kľúčových problémov, ktoré je potrebné riešiť predovšetkým v spojitosti s ohrozovaním zdravia a skracovaním dĺžky života. V súlade s Tematickou stratégiou ochrany ovzdušia, ktorú EK predložila vo forme komunikácie do Európskeho parlamentu, v najbližších rokoch bude potrebné prioritne riešiť kvalitu ovzdušia, zaoberať sa znižovaním stropov znečisťujúcich látok (oxidov síry, oxidov dusíka, tuhých častíc, amoniaku, prchavých organických látok). Dodržanie emisných stropov si vyžiada nemalé finančné náklady, ktoré sa pohybujú na úrovni

0,11 % HND<sup>55</sup> ročne. Hlavným problémom v ochrane ovzdušia je nevyhovujúca kvalita ovzdušia, vysoký podiel emisií znečisťujúcich látok z mobilných zdrojov, nevyhovujúca skladba palivovej základne a nevyhovujúci stav odľučovacej techniky. Ochranu ovzdušia nie je možné striktne realizovať iba podľa regiónov, keďže nepozná hranice a vplyv jeho znečistenia sa prejavuje na celom území SR.

Z regionálneho hľadiska je potrebné venovať zvýšenú pozornosť najmä oblastiam vyžadujúcim osobitnú ochranu ovzdušia<sup>56</sup>. Prioritne je potreba riešiť problémy v oblastiach riadenia kvality ovzdušia. Na území SR sa v súčasnosti nachádza 20 oblastí riadenia kvality ovzdušia (viď mapu v prílohe č. 5A), t.j. zón a aglomerácií, kde dochádza k prekračovaniu limitných hodnôt znečisťujúcich látok. V oblastiach riadenia kvality ovzdušia žije približne 1,4 milióna obyvateľov SR.

**Tabuľka 7:** Počet obyvateľov žijúcich v krajoch v oblastiach riadenia kvality ovzdušia:

kraj	% obyvateľov žijúcich v oblastiach riadenia ovzdušia	počet dotknutých obyvateľov
Košický	19 %	255 100
Bratislavský	16 %	222 200
Prešovský	15 %	210 000
Trenčiansky	14 %	196 500
Žilinský	13 %	175 200
Banskobystrický	11 %	147 900
Trnavský	6 %	89 600
Nitriansky	6 %	85 600
Spolu	100 %	1 382 100

(Zdroj:) ŠÚ SR

Nedostatkom v oblasti ochrany ozónovej vrstvy Zeme je nízky objem zberu, recyklácie, regenerácie a zneškodňovania látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu.

V SR pretrvávajú vysoký podiel emisií skleníkových plynov na obyvateľa. (8,6 t GHG/obyv.) a to napriek pozitívnemu trendu zvyšovania podielu energetickej dodávky z obnoviteľných zdrojov energie (oblasť obnoviteľných zdrojov energie je hlbšie analyzovaná v časti 3.3.3.1).

Aktivity podporované v oblasti odpadového hospodárstva vyplývajú z hierarchie cieľov zakotvených v koncepcných dokumentoch EÚ a SR (Program odpadového hospodárstva SR) a zároveň rešpektujú prechodné obdobia a požiadavky vyplývajúce z legislatívy EÚ, ktorých plnenie je pre SR záväzná<sup>57</sup>. Zvyšovanie celkového množstva odpadov si vyžaduje podporu v oblasti prevencie a minimalizácie ich vzniku, zhodnocovania a separovaného zberu. Samostatnú kapitolu tvorí nakladanie s vybranými druhmi odpadov – najmä nebezpečnými (napr: odpady PCB/PCT<sup>58</sup>, odpad zo zdravotníckej starostlivosti), pre nakladanie s ktorými chýba dostatočná infraštruktúra. Produkcia komunálneho odpadu je v porovnaní s EÚ-15 nižšia takmer o 300 kg na osobu za rok (o 42 %). Do roku 2013 sa však predpokladá nárast množstva komunálneho odpadu, čo si vyžiada primerané príspevky do podpory separovaného zberu, zhodnocovania a zneškodňovania odpadov. Separovaný zber je na celom území SR na nedostatočnej úrovni napriek financiám vyčleneným v uplynulých rokoch na jeho podporu z rôznych zdrojov. Priemerné množstvo vyseparovaných zložiek KO na jedného obyvateľa je v SR približne 9,5 kg/obyv. a najvyššie je v Bratislavskom kraji (40,32 kg/obyv.). V ostatných krajoch sa pohybuje v intervale od 7,39 kg/obyv. (Košický kraj) do 21,55 kg/obyv. (Banskobystrický kraj). Je však potrebné zdôrazniť, že regionálne rozdiely nie sú tak markantné a podporu separovaného zberu je nutné smerovať do všetkých regiónov. Úroveň a rozsah zhodnocovania odpadov v SR je odlišná v závislosti od druhu odpadov a od spôsobu akým je organizovaný v území zber odpadov. Napriek rastúcemu trendu v oblasti zhodnocovania odpadov je celoplošne SR kapacitne poddimenzovaná.

<sup>55</sup> Výpočet nákladov bol vypracovaný spoločnosťou kontrahovanou EK IIASA (International institute for applied systems analysis) modelom RAINS (Regional air pollution information and simulations), ktorý sa opiera o modelovú štruktúru zdrojov znečisťovania ovzdušia v SR a zahŕňa náklady komplexne, t.j. počíta aj so zmenou v energetickej náročnosti ekonomiky

<sup>56</sup> §9 odsek 1 zákona č. 478/2002 o ochrane ovzdušia a ktorým sa dopĺňa zákon č.401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov, v znení neskorších predpisov.

<sup>57</sup> Smernica 2004/12/ES, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 94/62/ES o obaloch a odpadoch z obalov, smernica 2005/20/ES, smernica 2000/76/ES, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 94/67/ES o spaľovaní nebezpečného odpadu, rozhodnutie 312/2004/ES, ktorým sa povoľujú niektoré dočasné odchýlky od smernice 2002/96/ES o odpade z elektrických a elektronických zariadení, smernica 96/59/ES.

<sup>58</sup> PCB – polychlórované bifenyly, PCT – polychlórované terfenyly.



**Tabuľka 8:** Množstvo vyprodukovaného a podiel zhodnoteného odpadu na celkovom odpade

Kraj SR	Vyprodukovaný odpad (v t.)	Zhodnotený odpad k celkovému množstvu vyprodukovaného odpadu (%)
Bratislavský	1 481 524,04	27
Trnavský	985 622,02	50
Trenčiansky	1 667 026,08	30
Nitriansky	577 746,91	28
Žilinský	1 456 311,86	56
Banskobystrický	1 334 043,18	68
Prešovský	556 904,91	33
Košický	2 589 354,87	52

Zdroj: Slovenská agentúra životného prostredia, RISO (Regionálny informačný systém o odpadoch)

Z hľadiska územného pokrytia SR zariadeniami na zneškodňovanie ostatných odpadov sú vybudované dostatočné kapacity. V oblasti zneškodňovania nebezpečných odpadov je však potrebné dobudovať infraštruktúru na úrovni regiónov.

Riešenie environmentálnych záťaží je špecifická problematika SR, ktorá nemá porovnateľné charakteristiky v štátoch EÚ. Situovanie, rozloha a stupeň záťaže území určených na revitalizáciu predstavuje významný priestor pre investičný rozvoj, ale aj pre ochranu prírody, ktorej záujmy môžu byť ohrozované pri investičnej výstavbe na „zelenej lúke“. Na základe predbežných štúdií a odhadov sa na Slovensku nachádza okolo 30 000 pravdepodobných environmentálnych záťaží, z ktorých asi 5 %, t.j. 1 500 lokalít predstavuje závažné nebezpečenstvo pre zdravie človeka a životné prostredie. V súčasnosti prebieha systematická inventarizácia environmentálnych záťaží v SR, súčasťou ktorej je predbežné hodnotenie rizika jednotlivých lokalít a ktorá bude ukončená koncom roka 2008, kedy bude možné na základe aktuálnych údajov spresniť stav v oblasti environmentálnych záťaží v krajoch.

Základom európskej politiky ochrany biodiverzity a ekosystémov je ochrana biotopov a druhov európskeho významu, najmä prostredníctvom súvislej európskej sústavy chránených území (NATURA 2000), ktorú budujú členské štáty nezávisle na národných sústavách chránených území (mapa v prílohe č. 5B). SR pred vstupom do EÚ zaslala svoje návrhy území do sústavy NATURA 2000 (38 navrhovaných chránených vtáčích území a 382 navrhovaných území európskeho významu), čím sa podiel chránených území z celkovej rozlohy štátu zvýšil z 23 % na 36 %. K 31. 12. 2004 boli programy starostlivosti alebo programy záchrany schválené len pre 7 chránených území. Vyšší je počet programov záchrany schválených pre kriticky ohrozené druhy rastlín a živočíchov (spolu 31 k 31. 12. 2004), pričom na Slovensku sa prirodzene vyskytuje 51 druhov rastlín európskeho významu a 261 druhov živočíchov európskeho významu. SR je zaviazaná dodržiavať záväzky vyplývajúce z predpisov EÚ, najmä zabezpečenie starostlivosti o územia NATURA 2000 a dosiahnutie resp. zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a ich monitoring. Základným predpokladom je dostatok prostriedkov na dobudovanie infraštruktúry ochrany prírody a krajiny a na ďalšie úlohy vrátane zvýšenia environmentálneho povedomia verejnosti, najmä vlastníkov dotknutých pozemkov. Vo vzťahu k ochrane prírody a krajiny je určujúca lokalizácia chránených území. Údaje o ploche chránených území v krajoch v pomere k celkovej ploche chránených území v SR (s výnimkou Bratislavského kraja) udáva nasledujúca tabuľka.

**Tabuľka 9:** Plocha chránených území v jednotlivých krajoch

Kraj	Plocha kraja (ha)	Plocha chránených území (ha)	Plocha chránených území z plochy kraja (%)	Plocha chránených území kraja z plochy chránených území SR bez Bratislavského kraja (%)
Žilinský	679 326,354	400 802,54	59	23
Košický	674 964,974	350 981,78	52	20
Prešovský	899 470,742	332 804,17	37	20
Banskobystrický	945 310,878	302 499,74	32	18
Trenčiansky	449 916,126	139 473,99	31	8
Trnavský	414 771,377	87 101,981	21	5
Nitriansky	634 126,646	95 118,996	15	6
Spolu	4 697 887,097	1 680 973,037	36	100

Zdroj: Štátna ochrana prírody SR

### 3.3.2.3 Regionálna infraštruktúra

Jeden z najdôležitejších determinantov kvality života obyvateľstva je vybavenosť územia, resp. sídiel, širokým spektrom prvkov regionálnej infraštruktúry s ohľadom na kvalitatívne štandardy a dostupnosť. Regionálna infraštruktúra výrazne ovplyvňuje kvalitu ľudských zdrojov a je jedným z hlavných faktorov konkurencieschopnej ekonomiky a atraktívnosti územia pre lokalizáciu investícií.

S procesom decentralizácie verejnej správy a prechodu kompetencií v oblasti starostlivosti o objekty, zariadenia a plochy vo vlastníctve miest a obcí sa spája pokles investícií do občianskej vybavenosti a následne výkonnosti a efektívnosti verejných služieb zabezpečovaných na regionálnej a miestnej úrovni. Tento jav je spojený na jednej strane iba s čiastočnou a pomaly nabiehajúcou finančnou decentralizáciou verejnej správy a na druhej strane nedostatočnými skúsenosťami samosprávy s prevádzkou a rozvojom občianskej infraštruktúry. Dôsledky sa prejavujú v kvantitatívnych aj kvalitatívnych rozdieloch medzi SR a priemerom EÚ. Tieto rozdiely sú ešte výraznejšie vo vnútri regiónov SR a dotýkajú sa všetkých zariadení základnej, vyššej a nadmestskej vybavenosti územia občianskou infraštruktúrou v oblasti školstva, kultúry, sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, záchranných služieb a ostatných verejných služieb<sup>59</sup>.

Analýza v oblasti vzdelávania identifikovala potrebu intervencií na zvýšenie kvality poskytovaných služieb ako aj zvýšenie kvalitatívnej stránky hmotnej infraštruktúry (stavebný fond, vybavenie), bez ktorej nie je možné zabezpečiť požadovanú úroveň vzdelávacieho procesu. Investíciami do hmotnej infraštruktúry vrátane moderných pedagogických pomôcok sa napomôže procesu reformy celého školského systému, v ktorom dochádza k premene tradičnej školy na modernú vzdelávaciu inštitúciu.

Podľa Štatistickej ročenky školstva SR<sup>60</sup> je v SR 2 304 základných škôl s 532 188 žiakmi a 34 914 internými učiteľmi (z toho 2184 základných škôl na území cieľa Konvergencia, ktorých priemerná veľkosť je 200 žiakov, z toho 924 má počet žiakov nad 200) a 819 stredných škôl s 317 810 žiakmi a 21 761 učiteľmi (bez riaditeľov a zástupcov). Z celkového počtu stredných škôl je 238 gymnázií, 245 stredných odborných a odborných škôl, 126 združených škôl a 210 stredných odborných učilíšť a odborných učilíšť. Sieť vzdelávacích zariadení je v regiónoch rozložená rovnomerne a je zastúpená širokým spektrom vzdelávacích inštitúcií v rámci verejného sektora. Kvalita a dostupnosť vzdelávania je dlhodobo poznačená nedostatkom investícií zo strany štátu, obcí a VÚC. Dôsledkom je neuspokojivý technický stav veľkého počtu budov, morálna a fyzická zastaranosť vybavenia, vysoké prevádzkové náklady a nedostatočné využívanie moderných technológií vo vyučovacom procese. Regionálne rozdiely sú spôsobené ekonomickými, historickými a geografickými faktormi. Z výsledkov analýz vyplýva, že učebne materských škôl budú v každom okrese chýbať, zatiaľ čo kapacita učební základných a stredných škôl je takmer všade nadbytočná. Pri stredných školách predstavuje výraznú výnimku Prešovský a Košický kraj, kde učebne chýbajú. Aj keď v súčasnosti vykazuje najvyšší počet detí materských škôl na 1000 obyvateľov Prešovský (30,32) a Košický (27,92) kraj, rozdiely medzi krajinami nie sú výrazné a v budúcnosti sa na celom území cieľa Konvergencia prejaví nedostatok učební materských škôl. Z pohľadu počtu žiakov na základných školách je úroveň približne rovnaká, pričom najviac sú vyťažené základné školy v Prešovskom a Košickom kraji a niektoré okresy severného Slovenska. V budúcnosti klesne počet detí na základných školách približne o 14 % a takmer na celom území SR budú nadbytočné kapacity učební základných škôl. Čo sa týka počtu študentov na triedu na stredných školách, rozdiely medzi regiónmi sú malé, pričom najvyšší počet študentov vykazujú Žilinský a Trenčiansky kraj. Podľa projekcie vývoja poklesne počet študentov o 10 % a kapacita učební stredných škôl bude takmer na celom území nadbytočná s výnimkou Prešovského a Košického kraja, kde potreba zvýšenia počtu učební pretrvá.

Ako vyplýva z analýzy, medzi základné charakteristiky sociálnej infraštruktúry v SR patrí nedostatočná vybavenosť a zastaranosť stavebných objektov, chýbajúca bezbariérovosť a signalizácia pre hendikepované osoby, nízka dostupnosť zariadení sociálnych služieb a zariadení na výkon sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately. Súčasný stav z kvalitatívneho ani kvantitatívneho hľadiska nezodpovedá moderným poznatkom, zámerom a potrebám skupín obyvateľstva, ktoré sú sociálne vylúčené alebo sú ohrozené sociálnym vylúčením. V SR nie je počet poskytovateľov a druhov služieb a opatrení v sociálnej sfére dostatočný a nie sú rovnomerne rozmiestnené. Z celkového počtu 730 zariadení sociálnych služieb v SR je najviac zariadení v Prešovskom (113)

<sup>59</sup>Vrátane verejných komerčných služieb (napr. v oblasti cestovného ruchu).

<sup>60</sup>Štatistická ročenka školstva SROV. Bratislava, ÚIPŠ 2005.

a Banskobystrickom (113) kraji, najmenej zariadení sa nachádza v Bratislavskom (79) a Žilinskom (77) kraji. V počte lôžok na 10 000 obyvateľov sa pod priemernou hodnotou nachádza Prešovský (59,91), Žilinský (60,95) a Košický (64,76) kraj. Podľa odborných prepočtov chýba na Slovensku okolo 7200 zariadení sociálnej infraštruktúry.

Dlhodobú konkurencieschopnosť regiónu nie je možné udržať bez zabezpečenia adekvátnej ochrany života, zdravia i majetku obyvateľov a majetku produkčnej sféry. Dôležitý je aj podiel nekomerčných záchranných služieb na ochrane životného prostredia a teda na udržiavaní atraktívnosti územia pre život a investovanie. Akcieschopnosť záchranných služieb je podmienená stavom stavebného fondu záchranných služieb, ktorý je charakterizovaný dlhodobým poddimenzovaním investícií zriaďovateľov (štátu i obcí), čoho dôsledkom je jeho neuspokojivý technický stav a jeho vysoká energetická a environmentálna náročnosť. Morálna a fyzická zastaranosť vnútorného vybavenia objektov taktiež sťažuje dosiahnutie požadovanej kvality poskytovaných služieb. Analýza infraštruktúry nekomerčných záchranných služieb, predovšetkým zariadení Hasičského a Záchranného Zboru (HaZZ) a Horskej záchrannej služby, vykázala neuspokojivý až havarijný technický stav zariadení a vybavenia rovnomerne na celom území cieľa Konvergencia, v prípade horskej služby najmä v horských oblastiach územia SR (Prešovský, Žilinský a Banskobystrický kraj). Na území cieľa Konvergencia sa nachádza 156 zariadení HaZZ a 11 zariadení Horskej záchrannej služby.

Analýza zároveň identifikovala, že z hľadiska kvantitatívnych štandardov je značná časť siete zariadení občianskej infraštruktúry (s výnimkou sociálnej sféry) v celoslovenskom priemere relatívne postačujúca. Avšak stavebný fond týchto zariadení vrátane ich technického vybavenia je fyzicky opotrebený a morálne zastaraný, čo je sprevádzané vysokou energetickou náročnosťou ich prevádzky.

Dôležitým faktorom konkurencieschopnosti regiónov je dostupnosť a dopravná obslužnosť územia. Investície do cestnej infraštruktúry zaisťujúcej dopravnú obslužnosť územia umožňujú generovať priame investície do produkčnej sféry, ktorých pôsobenie výrazne ovplyvňuje rast ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti regiónu. Väčšina regiónov aj miest je charakterizovaná veľkou disproporcionalitou medzi rozvojom individuálnej automobilovej dopravy a stúpajúcou intenzitou dopravy a kapacitou siete cestných komunikácií. Hustota ciest II. a III. triedy v SR prevyšuje priemer EÚ 15 o 38 %, pričom za hlavný problém v tejto oblasti sa považuje dlhodobý nevyhovujúci technický a kvalitatívny stav regionálnych a miestnych ciest

**Tabuľka 10:** Dĺžka ciest II. a III. triedy (podiel krajov na dĺžke ciest II. a III. triedy a miestnych komunikácií)

Samosprávny kraj	Dĺžka ciest II. triedy SR [ km ]	Podiel na dĺžke ciest II. triedy SR [ % ]	Dĺžka ciest III. triedy SR [ km ]	Podiel na dĺžke ciest III. triedy SR [ % ]	Podiel na dĺžke miestnych komunikácií SR [ % ]
Bratislavský	210,431	5,5	352,902	3,4	4,2
Trnavský	531,469	14,2	1058,091	10,2	9,2
Trenčiansky	349,551	9,2	1137,772	11,0	13,4
Nitriansky	500,223	13,1	1541,025	14,8	13,7
Žilinský	308,807	8,7	1116,840	10,8	16,5
Banskobystrický	718,422	19,1	1850,113	17,8	18,4
Prešovský	523,685	14,9	1916,238	18,4	12,3
Košický	586,440	15,3	1420,872	13,6	12,3

Zdroj: Regionálna štatistika, ŠÚ SR

V porovnaní s priemerom EÚ pretrvávajú v oblasti **bývania** rozdiely v kvantitatívnej<sup>61</sup> aj kvalitatívnej<sup>62</sup> úrovni. Bytový fond na Slovensku je v porovnaní s Európou pomerne mladý. Z obdobia rokov 1946 – 1995 je takmer 82 % fondu (v Európe menej ako 70 %). Na Slovensku pripadá na 1 000 obyvateľov cca 310 bytov, v EÚ-15 je to vyše 420. V súčasnosti už len necelé 4 % bytov zostali vo verejnom nájomnom sektore, pričom vlastníckmi sú prevažne obce. Sprivatizovala sa aj značná časť družstevných bytov. Kvalitné a dostupné bývanie je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim mobilitu pracovnej sily, ktorá je vážnym problémom ekonomiky SR. Rovnako dôležitým aspektom dostupného a kvalitného bývania je aj jeho priamy vplyv na kvalitu života s dôrazom na sociálnu inklúziu. Objektívnym nedostatkom mestských oblastí je technický a sociálny úpadok bytového fondu predovšetkým v bytových domoch nachádzajúcich sa v mestských oblastiach postihnutých alebo

<sup>61</sup> Kvantitatívna úroveň bývania sa vyjadruje reláciou počtu obyvateľov a celkového počtu bytov v bytovom fonde (vrátane neobývaných bytov), resp. počtu trvale obývaných bytov.

<sup>62</sup> Kvalitatívna úroveň sa vyjadruje reláciami plošných ukazovateľov bytov a veľkosti štruktúrou bytov.

ohrozených negatívnymi sociálno-ekonomickými vplyvmi. Odhadované prostriedky potrebné na obnovu bytových domov (bez rodinných domov) predstavujú okolo 400 miliárd Sk.

Podľa výsledkov **Sociografického mapovania rómskych osídlení** na Slovensku v roku 2004 približne polovica Rómov žije integrovane v rozptyle medzi majoritnou populáciou. Zvyšná polovica žije z hľadiska polohy osídlenia v obecných a mestských koncentráciách, osídleniach lokalizovaných na okraji obce/ mesta a osídleniach priestorovo vzdialených alebo oddelených prírodnou alebo umelou bariérou. 91% týchto osídlení má elektrinu, 81% osídlení nemá kanalizáciu, plyn je nedostupný v 59% osídlení a vodovod v 37% osídlení. 20% osídlení nemá asfaltovú prístupovú cestu.

Zo všetkých osídlení je 149 považovaných za segregované, to znamená, že tieto osídlenia sa nachádzajú na okraji alebo mimo obce/ mesta, nemajú dostupný vodovod a podiel nelegálnych obydľí je v nich vyšší ako 20%. V rómskych osídleniach je na vodovod napojených 39% obydľí, na kanalizáciu 13%, na plyn 15% a na elektrinu 89% obydľí. Z hľadiska infraštruktúry bolo identifikovaných 46 osídlení, ktoré nemajú takmer žiadnu technickú infraštruktúru. Tieto osídlenia nemajú vodovody, kanalizáciu, plyn, ani asfaltovú prístupovú cestu. 12 osídlení z uvedeného počtu nemá ani elektrinu. Väčšina z týchto osídlení sa nachádza v Košickom a Prešovskom kraji.

Takmer 1/3 obydľí v rómskych osídleniach je nelegálna (sú to predovšetkým chatrče, unimobunky, nebytové budovy, ale aj domy). Najvyšší podiel nelegálnych obydľí (49%) je v osídleniach, ktoré sú mimo obce/mesta. Najčastejším typom nelegálnych obydľí sú chatrče, tie tvoria takmer 16% všetkých obydľí a býva v nich 14% obyvateľov rómskych osídlení. Najvyšší podiel obyvateľov bývajúcich v chatrčiach je opäť v osídleniach, ktoré sú mimo obce/mesta. Bývajúci v chatrčiach tvoria v týchto osídleniach 21% z celkového počtu obyvateľov týchto osídlení.

Zeleň a **verejné plochy miest a obcí** sú rovnocennou funkčnou zložkou rozvoja sídelných štruktúr. Priamo ovplyvňujú kvalitu života obyvateľov a poskytovaných služieb využívajúcich verejnú zeľ a plochy a v neposlednom rade aj atraktivnosť územia pre investície. Dostupnosť a kvalita zelene a verejných plôch je na regionálnej a miestnej úrovni veľmi rozdielna. Kvantitatívne aj kvalitatívne vnútroregionálne rozdiely sa týkajú všetkých zložiek infraštruktúry v oblasti verejných priestranstiev, obytných území, zelene a plôch občianskej vybavenosti, špeciálnych objektov a plôch, priemyselných areálov a plôch, prímestských rekreačných zón. V sídlach mestského a vidieckeho typu vegetačné štruktúry pokrývajú 15 – 40 % plochy intravilánu sídla, ktoré sú tvorené prirodzenými, synantropnými, alebo kultúrnymi formami, či už s kompozično-mestskotvornou, rekreačno-enviromentálnou, alebo produkčnou funkciou. Ku kategórii kultúrnych vegetačných formácií patria aj človekom cielene aranžované mestské parky, parkovo-upravené námestia či areály a priestory s vyhradenou a špeciálnou formou využívania, uličné aleje, priestory rekreácie, športu, liečby a kultúry, prípadne iné priestory zelene mestských a vidieckych sídiel.

Získavanie, zhromažďovanie, ochraňovanie a sprístupňovanie dokumentov a zbierok – hnutelných súčastí kultúrneho dedičstva zabezpečujú inštitúcie a systémy, ktorých predmetom sú informácie, poznatky, dokumenty, pamiatky. Nezastupiteľnú úlohu v tejto súvislosti majú **múzeá a galérie**. V súčasnom období je v SR 85 múzeí a 22 galérií, ktoré spravujú temer 9 miliónov kusov zbierkových predmetov. Najvyšší počet múzeí sa nachádza v Bratislavskom (18 objektov), Banskobystrickom (17 objektov) a Žilinskom kraji (11 objektov). Najviac galérií je v Žilinskom kraji (6 objektov), v ostatných krajoch je situácia veľmi vyrovnaná. **Knižnice** (k 1. 1. 2004 spolu takmer 7 200, v tom 12 vedeckých, 44 akademických, cca 4 000 školských, 2 700 verejných a 400 špeciálnych) spravujú rozsiahly historický knižničný fond tvoriaci významnú časť národného kultúrneho dedičstva. Najviac knižníc je umiestnených v Prešovskom kraji (567 z celkového počtu 950), potom nasleduje Banskobystrický (431 objektov) a Košický (400 objektov) kraj.

Investície do **objektov kultúrneho dedičstva** sú významnou funkčnou zložkou ovplyvňujúcu výkonnosť a konkurencieschopnosť regiónu a tvoria integrálnu súčasť základnej občianskej vybavenosti. Pre SR je charakteristická nedostatočne prepojená a integrovaná urbanistická, pamiatková a environmentálna prax a plánovanie, čo obmedzuje efektívny rozvoj sídiel a ochranu kultúrneho dedičstva (nehnutelného, hnutelného i nehmotného). V evidencii pamiatkového fondu SR je evidovaných 13 070 nehnuteľných pamiatkových objektov, z čoho 31 % je v dobrom stave, ale 19 % (2 521 objektov) v narušenom stave, takmer 6 % (722 objektov) v dezolátnom stave a len takmer 6 % v obnove. Z pohľadu počtu pamiatkových objektov v regióne má najväčšie zastúpenie Prešovský, Banskobystrický a Košický kraj.

Špecifický vplyv na konkurencieschopnosť regiónu, jeho výkonnosť a zamestnanosť má rozvoj služieb **cestovného ruchu**. Takmer celé Slovensko má množstvo kultúrnych, historických i prírodných atraktivít s možnosťou ich využitia v cestovnom ruchu. Územie Slovenska je možné rozdeliť do 21 oblastí cestovného ruchu s pomerne rozsiahlym potenciálom, ktorý pokrýva takmer všetky rozhodujúce formy a druhy cestovného ruchu (od aktivít spojených s horskou a zimnou turistikou v severných regiónoch a na strednom Slovensku až po pobyty pri vode a využitie termálnych prameňov v južných a východných regiónoch Slovenska). Napriek vysokému potenciálu je tento segment využívaný len v obmedzenej miere. Príčinou je nedostatočná infraštruktúra cestovného ruchu ako aj chýbajúci komplexný integrovaný prístup k rozvoju tejto oblasti (nedostatočná integrácia ponuky a koordinácia, marketing a propagácia cestovného ruchu). Rozdrobenosť producentov služieb vedie k nespokojnosti na tvorbe ucelenej ponuky produktov cestovného ruchu v cieľových miestach. Aj keď spolupráca medzi súkromným a verejným sektorom v cestovnom ruchu dosiahla určitý pokrok v oblasti marketingu a prezentácii turisticky zaujímavých miest, je dôležité realizovať podporu stredísk regionálneho a nadregionálneho významu s možnosťami celoročného využitia<sup>63</sup>.

### 3.3.2.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry

Dlhodobým nedostatkom zdravotníckej infraštruktúry je jej zlý technický stav, zastaranosť materiálo-technickej základne a opotrebovanosť zdravotníckeho vybavenia. Pri hodnotení miery investovania do zdravotníckej infraštruktúry s použitím aktuálneho ukazovateľa „podiel tvorby hrubého fixného kapitálu k HDP“ sa jeho úroveň v zdravotníctve SR v rokoch 2000 až 2006 pohybovala medzi 7,8 % až 15,2 % (výrazná podkapitalizácia). V rozvíjajúcich sa ekonomikách je hodnota ukazovateľa 25 %.

Zdravotnú starostlivosť poskytujú zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti a ambulantnej zdravotnej starostlivosti. Problémom je nadmerné využívanie nemocníc na úkor ambulantnej starostlivosti. Priemerná dĺžka hospitalizácie v SR (8,7 dňa) presahuje priemer EÚ (6,9 dňa). Príčinou je nevhodná štruktúra poskytovania ambulantnej zdravotnej starostlivosti (ZS), v dôsledku čoho vzniká kumulatívny tlak na náklady a celkovú finančnú situáciu zdravotníckych zariadení. Počet zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti popisuje nižšie uvedená tabuľka. Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry bude zameraná najmä na zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti, v ktorých sa zabezpečuje liečba tých príčin ochorení ktoré majú najvyšší podiel na úmrtnosti obyvateľstva (ochorenia obehovej sústavy, onkologické ochorenia, ochorenia dýchacej sústavy, ochorenia tráviacej sústavy a vonkajšie príčiny ochorení a úmrtí).

**Tabuľka 11:** Počet zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti v SR

Zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti	BA	TT	NR	TN	BB	ZA	PO	KE	SR
Špecializované nemocnice	16	3	5	1	6	4	9	8	52
Všeobecné nemocnice	6	6	8	10	13	6	13	11	73
Ostatné	5	3	1	5	10	7	12	4	47
<b>Spolu</b>	<b>27</b>	<b>12</b>	<b>14</b>	<b>16</b>	<b>29</b>	<b>17</b>	<b>34</b>	<b>23</b>	<b>172</b>

Zdroj: MZ SR 2007

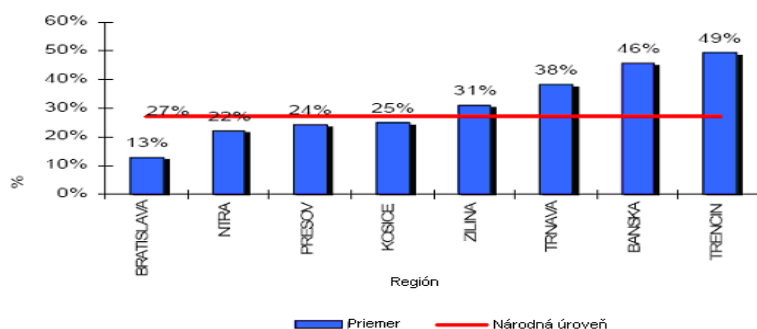
Aktuálny stav **zdravotníckej infraštruktúry** je definovaný na základe veku budov, fyzického stavu budov a systémov infraštruktúry. Priemerný vek nemocníc je 34,5 roka. Stredná hodnota predstavuje 29 rokov čo znamená, že 50% zariadení má 29 rokov alebo viac. **Podľa krajov** má najvyšší podiel nových budov (t. j. menej ako 30 rokov) Banskobystrický kraj (72 %) a Bratislavský kraj (64 %), kým Trnavský kraj (26 %) a Košický kraj (45 %) majú najnižší podiel. Bratislavský kraj má najvyšší podiel zariadení mladších ako 10 rokov (17 %) spomedzi všetkých regiónov. Najstaršie budovy majú Trnavský kraj (60 %) a v menšom rozsahu Žilinský kraj (30 %). V Trnavskom kraji je podiel starých budov trikrát vyšší ako národný priemer.

Až 55 % nemocníc vyžaduje naliehavú opravu a 11 % potrebuje kompletnú rekonštrukciu. Pomer celkovej a úžitkovej plochy nemocníc je nevyvážený, neefektívny. Zastavané plochy nedosahujú medzinárodné normy. Väčšina nemocníc má veľké plochy pozemkov s početnou skupinou roztrúsených budov.

<sup>63</sup> Popis súčasného stavu cestovného ruchu z hľadiska výkonov a poskytovaných služieb je obsiahnutý v kapitole 3.3.3.1.

Okrem celkového stavu budov je nevyhovujúci aj stav **systémov infraštruktúry**: konštrukčné prvky, elektrina, protipožiarna ochrana, kúrenie, vetranie, klimatizácia, informačná technológia, medicínske plyny, sanitárne, odpadové a vodovodné systémy. 27 % systémov infraštruktúry vyžaduje opravu alebo sú v zlom/neprijateľnom stave, v dobrom stave je 38 % systémov.

**Graf 6:** Celkový stav systémov podľa krajov (vyžaduje opravu, nedostatočné, neakceptovateľné)

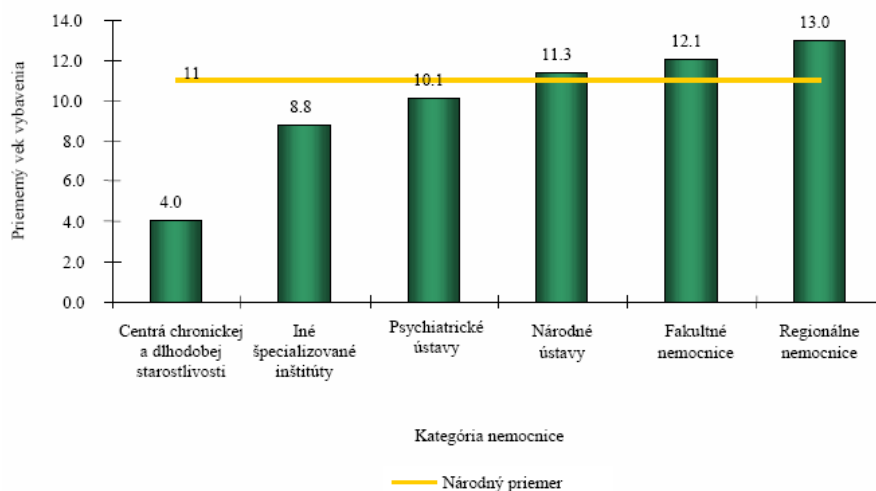


Zdroj: Analýza spoločnosti Sanigest Internacional – Hodnotenie nemocníc Slovensko 2004.

Taktiež **zdravotnícka technika** väčšiny zdravotníckych zariadení je nevyhovujúca, často presahuje stanovenú mieru životnosti.. Potreba obnovy, modernizácie zdravotníckej techniky sa týka všetkých regiónov a nadobúda dôležitosť hlavne v súvislosti s dôrazom na poskytovanie kvalitnej zdravotnej starostlivosti.

Priemerný vek zdravotníckej techniky na Slovensku je 11 rokov a medzi jednotlivými kategóriami nemocníc existujú výrazné rozdiely. V centrách chronickej a dlhodobej starostlivosti špecializovaných nemocníc je zdravotnícka technika štyri roky stará. Vo všeobecných - regionálnych nemocniciach je zdravotnícka technika takmer o 50 % staršia ako v špecializovaných nemocniciach, ako je to zrejme z nasledujúceho obrázku.

**Graf 7:** Priemerný vek medicínskeho vybavenia podľa kategórie nemocnice, 2004



Zdroj: Analýza spoločnosti Sanigest Internacional – Hodnotenie nemocníc Slovensko 2004.

Vysokú finančnú náročnosť systému ovplyvňuje nedostatočné energetické hospodárenie súvisiace s nevyhovujúcim technickým stavom budov. Výdavky na energie (predstavujúce efektívnosť energetického manažmentu) predstavujú o niečo viac ako 7 % výdavkov nemocníc, čo je oveľa viac ako podobné údaje sledované v ostatných porovnateľných krajinách, kde tieto výdavky tvoria 1-4% celkových výdavkov. Energetický manažment úzko súvisí s infraštruktúrou poskytovateľov ZS a po dosiahnutí úrovne EÚ môže priniesť značné ročné úspory.

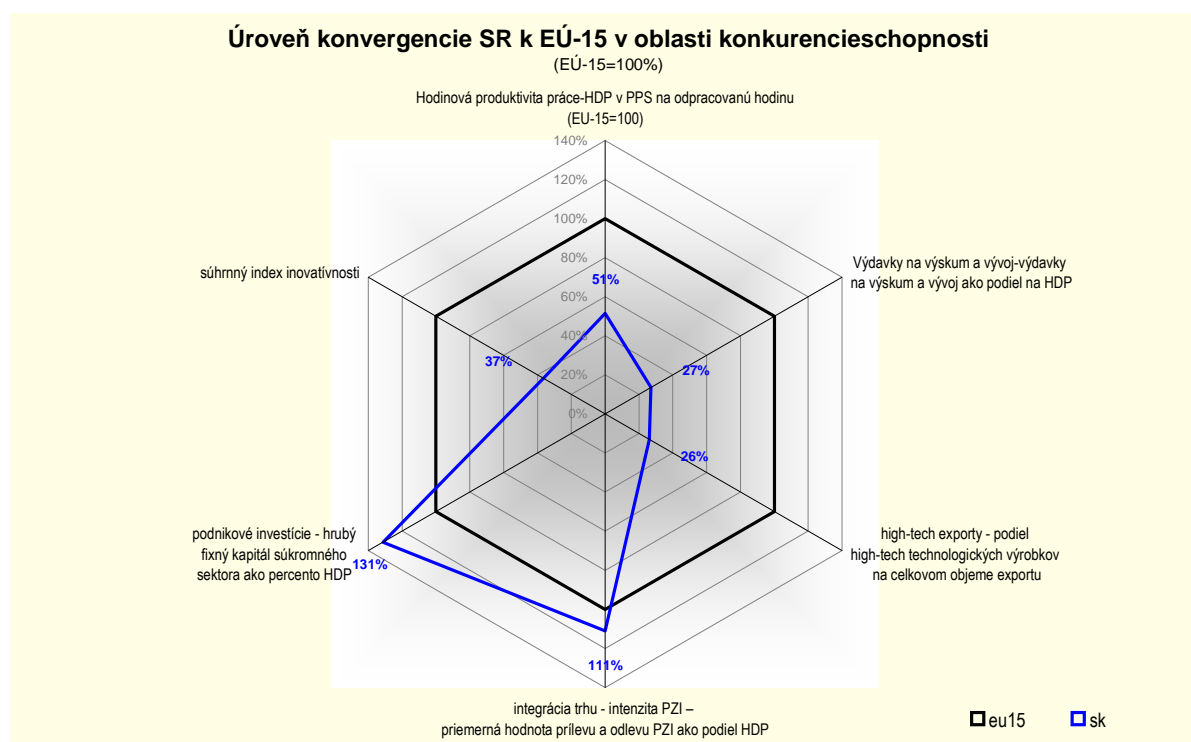
Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry bude zameraná na zdravotnícke zariadenia v rámci ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti, ktorá zohľadňuje kapacitnú, ako aj geografickú (regionálnu) dostupnosť zdravotných služieb. Priemerný vek zdravotníckej techniky v ambulantnej sfére je približne 9,5 roka. Mnohé prístroje sú už dávno odpísané, avšak sa naďalej používajú.

**Tabuľka 12:** Prehľad zdravotníckych zariadení v rámci ambulantnej siete podľa krajov

Ambulantná zdravotná starostlivosť - druhy amb.	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR
<b>Počet zdravotníckych zariadení</b>	<b>1202</b>	<b>860</b>	<b>919</b>	<b>1115</b>	<b>1078</b>	<b>1073</b>	<b>1199</b>	<b>1352</b>	<b>8798</b>
ambulancia všeobecná	334	322	327	377	353	371	381	427	2892
ambulancia špecializovaná	793	498	541	678	665	636	753	856	5420
ambulancia záchranej zdravotnej služby (ZZS)	9	*	5	*	2	3	1	1	21
ADOS	7	10	10	15	19	15	27	21	124
mobilný hospic	1	*	*	*	*	*	*	1	2
stacionár	9	5	10	8	8	6	9	10	65
zariadenie na poskytovanie jednodňovej ZS	7	2	1	1	1	3	4	5	24
poliklinika	13	3	3	4	13	5	5	5	51
zariadenie SVLZ	17	16	15	24	14	28	13	18	145
iné ambulantné zariadenie (viacdruhovú ambulantná st.)	12	4	7	8	3	6	6	8	54

Zdroj: Štatistický úrad SR

### 3.3.3 Vedomostná ekonomika

**Graf 8: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti konkurencieschopnosti<sup>64</sup>, zdroj: EUROSTAT**

Prebiehajúci proces transformácie ekonomiky SR a globalizácia vytvárajú tlak na realizáciu takých štrukturálnych zmien v ekonomike SR, ktoré prostredníctvom zvyšovania podielu pridanej hodnoty, vytvárania nových pracovných miest a zvyšovania ekologickej efektívnosti, vedú k rastu výkonnosti a konkurencieschopnosti výroby a služieb na domácom a zahraničnom trhu. Uvedené je umocnené extrémnou otvorenosťou ekonomiky<sup>65</sup> a vysokou dovoznou náročnosťou produkcie. Umiestňovanie slovenskej produkcie na globálnom trhu je podmienené trvalým rastom konkurencieschopnosti. Rozvoj a implementácia inovácií v produkčnej sfére pôsobí ako významný faktor urýchľujúci proces reštrukturalizácie v priemysle a na druhej strane významným spôsobom ovplyvňuje vznik nových typov ekonomických aktivít založených vo vysokej miere na využívaní poznatkov. Z pohľadu svojho pôsobenia v území a z hľadiska odvetví ekonomických činností vytvárajú inovácie jeden z najvýraznejších faktorov ovplyvňujúcich rozvoj regionálnych ekonomických klastrov, ktoré môžu byť dominantným zdrojom rastu výkonnosti

...extrémna otvorenosť ekonomiky a doterajšie primárne využívanie nižších mzdových nákladov v SR umocňujú potrebu trvalého zvyšovania konkurencieschopnosti...

<sup>64</sup> Pozn.: ukazovatele k roku 2003 – hodinová produktivita práce, k roku 2004 – výdavky na výskum a vývoj, high-tech exporty, intenzita PZI, podnikové investície, ukazovatele k roku 2005 – súhrnný index inovatívnosti.

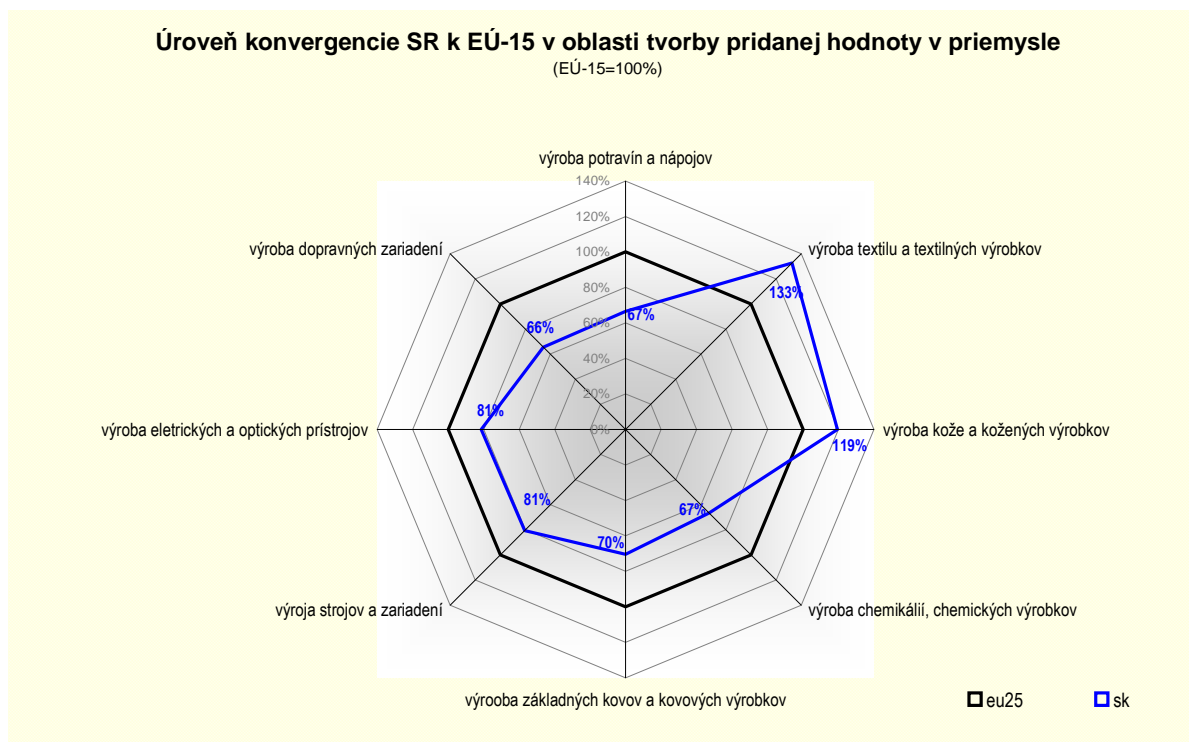
<sup>65</sup> podľa údajov EUROSTATu dosiahla otvorenosť ekonomiky SR, meraná ako priemerná hodnota dovozu a vývozu tovarov ako podiel na HDP v roku 2004 69,4 % (priemer EÚ-15 sa pohybuje okolo 11 %).

a konkurencieschopnosti regiónov SR. V oblasti inovatívnych a na pridanú hodnotu náročných aktivít má slovenská ekonomika problém. Podiel high-tech výrobkov na celkovom exporte v SR (4,6 %) dosahuje 26 % úroveň krajín EÚ-15 (17,7 %). Z hľadiska súhrnného hodnotenia inovatívnosti<sup>66</sup> dosahovala SR v roku 2005 spolu s Portugalskom najhoršiu hodnotu spomedzi všetkých krajín EÚ.

Ekonomika SR zaostáva za krajinami EÚ predovšetkým v nízkej úrovni produktivity práce v HDP-PKS na odpracovanú hodinu. Táto úroveň je okrem nízkeho objemu fixného kapitálu investovaného do technológií, daná aj nízkou efektívnosťou produkčných procesov v podnikoch s deficitom konkurencieschopnosti. Napriek vysokému rozdielu v jednotkových nákladoch práce v SR a EÚ-15, je evidentný trend postupného vyrovnávania tohto rozdielu s dôrazom na disponibilnú, mobilnú, zručnú a vzdelanú pracovnú silu. Z hľadiska konkurencieschopnosti ekonomiky ide o postupné vyčerpanie doterajšieho dominantného faktora konkurencieschopnosti spočívajúceho v nižších nákladoch na prácu. Vysoká miera podnikateľských investícií (22,2 %), daná podielom tvorby hrubého fixného kapitálu na HDP za súkromný sektor, ktorá v období 2000 – 2004 bola v priemere o 36 % vyššia ako priemer EÚ-15, vyplýva z riešenia nedostatočnej úrovne a kvality fixného kapitálu v podnikovej sfére a bola generovaná relatívne vysokým hospodárskym rastom. Vysoká intenzita priamych zahraničných investícií súvisí s rastom atraktívnosti SR pre zahraničných investorov, okrem iného ovplyvnenej aj poskytnutými netrhovými výhodami pre veľkých investorov. Na druhej strane však nízky podiel pridanej hodnoty (v priemyselnej produkcii dosahovala SR v roku 2002 iba 76 % priemeru EÚ-15) naznačuje vážne problémy vo fungovaní inovačných procesov v podnikovej sfére.

### 3.3.3.1 Konkurencieschopnosť podnikov a služieb

#### Vývoj sektorov hospodárstva SR



**Graf 9: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti tvorby pridanej hodnoty v priemysle<sup>67</sup>, zdroj: EUROSTAT**

Úroveň dosiahnutej konvergenencie hospodárstva SR v porovnaní s priemerom EÚ-15 je poznačená prebiehajúcim procesom transformácie ekonomiky. Nevýhodou štruktúry ekonomiky SR je z pohľadu konkurencieschopnosti a trvalo udržateľného rastu vysoký podiel materiálovo a energeticky

...SR má vysokú konkurencieschopnosť výroby založených na nízkych pracovných nákladoch...

<sup>66</sup> Zdroj: Innovation Scorebord 2005, European Innovation portal, <http://www.cordis.lu/innovation/en/home.html>.

<sup>67</sup> Hodnoty sú udávané za rok 2003.



náročných „tradičných odvetví“ priemyslu, nízky podiel výroby s vysokým podielom pridanej hodnoty a nízky podiel exportu high-tech výrobkov v porovnaní s EÚ-15. Znakom ekonomiky SR je vysoká konkurencieschopnosť výrob, ktorých konkurencieschopnosť je postavená na využívaní nižších výrobných nákladov, hlavne na prácu, pričom podiel pridanej hodnoty je zvyčajne relatívne nízky. Konkurencieschopnosť výrob náročných na poznatky a moderné technológie, s vysokým podielom pridanej hodnoty je v SR v porovnaní s EÚ-15 výrazne nižšia. Uvedené svedčí iba o veľmi malom pokroku v transformácii ekonomiky SR na ekonomiku založenú na poznatkoch.

Technologická adaptácia podnikov prebiehala pomalším tempom v dôsledku nedostatku odbytových trhov. Len málo veľkých slovenských podnikov je súčasťou veľkých nadnárodných sietí, čo spomaľuje efektívne prepojenie so svetovými trhmi a s tým súvisiaci rast efektívnosti. Priemyselná výroba prechádza len postupne od materiálovo náročných výrobkov k materiálovo menej náročným, vyžadujúcim využívanie moderných technológií. V priebehu transformácie došlo k postupným zmenám v sektorovej štruktúre v prospech odvetví s vyšším podielom pridanej hodnoty, pričom progresívny charakter sektorovej štruktúry má len Bratislavský kraj vplyvom dynamického vývoja najmä odvetví trhových služieb, ktoré majú 70 % podiel na sektore služieb a až 58 % podiel na celkovej zamestnanosti v kraji. Priemysel bratislavského regiónu je charakteristický polyfunkčným významom s miestnou, regionálnou a nadregionálnou pôsobnosťou. V odvetvovej štruktúre prevláda spracovateľský priemysel so zameraním na chemicko-gumárenskú, strojársku, potravinársku a polygrafickú výrobu. Priestorové rozloženie priemyslu je charakterizované vysokou koncentráciou na území Bratislavy.

...vyššej konkurencieschopnosti SR aj v oblasti náročnejších výrob bráni neukončená transformácia..

**Tabuľka 13:** Odvetvová štruktúra tvorby pridanej hodnoty v krajoch v %

Kraj, SR	Rok 1996				Rok 2006			
	Pôdohosp.	Priem., stavebníctvo	Služby	Spolu	Pôdohosp.	Priem., stavebníctvo	Služby	Spolu
Bratislavský	1,5	33,8	64,7	100,0	0,9	23,5	75,6	100,0
Trnavský	9,2	50,9	40,0	100,0	5,7	49,0	45,3	100,0
Trenčiansky	4,8	53,9	41,2	100,0	3,7	46,6	49,7	100,0
Nitriansky	11,4	38,3	50,3	100,0	8,2	42,7	49,1	100,0
Žilinský	4,4	42,0	53,5	100,0	4,1	40,6	55,3	100,0
Banskobystrický	6,3	41,6	52,1	100,0	7,3	31,4	61,3	100,0
Prešovský	5,8	39,0	55,2	100,0	7,0	32,3	60,7	100,0
Košický	3,8	37,5	58,7	100,0	4,3	33,0	62,7	100,0
<b>SR spolu</b>	<b>5,4</b>	<b>41,1</b>	<b>53,5</b>	<b>100,0</b>	<b>4,5</b>	<b>35,3</b>	<b>60,2</b>	<b>100,0</b>

Poznámka: Rok 1996 skutočnosť, rok 2006 prognóza. Údaje sú predbežné, spresnené na základe výpočtu EUROSTATOM  
Zdroj: ŠÚ SR, REGSTAT.

Zmeny, ktoré nastali v priebehu transformácie ekonomiky sa prejavili v poklese, resp. stagnácii podielu poľnohospodárstva na tvorbe HDP a zamestnanosti v národnom hospodárstve. V roku 2004 sa podieľal priemysel na tvorbe HDP 24,5 % (b.c.) a na zamestnanosti 27,6 %. V rokoch 2000 až 2004 dosiahol priemysel rast tržieb za vlastné výkony a tovar, pridanej hodnoty, produktivity práce z tržieb za vlastné výkony a tovar a produktivity práce z pridanej hodnoty, avšak v zamestnanosti bol zaznamenaný pokles. Produktivita práce z tržieb za vlastné výkony a tovar v priemysle zaznamenáva medziročný rast a v roku 2004 dosiahla 3 047 tis. Sk na pracovníka. Produktivita práce z pridanej hodnoty v priemysle postupne vzrástla na 734 tis. Sk na pracovníka v roku 2004. Medzi odvetviami, ktoré zaznamenávajú trvalý a pomerne vysoký medziročný rast produktivity práce z tržieb za vlastné výkony a tovar a v roku 2004 dosiahli nadpriemernú úroveň produktivity v porovnaní s priemyslom patrí predovšetkým výroba rafinovaných ropných produktov (21 511 tis. Sk na pracovníka), výroba dopravných prostriedkov (7 821 tis. Sk na pracovníka), výroba celulózy, papiera a výrobkov z papiera (3 361 tis. Sk na pracovníka), výroba kovov a kovových výrobkov (3 070 tis. Sk na pracovníka) a výroba chemikálií, chemických výrobkov a vlákien (3 148 tis. Sk na pracovníka). Naopak, veľmi zlú pozíciu majú odvetvia s extrémne podpriemernou produktivitou práce, a to textilná a odevná výroba (507 tis. Sk na pracovníka), spracovanie kože a výroba kožených výrobkov (965 tis. Sk na pracovníka). Z regionálneho hľadiska má na tržbách za vlastné výkony a tovar v priemysle najvyšší až 41 %-ný podiel Bratislavský kraj, 26 %-ný podiel Západné Slovensko, 16 %-ný podiel Stredné Slovensko a 17 %-ný podiel Východné Slovensko. Na zamestnanosti má 16 %-ný podiel Bratislavský kraj, 39 %-ný Západné Slovensko, 24 %-ný Stredné Slovensko a 21 %-ný Východné Slovensko. Úroveň produktivity práce podľa jednotlivých krajov je

diferencovaná, pričom v porovnaní s EÚ-15 je najvyššia v Bratislavskom (101 % úrovne EÚ-15<sup>68</sup>) a Košickom kraji (55,2 % úrovne EÚ-15). Vo vývoji pridanej hodnoty dosiahli priaznivý trend rastu všetky regióny, pritom najvyššiu dynamiku na úrovni NUTS 2 zaznamenal región Východné Slovensko a Bratislavský región a na úrovni NUTS 3 Košický kraj, Bratislavský a Žilinský kraj. Najvyšší podiel na pridanej hodnote priemyslu SR majú priemyselné subjekty Bratislavského regiónu a Západného Slovenska. Na úrovni NUTS 3 dosahuje najvyšší podiel pridanej hodnoty priemysel Bratislavského kraja, naopak najnižší Prešovského kraja.

K priaznivému vývoju priemyslu prispel aj nábeh nových kapacít hlavne v automobilovom priemysle. Vo výrobe dopravných prostriedkov bol v rokoch 2000 až 2004 dosiahnutý 2,3 násobný rast tržieb za vlastné výkony a tovar na 237,4 mld. Sk, 1,3 násobný rast zamestnanosti na 30 348 pracovníkov, 1,7 násobný rast pridanej hodnoty na 26 754 mil. Sk, 1,8 násobný rast produktivity práce z tržieb za vlastné výkony a tovar na 7 821 tis. Sk na pracovníka a 1,3 násobný rast produktivity z pridanej hodnoty na 881 tis. Sk na pracovníka. Po dosiahnutí plnej kapacity výroby automobilov v roku 2007 sa stane SR krajinou s najväčším počtom vyrobených automobilov na obyvateľa vo svete. Využitie príležitostí pre rozvoj automobilového priemyslu v SR vyžaduje reštrukturalizáciu priemyslu, ktorá by mala zabezpečiť postupné oživenie strojárstva a ďalších odvetví.

Elektrotechnický priemysel je dynamicky sa rozvíjajúce odvetvie priemyslu s 12 %-ným podielom na exporte priemyslu SR. V rokoch 2000 až 2004 je charakterizovaný trvalým rastom tržieb (indexom 214,0) na 110 mld. Sk v roku 2004, 1,3 násobným rastom zamestnanosti na 56 499 pracovníkov, 1,7 násobným rastom produktivity práce z tržieb za vlastné výkony a tovar na 162 tis. Sk na pracovníka, 1,3 násobným rastom pridanej hodnoty na 18 620 mil. Sk a len miernym rastom produktivity práce z pridanej hodnoty. V silnom konkurenčnom prostredí sa presadili aj viaceré slovenské firmy, pričom nekonkurujú len cenou, ale aj kvalitou.

Vstup zahraničných investorov do priemyslu a služieb vytvára príležitosť k vyššiemu zapojeniu MSP do subdodávok. Súčasná participácia MSP na dodávkach komponentov a náhradných dielov, najmä pre automobilový a elektrotechnický priemysel, nie je dostatočná.

Dlhodobým a závažným problémom ekonomiky SR, jej konkurencieschopnosti a vplyvom na životné prostredie je jej pretrvávajúca **vysoká energetická náročnosť**<sup>69</sup>, ktorá je približne 4,1-krát vyššia ako priemer krajín EÚ-25 a jej pokles je relatívne pomalý. Priemerná medziročná hodnota poklesu energetickej náročnosti v období rokov 2000 až 2004 bola 3,4 %, ktorá je viac dôsledkom zvyšujúceho sa HDP ako vplyvu zníženia spotreby PEZ. V posledných rokoch bol výrazný rast HDP sprevádzaný pomerne vyrovnanou spotrebou primárnych energetických zdrojov (PEZ) a miernym poklesom celkovej konečnej spotreby energie. Od roku 2002 zaznamenáva energetická náročnosť ekonomiky SR postupný pokles. V roku 2004 bola energetická náročnosť tvorby HDP v SR (s. c. 2000) približne 0,706 TJ/mil. Sk, spotreba PEZ na obyvateľa v roku 2004 predstavovala približne 146 GJ. Napriek uvedenému priaznivému vývoju, SR viac ako štvornásobne prevyšuje energetickú náročnosť krajín EÚ-15. Celková konečná spotreba energie v SR klesla v roku 2004 oproti roku 2000 o 13 %.

V konečnej spotrebe všetkých druhov energie dominuje priemysel. V porovnaní s vyspelými krajinami pretrváva relatívne nízka spotreba energie v bytovom sektore a v domácnostiach, ktorá má dokonca klesajúcu tendenciu, zvyšuje sa spotreba energie v službách. Štruktúra celkovej konečnej spotreby energie v roku 2004 bola nasledovná: priemysel a stavebníctvo 37,2 %, domácnosti 28,9 %, doprava 16,7 %, obchod a služby 15,4 % a pôdohospodárstvo 1,8 %<sup>70</sup>. Značnú časť konečnej spotreby energie v priemysle predstavujú palivá. Energeticky najnáročnejšie odvetvia priemyslu sú naďalej chemický a petrochemický priemysel, železiarsky a oceľiarsky priemysel a celulózo-papierenský priemysel. Veľký podiel výroby surovín a polotovarov generuje malú pridanú hodnotu pri vysokej energetickej náročnosti. Vzhľadom k významným a výrazne proexportne orientovaným priemyselným investíciám hlavne do automobilového a elektrotechnického priemyslu sa nepredpokladá v najbližších rokoch zníženie absolútnej spotreby energie. Predpokladaným uplatňovaním efektívnych výrobných systémov a postupov však dôjde k podstatnému zníženiu energetickej náročnosti tvorby HDP.

Najväčší potenciál absolútnych úspor je v priemyselnej výrobe (chémiá, železo, oceľ a celulóza), ale jeho realizácia si vyžaduje významné investície. K realizácii úsporných opatrení núti

<sup>68</sup> Zdroj: EUROSTAT.

<sup>69</sup> Energetická náročnosť tvorby HDP je vyjadrením efektívnosti využitia energetických zdrojov a konečnej spotreby.

<sup>70</sup> Zdroj : ŠÚ SR

firmy aj rast cien energie. Najvyšší potenciál možnosti úspor je v oblasti bytového sektora, a to najmä v spotrebe tepla a palív na výrobu tepla. Hlavnou motiváciou realizácie energeticky úsporných opatrení sú rastúce ceny energií. Nakoľko je veľký podiel tepla vyrábaný v teplárňach a distribuovaný rozsiahlymi tepelnými sieťami, významný potenciál úspor je aj v zlepšovaní účinnosti transformácie a zlepšovaní prenosových charakteristík rozvodov. V terciálnom sektore je rozhodujúci potenciál úspor v oblasti zdravotníctva a školstva, hlavne v zlepšení tepelno-technických vlastností budov, ich vybavenosti regulačnou technikou a spôsoboch ich prevádzkovania. Úspory v doprave je možné dosiahnuť najmä obmenou zastaralého vozidlového parku v prospech modernejších a efektívnejších vozidiel. Vzhľadom k objemu spotreby palív a energie ako aj podielu na celkovej spotrebe je potenciál úspor v sektore poľnohospodárstva pomerne nízky. Možnosť naplňovania cieľov energetickej efektívnosti je vo výmene morálne aj fyzicky zastaralých technológií za nové energeticky a surovinovo menej náročné.

SR dováža takmer 90 % primárnych energetických zdrojov, pričom k významnejším domácim energetickým zdrojom patria **obnoviteľné zdroje energie (OZE)**. Jednou zo základných priorít schválenej Energetickej politiky SR je zvyšovanie podielu OZE na výrobe elektriny a tepla s cieľom vytvoriť primerané doplnkové zdroje potrebné na krytie domáceho dopytu. Využívanie domácich zdrojov OZE zvyšuje bezpečnosť a diverzifikáciu dodávok energie, a teda znižuje závislosť ekonomiky od nestabilných cien ropy a zemného plynu. Využívanie OZE je založené na vyspelých a environmentálne šetrných technológiách, výrazne prispieva k znižovaniu emisií skleníkových plynov a škodlivín a k dosiahnutiu cieľov Kjótskeho protokolu. OZE prispievajú k posilneniu a diverzifikácii štruktúry priemyslu a poľnohospodárstva. Napriek opatreniam, ktoré boli prijaté v ostatných rokoch v oblasti OZE, SR nezaznamenala očakávaný rozvoj využívania týchto zdrojov. Podiel OZE na hrubej domácej spotrebe energie EÚ-27 bol 6% v roku 2004. Využívanie OZE a ich podiel na hrubej domácej spotrebe energie v SR ilustruje nasledujúca tabuľka.

**Tabuľka 14:** Využívanie OZE a podiel na hrubej domácej spotrebe energie

	M. J.	2002	2003	2004	2005
Hrubá spotreba OZE	TJ	10 950	12 730	16 118	17 414
Primárna produkcia elektriny z vodnej a veternej energie	TJ	18 965	12 532	14 782	16 722
	GWh	5 268	3 481	4 106	4 645
<b>Spolu</b>	<b>TJ</b>	<b>29 915</b>	<b>25 262</b>	<b>30 900</b>	<b>34 136</b>
<b>Podiel OZE na hrubej domácej spotrebe energie*</b>	<b>%</b>	<b>3,8</b>	<b>3,2</b>	<b>3,9</b>	<b>4,3</b>

\*Hrubá domáca spotreba energie je ekvivalentom primárnych energetických zdrojov, ktoré sa používali v štatistike energetiky do roku 2002.

Medzi OZE, ktoré je možné v súčasnosti technologicky využiť na výrobu elektriny, tepla a dopravných palív, sa zaraďuje biomasa, vrátane biopalív a bioplynu, slnečná, vodná, veterná a geotermálna energia. Najväčší celkový potenciál má slnečná energia, vzhľadom na finančné a technologické možnosti je predpoklad jej využívania najmä na výrobu tepla a teplej úžitkovej vody. Druhý najväčší celkový potenciál má geotermálna energia, vlastnosti geotermálnych vôd na Slovensku predurčujú jej využívanie najmä na vykurovanie a liečebné účely. Najväčší technický potenciál má biomasa, ktorá má veľkú perspektívu pri výrobe tepla pre vykurovanie najmä v centrálnych vykurovacích systémoch vo forme peliet, brikiet, drevných štiepok a slamy. Pomerne rýchlym riešením zvýšeného využívania biomasy je spoluspaľovanie s fosílnym palivom v tepelných elektrárňach a pri kombinovanej výrobe elektriny a tepla. Najviac využívaným OZE na výrobu elektriny je vodná energia, ktorá pokrýva vyše 98 % výroby elektriny z OZE. Využitie hydroenergetického potenciálu je približne 57 %. V EÚ-27 bol podiel OZE na výrobe elektriny 14% v roku 2004. Údaje o výrobe elektriny z obnoviteľných zdrojov energie v SR sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

**Tabuľka 15:** Výroba elektriny z OZE v rokoch 2002 – 2005 v GWh

Zdroje	2002	2003	2004	2005
Vodné elektrárne celkom	5 483	3 671	4 207	4 741
z toho prečerpávacie	215	192	107	103
Vodné elektrárne (bez prečerpávacích)	5 268	3 479	4 100	4 638
Veterné elektrárne	0	2	6	7
Biomasa	159	84	3	4
Bioplyn	1	2	2	4
<b>Spolu</b>	<b>5 428</b>	<b>3 567</b>	<b>4 111</b>	<b>4 653</b>

Podiel na celkovej spotrebe elektriny	18,6 %	12,4 %	14,4 %	16,3 %
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------

Zdroj: MH SR

V štruktúre trhových služieb majú dominantné postavenie obchodné činnosti s 59 – 60 % podielom v roku 2003. V tržbách za vlastné výkony a tovar vo veľkoobchode a maloobchode pokračoval medziročný rast, v predaji a v údržbe motorových vozidiel sa v roku 2005 zmiernil medziročný rast, v hoteloch a reštauráciách sa v roku 2005 zastavil trend medziročného poklesu. V doprave a skladovaní a v poštách a telekomunikáciách sa zvyšoval medziročný rast tržieb za vlastné výkony a tovar, a v nehnuteľnostiach a prenájme po dvojročnom poklese bol v roku 2005 zaznamenaný nárast. Podobne ako v iných odvetviach má aj v obchode výrazné postavenie Bratislavský kraj a to zvlášť pri predaji motorových vozidiel<sup>71</sup>. Podiel trhových služieb na tvorbe HDP v roku 2004 predstavoval 43,6 % (b.c.) a na zamestnanosti 34,9 %.

Prevládajúcim trendom **cestovného ruchu** na Slovensku je jeho kolísavosť, pričom sa nedarí dosiahnuť stabilný trvalý pozitívny vývoj<sup>72</sup>. Výdavky slovenských občanov na CR v SR majú síce mierne stúpajúcu tendenciu, ale ich dynamika je v porovnaní s výdavkami na CR v zahraničí relatívne nízka. Z hľadiska štruktúry zahraničných návštevníkov SR tiež prevláda negatívny trend, keď stále viac dominujú návštevníci z krajín s nižšími príjmami s prevládajúcim podielom turistov z ČR. V rokoch 2001 - 2005 vo všetkých krajoch, s výnimkou Prešovského a Banskobystrického, rástol počet zahraničných návštevníkov. Slovensko vo všeobecnosti najviac navštevujú návštevníci zo susedných krajín. Napriek tomu devízové príjmy Slovenska z aktívneho zahraničného CR nedosahujú úroveň týchto krajín, ktorých ponuka a potenciál v tomto sektore sa od Slovenska výraznejšie nelíšia. Pri vyrovnannej medziročnej bilancii všetkých návštevníkov to zároveň znamená, že klesá počet ubytovaní domácich návštevníkov. V budúcom období bude potrebné pozornosť zamerať aj na rozvoj domáceho cestovného ruchu.

Vývoj cestovného ruchu je vo všeobecnosti charakterizovaný predovšetkým štatistickými údajmi týkajúcimi sa výkonov ubytovacích zariadení, resp. počtu návštevníkov a prenocovaní v ubytovacích zariadeniach. Na Slovensku ubytovacie zariadenia zaznamenávajú zvýšený medziročný počet ubytovaných návštevníkov, čo pri takmer vyrovnaných celkových počtoch prenocovaní znamená pokles priemernej dĺžky pobytu, čo je dôsledkom predovšetkým skutočnosti, že služby sú ponúkané individuálne, nie v balíčkoch služieb. Uvedené poukazuje na potrebu zlepšenia koordinácie všetkých subjektov CR na miestnej i regionálnej úrovni. Z hľadiska regiónov SR je najnavštevovanejšou oblasťou sever Slovenska, kde v Prešovskom a Žilinskom kraji ubytovacie zariadenia zaznamenávajú ročne spolu 4 – 5 mil. prenocovaní, čo predstavuje okolo 40 % z celkového počtu prenocovaní na Slovensku. Tieto výkony sa viažu predovšetkým na oblasť Vysokých Tatier. Najvyššiu dynamiku vývoja však zaznamenávajú ubytovacie zariadenia v Bratislavskom kraji, kde sa už v súčasnosti prejavuje nedostatok ubytovacích kapacít predovšetkým vyšších kategórií a tried. Prenocovania v Bratislavskom kraji majú krátkodobý charakter pričom zaznamenaná najnižšia priemerná dĺžka pobytu je iba niečo viac ako 2 prenocovania. V ostatných krajoch tento ukazovateľ vykazuje v zásade vyrovnanú tendenciu. Vývoj počtu prenocovaných slovenských aj zahraničných turistov, prenocovaní i priemernej dĺžky pobytu dokumentuje nasledovná tabuľka.

**Tabuľka 16:** Vývoj domácich a zahraničných návštevníkov v ubytovacích zariadeniach podľa regiónov

<sup>71</sup> V roku 2003 bol podiel Bratislavského kraja na tržbách za predaj a údržbu motorových vozidiel za SR 64,9 %, zdroj: ŠÚ SR.

<sup>72</sup> Stále vysoko aktívne saldo zahraničného turizmu malo za následok za posledné obdobie v cestovnom ruchu nárast devízových príjmov. Po klesajúcom trende počtu turistov zo zahraničia sa v roku 2004 zaznamenal ich 5,7 % nárast. Vycestovanie slovenských občanov do zahraničia v tomto roku narástlo o 11,4 %, pričom v roku 2003 tento nárast predstavoval 3,9 %. Pokračoval rastúci trend tržieb ubytovacích zariadení pri klesajúcom trende ich celkového počtu návštevníkov. Priemerný čas pobytu jedného návštevníka sa v roku 2004 znížila o 6,5 %. Na celkovej zahraničnej návštevnosti je priaznivý najmä rast podielu „klasického turizmu“. Výrazné zlepšenie ponuky zaznamenali zimné strediská orientované na ponuky lyžovania.

REGIÓN	Domáci návštevníci						Zahranční návštevníci					
	Počet návštevníkov			Priemerný počet prenocovaní návštevníkov			Počet návštevníkov			Priemerný počet prenocovaní návštevníkov		
	2001	2005	INDEX	2001	2005	INDEX	2001	2005	INDEX	2001	2005	INDEX
BRATISLAVA	601 537	786 266	130,7	2,2	2,0	90,9	318 537	472 545	148,3	2,1	2,1	100,0
TRNAVA	244 300	241 497	98,9	7,4	6,3	85,1	88 802	110 380	124,3	5,3	4,8	90,6
TRENČÍN	219 590	253 937	115,6	3,6	4,4	122,2	54 835	72 609	132,4	3,6	3,7	102,8
NITRA	196 812	203 463	103,4	3,0	3,1	103,3	60 470	72 193	119,4	2,9	2,7	93,1
ŽILINA	541 689	625 790	115,5	3,7	3,5	94,6	233 318	304 597	130,6	3,9	3,3	84,6
B. BYSTRICA	396 660	400 346	100,9	4,3	3,7	86,0	92 897	101 701	109,5	4,4	3,6	81,8
PREŠOV	695 597	621 032	89,3	4,0	3,6	90,0	291 979	273 844	93,8	4,2	3,5	83,3
KOŠICE	264 563	295 752	111,8	2,8	2,5	89,3	78 261	107 111	136,9	2,5	2,4	96,0
SPOLU	<b>3 160 748</b>	<b>3 428 083</b>	<b>108,5</b>	<b>3,2</b>	<b>3,6</b>	<b>112,5</b>	<b>1 219 099</b>	<b>1 514 980</b>	<b>124,3</b>	<b>3,1</b>	<b>3,6</b>	<b>116,1</b>

Stály i keď pomalý rast služieb nastal v celkovej turistickej ponuke. Vzniklo mnoho nových podnikateľských subjektov v cestovnom ruchu. Podľa štatistík zachytávajúcej časť kapacít a výkonov v cestovnom ruchu (podnikatelia, právnické osoby zapísané v obchodnom registri), sa v roku 2003 cestovný ruch podieľal 0,94 % na tvorbe celkového HDP a 3,67 % na celkovej zamestnanosti<sup>73</sup>. Vychádzajúc z potenciálu cestovného ruchu, ktorým disponujú Prešovský a Banskobystrický kraj v podobe prírodných, kultúrnych a historických podmienok, je tento ukazovateľ nepriaznivý a dokumentuje potrebu skvalitnenia ponuky služieb cestovného ruchu a jej prispôsobenia domácim a zahraničným návštevníkom a poukazuje na potrebu budovania komplexných stredísk cestovného ruchu, resp. dobudovanie už existujúcich. Tieto kraje majú podmienky rozvíjať formy cestovného ruchu ako je zimná turistika a zimné športy vrátane lyžovania, celoročný pobyt na horách, ale aj poznávací cestovný ruch. Napriek tomu, že kúpeľné zariadenia majú problémy vo väzbe na zmeny financovania kúpeľných pobytov zo systému sociálneho poistenia, dochádza k ich modernizácii a využívaniu termálnych vôd na rekreačné (nie liečebné) účely. Závažným nedostatkom však zostáva nedostatočná koordinácia na miestnej a regionálnej úrovni, nedostatočná integrácia ponuky cestovného ruchu s celoročným využitím ako aj nedostatočný marketing a propagácia na všetkých úrovniach.

## Vývoj podnikateľského sektora

Situácia v SR sa z hľadiska vývoja podnikateľského sektora za posledných 15 rokov podstatne zmenila. V súčasnosti sú už *podiel a štruktúra malých a stredných podnikov* (MSP) v SR porovnateľné s vyspelými krajinami. V roku 1996 bol podiel veľkých podnikov na celkovej zamestnanosti vyšší ako podiel MSP (zamestnávali až 45,8 % pracujúcich), pričom ich pozícia sa do roku 2003 významne oslabil. V období 1998 – 2004 znížili veľké podniky počet svojich pracovníkov a ich podiel na zamestnanosti klesol na 30,5 %, vzrástol počet zamestnancov v MSP a ich podiel na zamestnanosti sa zvýšil z 35,4 % v roku 1996 na 39,4 % v roku 2004. Najviac nových pracovných miest vytvorili živnostníci. Ich podiel na zamestnanosti narástol z 18,7 % v roku 1996 na 30 % v roku 2004. Potvrďuje sa tak globálny trend, že MSP sú tvorcom väčšiny pracovných miest a dokázali absorbovať prevažnú časť uvoľnenej pracovnej sily veľkých podnikov. Podiel MSP na hrubej produkcii v roku 2004 bol 39,6 % a na pridanej hodnote 45,1 %. Produktivita práce z pridanej hodnoty MSP dosahovala pritom 63,3 % z produktivity práce veľkých podnikov.

Z regionálneho hľadiska najviac MSP na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov je v Bratislavskom kraji (160,0 v roku 2003<sup>74</sup>), najmenej ich je v Košickom (102,3) a Banskobystrickom kraji (108,4). Najviac živnostníkov sídli v Bratislavskom kraji (59,2), najmenej v Nitrianskom (16,6) a Prešovskom kraji (17,3). Je zrejme, že zaostávajúce regióny nie sú zatiaľ schopné vytvoriť dostatočný počet podnikateľských aktivít a intervenčná úloha štátu v prospech tvorby MSP a podpory podnikania je tu nespochybniteľná a môže priniesť značné výsledky napr. aj v riešení vysokej nezamestnanosti.

...štruktúra a podiel MSP v SR je na porovnateľnej úrovni s vyspelými krajinami..

...problematikými sú zaostávajúce regióny...

<sup>73</sup> V údajoch z časti chýbajú cestovné kancelárie a agentúry, subjekty prevádzkujúce lyžiarske areály, lyžiarske školy, služby horských vodcov, športové zariadenia v cestovnom ruchu, sprievodcovské služby, jaskyne, múzeá, kultúrne zariadenia a ďalšie zariadenia a služby.

<sup>74</sup> Počet MSP na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov v krajoch SR, zdroj: spracované podľa údajov z NADSME (1998 – 2004): „Stav malého a stredného podnikania“, Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, Bratislava

## Vstup zahraničného kapitálu do regiónov v ekonomike SR

Priame zahraničné investície (PZI) v SR stabilne narastajú vďaka priaznivému investičnému prostrediu, ktoré sa vyznačuje dostupnosťou kvalifikovanej pracovnej sily, nízkymi nákladmi na prácu, nízkym daňovým zaťažením, netrhovými výhodami pre investorov<sup>75</sup>, strategickou polohou i priemyselnou tradíciou. Celkový stav intenzity PZI<sup>76</sup>, ako aj podnikových investícií<sup>77</sup>, za obdobie 2000 – 2004 bol v SR vyšší ako priemer krajín EÚ-15. V porovnaní s ČR alebo Maďarskom je však celková úroveň intenzity PZI ako aj podnikových investícií v SR dlhodobo nižšia.

Vo vývoji PZI možno dlhodobo pozorovať trend koncentrácie prílevu PZI do Bratislavského kraja a ostatných krajov západného Slovenska<sup>78</sup> a znižovanie podielu krajov východného Slovenska<sup>79</sup>. Kým v roku 2001 tvorili PZI do priemyslu na východnom Slovensku viac ako 24 percent z celkového objemu PZI, ku koncu roka 2004 to bolo menej než 11 %. V oblasti PZI do finančného sektora je tento rozdiel ešte výraznejší. Ak neberieme do úvahy najväčšie centrá (Bratislavský a Košický kraj), rozdiely medzi ostatnými krajinami sú minimálne. Po vyčerpaní investičného potenciálu v existujúcich podnikoch zohrávajú čoraz významnejšiu úlohu investície do nových výrobných a služieb. Rozhodujúcimi faktormi pre prílev PZI sa tak stále viac stávajú dopravná dostupnosť, obsluhnosť územia, kvalita pracovnej sily, lokálna identita a pod.. Pod vplyvom týchto trendov sa rozdiely medzi jednotlivými regiónmi predovšetkým v kvalite PZI ešte výraznejšie prehĺbujú. Bratislavský kraj sa v posledných dvoch rokoch stal zaujímavým aj pre prílev investícií do oblasti výskumu a služieb, aj keď ešte stále výrazne zaostáva objemom takýchto investícií od Prahy alebo Budapešti. Významná časť PZI je realizovaná bez netrhových výhod poskytnutých investorovi zo strany štátu<sup>80</sup>. Na východnom Slovensku prevládajú investície do výrobných s nižšou mierou pridanej hodnoty často podporované netrhovými výhodami poskytnutými štátom.

...stav priamych zahraničných investícií v SR  
 ...nedosahuje však potrebnú úroveň norovnatelnú  
 ...nedostatočná integrácia a marketing turistickej ponuky sa prejavujú v poklese výkonnosti a nízkej konkurencieschopnosti cestovného ruchu SR..

## Inovačné aktivity v podnikoch

Rozvoj podnikateľských aktivít a konkurenčnú schopnosť priemyslu a služieb oslabuje nedostatočný financovania inovačného podnikania, nedostatočná podpora rozvoja transferu moderných high-tech technológií, nedostatočný dopyt po inováciách a zavádzaní náročných technológií v podnikoch, nedostatočné prepojenie univerzít, výskumných a vývojových inštitúcií s podnikateľským sektorom (inkubátory, vedecko-technologické inovačné centrá, siete a klastre) a neuspokojivá podpora aplikovaného výskumu a infraštruktúry pre výskum a vývoj. SR za EÚ-25 výrazne zaostáva v rade ukazovateľov charakterizujúcich výskum, vývoj a inovácie. Vyspelé štáty EÚ podporujú výskum a vývoj 2-3 %-tami z HDP, v SR sa podiel výdavkov na výskum a vývoj z HDP v posledných rokoch znižuje (0,53 % v roku 2004). Podiel podnikov s inovačnou aktivitou na celkovom počte podnikov bol v roku 2003 22,4 % v priemysle a 15,0 % v službách. Podiel výdavkov na inovácie z celkových tržieb predstavoval v roku 2003 u všetkých podnikov 3,6 %, u veľkých podnikov 3,4 %, u stredných podnikov 5,1% a u malých podnikov 3,5 %. Tvorba a zavádzanie inovácií v slovenských podnikoch je relatívne nízka z dôvodu nedostatku investičného kapitálu a z dôvodu absencie efektívnej podpory predovšetkým v MSP.

Inovačná stratégia, schválená vládou SR 14. marca 2007 uznesením č. 265 by mala byť prierezovou politikou, prostredníctvom ktorej bude možné zabezpečiť dlhodobý rozvoj inovácií a následne hospodársky rast, rast konkurenčnej schopnosti, produktivity práce, pridanej hodnoty a technologickej úrovne priemyslu a služieb. V súčasnosti sa pripravuje návrh zákona o inováciách, ktorý vychádza z inovačnej stratégie a po vecnej stránke je orientovaný na vytvorenie otvoreného, komplexného systému podpory inovácií tak, aby výsledkom jeho pôsobenia bol inovačný proces (inovačné podnikanie) prinášajúci trhovo realizovateľné produkty, technológie a služby s vyššou pridanou hodnotou. Predpokladá sa, že uplatnením zákona v praxi dôjde k výraznému zvýšeniu úrovne inovačného podnikania a nárastu inovácií na Slovensku.

<sup>75</sup> investičné stimuly.

<sup>76</sup> intenzita PZI - priemerná hodnota prílevu a odlevu PZI ako podiel HDP, zdroj: EUROSTAT

<sup>77</sup> Vyjadrených ako hrubý fixný kapitál súkromného sektora ako percento HDP, zdroj: EUROSTAT.

<sup>78</sup> Objem investícií do Trnavského kraja stúpol od roku 2000 do roku 2004 takmer dvojnásobne na vyše 21 mld. Sk. Objemy investícií do ostatných krajov na západe Slovenska stúpli v priemere o 8 mld. Sk, pričom napr. výsledný stav takmer 12 mld. Sk v Nitrianskom kraji predstavoval takmer trojnásobok východiskovej hodnoty z roku 2000.

<sup>79</sup> Najmenší nárast investícií v rokoch 2000 – 2004 bol v Banskobystrickom a Prešovskom kraji. V Banskobystrickom kraji predstavoval len 4 mld. Sk a v Prešovskom kraji len 0,8 mld. Sk. V Prešovskom kraji bolo tak v období 1996-2000 alokovaných podstatne viac PZI ako v období 2000 - 2004.

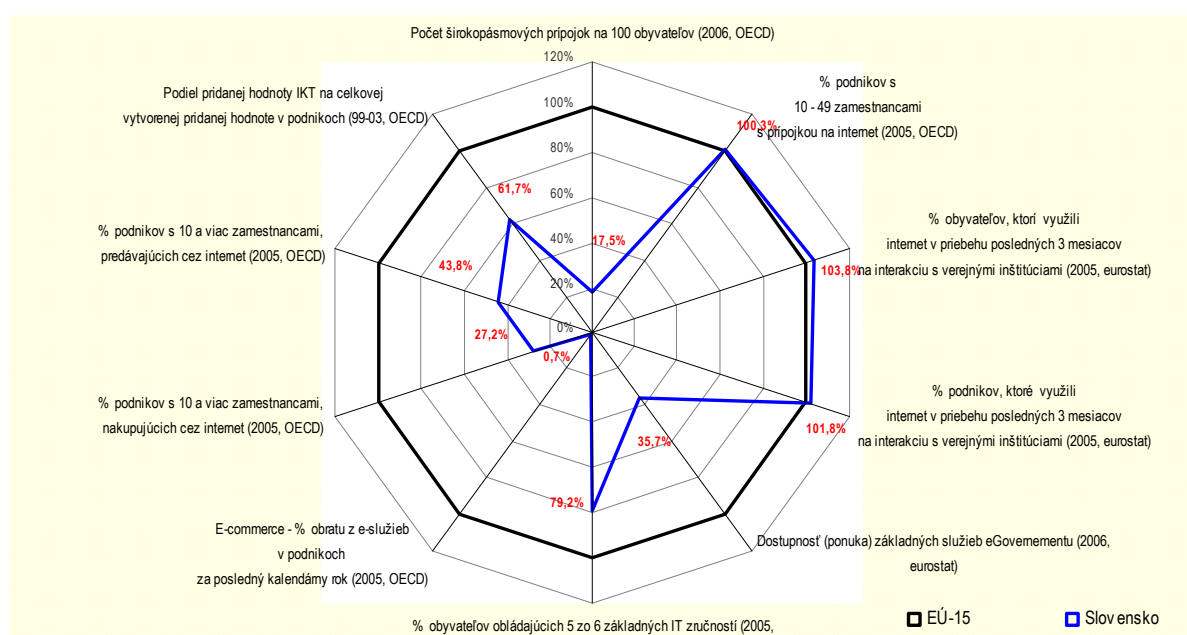
<sup>80</sup> investičné stimuly.



Pôvodné väzby podnikateľského sektora s univerzitami, výskumnými a vývojovými inštitúciami a výskumnými centrami boli oslabené. Spolupráca medzi štátnym, vysokoškolským a podnikateľským sektorom sa uskutočňovala v rámci štátnych programov výskumu a vývoja, ktoré schválila vláda SR v roku 2002. Pri riešení jednotlivých úloh výskumu a vývoja štátnych programov výskum a vývoja financovaných vo výške 50 % štátnym rozpočtom a 50 % podnikateľskou sférou sa do riešenia zapájali hospodárske organizácie, ústavy SAV a verejné vysoké školy. V súčasnosti majú podniky, hlavne MSP, problémy pri nadväzovaní spolupráce s výskumnou sférou na riešení ich inovačných aktivít keďže MSP nie sú dostatočne vybavené odborným personálom a infraštruktúrou na prislúchajúcej úrovni schopnej absorbovať výsledky riešení výskumných a vývojových úloh.

Bariérou vstupu podnikateľských subjektov na medzinárodné trhy je aj slabá úroveň akreditácií a certifikácií s medzinárodnou platnosťou. Expanzia na medzinárodné trhy si vyžaduje prijatie pravidiel v oblasti noriem a kvality výrobkov, technickej normalizácie, skúšobníctva, akreditácie, certifikácie, ochrany priemyselného a duševného vlastníctva a politiky kvality.

### 3.3.3.2 Informatizácia spoločnosti



**Graf 10: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti informatizácie spoločnosti, zdroj: EUROSTAT, OECD**

Informatizácia spoločnosti je jedným z kľúčových faktorov, ktorý je nielen predpokladom, ale aj najsilnejším motorom rozvoja vedomostnej ekonomiky. Ak chce Slovensko konvergovať k najvyspelejším krajinám EÚ potrebuje sa oveľa aktívnejšie podieľať na budovaní a využívaní jednotného informačného priestoru, a vytvoriť tým podmienky pre nevyhnutnú zásadnú technologickú zmenu Slovenska, ktorou je prechod na vedomostnú spoločnosť.

V úrovni informatizácie spoločnosti<sup>81</sup> patrí Slovensko, napriek miernemu pokroku v posledných rokoch, k najzaostávajúcejším krajinám EÚ. Slovensko zaostáva nielen za krajinami EÚ-15, ale aj za väčšinou nových členov Únie. Na základe hodnotenia vývoja informačnej spoločnosti v rokoch 2001-2005 v 183 krajinách sveta, realizovaného Medzinárodnou telekomunikačnou Úniou (82) Slovensko patrí medzi posledné krajiny EU-27. SR výrazne zaostáva za pobaltskými krajinami (hlavne Estónskom), ktoré sú spoločne s tradičnými informatizovanými krajinami severu (Švédsko, Fínsko, Dánsko, Nórsko) lídrami EÚ. Z regionálneho hľadiska všetky regióny SR sú hlboko pod úrovňou priemeru EÚ. Medzi regióny s najvyššou úrovňou informatizácie v rámci SR patria Bratislavský a Košický (NUTS III) región, v ktorých sa nachádzajú aj dve najväčšie mestá SR.

...informatizácia a rozvoj digitálnych služieb môže vysoko efektívne urýchliť reštrukturalizáciu a transformáciu ekonomiky SR...

<sup>81</sup> Vyjadrenej kompozitným indexom ICT Oportunity index, publikovaný ITU.

<sup>82</sup> Zdroj: ITU, 2007, <http://www.itu.int/home/index.html>

Najmenej rozvinutým regiónom je Prešovský a Banskobystrický (NUTS III) región. Vo vnútri všetkých regiónov SR prevládajú veľké rozdiely medzi mestami a vidiekom.

Porovnanie vybraných ukazovateľov informačnej spoločnosti medzi SR a EÚ-15 (graf č. 10) ukazuje, že v troch ukazovateľoch SR dosahuje približne priemer EÚ-15 (% podnikov s 10-49 zamestnancami s prípojkou na internet; % obyvateľov, ktorý využili internet v priebehu posledných 3 mesiacov na interakciu s verejnými inštitúciami a % podnikov, ktoré využili internet v priebehu posledných 3 mesiacov na interakciu s verejnými inštitúciami). Podpriemerné hodnoty sú zaznamenané v prípade % obyvateľov ovládajúcich aspoň 5 zo 6 základných IT zručností; % podnikov s 10 a viac zamestnancami predávajúcich cez internet; podiel pridanej hodnoty IKT na celkovej pridanej hodnote v podnikoch. Najkritickejšia situácia je v prípade troch vybraných ukazovateľoch informačnej spoločnosti. Ide predovšetkým o počet širokopásmových prípojok na 100 obyvateľov; % podnikov s 10 a viac zamestnancami nakupujúcich cez internet; E-commerce - % obratu z e-služieb v podnikoch a dostupnosť (ponuka) základných služieb eGovernmentu.

Na základe hodnotenia úrovne informatizácie v rámci iniciatívy i2010<sup>83</sup> je v SR vo všeobecnosti veľmi nízka úroveň penetrácie internetu a predovšetkým vo vzťahu k domácnostiam patrí napriek miernemu pokroku v posledných rokoch medzi najnižšie v Európe. Slováci občania sú však aktívni používatelia internetu ohraničení obmedzeniami v dostupnosti infraštruktúry, digitálneho obsahu a e-služieb. Táto situácia je daná predovšetkým nízkou dostupnosťou užitočného digitálneho obsahu, absenciou kvalitných e-služieb, relatívnymi nákladmi za pripojenie a zariadenia IKT. V dôsledku nízkej úrovne hospodárskej súťaže na telekomunikačnom trhu je cena za vysokorychlostné pripojenie viac ako dvojnásobná v porovnaní s priemerom EÚ-15. Netrhovým faktorom ovplyvňujúcim cenu širokopásmového pripojenia sú geografické špecifiká územia a s nimi súvisiace rozdielne náklady na sieťovú infraštruktúru v regiónoch. V súčasnosti súkromné spoločnosti investujú hlavne do budovania infraštruktúry pre širokopásmové pripojenie v oblastiach, kde je sústredené obyvateľstvo a hospodárska činnosť, teda v oblastiach s vysokým potenciálom budúcich koncových užívateľov. Nepokryté sú oblasti s nízkou hustotou obyvateľstva a koncentráciou priemyslu, teda oblasti, ktoré sú pre komerčných poskytovateľov konektivity stratové, alebo vzhľadom na vysokú dobu návratnosti investícií ekonomicky neatraktívne. Podľa štandardného rozdelenia v EÚ (vidiek sídla do 2 tisíc obyvateľov, stredne veľké mestá do 100 tisíc obyvateľov, veľké mestá nad 100 tisíc obyvateľov) sa údaje o pripojení domácností na internet v SR výrazne odlišujú. Vo veľkých mestách (Bratislava a Košice) je v porovnaní s vidiekom viac ako dvojnásobný počet pripojených domácností a užívateľov internetu, pričom ich podiel na počte obyvateľov predstavuje len 13 %. Stredne veľké mestá majú nadpriemerné zastúpenie počtu pripojených domácností a užívateľov internetu, na vidieku je hlboko podpriemerná penetrácia pripojených domácností a užívateľov internetu. V súvislosti s vidiekom je potrebné zdôrazniť najvypuklejšiu disparitu informatizácie spoločnosti v SR, spočívajúcu v 44 % podiele vidieku na počte obyvateľov a v 9,7 % podiele pripojených domácností a v 26,9 % podiele užívateľov internetu na vidieku. V krajinách EÚ-15 prevláda výrazne rovnomernejšie regionálne rozdelenie. S regionálnymi disparitami penetrácie širokopásmového prístupu na internet úzko súvisí i pokrytie územia prenosovou kapacitou. Požadovaná infraštruktúra prenosovej kapacity chýba v nasledovných súvislých oblastiach: Záhorie, Kysuce, Orava, Horná Nitra, Horný Turiec, Horné Pohronie, oblasti stredno-južného a severovýchodného Slovenska.

Významným impulzom pre rozvoj informačnej spoločnosti je rozvoj elektronizácia služieb, či už v rámci verejnej správy (eGovernment), zdravotníctva (eHealth), vzdelávania (eLearning), životného prostredia (eEnvironment), začleňovania znevýhodnených skupín obyvateľov (eInclusion) alebo kultúry (eCulture). Efektívna elektronická verejná správa prinášajúca lepšie služby občanom a podnikom a je nevyhnutná pri vytváraní konkurencieschopného a inovačného prostredia.

Dnes sa Slovensko nachádza v počiatočnej fáze implementácie základných, predovšetkým centrálnych služieb eGovernmentu a ich pripájania na ústredný portál. V roku 2005 bola schválená Cestovná mapa zavádzania služieb eGovernmentu a v roku 2006 vstúpil do platnosti regulačný rámec regulujúci budovanie a rozvoj informačného systému verejnej správy. V dôsledku neexistencie funkčného regulačného rámca pre rozvoj ISVS do tohto obdobia, vzniklo mnoho heterogénnych informačných systémov. Veľké množstvo z nich je málo efektívnych, bezpečných a väčšina izolovaných, nepripojených s ostatnými verejnými informačnými systémami, alebo zdrojmi. Doterajší

...rastúca penetrácia IKT v SR je sprevádzaná prehlbujúcim sa rozdielom medzi mestom a vidiekom..

... Pre rozvoj každej modernej, vedomostne orientovanej ekonomiky je nevyhnutné, aby informačno-komunikačná infraštruktúra bola všeobecne dostupná a technologicky interoperatívna...

<sup>83</sup> [http://ec.europa.eu/information\\_society/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc\\_id=246](http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc_id=246)

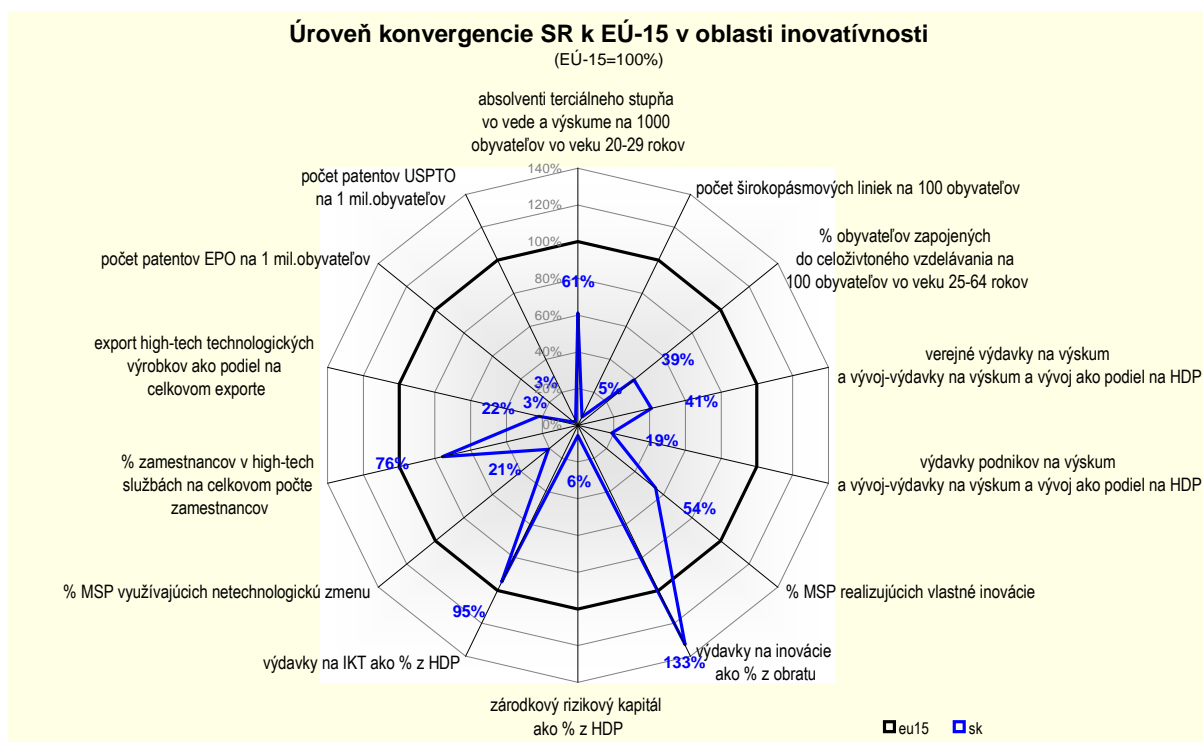


priebeh elektronizácie verejných služieb vo väčšine prípadoch na jednotlivých inštitúciách iba kopíroval papierové služby a paradoxne viedol ešte k väčšiemu administratívne zaťaženiu.

Na úrovni samosprávy je situácia podobná. Sú realizované regionálne informačné systémy, ktoré síce v mnohých prípadoch fungujú dobre, ale tým, že sú budované nekoordinovane s ostatnými ISVS, poskytujú svojim užívateľom iba obmedzený úžitok. Z hľadiska zabezpečenia riadenia verejných služieb na centrálnej úrovni, absentuje prepojenie regionálnych centrálnych informačných systémov. Vo všeobecnosti sú dnes verejné služby vykonávané neefektívnym spôsobom, s nedostatočným využitím možností, ktoré ponúkajú IKT pričom náklady na verejnú správu neustále narastajú a nedostatočné prepojenie jednotlivých verejných služieb neumožňuje uspokojivo riadiť ich efektívnosť a účinnosť. Ľudské zdroje v oblasti inštitucionálnych kapacít sú analyzované v kapitole 3.3.1.5

Významnú úlohu v informatizácii spoločnosti zohrávajú pamäťové a fondové inštitúcie, v ktorých je koncentrované kultúrne, vedecké a intelektuálne dedičstvo SR, a ktoré majú potenciál byť rozsiahlym zdrojom digitálneho obsahu. Predpokladom rozvoja pamäťových a fondových inštitúcií a úloh v oblasti digitalizácie, uchovávaní a sprístupňovaní poznatkov je kvalitná technická infraštruktúra týchto inštitúcií, ktorá bezprostredne súvisí so spracovaním a ochranou poznatkov. V súčasnosti možno konštatovať, že väčšina pamäťových a fondových inštitúcií má nevyhovujúce podmienky pre správu a ochranu poznatkov, za ktorých účelom boli založené. Majú len minimálne prostriedky a technológie na digitalizáciu a archiváciu digitálneho obsahu. V SR je takmer 6 000 knižníc. Sieť verejných, vedeckých a špeciálnych knižníc sa vyznačuje veľmi slabou mierou informatizácie a internetizácie. Internetizované sú predovšetkým akademické a vedecké knižnice, avšak len veľmi malá časť ostatných (verejných, špeciálnych a školských) knižníc. V oblasti audiovizuálneho fondu, múzeí, galérií atď. je stupeň informatizácie ešte na nižšej úrovni.

### 3.3.3.3 Výskum, vývoj a inovácie



**Graf 11: Úroveň konvergenencie SR k EÚ-15 v oblasti inovatívnosti, zdroj: EUROSTAT, Innovation Scoreboard 2005**

Oblasť výskumu, vývoja a inovácií zohráva z hľadiska štrukturálnej a celkovej konvergenencie SR k EÚ-15 kľúčovú úlohu. Ich rozvoj významne podmieňuje rýchlosť a kvalitu procesov reštrukturalizácie existujúcej produkčnej štruktúry a transformácie na ekonomiku založenú na poznatkoch. Oblasť vedy a výskumu je okrem úrovne a funkčnosti výskumnej a vývojovej základne úzko prepojená s kvalitou systému vzdelávania, v ktorom SR tak z hľadiska celkového

objemu verejných výdavkov, ako aj ich efektívnosti za krajinami EÚ-15 zaostáva. Oblasť výskumu, vývoja a inovácií je oproti EÚ-15 charakterizovaná najmä veľmi nízkou efektívnosťou, meranou nízkym počtom medzinárodne uznaných patentov (podaných patentových prihlášok) na 1 000 obyvateľov a podielom high-tech výrobkov a služieb (s vysokým podielom pridanej hodnoty) na celkovom objeme exportu. V rokoch 2000 – 2004 dosahovala SR iba 2 % úrovne EÚ-15 v počte patentov na 1 000 obyvateľov a iba 18 % úrovne EÚ-15 čo sa týka podielu high-tech exportu na celkovom exporte. Okrem nedokončenej transformácie vzdelávacieho systému a z nej vyplývajúceho nedostatočného prepojenia na výskumno-vývojovú základňu je príčinou zaostávania SR za priemerom EÚ-15 v tejto oblasti hlavne nízky podiel výdavkov na vedu a výskum na HDP (o 69 % nižší ako v EÚ-15) a nízka miera výdavkov na IKT v pomere k HDP (47 % úrovne EÚ-15) s dôrazom na nízky objem rizikového kapitálu. V takýchto podmienkach nie je na výskumno-vývojové kapacity vyvíjaný tlak vytvárať partnerstvá a výskumno-vývojové klustre. Nízky objem rizikového kapitálu zasa charakterizuje nedostatočnú klímu pre investovanie do inovatívnych projektov. Oba ukazovatele charakterizujú úroveň podnikových procesov a ich schopnosť vyvíjať a inovovať výrobky a služby s vysokou pridanou hodnotou schopné konkurovať na zahraničnom a domácom trhu.

...pre SR je charakteristická nízka výkonnosť a výrazne nižšia efektívnosť inovácií, vedy a výskumu v porovnaní s EÚ-15..

## Výskum a vývoj

Vedecko-výskumné kapacity sú sústredené do západnej časti SR, pričom sa vytvárajú priestorové zoskupenia po osi Bratislava – Trnava – Piešťany, Trenčín – Ilava – Prievidza – Žilina. V súčasnosti až takmer polovica zamestnancov výskumu a vývoja pracuje v Bratislavskom kraji. Navyše je na území Bratislavského kraja sústredených 10 univerzít a vysokých škôl, čo vytvára predpoklad rozvoja výskumno-vývojových klastrov. V ostatných častiach SR môžeme pozorovať lokálne koncentrácie vedecko-výskumných pracovníkov – Banská Bystrica – Zvolen, Nitra, Košice, Poprad. Regióny južného Slovenska a východného Slovenska trpia absenciou vedeckovýskumnej infraštruktúry či už v podnikateľskej sfére, ale aj dostupnosťou verejných vedecko-výskumných centier (SAV, univerzity). Problém nedostatočnej a zastaranej výskumnej infraštruktúry je pritom problémom výskumu a vývoja vo všetkých regiónoch v SR.

...v rozvoji výskumu a vývoja prevládajú silné medzi regionálne rozdiely..

Z nerovnomerného rozloženia vedecko-výskumných zariadení v SR vyplýva aj nerovnomerné smerovanie výdavkov na vedu a výskum, kde do Bratislavského kraja plynie 48 % týchto výdavkov a do Prešovského kraja len 2 %. Keďže výskumno-vývojové inštitúcie v Bratislavskom kraji čelia rovnakým štruktúrnym problémom ako inštitúcie na zvyšnom území SR, tento pomer zodpovedá kvantitatívnemu rozloženiu inštitúcií na území SR. Od roku 2000 dochádza k permanentnému poklesu bežných výdavkov na výskum a vývoj, ako aj k poklesu ich podielu na HDP. Podiel výdavkov na výskum a vývoj na HDP poklesol v roku 2004 na úroveň 0,53 %<sup>84</sup>. Oproti roku 2000 došlo k medzročnému nárastu kapitálových aj bežných výdavkov na výskum a vývoj v priemere o 9,75%. Výdavky na jedného zamestnanca výskumu a vývoja dosiahli v roku 2003 v priemere za SR 335,3 tis. Sk. Najvyššiu hodnotu tohto ukazovateľa zaznamenal Trenčiansky kraj (763,2 tis. Sk) a najnižšiu Košický kraj (203,1 tis. Sk). Z dlhodobého hľadiska patrí finančná podpora výskumu a vývoja v SR medzi najnižšie v EÚ a z pohľadu dynamiky medzročného vývoja dosahuje naša krajina v posledných rokoch dokonca medzročný pokles verejných a súkromných výdavkov. V súvislosti s uvedeným sa prejavuje nedostatočná výkonnosť výskumno-vývojového potenciálu, jeho relatívna uzavretosť pred zahraničím a rozdrobenosť. Jednou z hlavných priorít štátnej politiky sa preto stáva internacionalizácia výskumu a vývoja s cieľom zvýšiť jeho kvalitatívnu úroveň a dosiahnuť jeho vyššiu konkurencieschopnosť voči zahraničiu. S nedostatočným financovaním výskumu a vývoja je úzko spätá kvalita ľudských zdrojov keďže najkvalitnejší odborníci pracujú zväčša v zahraničí, resp. nepôsobia v oblasti výskumu, vývoja a inovácií. V oblasti technického vybavenia situácia pravdepodobne patrí medzi z najhoršie v EÚ. Väčšina infraštruktúry vysokých škôl je v nevyhovujúcom až havarijnom technickom stave a jej prevádzka si vyžaduje vysoké náklady. Mnohé z vysokých škôl si vyžadujú rekonštrukciu a vytvorenie zodpovedajúceho materiálo-technického zabezpečenia. Za daných okolností je nemožné, aby boli slovenské subjekty v oblasti výskumu, vývoja a inovácií úspešné v konkurenčnom boji o finančné prostriedky z rámcového programu, kde sa finančné prostriedky delia na základe súťaže medzi najlepšie a technicky kvalitne vybavené európske výskumné tímy.

<sup>84</sup> ukazovatele ekonomického vývoja, zdroj: Štatistický úrad SR, 2005.

Vzdelaná a kvalifikovaná pracovná sila sa stala motorom rozvoja sektoru služieb hlavne vo väčších regionálnych centrách. Rozšírenie vysokoškolského vzdelávania prostredníctvom zakladania nových univerzít do regiónov neprinieslo očakávaný efekt, predovšetkým kvôli nedostatočnému naplneniu pedagogických kapacít, problémami s akreditáciou a orientácii na ekonomicky neproduktívne smery (pedagogika, umenie a pod.). Pôvodné väzby medzi výskumnou činnosťou na univerzitách a vo výskumných centrách s podnikateľským sektorom v SR boli pretrhnuté, v súčasnosti čelia hlavne MSP vážnym bariéram pri nadviazaní styku s výskumnou sférou. Tento fakt negatívne ovplyvňuje spoluprácu medzi štátnymi výskumnými inštitúciami a podnikovým sektorom. Príčinou tohto stavu je absencia mechanizmov stimulujúcich ich spoluprácu (napr. vyčlenenie infraštruktúry na prenos technológií, kvalifikovaní pracovníci, hodnotenie výskumu na základe vedeckých kritérií).

V SR v posledných rokoch prakticky nevznikajú malé a stredné podniky, ktoré možno označiť prívlastkom „inovatívne“, resp. „high-tech“, ktoré by boli schopné spolupracovať s výskumnými ústavmi SAV/vysokými školami a ostatnými inštitúciami realizujúcimi výskumno-vývojové aktivity. Nedostatočná „inovačná“ kultúra medzi malými a strednými podnikmi sa prejavuje na jednej strane nedostatočnými výkonmi organizácií výskumu a vývoja (SAV, vysoké školy...) a súčasne na strane druhej absentujúcim odberateľom ich výkonov v podobe časti podnikateľského sektora, pre ktorý by bola charakteristická činnosť s vysokou mierou „high-tech“ a inovácií.

Napriek zvýšeniu investícií do priemyslu a zaznamenanému hospodárskemu rastu došlo v posledných rokoch k zníženiu výdavkov priemyselných organizácií na výskum a vývoj, čo je dôsledkom toho, že mnohé investície (najmä automobilový priemysel) boli smerované primárne na nákup nových technológií a na zvýšenie, resp. čo najskoršie zahájenie produkcie výrobkov v podnikoch a neboli orientované na výskumné aktivity.

Fungujúca sieť vedeckých a výskumných inštitúcií a potenciál vysokokvalifikovanej pracovnej sily vhodnej pre rozvoj výskumu a vývoja predstavujú základné predpoklady na úspešný rozvoj výskumu, vývoja a inovácií. Pozitívnym prínosom pre podporu výskumu a vývoja bude vytváranie prostredia pre prílev priamych investícií a mierne rastúci podiel výdavkov na výskum a vývoj zo súkromného sektora. Koncentrácia vedeckovýskumných centier v blízkosti univerzít garantuje vysokokvalifikovanú pracovnú silu a prepojenie výskumu a vzdelávania.

## Inovačný potenciál

Doterajšia priemyselná štruktúra SR bola jednostranne rozvinutá s vysokým podielom ťažkého priemyslu sprevádzaného konverziou. Priemyselné podniky dosahovali nízku efektívnosť a inovatívnosť, okrem toho boli a sú energeticky a surovinovo náročné. Rast podielu MSP bol pomalší v dôsledku nedostatočnej podpory pre zavádzanie inovatívnych postupov. Nízka konkurenčná schopnosť podnikov hospodárstva SR bola dôsledkom extenzívnej orientácie a nedostatočnej štruktúrnej politiky zameranej na inovácie a proexportnú politiku. Potenciál ekonomického pokroku na základe nových technológií je obmedzený kvôli nedostatočnému dopytu po výsledkoch výskumu a vývoja v podnikateľskom sektore. Vedecko-technická politika zaznamenala viaceré zmeny vrátane zavedenia princípu konkurencie a systému štátnych programov výskumu a vývoja. Úspešná realizácia politiky však stále naráža na mnohé bariéry, najmä nedostatok finančných prostriedkov a tlak globalizácie. Aj napriek tomu, že sa výdavky na výskum a vývoj za obdobie 1999 – 2003 zvýšili o 23%<sup>85</sup>, podiel výdavkov na výskum a vývoj na HDP má od roku 2000 mierne klesajúcu tendenciu a dosahuje tretinovú úroveň priemeru EÚ-15. Napriek miernemu nárastu výdavkov na výskum a vývoj v období 1999 - 2003 v absolútnom vyjadrení, hodnota certifikovaných výrobkov vzrástla len o 9,8%. V počte registrovaných patentov SR patrí medzi 5 najslabších krajín EÚ vrátane prístupových krajín. Medzi zásadné príčiny tohto stavu patrí fakt, že na Slovensku je umiestnených veľmi málo nadnárodných korporácií, v ktorých je celosvetovo sústredený najvýznamnejší inovačný potenciál. Na druhej strane je jednou z príčin zaostávania SR aj neexistencia významných inovačných klastrov v priemysle a službách, ktoré by využívali a rozvíjali inovačný potenciál z domácich zdrojov a dokázali by si v konkurenčnom prostredí nájsť svoj trhový priestor. Nedostatky domácich inovačných zdrojov spočívajú najmä v málo dostupnej kvalitnej infraštruktúre, roztrieštenosti inovačnej politiky a slabej motivácii podnikov pre zavádzanie inovácií. Dôležitou bariérou je i nedostatočná kvalita ľudského potenciálu pre inovatívne procesy, nedostatočný dopyt po výsledkoch výskumu a vývoja zo strany podnikateľského sektora a slabé financovanie výskumných

...štruktúrnym problémom výskumu a vývoja je ich nedostatočné prepojenie s dopytom na trhu...

...z hľadiska efektívnosti procesu inovácie patrí SR k najslabším krajinám v celej Európe...

<sup>85</sup> Výdavky na výskum a vývoj podľa OKEČ za obdobie 1999 - 2003, zdroj: ŠÚ SR.

činností v podnikateľskom sektore a v neposlednom rade nedostatočne vytvorený trh s rizikovým kapitálom.

Z hľadiska hodnotenia inovatívnosti<sup>86</sup> patrí v roku 2005 SR v rámci všetkých krajín EÚ medzi najslabšie krajiny poslednej skupiny krajín najmenej výkonných v oblasti inovácií (tzv. „krajiny strácajúce pôdu pod nohami“). Zo všetkých členských krajín je SR spolu s Portugalskom na poslednom mieste tohto rebríčka. Najväznejším a narastajúcim problémom výkonnosti v oblasti inovácií je veľmi nízka výkonnosť podnikov v oblasti výskumu a vývoja a s ním súvisiaci problém nízkej zamestnanosti v odvetviach high-tech služieb. Príčinou tohto stavu je na jednej strane nízka aktivita a konkurencieschopnosť domácich inovačných kapacít. Dôležitejšou príčinou však je, že SR je doposiaľ veľmi málo atraktívne pre nadnárodné korporácie ako dominantných hráčov s najvyšším inovačným potenciálom, ktoré by alokovali a rozvíjali svoje inovačné aktivity na území SR. V strednodobom horizonte môže byť výkonnosť SR v inováciách pozitívne stimulovaná prostredníctvom relatívne dynamicky rastúcich výdavkov na IKT a prostredníctvom rastúceho počtu zamestnancov v stredne/high-tech odvetviach priemyselnej produkcie. Výrazným impulzom v priebehu programového obdobia 2007 – 2013 môže byť výrazný nárast verejných výdavkov na výskum a vývoj. Ich vplyv na inovačnú výkonnosť SR však závisí od efektívnosti a účinnosti systému podpory inovácií v SR.

...urýchlenie  
reštrukturalizácie  
a rozvoj  
vedomostej  
ekonomiky je  
v rozhodujúcej  
miere  
podmieneny  
kvalitou  
inovačného  
potenciálu...

<sup>86</sup> Zdroj: European Innovation Scoreboard 2005, Country Report 2005 for Slovak Republic.

### 3.4 Výsledky SWOT analýzy súčasného stavu SR

SILNÉ STRÁNKY	Väzby na priority cieľa Konvergencia	Väzby na priority cieľa RKZ <sup>87</sup>
<b>Ľudské zdroje</b>		
Pozitívny vývoj vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov, vysoký podiel stredoškolsky vzdelaných ľudí v populácii 22 a menej	3.1, 3.2	3.1, 3.2
Rast záujmu o vzdelávanie (formálne a neformálne) zo strany občanov; predovšetkým o cudzie jazyky, manažment, využívanie IKT, ale aj o odborné vzdelávanie	1.1, 3.1, 3.2	1.1, 3.1, 3.2
Koncepcia riešenia problémov marginalizovaných rómskych komunít, skúsenosti s jej implementáciou a záujem štátnej správy i samosprávy podporovať lokálne riešenia	1.1, 3.1, 3.2	3.2
Rozsiahla sieť a dobrá dostupnosť vzdelávacích inštitúcií, dostatok zariadení stredného a vysokého školstva	1.1, 2.3, 3.1	1.1, 3.1
Koncepcia dôchodkovej reformy	3.2	3.2
Prijaté reformné programy v oblasti skvalitnenia verejnej správy	3.2	3.2
Rozvinutý systém MVO	3.2	3.2
<b>Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</b>		
Dopravná infraštruktúra SR ako súčasť európskej dopravnej infraštruktúry	1.1, 1.3	1.1
Križovanie medzinárodných dopravných koridorov cestnej, železničnej, vodnej a leteckej dopravy prechádzajúce územím Bratislavského regiónu	1.1, 1.3	1.3
Vysoká diverzita druhov a biotopov, pokrytie 36 % územia Slovenska chránenými územiami (vrátane NATURA 2000), existujúci systém inštitúcií štátnej ochrany prírody a metodika a dokumenty starostlivosti o chránené časti prírody a krajiny	1.2	1.2
Relatívne nízka produkcia odpadov, schválená stratégia, príprava metodík a prebiehajúca inventarizácia environmentálnych záťaží	1.2	1.2
Legislatívne a procesne zabezpečená ochrana pred povodňami	1.2	1.2
Priaznivá situácia v oblasti ochrany a využívania vôd z pohľadu legislatívy, plánovacieho procesu a monitoringu	1.2	1.2
Existencia rozsiahlej siete občianskej vybavenosti, pamiatkového a stavebného fondu v regionálnych a lokálnych centrách osídlenia, vysoký kultúrno-historický a rozvojový potenciál miest a obcí	1.1, 3.1	1.1, 3.1
Výhodné prírodné a kultúrne podmienky pre rozvoj celoročného cestovného ruchu	1.1, 1.2, 1.3	
Rovnomerné pokrytie územia ústavnými poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti a rozvinutá sieť ambulancií vykonávajúcich prevenciu rizikových faktorov špecifických ochorení	1.4	
Vysoká úroveň kvalifikácie zdravotníckych pracovníkov a vysoký stupeň legislatívnej ochrany občanov v oblasti zdravotníctva	1.4	
<b>Vedomostná ekonomika</b>		
Nárast počtu podnikateľov, kvalitné investičné prostredie, nárast priamych investícií, postupne sa meniaci štruktúra produkcie a rastúci trend podielu pridanej hodnoty na hrubej produkcii, proexportná orientácia výroby,	2.2, 2.4, 3.2	2.2, 2.4, 3.2
Zvyšovanie podielu energetickej dodávky z obnoviteľných zdrojov energie a pokles celkovej energetickej náročnosti	1.2, 2.4	1.2, 2.4
Úroveň vnútroštátnej prenosovej a distribučnej sústavy elektrickej energie a plynu, otvorenosť slovenského energetického trhu, vhodná štruktúra elektroenergetických zdrojov, vysoká bezpečnosť a spoľahlivosť prevádzky	2.4	2.4
Existujúca sieť vedeckých a výskumných inštitúcií a potenciál vysokokvalifikovanej pracovnej sily vhodnej pre rozvoj výskumu a vývoja	2.2, 2.4, 3.1	2.2, 2.4
Technické poznatky a odborná zručnosť, kvalifikovaná pracovná sila schopná adaptovať sa na zvládnutie nových výrobných a environmentálnych technológií v odvetviach priemyselnej výroby	1.2, 2.4	1.2, 2.4
Výhodná geografická poloha SR, prírodný a kultúrny potenciál pre rozvoj cestovného ruchu s možnosťou celoročného využitia a nehmotné kultúrne dedičstvo	1.1, 2.4, 3.2	1.1, 2.4, 3.2
Široká sieť pamäťových a fondových inštitúcií s dostupnými, rozsiahlymi a hodnotnými zdrojmi pre kvalitný digitálny obsah a e-služby	1.1, 2.2	1.1, 2.2
Vybudovaná chrbticová sieť s dostatočnou kapacitou na väčšine územia SR, rastúca penetrácia širokopásmového pripojenia, predovšetkým v podnikoch a u mladých obyvateľov a občanov s vyšším vzdelaním	2.1	2.1
Postupne zavádzané služby eGovernmentu a elektronizácia služieb štátnej správy a samosprávy, dobrá vybavenosť a výkonnosť IKT s pripojením na internet vo verejnej správe	2.1	2.1

<sup>87</sup> Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

<b>SLABÉ STRÁNKY</b>	<b>Väzby na priority cieľa Konvergencia</b>	<b>Väzby na priority cieľa RKZ</b>
<b>Ľudské zdroje</b>		
Negatívny populačný vývoj, nepriaznivá veková štruktúra	1.1, 3.2	3.2
Pretrvávajúca veľmi vysoká miera nezamestnanosti SR, s vysokým podielom dlhodobo nezamestnaných starších občanov a mladých ľudí	1.1, 2.4, 3.1, 3.2	2.4, 3.2
Nízka efektívnosť siete vzdelávacích inštitúcií, absencia funkčných systémov prehlbovania kvalifikácie zamestnancov a nedostatočná orientácia vzdelávania na rozvoj kľúčových kompetencií ako predpokladu flexibility a adaptability pracovnej sily	1.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2	1.1, 3.1, 3.2
Nízky podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva na ďalšom vzdelávaní vrátane pedagógov a riadiacich pracovníkov vo vzdelávaní	3.1, 3.2	3.1, 3.2
Pretrvávajúce stereotypy v postavení mužov a žien a ich odmeňovaní	3.2	3.2
Relatívne vysoká miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia predovšetkým rizikových skupín s dôrazom na rómsku komunitu	1.1, 3.2	3.2
Nedostatočná vzdelanostná úroveň marginalizovanej rómskej komunity	1.1, 3.1, 3.2	3.1, 3.2
Nedostatočné využívanie IKT vo vyučovaní, nepripravenosť učiteľov na ich využívanie	1.1, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2	1.1, 2.1, 3.1, 3.2
Nedostatočná počítačová gramotnosť vo verejnej správe a na celospoločenskej úrovni	2.1, 3.1, 3.2	2.1, 3.1, 3.2
Nedostatočné nástroje hodnotenia kvality verejnej správy	3.2	3.2
<b>Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</b>		
Nedobudovanosť multimodálnych koridorov TEN-T, nedobudovanosť nadradenej dopravnej infraštruktúry v sústave SR (diaľnice a rýchlостné cesty)	1.1, 1.2, 1.3, 2.4	1.3
Nevyhovujúci technický a kvalitatívny stav dopravnej infraštruktúry, nevyhovujúca technicko-technologická úroveň terminálov intermodálnej dopravy (s výnimkou terminálu Dobrá)	1.1, 1.3	1.3
Chýbajúce cestné obchvaty sídelných útvarov	1.1, 1.2, 1.3	1.1
Prekročenie dopravnej kapacity na cestách 2. a 3. triedy, osobitne v uzlových bodoch na území Bratislavy	1.3	1.3
Nerovnomerná regionálna vybavenosť environmentálnou infraštruktúrou v oblasti zásobovania obyvateľstva pitnou vodou a ohrozenie ochrany povrchových vôd a podzemných vôd nedostatočným čistením odpadových vôd.	1.2	1.2
Nedostatočné opatrenia na ochranu pred povodňami, nedostatok prostriedkov a materiálnej vybavenosti na výkon správy a prevádzky vodných tokov a nedostatočné materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby	1.2, 2.4	1.2
Nedostatky pri dodržiavaní limitných hodnôt v ovzduší (PM10, SO2, NOx), najmä v oblastiach riadenia kvality ovzdušia, pri odstraňovaní látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu a vysoký podiel emisií skleníkových plynov	1.2	1.2
Neefektívne systémy separovaného zberu odpadov, nedostatočná úroveň zhodnocovania vybraných druhov odpadov a nedostatočné riešenie uzatvárania a rekultivácie skládok odpadov prevádzkovaných za osobitných podmienok	1.2	1.2
Nedostatočné kapacity na zabezpečenie starostlivosti o chránené územie, najmä NATURA 2000, na dosiahnutie/zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a na ich monitoring	1.2	1.2
Zlý technický stav verejnej infraštruktúry miest, občianskej infraštruktúry a pamiatkového fondu a regionálnej a miestnej infraštruktúry pamät'ových a fondových inštitúcií	1.1, 3.1	1.1, 3.1
Zlý technický stav objektov vzdelávacej infraštruktúry (ZS, SŠ)	1.1	1.1
Nepriaznivý zdravotný stav obyvateľstva v dôsledku demografického vývoja a zmien štruktúry ochorení	1.4	
Dlhodobá podkapitalizovanosť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a z toho vyplývajúca nevyhovujúca úroveň materiálno – technickej infraštruktúry zdravotníckych zariadení s nepriaznivým regionálnym dopadom	1.4	
<b>Vedomostná ekonomika</b>		
Nízka produktivita práce z pridanej hodnoty, nízky podiel vývozu high-tech výrobkov a služieb na celkovom vývoze	2.1, 2.4, 3.1	2.2, 2.4, 3.1
Izolovanosť, nízka miera koordinácie a koncentrácie kapacít výskumu a vývoja, nízka miera využívania IKT pri prepojení vedecko-výskumnej základne a podnikateľskou sférou	2.1, 2.2, 2.4	2.1, 2.2, 2.4
Zastaraná technická infraštruktúra výskumno-vývojovej základne zamedzujúca prísunu súkromných investícií, nedostatočný dopyt po inováciách v podnikateľskom sektore, slabá motivácia podnikov pre zavádzanie inovácií	2.1, 2.2, 2.4	2.1, 2.2, 2.4
Technologická zastaranosť výrobných základne a pomerne nízka úroveň fyzickej infraštruktúry, nedostatok vlastných finančných zdrojov v podnikoch na nákup high-tech technológií a nových environmentálnych technológií a na odstraňovanie starých ekologických záťaží	1.2, 2.4	1.2, 2.4
Energeticky a surovinovo nepriaznivá štruktúra výrobných základne priemyslu a nízky podiel technologických inovácií zameraných na optimalizáciu v smere rastu pridanej	1.2, 2.4	1.2, 2.4



hodnoty a znižovania materiálovej spotreby a nízky podiel a využitie technického potenciálu obnoviteľných energetických zdrojov na celkovej spotrebe energetických zdrojov		
Nedostatočná previazanosť tuzemských subdodávateľských kapacít na PZI a veľkých podnikov s potencionálnymi subdodávateľmi z oblasti MSP, obmedzený prístup najmä MSP k finančným zdrojom, novým technológiám a poradenským službám, pretrvávajúce bariéry rýchlejšieho rozvoja MSP	2.4, 3.2	2.4, 3.2
Úroveň spolupráce poskytovateľov služieb cestovného ruchu a ich predajcov, kvalita a komplexnosť poskytovaných služieb cestovného ruchu, vrátane doplnkových služieb cestovného ruchu a spolupráca subjektov cestovného ruchu; úroveň marketingových nástrojov pri propagácii Slovenska ako turistickej destinácie	1.1, 2.4	1.1, 2.4
Pomaly rastúca penetrácia širokopásmového pripojenia, fyzicky nedostupný internet v území s nízkou hustotou osídlenia	2.1	2.1
Nízka úroveň štandardizácie procesov vo verejnej správe, pomaly zavádzané základné služby eGovernmentu, nízky podiel verejných e-služieb s vyššou pridanou hodnotou a nízka efektívnosť ostatných elektronizovaných verejných služieb	2.1	2.1
Nedostatočná technická a technologická vybavenosť a národná infraštruktúra pamäťových a fondových inštitúcií, nedostatočná miera zapojenia pamäťových a fondových inštitúcií do podpory rozvoja výchovy a vzdelávania	1.1, 2.1	1.1, 2.1
Zlý technický stav národnej zdravotníckej infraštruktúry vrátane nízkej miery využívania IKT v službách poskytovaných zdravotníctvom.	2.1, 3.3	2.1
Nízka koncentrácia zdrojov na veľké projekty výskumu a vývoja riešiace problémy celej spoločnosti	2.2	2.2
Absencia mechanizmov stimulujúcich spoluprácu štátnych výskumných inštitúcií a podnikového sektora, nedostatočný transfer výsledkov aplikovaného výskumu do podnikateľského sektora, nízka úroveň financovania aplikovaného výskumu z verejných ale najmä súkromných zdrojov	2.2, 2.4	2.2, 2.4
Nízke povedomie v oblasti práv duševného vlastníctva medzi výskumnými pracovníkmi prejavujúce sa napr. aj v nepriaznivých štatistikách počtu udelených patentov	2.2, 2.4	2.2, 2.4

<b>PRÍLEŽITOSTI</b>	<b>Väzby na priority cieľa Konvergencia</b>	<b>Väzby na priority cieľa RKZ</b>
<b>Ľudské zdroje</b>		
Premena tradičnej školy na modernú a otvorenú vrátane vytvorenia potrebnej legislatívy, lepšie prepojenie vzdelávania a trhu práce	1.1, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2	1.1, 2.1, 3.1, 3.2
Podpora aktívnych opatrení na trhu práce zohľadňujúca lokálne potreby jednotlivých regiónov s cieľom vytvárania nových pracovných príležitostí	3.2	3.2
Vytváranie partnerstiev na rozvoj vzdelávania na regionálnej úrovni	3.1, 3.2	3.1, 3.2
Rozšírenie prístupu k vzdelávaniu pre znevýhodnené skupiny na trhu práce	3.1, 3.2	3.1, 3.2
Celoplošné zavádzanie počítačovej gramotnosti na školách, pracoviskách a vo verejnej správe	2.1, 3.1, 3.2	2.1, 3.1, 3.2
Zvýšenie vzdelanostnej a kvalifikačnej úrovne ľudských zdrojov zodpovedajúcej dopytu na trhu práce, vedomostnej ekonomike a potrebám globalizovanej ekonomiky a spoločnosti	1.1, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2	1.1, 2.1, 3.1, 3.2
Potenciál mnohých Rómov vrátane detí a mladistvých integrovať sa do socio-ekonomickej štruktúry spoločnosti	1.1, 3.1, 3.2	3.1, 3.2
Podporovanie rozvoja sociálnych služieb, občianskej participácie a iných opatrení, inovatívnych a rozvojových projektov a programov na podporu sociálneho začleňovania ohrozených a vylúčených skupín	1.1, 3.1, 3.2	3.1, 3.2
Vysoká penetrácia internetu na školách	1.1, 2.1, 2.3, 3.1	1.1, 2.1, 3.1
<b>Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</b>		
Zlepšenie dostupnosti SR a regiónov k transeurópskym dopravným koridorom a k nadradenej dopravnej infraštruktúre	1.3	
Proporcionálny rozvoj jednotlivých zložiek dopravnej infraštruktúry	1.1, 1.3	1.1
Zvyšovanie bezpečnosti, kvality a spoľahlivosti dopravy	1.1, 1.3	1.1
Rozvojom integrovaných dopravných systémov zvyšovať podiel verejnej železničnej osobnej dopravy pri zabezpečovaní dopravnej obsluhy vo vybraných mestských aglomeráciách	1.1, 1.3	
Využitie relatívne priaznivej situácie v množstve a bilancii vôd pre možnosť zvyšovania počtu zásobovaných obyvateľov. Zlepšenie kvality povrchových vôd, ako aj ich monitoringu	1.2	1.2
Rozvoj technológií prispievajúcich k znižovaniu emisií skleníkových plynov a základných znečisťujúcich látok, zvyšovanie podielu nízko emisných a obnoviteľných zdrojov vo výrobe.	1.2	1.2
Existencia technológií na environmentálne vhodné zneškodňovanie vybraných druhov nebezpečných odpadov, postupné uzatváranie a rekultivácia skládok odpadov spôsobom neohrožujúcim životné prostredie.	1.2	1.2



Dosiahnutie/zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov, ich komplexný monitoring, dobudovanie NATURA 2000 a zabezpečenie starostlivosti o chránené územia a zlepšenie informovanosti a podpory verejnosti	1.2	1.2
Zvýšenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu prostredníctvom modernizácie infraštruktúry škôl (ZŠ, SŠ)	1.1, 3.1	1.1, 3.1
Rozvoj vzdelávacích (vrátane inštitúcií neformálneho vzdelávania) a sociálnych zariadení zvyšujúci diverzitu služieb v centrách regiónu a jeho atraktivnosť	1.1, 3.1, 3.2	1.1, 3.1, 3.2
Podpora regenerácie a rozvoja sídiel a hospodárskeho využitia významných pamiatkových objektov	1.1	
Existujúci potenciál cestovného ruchu, rozsiahla verejná finančná podpora rozvoja cestovného ruchu a rozvoj systémov pre zvýšenie efektívnosti a účinnosti destinačného marketingu a úrovne služieb	1.1	1.1
Vytvorenie efektívnej a flexibilnej optimálnej siete poskytovateľov na úrovni NUTS 2, ktorá dokáže poskytnúť občanom kvalitnú, dostupnú a ekonomicky udržateľnú zdravotnú starostlivosť	1.4	
Sprístupnenie a unifikácia štandardov (diagnostických a liečebných postupov) s EÚ	1.4	
<b>Vedomostná ekonomika</b>		
Vytváranie prostredia pre vstup strategických investorov hlavne v oblasti sofistikovaných výroby, rozvoj automobilového priemyslu umožňuje rýchly rozvoj výskumu, vývoja, inovácií, IKT a iných subdodávateľských odvetví, rozvoj nových high-tech technológií a ekotechnológií	1.2, 2.2, 2.4	1.2, 2.2, 2.4,
Zlepšovanie infraštruktúry a podmienok pre inovatívne podnikanie v priemysle a v službách (centrá výskumu, vývoja a inovácií) ako aj poradenských a servisných služieb predovšetkým pre MSP, zvýšenie využitia priemyselných areálov a revitalizácie tzv. hnedých parkov pre vstup nových investorov do existujúcich výrobných objektov	1.2, 2.2, 2.4	1.2, 2.2, 2.4
Existujúca sieť vedeckých a výskumných inštitúcií a potenciál vysokokvalifikovanej pracovnej sily vhodnej pre rozvoj výskumu a vývoja, potenciál patentov, vynálezov a priemyselných vzorov a širšie uplatnenie duševného vlastníctva	2.2, 2.4, 3.1	2.2, 2.4
Štruktúrna zmena výrobnéj základne energetiky, nárast využitia OEZ, zníženie negatívneho vplyvu energetického hospodárstva na oblasť životného prostredia, znižovanie energetickej náročnosti, nové efektívnejšie metódy získavania a zušľachtovania prvotných palív	1.2, 2.4	1.2, 2.4
Zvýšený dopyt po nových moderných programoch cestovného ruchu s celoročným využitím, vrátane sprievodných programov, kúpeľného cestovného ruchu a wellness, organizovanie cestovného ruchu formou nástrojov inovačnej politiky	1.1, 2.4	1.1, 2.4
Mierne rastúci podiel výdavkov na vedu a výskum zo súkromného sektora	2.2, 2.4	2.2, 2.4
Existujúci kvalitný regulačný a strategický rámec riadenia podpory informatizácie	2.1	2.1
Zrovnoprávnenie papierovej a elektronickej komunikácie medzi verejnou správou, občanmi a podnikateľmi	2.1	2.1
Vytváranie kvalitného a dostupného verejného digitálneho obsahu stimulujúceho dopyt po e-službách a širokopásmovom pripojení	2.1	2.1
Liberalizácia telekomunikačného trhu, vysoké prenosové rýchlosti a multivyužitelnosť infraštruktúry širokopásmového internetu pre efektívnejšie, kvalitnejšie a širšie digitálne služby a ich trvalý rozvoj	2.1	2.1

<b>OHROZENIA</b>	<b>Väzby na priority cieľa Konvergencia</b>	<b>Väzby na priority cieľa RKZ</b>
<b>Ľudské zdroje</b>		
Dlhodobá vysoká nezamestnanosť vedie k sociálnemu a hospodárskemu poklesu	3.1, 3.2	3.1, 3.2
Prehlbovanie rozdielu mzdy v typicky mužských a ženských povolaniach	3.2	3.2
Pretrvávajúca rigidita a narastanie izolovanosti systému vzdelávania od potrieb ekonomiky	3.1	3.1
Nízky podiel HDP vynakladaný na vzdelávanie	1.1, 2.3, 3.1	1.1, 3.1
Nedostatočná starostlivosť o rozvoj ľudských zdrojov v školstve/pedagogickom procese zapríčiňujúca odliv kvalitných učiteľov zo škôl, ktorý je sprevádzaný nezaujmom absolventov vysokých škôl pedagogického zamerania o výkon učiteľského povolania; t. j. chýba potrebný ľudský potenciál zo záujmom o transformáciu školy na modernú a otvorenú	3.1, 3.2	3.1, 3.2
Prehlbenie sociopatologických javov v segregovaných, separovaných a koncentrovaných marginalizovaných rómskych komunitách	1.1, 3.1, 3.2	3.1, 3.2
Nízka účasť rezortov, samosprávy a sociálnych partnerov na tvorbe obsahu vzdelávania	3.1	3.1
Nízka kvalita poskytovaných služieb a výkonu opatrení v sociálnej sfére	3.2	3.2
Kvalifikačná štruktúra ľudských zdrojov nezodpovedajúca požiadavkám dopytu na globalizovanom trhu práce a vedomostnej ekonomike	2.1, 2.3, 3.1, 3.2	2.1, 3.1, 3.2
Pretrvávajúce tradičných sektorových a odvetvových stereotypov kvalifikačnej štruktúry ľudských zdrojov	3.1, 3.2	3.1, 3.2
<b>Infraštruktúra a regionálna dostupnosť</b>		

Zníženie dopravnej dostupnosti v porovnaní s okolitými štátmi a s tým spojené zníženie atraktívnosti územia SR pre investorov	1.1, 1.3	1.1
Zvyšujúce sa náklady na údržbu a opravy dopravnej infraštruktúry	1.1, 1.3	1.1
Znižovanie kvality a bezpečnosti cestných sietí I., II., III. triedy	1.1, 1.3	1.1
Zvýšené náklady na odstránenie škôd spôsobených povodňami pri nezabezpečení prevencie a adekvátnych podmienok pre zabezpečenie civilnej ochrany obyvateľstva a majetku	1.2	1.2
Ohrozenie zdravia obyvateľstva zásobovaním z individuálnych vodných zdrojov nevyhovujúcej kvality, nízka miera napojenia obyvateľstva na verejnú kanalizačnú sieť	1.2	1.2
Nevyhovujúca skladba palivovej základne a odlučovacej techniky z hľadiska dosiahnutia dobrej kvality ovzdušia, absencia systému na zneškodňovanie látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu	1.2	1.2
Vysoká energetická náročnosť a nízky podiel energie z obnoviteľných zdrojov v priemyselnej výrobe	1.2	1.2
Vysoká produkcia odpadov, nízky objem a kvalita separovaného zberu odpadov, nedostatočná úroveň zhodnocovania odpadov, ,	1.2	1.2
Nedostatočné plnenie záväzkov vyplývajúcich z predpisov ochrany prírody a krajiny najmä v územiach NATURA 2000	1.2	1.2
Neriešenie komplexnej údržby existujúceho stavu školských budov, zhoršenie technického stavu a zvýšenie prevádzkových nákladov školskej infraštruktúry	1.1	1.1
Chátranie, likvidácia existujúcich zariadení regionálnej infraštruktúry a pamiatkového fondu má za následok postupnú devastáciu miest a zánik kultúrnych hodnôt územia	1.1	
Riziko znižovania kvality života obmedzenou dostupnosťou sociálnych služieb a iných opatrení	3.2	
Pasivita občanov vo vzťahu k vlastnému zdraviu	1.4	
Nedostatok finančných prostriedkov na celkovú komplexnú reštrukturalizáciu siete poskytovateľov zdravotnej starostlivosti	1.4	
<b>Vedomostná ekonomika</b>		
Presun globálneho investičného kapitálu do teritórií s vyššou cenovou konkurencieschopnosťou ako SR, strata komparatívnych výhod založených na nízkej cene práce, globalizačné vplyvy vo vybraných odvetviach priemyslu (textilný, potravinársky), stagnácia hospodárstva v EÚ a vo svete	2.1, 2.2, 2.4	2.1, 2.2, 2.4
Málo efektívna podpora výskumu, vývoja a inovácií s ohľadom na rast konkurencieschopnosti priemyslu a služieb z dôvodu rozdrobenosti a málo flexibilných foriem podpory, nedostatočná spolupráca medzi univerzitami, výskumnými inštitúciami a podnikateľským sektorom v oblasti inovácií, nízka inovačná aktivita podnikov	2.2, 2.4, 3.1	2.2, 2.4, 3.1
Nízky podiel finančných zdrojov na podporu výskumu, vývoja a inovácií zo súkromných a verejných zdrojov spôsobujúci zníženie konkurenčnej schopnosti vedeckovýskumnej základne v SR s negatívnym vplyvom na regióny, nízke zapojenie výskumných a vývojových inštitúcií do medzinárodných programov a únik vysokokvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia	2.2, 2.4, 3.1	2.2, 2.4, 3.1
Finančná náročnosť pre podnikateľské subjekty, hlavne pre MSP na zosúladenie environmentálnej legislatívy	1.2, 2.4	1.2, 2.4
Nedostatočná ochrana duševného vlastníctva	2.2, 2.4	2.2, 2.4
Vyrad'ovanie veľkých elektrárenských kapacít, možné výpadky vo výrobe elektrickej energie	2.4	2.4
Strata konkurencieschopnosti v prípade, že sa výrazne nezlepší kvalita a štruktúra služieb cestovného ruchu a sprievodných služieb, vrátane propagácie cestovného ruchu; podcenenie ľudského faktora a profesionálnej prípravy odborníkov v oblasti cestovného ruchu, nezabezpečenie koordinácie a spoločného postupu štátnych orgánov, samosprávy a záujmových profesných združení cestovného ruchu ako aj súkromného sektora	1.1, 2.4	1.1, 2.4
Zvyšovanie disparít medzi územiami alebo sociálnymi skupinami vo využívaní IKT	2.1	2.1
Nízka digitálna gramotnosť a zručnosť užívateľov IKT a nedostatočný dopyt po elektronických službách	2.1	2.1
Zlý technický stav objektov pamäťových a fondových inštitúcií môže spôsobiť nenávratné rozsiahle škody na zdrojoch pre digitálny obsah	1.1, 2.1	1.1, 2.1

### 3.5 Hlavné disparity a faktory rozvoja<sup>88</sup> SR

#### 3.5.1 Makroekonomické východiská

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Nízka miera využitia rastového potenciálu regiónov</li> <li>2. Nízka miera zamestnanosti, vysoká miera nezamestnanosti a jej značná regionálna diferenciacia.</li> <li>3. Nízka úroveň tvorby pridanej hodnoty na pracovníka</li> <li>4. Nízky podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním a nízka pružnosť vzdelávacieho systému vzhľadom na potreby trhu práce</li> <li>5. Nízka miera informatizácie spoločnosti</li> <li>6. Nedostatočná technologická a inovačná úroveň</li> <li>7. Nízky podiel výdavkov na výskum a vývoj z HDP</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>⊙ Nárast stability a predvídateľnosti makroekonomického prostredia, zvyšovanie atraktivity podnikateľského prostredia podporujúce hospodársky rast a investície</li> <li>⊙ Existujúci rastový potenciál a dobré východiská pre rozvoj konkurencieschopnosti</li> <li>⊙ Reforma vzdelávacieho systému</li> <li>⊙ Prebiehajúca reštrukturalizácia priemyslu, rozvoj služieb a prijatie vládnej stratégie zameranej na budovanie vedomostnej ekonomiky</li> </ul>

#### 3.5.2 Hospodárska politika

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Nedostatočná koncentrácia zdrojov a opatrení a chýbajúce nástroje podpory výskumu, vývoja a inovácií<sup>89</sup></li> <li>2. Nedostatočná koherencia medzi jednotlivými parciálnymi nástrojmi</li> <li>3. Nedostatočná transparentnosť, kvalita a konzistencia implementačných systémov<sup>90</sup></li> <li>4. Nedostatočné informačné zabezpečenie a nízka kvalita informácií<sup>91</sup></li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>⊙ Koncentrácia zdrojov a opatrení (1, 2, 3, 4)<sup>92</sup></li> <li>⊙ Implementácia systémov výkonnostne orientovaného riadenia (smart administration) (1, 2, 3, 4),</li> </ul>

<sup>88</sup> Z metodického hľadiska sú kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja syntézou slabých stránok a ohrození a silných stránok a príležitostí uvedených v SWOT analýze.

<sup>89</sup> Podiel verejných výdavkov na výskum a vývoj/HDP bolo v SR o 21 % vyšší oproti EÚ-15, pričom v úrovni počtu patentov garantovaných USPTO/1000 obyvateľov dosahuje SR iba 1 % úrovne EÚ-15, v prípade EPO 4 %. Podiel výdavkov na výskum a vývoj dosahuje v SR iba 34 % úroveň EÚ-15, podiel high-tech exportu na celkovom export tvorí v SR iba 19 % úrovne EÚ-15.

<sup>90</sup> Dané predovšetkým doterajším ignorovaním najlepších praktík riadenia kvality vo verejnom sektore vo väčšine organizácií verejnej správy.

<sup>91</sup> V dostupnosti služieb e-governmentu (15 základných verejných služieb) dosahuje SR iba 31 % úrovne EÚ-15).

<sup>92</sup> V zátvorke sú uvedené disparity, ktoré budú prostredníctvom využitia daného faktora rozvoja riešené.

### 3.5.3 Sektorové a regionálne východiská

#### 3.5.3.1 Ľudské zdroje

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
1. Nízky podiel výdavkov na rozvoj ľudských zdrojov na HDP, nevyhovujúca veková a profesijná štruktúra pedagógov (starnutie a znižovanie počtu výskumných pracovníkov) <sup>93</sup> , „únik mozgov“	⊙ Pozitívny vývoj vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov, vysoká miera stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaných <sup>94</sup> a stály záujem obyvateľov o vzdelávanie (1, 2, 3, 4, 6)
2. Nedostatočný počet občanov zapojených do celoživotného vzdelávania	⊙ Dobrá dostupnosť všetkých druhov vzdelávacích zariadení, existujúca sieť vzdelávacích inštitúcií neformálneho vzdelávania (2, 3, 4, 6, 7, 10, 11)
3. Nízka miera zamestnanosti, vysoká miera nezamestnanosti a jej značná regionálna diferenciácia, vysoký podiel rizikových skupín na celkovej nezamestnanosti	⊙ Rast zamestnanosti indukovaný hospodárskym rastom, prílevom PZI a štrukturálnymi zmenami (3, 4, 6, 7)
4. Nízka mobilita a flexibilita pracovnej sily	⊙ Ďalšie vylepšovanie fungovania trhu práce, podpora tvorby pracovných miest a zvyšovanie účinnosti aktívnej politiky zamestnanosti (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10)
5. Nedostatok opatrení na zosúladienie rodinného a pracovného života	⊙ Nárast podpory výskumu, vývoja a celoživotného vzdelávania (1, 2, 4, 6, 7, 10, 11)
6. Nedostatočná vzdelanostná úroveň marginalizovaných rómskych komunít	⊙ Podpora sociálnej inklúzie marginalizovaných skupín a ich uplatnenia na trhu práce (6, 7)
7. Relatívne vysoká miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia predovšetkým rizikových skupín s dôrazom na marginalizovanú rómsku komunitu	⊙ Reforma vzdelávacieho systému zvyšujúca efektívnosť a účinnosť vzdelávania (1, 2, 6, 7, 10, 11)
8. Starnutie obyvateľstva a s tým súvisiaca veková nevyváženosť v špecifických profesiách	⊙ Racionalizácia siete škôl a s tým súvisiaca vyššia efektívnosť využitia finančných zdrojov na infraštruktúru vzdelávania (9)
9. Nízka kvalita a zastaranosť školských budov a vnútorného vybavenia škôl	⊙ Modernizácia infraštruktúry výchovno-vzdelávacieho procesu (9)
10. Nedostatočne previazaný obsah vzdelávania vzhľadom na potreby trhu práce a nedostatočné využívanie potenciálu IKT vo vzdelávacom procese	⊙ Odstránenie systémových nedostatkov systému sociálnych vecí a zvyšovanie kvality a efektívnosti v oblasti sociálnych vecí (5, 7, 8, 12)
11. Nízka flexibilita a efektívnosť verejnej služby a nedostatočné získanie a udržiavanie si kvalifikovaných pracovníkov	⊙ Nárast podpory zosúladienia rodinného a pracovného života zo strany hlavných aktérov (5)
12. absencia systematického prehlbovania kvalifikácie v sociálnej oblasti	⊙ Zvyšovanie investícií do ľudských zdrojov v oblasti verejnej služby (11)

<sup>93</sup> Vysoký podiel nezamestnaných z počtu obyvateľstva vo veku 25 - 59 rokov podľa stupňa vzdelania v % z celkového počtu obyvateľstva vo veku 25 - 59 rokov v roku 2004: I. stupeň (0 - 2 ISCED 1997) 470,1 % a II. stupeň (5 - 6 ISCED 1997) 212,6 % EÚ-15. Podiel učiteľov do 30 rokov tvorí v SR v priemere iba okolo 19%.

<sup>94</sup> „d01\_4 Pupils at ISCED level 2 - as % of all pupils and students“ bol v 2003 v EÚ-15 21,4 a v SR 30,3%.

### 3.5.3.2 Infraštruktúra a regionálna dostupnosť

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Nedobudovanosť nadradenej cestnej infraštruktúry (diaľnice a rýchlостne komunikácie)</li> <li>2. Nevyhovujúci technický a kvalitatívny stav železničnej a cestnej infraštruktúry (železničné koridory, nepostačujúca kapacita dopravy na cestách I. triedy)</li> <li>3. Nevyhovujúca úroveň infraštruktúry a poskytovaných služieb intermodálnej prepravy</li> <li>4. Nerovnomerná regionálna vybavenosť environmentálnou infraštruktúrou v oblasti zásobovania pitnou vodou a odvádzania a čistenia odpadových vôd, nedostatočné opatrenia na ochranu pred povodňami a s tým súvisiace nedostatočné materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby</li> <li>5. Nízky podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie v SR vzhľadom energetickú náročnosť ekonomiky SR</li> <li>6. Vysoký podiel emisií znečisťujúcich látok v ovzduší, nevyhovujúca palivová základňa a stav odľučovacej techniky, nedostatky v oblastiach riadenia kvality ovzdušia, vysoký podiel emisií skleníkových plynov a látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu</li> <li>7. Nedostatočná infraštruktúra, príprava a realizácia dokumentov starostlivosti a podpora pre zabezpečenie starostlivosti o chránené druhy, biotopy a chránené územia, vrátane NATURA 2000</li> <li>8. Vysoká produkcia odpadov z priemyselnej výroby, nízky objem a kvalita separovaného zberu odpadu, nedostatočné kapacity v oblasti zhodnocovania odpadov</li> <li>9. Zlý technický stav regionálnej infraštruktúry, vybavenosti územia a pamiatkového fondu a bytového fondu</li> <li>10. Nedostatočná úroveň využitia a nízka kvalita služieb cestovného ruchu</li> <li>11. Nepriaznivý zdravotný stav obyvateľstva a dlhodobá podkapitalizovanosť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>⊙ Zlepšenie dostupnosti regiónov (1, 2, 3)</li> <li>⊙ Optimálna hustota dopravnej infraštruktúry (1, 2, 3)</li> <li>⊙ Dopravná infraštruktúra ako súčasť európskej dopravnej infraštruktúry, rozvoj multimodálnych a nadradených dopravných koridorov (1, 2, 3)</li> <li>⊙ Zvyšovanie bezpečnosti, kvality a spoľahlivosti dopravy (1, 2, 3)</li> <li>⊙ Nárast počtu obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov bývajúcich v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu a čistiarne odpadových vôd a zvyšovanie kvality čistenia odpadových vôd, zlepšenie stavu povrchových a podzemných vôd, primerané opatrenia na ochranu pred povodňami a s tým súvisiace materiálne zabezpečenie povodňovej záchranej služby (4)</li> <li>⊙ Zvyšovanie podielu nízko emisných a obnoviteľných zdrojov energie vo výrobe (5)</li> <li>⊙ Finančná podpora technológií prispievajúcich k znižovaniu emisií a znečisťujúcich látok v ovzduší a technológií prispievajúcich k znižovaniu emisií skleníkových plynov (6)</li> <li>⊙ Environmentálna politika štátu a podpora verejnosti pre zabezpečenie starostlivosti o chránené druhy, biotopy a územia, vrátane NATURA 2000 (7)</li> <li>⊙ Zavádzanie technológií minimalizujúcich vznik odpadov pri výrobe, zvyšovanie počtu subjektov zapojených do systému separovaného zberu, dobudovanie infraštruktúry v oblasti zhodnocovania odpadov (8)</li> <li>⊙ Regenerácia územia (9)</li> <li>⊙ Existencia rozsiahlej siete občianskej vybavenosti, pamiatkového a stavebného fondu v regionálnych a lokálnych centrách osídlenia (9)</li> <li>⊙ Existujúci potenciál cestovného ruchu, rozsiahla verejná finančná podpora rozvoja cestovného ruchu a rozvoj systémov pre zvýšenie efektívnosti a účinnosti destinačného marketingu a úrovne služieb (10)</li> <li>⊙ Odstránenie systémových nedostatkov systému zdravotníctva a zvyšovanie kvality a efektívnosti zdravotnej starostlivosti (11)</li> <li>⊙ Podpora opatrení pozitívne ovplyvňujúcich úroveň zdravotného stavu obyvateľstva (11)</li> </ul>

### 3.5.3.3 Vedomostná ekonomika

Kľúčové disparity	Hlavné faktory rozvoja
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Nízka úroveň tvorby pridanej hodnoty na pracovníka najmä v materiálovej výrobe, nedostatočná kvalita a rozvinutosť služieb a nízka produktivita práce z HDP v PKS</li> <li>2. Nedostatočná vybavenosť regiónov fixným kapitálom, regionálne rozdiely vo výkonnosti priemyslu a služieb</li> <li>3. Vysoká energetická náročnosť jednotlivých odvetví ekonomiky, celkovo nízke využitie technického potenciálu obnoviteľných energetických zdrojov</li> <li>4. Nedostatočná kvalita prostredia a vzťahov v podnikaní, ochrane životného prostredia, vzdelávaní, výskume a inováciách</li> <li>5. Nedostatočný dopyt po inováciách v podnikateľskom sektore, slabá motivácia podnikov pre zavádzanie inovácií</li> <li>6. Nedostatočná informatizačná, komunikačná, technologická a inovačná úroveň</li> <li>7. Nízka efektivita verejnej správy</li> <li>8. Nedostatočná úroveň ochrany, využitia a sprístupňovania poznatkov spravovaných pamäťovými a fondovými inštitúciami</li> <li>9. Nedostatočne využívané chrbtové optické siete, nízka penetrácia IKT v domácnostiach a relatívne vysoké náklady na jej obstaranie</li> <li>10. Absencia mechanizmov stimulujúcich spoluprácu štátnych výskumných inštitúcií a podnikového sektora</li> <li>11. Nízke povedomie v oblasti práv duševného vlastníctva medzi výskumnými pracovníkmi prejavujúce sa napr. aj v nepriaznivých štatistikách počtu udelených patentov</li> <li>12. Nízka úroveň partnerstva subjektov cestovného ruchu, nedostatočná úroveň využitia prírodného a kultúrneho potenciálu cestovného ruchu, nízka ponuka aktivít celoročného využitia cestovného ruchu a infraštruktúry cestovného ruchu</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>⊙ Stabilné makroekonomické a atraktívne podnikateľské prostredie podporujúce hospodársky rast a investície (1, 2, 4, 10)</li> <li>⊙ Existujúca sieť vedeckých a výskumných inštitúcií a potenciál vysokokvalifikovanej pracovnej sily vhodnej pre rozvoj výskumu, vývoja a inovácií (1, 2, 3, 5, 6, 10, 11)</li> <li>⊙ Nosné priemyselné odvetvie SR (automobilové) umožňuje rýchly rozvoj, výskumu, vývoja, inovácií, IKT a iných pridružených odvetví (1, 2, 3, 5, 6, 10, 11, 12)</li> <li>⊙ Zmena štruktúry odvetví hospodárstva, výroba s vyššou pridanou hodnotou (1, 3, 4, 5, 10, 12)</li> <li>⊙ Podpora budovania priemyselných parkov, inovačných centier, inkubátorov, klastrov (1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12)</li> <li>⊙ Investície do budovania nových a modernizácie existujúcich elektrárenských kapacít, využitie progresívnych technológií a zariadení za účelom vyššej účinnosti využitia primárnych energetických zdrojov (3)</li> <li>⊙ Znižovanie energetickej náročnosti výroby a spotreby energie, podpora využívania obnoviteľných energetických zdrojov (3)</li> <li>⊙ Investície do tvorby ucelených produktov cestovného ruchu, rozvoj systémov na zvýšenie účinnosti marketingu, úrovne komplexných služieb s celoročným využitím a infraštruktúry cestovného ruchu (12)</li> <li>⊙ Široké uplatnenie pamäťových a fondových inštitúcií a sprístupňovanie digitálneho obsahu (8)</li> <li>⊙ Rozsiahle chrbtové optické siete s voľnou kapacitou, v ktorých štát vlastní väčšinový podiel, vysoká penetrácia prostriedkov mobilnej komunikácie a rozvoj e-služieb (1, 2, 4, 5, 6, 7, 9)</li> <li>⊙ Dostatočná vybavenosť všetkých stupňov škôl IKT a pripojení na internet (6, 7, 9)</li> </ul>

### 3.6 Závěry

**Programové obdobie 2004 - 2006** charakterizuje minimálna skúsenosť v strategickom plánovaní štrukturálnych fondov (ŠF) a s tým súvisiaca nižšia koordinácia a koncentrácia relevantných politík. Na konci roku 2006 je preto reálne predpokladať, že dosiahnutá úroveň **reálnej konvergenie**, (priemerného HDP na obyvateľa EÚ-15) bude na úrovni **51,8 %**<sup>95</sup>. Z hľadiska ostatných parametrov, ktoré hlbšie hovoria o kvalite dosiahnutého rastu, sú rozhodujúce ukazovatele štrukturálnej konvergenie. Za roky 2000 – 2004 dosiahla SR v priemere za všetky ukazovatele **štrukturálnej konvergenie**<sup>96</sup> iba približne **30%** úroveň krajín EÚ-15<sup>97</sup>. Najvýraznejší pokrok bol dosiahnutý v oblasti ukazovateľov všeobecného makroekonomického prostredia a ekonomických reforiem.

Na základe skúseností z rokov 2004 – 2006<sup>98</sup> je v **programovom období 2007 - 2013** nevyhnutné sa zamerať na lepšiu koordináciu relevantných politík a koncentráciou verejných zdrojov na priority. Uvedené by sa malo prejavíť vo vyššej efektívnosti a účinnosti zdrojov ŠF a napomôcť tak výrazným spôsobom v napredovaní krajiny. Z pohľadu **celkovej konvergenie** možno predpokladať, že SR sa vo všetkých rovinách konvergenie priblíži k EÚ-15. Pôjde o naplnenie cieľov **nominálnej konvergenie**<sup>99</sup>, čiastočne **štrukturálnej konvergenie** a ďalší pokrok v oblasti **reálnej konvergenie**. V oblasti reálnej konvergenie<sup>100</sup> sa v roku 2013 očakáva, že SR bude presahovať **60%** z priemeru HDP na obyvateľa v PKS<sup>101</sup> v krajinách EÚ-15, a 66% úrovne tohto ukazovateľa za krajiny EÚ-25. V štrukturálnej konvergencii budú zohrávať dominantnú úlohu kvalitatívne zmeny v produkčných štruktúrach zamerané na odstránenie existujúcej inovačnej a technologickej medzery. Ich pozitívny trend by sa mal prejavíť v odstránení štvrtiny až tretiny súčasného rozdielu medzi produktivitou práce SR a priemerom produktivity v EÚ-15. Je to zmena podmienená rastom podielu vysokých a stredne vysokých technológií na zamestnanosti, investíciách, pridanej hodnote a exporte, rovnako ako rastom podielu poznatkovo náročných služieb na tvorbe HDP.

Na základe výsledkov analýz súčasného stavu ekonomiky SR boli z pohľadu koncentrácie zdrojov ŠF identifikované nasledujúce súhrnné disparity a faktory rozvoja ovplyvňujúce úroveň udržateľnej celkovej konvergenie SR k EÚ-15 v programovom období 2007 – 2013:

Disparity:	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. nízka konkurencieschopnosť materiálovej výroby a služieb</li> <li>2. nedostatočná kvalita ľudských zdrojov</li> <li>3. nedostatočná kvalita a dostupnosť verejnej infraštruktúry</li> </ol>
Faktory rozvoja:	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ technológie a procesy zabezpečujúce lepšie využitie produkčného potenciálu, jeho rozvoj a zvyšovanie inovačnej kapacity regiónov</li> <li>▪ rozvoj ľudského potenciálu a efektívne využitie pracovných síl</li> <li>▪ infraštruktúra, zabezpečujúca zlepšenie dostupnosti regiónov a kvality životného prostredia a verejných služieb</li> </ul>

Pri detailnejšom pohľade na uvedené kľúčové **disparity** zistíme, že súvisia s dvoma hlavnými štrukturálnymi problémami.

▪ **Prvý problém** spočíva v **nedostatočnom využití a produktivite existujúcich faktorov ekonomického rastu**. Jeho dôsledky sa oproti EÚ-15 prejavujú predovšetkým v nízkej výkonnosti<sup>102</sup>, pridanej hodnote, nízkej produktivite práce, vo vysokej energetickej náročnosti ekonomiky<sup>103</sup>, nízkej miere zamestnanosti a vysokej nezamestnanosti<sup>104</sup>. Nedostatočné využitie produkčného potenciálu je spôsobené najmä neukončeným procesom transformácie ekonomiky, v ktorého dôsledku je využívanie

... nedostatočne  
využitú  
existujúce zdroje  
...

<sup>95</sup> Cieľom SR bolo do roku 2006 dosiahnuť úroveň presahujúcu 54% priemerného HDP na obyvateľa členských štátov EÚ.

<sup>96</sup> Ukazovatele EUROSTATu v oblasti všeobecného ekonomického prostredia, zamestnanosti, inovácií a výskumu, ekonomickej reformy, sociálnej kohézie a životného prostredia, ktoré predstavujú komplexnú charakteristiku kľúčových aspektov vývoja modernej ekonomiky.

<sup>97</sup> Ukazovateľ vyjadruje priemernú hodnotu miery konvergenie jednotlivých štrukturálnych ukazovateľov za roky 2000 – 2004. Miera konvergenie udáva pomer daného štrukturálneho ukazovateľa za SR k rovnakému ukazovateľu za EÚ-15.

<sup>98</sup> Uvedené vo vypracovávaných výročných správach o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za rok 2004, priebežných správach o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za 1. polrok 2005 ([www.strukturalnefondy.sk](http://www.strukturalnefondy.sk)).

<sup>99</sup> Na základe súčasného výhľadu vývoja ukazovateľov nominálnej konvergenie bude v roku 2007 plniť všetky maastrichtské kritériá. V súlade s Konkretizáciou stratégie prijatia eura tak bude možné zaviesť v SR euro k 1. januáru 2009. Ukončenie procesu nominálnej konvergenie sa predpokladá do 10. júna 2010. Zdroj: Analýza konvergenie slovenskej ekonomiky k Európskej únii, NBS, august 2005

<sup>100</sup> V roku 2013 sa očakáva, že SR bude presahovať 60% z priemeru HDP na obyvateľa v PKS v krajinách EÚ-15.

<sup>101</sup> „Purchasing Parity Standards“.

<sup>102</sup> V zmysle HDP na obyvateľa v PKS.

<sup>103</sup> Svedčiacej o výrobnom procese s nízkym podielom pridanej hodnoty, nedostatočnej technologickej úrovne a štruktúry materiálovej výroby vysoko citlivej na rast cien energetických vstupov.

<sup>104</sup> Predstavujúcej takú úroveň materiálovej výroby a služieb, ktorá nedokáže vytvárať dostatočný počet efektívnych pracovných miest.



existujúcich výrobných faktorov nízke alebo málo efektívne. Prostredníctvom dobudovania základnej infraštruktúry<sup>105</sup>, zvyšujúcej dostupnosti existujúcich zdrojov rastu alebo napr. zvýšenia efektívnosti výrobných procesov procesnými a technologickými zmenami je možné zvýšiť mieru využitia a produktivitu tradičných rastových faktorov a zvyšovať ich regionálnu úroveň. V mnohých prípadoch je tento proces nevyhnutným predpokladom pre budovanie a rozvoj nového rastového potenciálu založeného na využívaní poznatkov.

▪ **Druhý problém spočíva v nedostatočnej úrovni potenciálu ekonomického rastu založeného na využívaní poznatkov.** Jeho dôsledky sa môžu prejavovať v strate konkurencieschopnosti tej časti priemyslu a služieb, ktorá podcení význam vedomostí pre trvalý rozvoj svojich činností. Rovnako sa dôsledky môžu prejavovať aj nedostatkom vytvárania nových trvalo udržateľných zdrojov ekonomického rastu, ktoré budú čoraz viac postavené na využívaní kreativity, vzdelania a zručnosti pracovnej sily. Príčina tohto problému spočíva v chýbajúcich podmienkach, na ktorých je možné vedomostnú ekonomiku budovať. Ide najmä o oblasti, ktoré súvisia s prvým, vyššie uvedeným problémom. Druhou podstatnou príčinou tohto problému je nízka efektívnosť a účinnosť nástrojov hospodárskej politiky doteraz realizovanej v oblasti podpory transferu technológií a know-how, inovatívosti v podnikoch, vedy a výskumu a vzdelávania. Ide o oblasti, v ktorých sa v priebehu transformácie nepodarilo zatiaľ vytvoriť dostatočne silné trhové mechanizmy, ktoré by prispievali k ich výraznejšiemu rozvoju a naštartovali tak zmeny vedúce k vysokému a trvalo udržateľnému rastu založenému na využívaní poznatkov. Naopak, tieto oblasti budú bez príspevkov zo strany štátu iba veľmi pomaly a oneskorene reagovať na trendy a potreby konkurencieschopnej ekonomiky, ktorou sa chce SR stať.

Pri detailnom pohľade na tieto hlavné **faktory rozvoja** zistíme, že vo väzbe na identifikované disparity ich podpora súvisí s dvoma hlavnými vývojovými trendmi štrukturálneho vývoja.

▪ Prvý trend je charakteristický tým, že vysoká dynamika hospodárskeho rastu sa dosahuje prostredníctvom zvýšenia miery využitia a produktivity existujúceho potenciálu. Hospodárska politika sa orientuje na podporu lepšieho využitia **tradičných faktorov** ekonomického rastu, postavených predovšetkým na využívaní práce a kapitálu, prostredníctvom stratégie postavenej na nižších fixných nákladoch, nedostatku moderného fixného kapitálu a infraštruktúry, prebytku pracovnej sily, disponibilite a nízkej cene priemyselných plôch, netrhových výhodách (investičné stimuly) a pod. V podmienkach globalizácie ekonomiky a zvyšovania nárokov na trvalo udržateľný rozvoj stratégia postavená iba na využívaní tradičných faktorov ekonomického rastu neumožňuje zabezpečiť vysoký hospodársky rast a primeranú konkurencieschopnosť<sup>106</sup> ekonomiky v dlhšom časovom horizonte.

▪ Pre druhý trend je charakteristické, že vysoká dynamika rastu sa dosahuje prostredníctvom podpory **rozvoja vedomostnej ekonomiky** a vyššieho využívania takých faktorov ekonomického rastu, akými je technologický pokrok. Stratégie hospodárskej politiky sa koncentrujú na zvyšovanie konkurencieschopnosti regiónov prostredníctvom stimulovania domácich a zahraničných investícií, podpory šírenia inovácií a inovatívosti, prenosu nových technológií a know-how do výrobných odvetví a rozvoja regionálnych, národných a nadnárodných priemyselných klastrov, výskumu a vývoja, vzdelávania, informatizácie spoločnosti a pod. Najväčší rastový potenciál postavený na poznatkoch je koncentrovaný predovšetkým v inovačných póloch rastu. Koncentruje sa v nich potenciál pre rast regiónu a vytváranie regionálnych klastrov a ich postupný rozvoj a prenikanie na národnú úroveň. V podmienkach globalizácie je v dlhodobom časovom horizonte vysoký hospodársky rast možné dosiahnuť iba postupným rozvojom vedomostnej ekonomiky, ktorá dynamiku rastu stimuluje prostredníctvom technologického pokroku koncentrovaného hlavne v inovačných póloch rastu a uplatňovania podmienok trvalej udržateľnosti. Efekty na dynamiku hospodárskeho rastu, rast konkurencieschopnosti, životnú úroveň a kvalitu životného prostredia sa môžu prejavovať až po dlhšom čase a vplyv na regióny môže byť rôzne časovo posunutý. Vo všeobecnosti to závisí od štruktúry priemyslu, rozvinutosti služieb<sup>107</sup> a v konečnom dôsledku schopnosti absorbovať poznatky.

... nedostatok nových zdrojov založených na využívaní poznatkov...

... vytvoriť podmienky pre vysoký a trvalo udržateľný ekonomický rast cestou zvyšovania konkurencieschopnosti regiónov a kvality života v nich...

... lepšie využívať existujúce faktory ekonomického rastu a vytvoriť tým podmienky pre rozvoj vedomostnej ekonomiky...

a skvaninovat nové zdroje trvalo udržateľného rastu, založeného na využívaní poznatkov...

<sup>105</sup> Vráťane základnej infraštruktúry vedy a výskumu.

<sup>106</sup> V súčasnosti rast konkurencieschopnosti podporujú tradičné faktory (lacná pracovná sila, nedostatočná infraštruktúra), ktoré sú súčasťou výraznou komparatívnou výhodou SR. Proces vyrovnávania mzdovej úrovne medzi krajinami EÚ-25 bude túto komparatívnu výhodu postupne znižovať a táto komparatívna výhoda sa bude posúvať do ekonomík s nižším stupňom transformácie (Ukrajina, Rumunsko, ...).

<sup>107</sup> Možno dodať, že kým v roku 2004 sa v priemere za EÚ ostatné služby podieľali na tvorbe hrubej pridanej hodnoty 22,2 %, tak za SR to predstavovalo 16,9 % (Zdroj: Statistics Pocket Book. ECB, July 2005).

## 4. VÍZIA A STRATÉGIA HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA SR

### 4.1. Vízia hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR

Vízia predstavuje koncepcné smerovanie krajiny a vymedzuje pozíciu, ktorú chce z dlhodobého hľadiska dosiahnuť. Presahuje rámec jednotlivých programových období a preto by mala odrážať celospoločenskú zhodu na jej obsahu. Vízia vymedzuje rámec pre definovanie strategických cieľov na jednotlivé programové obdobia a postupov na ich dosiahnutie. Na víziu nadväzuje stratégia, ktorej prostredníctvom je vo vymedzenom časovom období vízia napĺňaná.

Po získaní štátnej samostatnosti sa vstupom SR do Európskej únie v roku 2004, spolu so vstupom do NATO zavŕšil proces smerovania do sféry stability, prosperity a spolupráce. Tento proces obsahuje významný civilizačný, politický a ekonomický rozmer a odráža ambície občanov Slovenskej republiky, ktoré sa slobodne prejavili po politických a spoločenských zmenách v roku 1989.

V ekonomickej oblasti znamená členstvo v EÚ pre Slovensko postupnú účasť na výhodách plynúcich z jednotného trhu a spoločných politík EÚ a možnosť podieľať sa na formulovaní spoločných politík a cieľov EÚ. Znamená to však aj otvorenie slovenského hospodárskeho prostredia širokej konkurencii z členských štátov EÚ a nutnosť odolávať konkurenčným tlakom v ekonomickom prostredí EÚ, ale aj zvyšovať konkurencieschopnosť krajiny, jednotlivých jej regiónov a prispievať tak k zvyšovaniu medzinárodnej konkurencieschopnosti EÚ ako celku. Predpokladá sa, že v tomto procese bude SR efektívne a uvedomele, aj s použitím prostriedkov EÚ uplatňovať svoje komparatívne výhody s cieľom nájsť najvýhodnejšiu pozíciu v rozvíjajúcej sa Európe.

Vstup Slovenska do EÚ v roku 2004, globalizácia svetovej ekonomiky a stále prebiehajúca reštrukturalizácia ekonomiky SR predstavujú rozhodujúce hospodárske procesy vytvárajúce tlak na **vybudovanie konkurencieschopnej a dynamickej ekonomiky; založenej na zodpovednosti, iniciatíve, inovatívosti a kreatívite slobodných občanov, ktorá zabezpečuje lepšie uspokojovanie ich životných potrieb a zároveň zachováva kvalitu životného prostredia pre nasledujúce generácie.** Treba ju chápať ako systém skladajúci sa z troch rozvojových subsystémov – ekonomického, sociálneho a environmentálneho s vlastnými cieľmi a funkciami, ktoré sa navzájom ovplyvňujú a dopĺňajú.

Vízia predpokladá, že **rozvoj vedomostnej ekonomiky a zvyšovanie jej významu v spoločnosti zabezpečí pre obyvateľov Slovenska vyššiu kvalitu života a životný štandard na porovnateľnej úrovni s najvyspelejšími krajinami Európy. Slovensko sa stane atraktívnou krajinou pre svojich obyvateľov i návštevníkov a pre budúce generácie.**

Výraznejší prechod na vedomostnú ekonomiku a jej ďalší rozvoj vyžaduje zmeny vo výkonnosti, obsahu a organizácii rozhodujúcich ekonomických a sociálnych procesov v kľúčových spoločenských oblastiach. **Zmeny vedúce k zvyšovaniu významu poznatkov v ekonomike, k vysokému a trvalo udržateľnému ekonomickému rastu sa dajú dosiahnuť procesom celkovej konvergenencie**<sup>108</sup>. Hlavnou úlohou NSRR je tieto zmeny vyvolať s pomocou príspevkov zo ŠF a KF a urýchliť tak proces celkovej konvergenencie úrovne sociálno-ekonomického rozvoja SR s úrovňou dosiahnutou v najrozvinutejších krajinách **za podmienky trvalej udržateľnosti**<sup>109</sup>.

Preto je **vízia hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR** formulovaná ako:

⊕ **Celková konvergencia ekonomiky SR k priemeru EÚ-15<sup>110</sup> cestou trvalo udržateľného rozvoja**

Obdobie potrebné na dosiahnutie vízie možno predpokladať iba orientačne. Je pravdepodobné, že bude trvať dlhšie, možno aj celú prvú polovicu 21. storočia a bude si vyžadovať kontinuálne rozdelenie jej realizácie do viacerých etáp – programových období, pre ktoré treba formulovať rozvojové stratégie.

<sup>108</sup> Celková konvergencia je daná nominálnou, reálnou a štruktúrnou konvergenciou. Bližšia charakteristika je uvedená v prílohe č.2.

<sup>109</sup> Trvalo udržateľný rozvoj (TUR) je zakotvený v právnom systéme SR ako taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov (§ 6 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí). TUR zahŕňa zložky: ekonomickú, sociálnu a environmentálnu.

<sup>110</sup> 15 pôvodných krajín EÚ; z hľadiska zachovania výpovednej schopnosti ukazovateľa konvergenencie k stabilnej východiskovej báze, ktorou je obdobie bezprostredne pred vstupom SR do EÚ s 15 členskými štátmi a s ohľadom na očakávané rozšírenie EÚ o ďalšie členské štáty v priebehu budúceho programového obdobia (príčom toto rozšírenie prinesie ďalšie zníženie úrovne priemerného HDP na obyvateľa), sa považuje za správne používať ako kritérium konvergenencie SR k EÚ priemer HDP na obyvateľa EÚ-15 pred rozšírením v roku 2004.

... dynamický a trvalo udržateľný rast hospodárstva nie je potrebou, ale nevyhnutnou podmienkou stability SR aj EÚ ako celku...

... zmeny vedúce k zvyšovaniu významu znalostí v ekonomike SR na úroveň porovnateľnú s najvyspelejšími krajinami EÚ ...

... obdobie potrebné na realizáciu týchto zmien zaberie možno celú prvú polovicu 21. storočia...

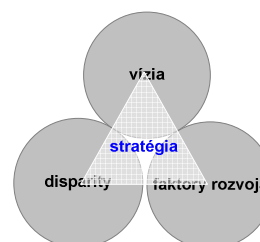
## 4.2. Stratégia 2007 - 2013

V nadväznosti na výsledky analýz (identifikované disparity a faktory rozvoja), strategické dokumenty EÚ a SR a rešpektujúc zásady pri plánovaní a implementovaní príspevkov zo ŠF a KF stanovuje táto stratégia spôsob, ako zabezpečiť pokrok v dosiahnutí vízie počas programového obdobia 2007 - 2013.

### 4.2.1 Východiská stratégie

#### 4.2.1.1 Výsledky analýz súčasnej situácie SR

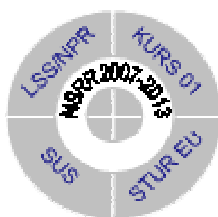
Východiskom pri definovaní stratégie sú výsledky analýz súčasného stavu ekonomiky SR, na globálnej úrovni vyjadrené vo forme kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja<sup>111</sup>. Kľúčové disparity definujú „prekážky“, ktoré je potrebné prekonať, aby bolo možné naplniť víziu a dosiahnuť všetky ciele stanovené pre programové obdobie 2007 – 2013. Faktory rozvoja určujú, ktoré impulzy sociálno-ekonomického rozvoja sa majú využívať a vytvárať na zmiernenie identifikovaných disparít. Pozri kapitolu 3.6.



... využívanie faktorov rozvoja na zmiernenie disparít vedie k naplneniu vízie ...

#### 4.2.1.2 Strategické dokumenty EÚ a SR

Pri definovaní stratégie sú východiskom aj strategické dokumenty EÚ a SR, z ktorých NSRR vychádza a prostredníctvom svojho implementačného systému naplňa ich ciele a monitoruje pokrok v ich plnení prostredníctvom projektov spolufinancovaných zo ŠF a KF. **NSRR** je centrálnym **integrujúcim strategickým dokumentom**, ktorý definuje a spája relevantné prvky jednotlivých autonómnych, avšak koherentných stratégií EÚ, štátu, sektorov a regiónov **prostredníctvom financovania zo ŠF a KF** vrátane prostriedkov na spolufinancovanie s cieľom dosiahnuť čo najväčšiu synergiu a efektívnosť pri naplnení vízie a dosiahnutí strategického cieľa NSRR. NSRR vychádza z týchto strategických dokumentov, vyberá z nich relevantné ciele a aktivity a vytvára implementačný systém pre tie z nich, ktoré budú viesť k čo najúčinnejšiemu a najefektívnejšiemu dosiahnutiu vízie NSRR.



**Strategické usmernenia Spoločenstva (SUS)** definujú základný rámec pre národné strategické referenčné rámce členských krajín s cieľom presadiť harmonický, vyrovnaný a udržateľný rozvoj Spoločenstva<sup>112</sup> prispievajúc k Lisabonskej stratégii 2005 a jej prioritám, (ktorá je v SR premietnutá do **Lisabonskej stratégie pre Slovensko a Národného programu reforiem**<sup>113</sup>), Göteborgskej stratégie a európskej stratégii zamestnanosti. Vzhľadom na odlišnú východiskovú situáciu krajín EÚ sú navrhované strategické oblasti v nich definované všeobecne a umožňujú uplatnenie širokého spektra prístupov s rôznymi vplyvmi. Sú postavené

na troch základných strategických princípoch trvalej udržateľnosti ekonomických, sociálnych a ekologických procesov, ktorých ciele kladú dôraz na trvalo udržateľný rast a konkurencieschopnosť hospodárstva a tým reagujú na zmeny vyvolané globalizáciou ekonomík

**Stratégia trvalo udržateľného rozvoja EÚ<sup>114</sup> (STUR EÚ)** stanovuje jedinú, súvislú stratégiu o tom, ako EÚ efektívnejšie naplní svoj pretrvávajúci záväzok riešiť výzvy trvalo udržateľného rozvoja. STUR EÚ tvorí celkový rámec, v ktorom lisabonská stratégia so svojim obnoveným sústredením na rast a zamestnanosť poskytuje motor pre dynamickejšie hospodárstvo. Zámerom tejto stratégie je

... NSRR je integrujúcim strategickým dokumentom spájajúcim stratégiu EÚ a relevantné národné stratégie ...

<sup>111</sup> Z metodického hľadiska sú kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja syntézou slabých stránok a ohrození a silných stránok a príležitostí uvedených v SWOT analýze.

<sup>112</sup> čl. 25 všeobecného nariadenia

<sup>113</sup> Obsah NRP 2005-2008 má byť konzistentný s NSRR 2007-2013 (čl. 27, ods.1 všeobecného nariadenia) a členské krajiny budú preukazovať v roku 2007 vo svojej výročnej správe príspevok operačných programov k implementácii NRP (čl. 29, ods.1 všeobecného nariadenia).

<sup>114</sup> V roku 2007 bude aktualizovaná Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR, rešpektujúca základné princípy a ciele Stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ.

podporovať nevyhnutné štrukturálne zmeny, ktoré umožnia hospodárstvám členských štátov vysporiadať sa s výzvami globalizácie vytvorením rovnakých podmienok, v ktorých sa môže dynamizmus, inovácia a kreatívne podnikanie rozvíjať pri súčasnom zabezpečení sociálnej rovnosti a zdravého životného prostredia. Tento zámer sa odzrkadľuje v štyroch kľúčových cieľoch STUR EÚ, ktorými sú ochrana životného prostredia, sociálna spravodlivosť a súdržnosť, hospodárska prosperita a plnenie našich medzinárodných záväzkov.

*Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR / Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja na roky 2005 - 2010*<sup>115</sup>, *Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001*<sup>116</sup> a *programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov* predstavujú základné strategické dokumenty SR a určujú rámec pre stratégiu NSRR na národnej úrovni. Sledujú ciele vedúce k rastu konkurencieschopnosti regiónov a ich trvalo udržateľnému rozvoju, podporovanému prostredníctvom reštrukturalizácie priemyslu a služieb a opatrení reagujúcich na zmeny vyvolané globalizáciou. Zahŕňajú širšiu oblasť, ako je zameranie ŠF a v porovnaní so strategickými dokumentmi Spoločenstva vo väčšej miere zohľadňujú špecifiká SR a jej regiónov. Okrem všeobecných strategických dokumentov boli východiskom definovania stratégie NSRR i ďalšie strategické dokumenty SR, špecifické pre jednotlivé priority NSRR.

#### 4.2.1.3 Zásady pri plánovaní a implementácii príspevkov zo ŠF a KF

Napĺňanie vízie SR je v programovom období 2007 – 2013 podmienené rešpektovaním nasledujúcich **zásad pri plánovaní a implementácii príspevkov zo ŠF a KF**:

↪ Prostredníctvom kontinuálneho strategického plánovania dôsledne vzájomne **koordinovať všetky relevantné politiky EÚ a SR**<sup>117</sup> a predovšetkým sektorové tak, aby sa ich stratégie a nástroje vzájomne dopĺňali a tvorili tak doplnkový<sup>118</sup> koherentný nástroj orientovaný na podporu hospodárskeho rastu, rastu súhrnnej produktivity výrobných faktorov a nevytvárali tlak na infláciu, vnútornú a vonkajšiu rovnováhu, životné prostredie a kvalitu života;

↪ **koncentrovať príspevky** na efektívne a účinné projekty, témy a územia tak, aby podporovali štrukturálne zmeny a regionálny rozvoj vedúci k zvyšovaniu atraktívnosti regiónov pre investovanie, rozvoj podnikania, život súčasných a budúcich generácií;

↪ **posilňovanie úlohy regiónov** a princípov partnerstva pri uplatňovaní sektorových politík v území tak, aby pôsobenie príspevkov v území bolo synergické<sup>119</sup> a umocňovalo tak ich účinnosť a efektívnosť vzhľadom na definované ciele stratégie.

↪ **Z pohľadu EÚ** v súlade s všeobecným nariadením, kapitolou IV, hlavy I sa rešpektuje a uplatňuje **deväť hlavných zásad pomoci EÚ**, a to: zásada **komplementarity** pomoci z fondov k národným aktivitám, **konzistencie** pomoci z fondov s aktivitami, politikami a prioritami Spoločenstva, **koordinácie** medzi fondmi, EAFRD, EFF a príspevkami z EIB a inými existujúcimi finančnými nástrojmi a **súladu** činností financovaných z fondov so zmluvou a ďalšie zásady: **programovanie, partnerstvo, územné hľadisko vykonávania, proporcionálna intervencia, spoločné riadenie, doplnkovosť, rovnosť mužov a žien a nediskriminácia, trvalo udržateľný rozvoj**.<sup>120</sup>

### 4.2.2 Strategický cieľ 2007 – 2013

Slovenská republika vstúpila do EÚ ako krajina, ktorej HDP na obyvateľa v PKS, dosahoval len 48 % priemeru vtedajšej EÚ-15. Strategický cieľ vytýčený na skrátené programové obdobie 2004 – 2006 (dosiahnuť úroveň 54 % priemeru EÚ) možno označiť ako začiatok riadeného procesu konvergencie SR k úrovni dosahovanej v EÚ. Strategický cieľ na roky 2007 – 2013 predstavuje nielen pokračovanie trendu konvergencie k úrovni EÚ-15 z hľadiska ekonomickej výkonnosti, ale jeho

<sup>115</sup> uvedené na [www.enviro.gov.sk](http://www.enviro.gov.sk).

<sup>116</sup> uvedené na [www.build.gov.sk](http://www.build.gov.sk).

<sup>117</sup> Fiškálnu, menovú, sektorové a regionálnu

<sup>118</sup> vychádza z princípu doplnkovosti ŠF k súkromným zdrojom.

<sup>119</sup> Na implementačnej úrovni to znamená, že príspevky by sa mali koncentrovať predovšetkým na komplexné projekty; komplexné projekty sú projekty, kde na jednom mieste (jeden príjemca pomoci, alebo jedno miesto realizácie projektu) sú realizované aktivity podporované v rámci viacerých tém (operačných programov); príspevky do infraštruktúry by mali byť doplnené príspevkami do technológií, procesov a ľudských zdrojov.

<sup>120</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 9 – 17.

naplnenie predpokladá uskutočnenie kvalitatívnych a štrukturálnych zmien potrebných na zvýšenie konkurencieschopnosti Slovenska a jeho regiónov a zvýšenie kvality života občanov SR.

Napĺňanie dlhodobej vízie a dosiahnutie strategického cieľa v programovom období 2007 – 2013 znamená pre SR nutnosť zvyšovať konkurencieschopnosť krajiny a jej regiónov rýchlejším tempom ako porastie konkurencieschopnosť EÚ, pričom zvolený smer rozvoja musí spĺňať podmienku vyrovnaného a trvalo udržateľného rozvoja v podmienkach globálnej ekonomiky.

Napriek výraznému pokroku v poslednom období SR výrazne zaostáva za krajinami EÚ-15 nielen v ekonomickej výkonnosti, ale predovšetkým v kvalite dosiahnutého hospodárskeho rastu<sup>121</sup>. Identifikované rozdiely sú navyše ešte výraznejšie medzi EÚ a jednotlivými regiónmi SR. Z pohľadu rozdielov medzi jednotlivými krajinami a rešpektovaní špecifického postavenia Bratislavského kraja sú rozdiely minimálne. Spoločným menovateľom väčšiny regionálnych rozdielov sú problémy v oblasti ekonomickej výkonnosti a trvalej udržateľnosti hospodárskeho rastu, daného predovšetkým nízkou konkurencieschopnosťou priemyslu a služieb.

Riešenie otázok kvality hospodárskeho rastu bude zohrávať dominantnú úlohu v **napĺňaní vízie v programovom období 2007 – 2013**. Preto je **strategický cieľ** formulovaný ako:

**Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja.**

Merateľné ukazovatele strategického cieľa SR:	počiatočná hodnota (rok 2005 <sup>122</sup> )	cieľová hodnota (rok 2013)
Energetická náročnosť ekonomiky	854,3 kgOE/1000 EUR	663,4 kgOE/1000 EUR
Súhrnný index inovatívnosti (EIS)	22 poradie	18 poradie
HDP na obyvateľa v PKS vo vzťahu k EÚ-15	53,7 % úrovne EÚ-15	viac ako 60% úrovne EÚ-15
Produktivita práce vo zťahu k EÚ-15	60,9 % úrovne EÚ-15	viac ako 70% úrovne EÚ-15
Miera zamestnanosti vo vzťahu k EÚ-15	57,7 %	63,4 %

### 4.2.3 Stratégia ako výsledok tematickej a územnej koncentrácie

V nadväznosti na východiská stratégie preferuje NSRR takú stratégiu, ktorá umožní koncentrovať príspevky ŠF a riadiť tak ich efektívnosť a účinnosť z pohľadu ich pôsobenia na rozvoj územia, ako aj jednotlivých odvetví ekonomických činností.

Stratégia NSRR sa orientuje na podporu vytvárania podmienok a prechodu SR na vedomostne orientovanú ekonomiku cestou podpory existujúcich pólův rastu, vytvárania nových pólův rastu, v neposlednom rade napojenia a integrácie zaostávajúcich regiónov tak, aby bolo zabezpečené rozširovanie rastových efektov aj do nich<sup>123</sup>.

Na základe doterajších skúseností a očakávaného vplyvu príspevkov ŠF a KF<sup>124</sup> na hospodársky a sociálny rozvoj sa budú príspevky NSRR realizovať koncentračným, nerozptyľovým spôsobom. Znamená to, že stratégia pri napĺňaní strategického cieľa sústreďuje príspevky na vybrané témy a územia, aby sa dosiahla maximálna synergia a vytvoril predpoklad pre dosiahnutie najvyššej efektívnosti a účinnosti príspevkov ŠF a KF.

#### Koncentrácia na témy

- Z pohľadu tematickej koncentrácie stratégia odpovedá na otázku **ČO sa bude prostredníctvom príspevkov podporovať?** Cieľom tohto prístupu je určiť tie sektory, tematické oblasti, ktorých podpora prostredníctvom príspevkov zo ŠF zabezpečí čo najefektívnejšie a najúčinnejšie dosiahnutie strategického cieľa SR v programovom období 2007 – 2013. Stratégia NSRR uplatňuje prostredníctvom tematických priorít selektívnu podporu aktivít vo vybraných sektoroch

... zaostávanie v ekonomickej výkonnosti, ale predovšetkým v kvalite hospodárskeho rastu v regiónoch...

... môže byť najrýchlejšie zmiernené, ak bude stratégia NSRR realizovaná koncentrovaným, nerozptyľovým spôsobom ...

... vo vybraných sektoroch ...

<sup>121</sup> Danej vývojom vo všetkých zložkách TUR; ekonomickej, sociálnej a environmentálnej.

<sup>122</sup> S výnimkou ukazovateľa "energetická náročnosť ekonomiky", ktorého počiatočná hodnota je z roku 2004

<sup>123</sup> Póly rastu sú bližšie charakterizované v kapitole územná koncentrácia.

<sup>124</sup> Strategické usmernenia Spoločenstva, všeobecné nariadenie, výročné správy o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za rok 2004, priebežné správy o implementácii CSF a príslušných programových dokumentov za 1. polrok 2005 (na [www.strukturalnefondy.sk](http://www.strukturalnefondy.sk)).



prostredníctvom investícií do infraštruktúry, produkčných technológií, procesov a ľudských zdrojov. Podporované budú predovšetkým také aktivity, ktoré v jednotlivých sektoroch stimulujú rast priamych investícií, produktivity práce z pridanej hodnoty, rast exportnej výkonnosti, tvorbu nových pracovných miest, rast podielu exportu high-tech výrobkov, rast výkonnosti, efektívnosti a dostupnosti služieb, kvality životného prostredia a rast kvality života.

### Koncentrácia na územia

▪ Z pohľadu územnej koncentrácie stratégia odpovedá na otázku **KDE sa budú projekty/skupiny projektov realizovať?** Cieľom uplatňovania tohto prístupu je určiť tie územia, ktorých podporou prostredníctvom príspevkov zo ŠF sa v programovom období 2007 – 2013 dosiahne čo najefektívnejšie a najúčinnejšie naplnenie vízie hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR. Rešpektujúc špecifiká jednotlivých priorít, koncentruje stratégia NSRR implementáciu tematických priorít prioritne do inovačných a kohéznych pólov rastu. Následne sa príspevkami vyvolané rastové efekty a zvyšovanie konkurencieschopnosti budú postupne z pólov rastu prirodzene rozširovať do ich bližšieho alebo vzdialenejšieho okolia (tzv. „spread effect“) prostredníctvom vytvorenia podmienok pre efektívnejší tok kapitálu, pracovnej sily a tovarov. V špecifických prípadoch sa budú financie alokovať i do území nachádzajúcich sa mimo pólov rastu.

... a vybraných územiach ...

#### 4.2.3.1 Tematická koncentrácia príspevkov

V nadväznosti na identifikované disparity a faktory rozvoja stratégia NSRR koncentruje príspevky do nasledujúcich tematických - strategických priorít:

- ⊕ *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť* zvyšujúca atraktivnosť územia pre investovanie a život obyvateľov
- ⊕ *Vedomostná ekonomika* zvyšujúca konkurencieschopnosť produkčnej sféry prostredníctvom kvalitnejších technológií a procesov v produkčnej sfére
- ⊕ *Ľudské zdroje* schopné uskutočňovať zmeny vedúce k rastu významu poznatkov v spoločnosť

*Projekty sa budú realizovať koncentračným spôsobom, v tých témach a územiach, ktorých podpora bude viesť k najefektívnejšiemu a najúčinnejšiemu dosiahnutiu strategického cieľa SR pre programové obdobie 2007 - 2013.*

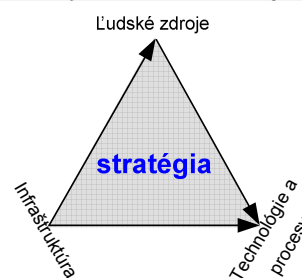
Prostredníctvom koncentrácie na vybrané témy sa stratégia NSRR zameriava na riešenie disparít prostredníctvom koncentrovanej, selektívnej podpory lepšieho využívania existujúcich, tradičných faktorov ekonomického rastu a vytváranie nových faktorov ekonomického rastu, založených na využívaní poznatkov. Každá tematická oblasť má z pohľadu plnenia strategického cieľa počas obdobia 2007 – 2013 vlastné potreby a „úlohy“, ktoré sa navzájom dopĺňajú a ovplyvňujú. NSRR sa koncentruje na podporu:

- ⊕ budovania a modernizáciu verejnej **infraštruktúry**;
- ⊕ výskumu, vývoja, inovácií a informatizácie, ktoré prostredníctvom rozvoja **technológií** a skvalitňovania **procesov**<sup>125</sup> rozvíjajú zdroje ekonomického rastu pre vedomostnú ekonomiku a zvyšujú kvalitu hospodárskeho rastu postaveného na existujúcich faktoroch;
- ⊕ zvyšovania kvality a lepšieho využitia **ľudských zdrojov**

Všetky oblasti sa navzájom ovplyvňujú a dopĺňajú. Podpora infraštruktúry vytvára nevyhnutný predpoklad pre lepšie využitie ľudských zdrojov a fyzický predpoklad pre rozvoj aktivít ovplyvňujúcich úroveň technológií a procesov v priemysle a službách, ktoré môžu realizovať iba mobilné, zručné a vzdelané pracovné sily.

#### Infraštruktúra a regionálna dostupnosť

Cieľom tematickej koncentrácie stratégie na podporu budovania a modernizáciu verejnej infraštruktúry je zvýšenie vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou



... príspevky do verejnej infraštruktúry zvyšujú atraktivnosť územia pre investovanie a život ...

<sup>125</sup> Proces je definovaný ako systém činností, ktoré prostredníctvom zdrojov transformujú vstupy na výstupy a tým vytvárajú pridanú hodnotu (zdroj: ISO 9000:2000).

súvisiacich verejných služieb, keďže výrazné zvýšenie výkonnosti a konkurencieschopnosti regiónov môže byť realizované iba v územiach, v ktorých je dostupná kvalitná základná infraštruktúra a kvalitné služby, postavené na využívaní verejnej infraštruktúry. Efektívnosť väčšiny ekonomických činností realizovaných v území je priamo alebo nepriamo ovplyvnená dostupnou verejnou infraštruktúrou, pokrývajúcou oblasť dopravy, životného prostredia a občianskej infraštruktúry miest a obcí. Dostupnosť a kvalita infraštruktúry je však iba jedným predpokladom pre zvyšovanie atraktivity územia. Na druhej strane je potrebné vytvoriť také podmienky, aby využívanie regionálnej infraštruktúry a zlepšenie dostupnosti územia viedli k rastu kvality služieb naviazaných na túto infraštruktúru. Osobitú pozornosť v tomto ohľade vyžaduje oblasť zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry.

Úroveň a dostupnosť základnej infraštruktúry má na dosahovanie strategického cieľa výrazný vplyv z dvoch hlavných aspektov.

- investície do verejnej infraštruktúry zvyšujú atraktívnosť územia pre investovanie; generujú súkromné priame investície pozitívne vplyvajúce na rast ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti produkčnej sféry regiónov;
- investície do verejnej infraštruktúry zvyšujú atraktívnosť územia pre jeho návštevníkov, obyvateľov a nasledujúce generácie. Vytvárajú predpoklad pre efektívnejšie fungovanie verejných služieb.

Najvýraznejší vplyv investícií do verejnej infraštruktúry sa však dosiahne iba vtedy, ak na ne budú nadväzovať aj ostatné projekty zamerané na zvyšovanie konkurencieschopnosti a výkonnosti priemyslu a služieb a kvality ľudských zdrojov.

## Vedomostná ekonomika

Cieľom tematickej koncentrácie stratégie na podporu vedomostnej ekonomiky je rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb.

Z hľadiska prenikania inovácií do výrobných procesov je SR krajinou, ktorá v oblasti inovatívnosti výrazne zaostáva za okolitými krajinami. Nesústreďa sa tu žiadne významné inovačné kapacity, ktoré by bez problémov dokázali konkurovať v prostredí globálnej ekonomiky. Je potrebné si pritom uvedomiť, že najvýznamnejšie inovačné kapacity sú vo svete sústredené v globálnych klastroch. Problémom Slovenska preto je, že na jeho území nie sú vytvorené dostatočne atraktívne podmienky, ktoré by globálne korporácie motivovali k tomu, aby inovatívne aktivity vykonávali práve na Slovensku. Na druhej strane sú problémom nedostatočne koncentrované domáce inovačné kapacity, ktoré by dokázali vytvárať fungujúce a konkurencieschopné regionálne a národné inovačné klastre. V oboch prípadoch je rast konkurencieschopnosti SR, využívajúci inovačný proces podmienený urýchlením reštrukturalizácie odvetví s nízkou efektívnosťou a transformáciou štruktúry priemyslu a služieb na ekonomické sektory, klastre schopné generovať vysoký a trvalo udržateľný ekonomický rast založený na technologickom pokroku a inováciách. Ekonomická reštrukturalizácia a transformácia sa realizuje prostredníctvom investícií do produkčných technológií a výrobných, obslužných a organizačných procesov. Tieto umožňujú rast konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov, ktorý je charakteristický predovšetkým rastom produktivity práce z pridanej hodnoty a tvorbou nových pracovných miest, rastom exportnej výkonnosti, rastom podielu exportu high-tech výrobkov, rastom výkonnosti a efektívnosti služieb a v neposlednom rade zlepšovaním kvality životného prostredia.

V programovom období 2007 – 2013 je preto potrebné koncentrovať príspevky ŠF na také projekty, ktoré zatriaktívnia prostredie pre realizáciu inovačných aktivít globálnych korporácií a zároveň budú stimulovať domáce inovačné kapacity k vytváraniu a rozvíjaniu konkurencieschopných inovačných klastrov. Tieto potom majú šancu výrazne zvýšiť výkonnosť a efektívnosť vedy a výskumu, prenikanie inovácií do priemyslu a služieb zabezpečujúcich efektívnejšie využívanie zdrojov, tvorbu a prenos poznatkov vo všetkých odvetviach ekonomických činností. Stratégia NSRR vníma rozvoj vedomostnej ekonomiky ako jeden komplexný problém, ktorého riešenie je postavené na zvyšovaní efektívnosti a účinnosti domácej vedy a výskumu, vytváraní podmienok stimulujúcich inovatívne procesy a infomatizáciu spoločnosti, ktorá je prostriedkom k rýchlejšiemu a efektívnejšiemu prenikaniu poznatkov do všetkých oblastí ekonomických a sociálnych aktivít. Iba ich dôslednou vzájomnou koordináciou je možné účinne stimulovať

... zvýšenie  
preniku inovácií  
do technológií a  
procesov výroby  
urýchli ich  
reštrukturalizáciu  
zabezpečí trvalý  
rast  
konkurenciescho  
pnosti...



technologický pokrok vedúci k trvalému rastu konkurencieschopnosti. Dôležitým faktorom podpory vedomostnej ekonomiky je aj modernizácia infraštruktúry vysokých škôl s cieľom zvýšiť úroveň vzdelávacieho procesu.

Keďže efektívna elektronická verejná správa významne prispieva k znižovaniu administratívneho zaťaženia občanov, intervencie sú zamerané aj na modernizáciu štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy prostredníctvom IKT. Tieto sa koncentrujú na zvýšenie kvality ponuky, transparentnosti a efektívnosti verejných služieb poskytovaných občanom a podnikateľom.

## Ľudské zdroje

Cieľom tematickej koncentrácie stratégie na podporu rastu kvality ľudských zdrojov je zvýšenie zamestnanosti, rast kvality pracovnej sily pre potreby vedomostnej spoločnosti a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín. Keďže sa SR musí stať nielen vedomostnou ekonomikou, ale aj vedomostnou spoločnosťou, je dôležité, aby pre takýto typ spoločnosti bol pripravovaný aj občan. Občan, ktorý bude schopný v každodennom živote kriticky myslieť, analyzovať a ovplyvňovať spoločenské javy a pružne reagovať na zmeny potrieb na trhu práce a spoločenské zmeny sprevádzajúce proces konvergencie SR.

V programovom období 2007 – 2013 bude preto nevyhnutné výrazne zvýšiť efektívnosť a účinnosť investícií do ľudských zdrojov. Je potrebné sa prioritne koncentrovať na realizáciu reformy vzdelávania, so zameraním kvalitu obsahu a procesov vzdelávania tak, aby vzdelávacie inštitúcie pripravovali absolventov schopných flexibilne plniť požiadavky a reflektovať potreby trhu práce. Predovšetkým je potrebné venovať pozornosť príprave mobilnej, vzdelanej a zručnej pracovnej sily pripravenej pre progresívne ekonomické odvetvia, schopné generovať vysoký a trvalo udržateľný hospodársky rast postavený na využívaní poznatkov. Významnú úlohu tu zohráva flexibilný systém celoživotného vzdelávania. Dôležitou súčasťou stratégie tejto priority je koncentrácia na riešenie vysokej miery nezamestnanosti v zaostávajúcich regiónoch SR. Úlohou je prostredníctvom rozvoja aktívnych opatrení trhu práce zvyšovať kvalitu ľudských zdrojov predovšetkým v rizikových skupinách obyvateľstva, zmiernovať tak vnútro regionálne rozdiely v miere nezamestnanosti. Dlhodobým a vážnym problémom SR je sociálna exklúzia osôb s osobitými vzdelávacími potrebami so zreteľom na marginalizované rómske komunity. Sociálna exklúzia má hlbšie historické príčiny, ktorých dôsledky boli umocnené prebiehajúcim procesom transformácie spoločnosti.

... iba flexibilní, vzdelaní, a zruční ľudia dokážu realizovať zmeny vedúce k rozvoju vedomostnej ekonomiky a zvyšovaniu úžitku z nej pre vyššiu kvalitu života...

### 4.2.3.2 Územná koncentrácia príspevkov

*V nadväznosti na identifikované disparity a faktory rozvoja stratégia NSRR koncentruje príspevky do tých geografických území SR – oprávnených v zmysle nariadení EÚ, v ktorých budú vplyvy príspevkov najväčšou mierou prispievať k plneniu strategického cieľa SR v programovom období 2007 - 2013. Z pohľadu regionálneho prístupu sa bude strategický cieľ naplňovať prostredníctvom projektov implementovaných:*

- *prioritne do inovačných a kohéznych pólů rastu;*
- *v špecifických prípadoch do území mimo pólů rastu.*

*Póly rastu sú charakterizované prítomnosťou expandujúcich odvetví umiestnených v urbanizovanej oblasti, vyvolávajúcimi zmeny v ekonomických aktivitách lokalizovaných v zóne svojho vplyvu, ktoré sa prejavujú vo vyššej ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti daného územia v porovnaní s ostatnými územiami v regióne.*

**Základným východiskom** pre územný priemet stratégie NSRR je **geografická oprávnenosť regiónov** čerpať finančné prostriedky zo ŠF a KF **v nadväznosti na tri ciele kohéznej politiky EÚ** na programové obdobie 2007 – 2013, ktorá je určená na základe ich ekonomickej výkonnosti.

**Druhým východiskom** je štruktúra osídlenia SR, daná **polycentrickým systémom osídlenia**, postavenom na **póloch rastu**, definovaných v **KURS 2001** ako centrá a ťažiská osídlenia.

### Oprávnené územie podľa cieľov kohéznej politiky EÚ

Cieľ *Konvergencia financovaný z ERDF a ESF* sa sústreďí na regióny NUTS 2, ktorých HDpT na obyvateľa v PKS, vypočítaný na základe údajov Spoločenstva za obdobie rokov 2000 – 2002, je

nižší ako 75 % priemerného HDP v EÚ-25 za rovnaké referenčné obdobie<sup>126</sup> – čo je v prípade SR celé jej územie s výnimkou Bratislavského kraja. Cieľ *Konvergencia financovaný z KF* pokryje členské štáty, ktorých hrubý národný dôchodok (HND) na obyvateľa v PKS, vypočítaný na základe údajov Spoločenstva za obdobie rokov 2001 – 2003, je nižší ako 90% priemeru HND v EÚ-25, a ktoré majú program<sup>127</sup> na splnenie podmienok hospodárskej konvergenzie<sup>128</sup> – tieto kritériá SR spĺňa. Tento cieľ je zameraný na urýchlenie štrukturálnej konvergenzie najmenej rozvinutých členských štátov a regiónov zlepšovaním podmienok rastu a zamestnanosti prostredníctvom zvyšovania a zlepšovania kvality investícií do hmotného a ľudského kapitálu, rozvoja inovácií a vedomostnej spoločnosti, prispôsobivosti na hospodárske a sociálne zmeny; ochrany, zlepšovania životného prostredia a administratívnej efektívnosti<sup>129</sup>.

V cieľi *Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť* sú oprávnené na financovanie zo ŠF tie regióny NUTS 2, ktoré nespádajú do cieľa Konvergencia financovaného zo ŠF<sup>130</sup> – čo je v prípade SR Bratislavský kraj<sup>131</sup>. Tento cieľ je zameraný na posilnenie konkurencieschopnosti a príťažlivosti regiónov, ako aj zamestnanosti predvídaním hospodárskych a sociálnych zmien a podporenia inovácií, spoločnosti založenej na vedomostiach, podnikateľského ducha, ochrany životného prostredia a prevencie pred rizikami, podporu adaptability pracovníkov a podnikov a rozvoj trhov práce, orientovaných na sociálne začlenenie<sup>132</sup>.

Cieľ *Európska územná spolupráca* je v prípade cezhraničnej spolupráce oprávnený pre pohraničné regióny NUTS 3<sup>133</sup>; v prípade nadnárodnej spolupráce – nadnárodné oblasti (zoznam stanovila EK)<sup>134</sup>; v prípade medziregionálnej spolupráce, sietí spolupráce a výmeny skúseností – územie celého Európskeho spoločenstva<sup>135</sup>. Cieľ Európska územná spolupráca bude rozpracovaný v operačných programoch, ktoré nie sú súčasťou NSRR<sup>136</sup>.

## Oprávnené územie podľa štruktúry sídiel SR

Z hľadiska národných východísk regionálneho priemetu stratégie NSRR je dôležitý fakt, že SR disponuje rovnomerne rozvinutým systémom centier osídlenia, kde sa okolo najvýznamnejších centier vytvorili polarizované a aglomerizované územia, tzv. ťažiská osídlenia. Tieto mestá a ich aglomerácie môžu plniť úlohy tzv. „**motorov rozvoja**“, resp. **pólov rastu** jednotlivých území.

Socio-ekonomický vývoj prebiehajúci v týchto územiach má dominantný vplyv aj na okolité územia alebo na celé národné hospodárstvo. Z hľadiska miery a významu vplyvov socio-ekonomických procesov prebiehajúcich v póloch rastu na výkonnosť a konkurencieschopnosť národného hospodárstva si jednotlivé sídelné zoskupenia vytvorili pozíciu **inovačného** alebo **kohézneho pólu rastu** (bližšie informácie pozri v kapitole 3.1).

Zo skúseností z konvergenčného procesu krajín EÚ možno konštatovať, že tie kohézne krajiny, ktoré sa príliš orientovali na vyrovnávanie regionálnych disparít v zaostávajúcích regiónoch tým obmedzili rast v ich hlavných aglomeráciách, a v konečnom dôsledku sa tým proces celkovej konvergenzie krajiny výrazne spomalil. Naopak, tie krajiny, ktoré koncentrovali príspevky do pólov

<sup>126</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 5, ods. 1.

<sup>127</sup> V súlade s čl. 104 Zmluvy.

<sup>128</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 5, ods. 2.

<sup>129</sup> Všeobecné nariadenie čl. 3, ods. 2, a).

<sup>130</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 6.

<sup>131</sup> Pre súkromný sektor platí regionálna mapa štátnej pomoci na obdobie 1. 1. 2007 – 31. 12. 2013, podľa ktorej sú na prechodné poskytovanie pomoci podľa čl. 87 ods. 3 písm. c) Zmluvy o ES na obdobie od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2008 oprávnené nasledovné LAU v Bratislavskom kraji (celkom s 384 827 - 7,1 % obyvateľmi): okres Bratislava II, okres Bratislava III, okres Bratislava IV, Bratislava – mestská časť Čunovo, Bratislava – mestská časť Jarovce, Bratislava – mestská časť Rusovce, okres Malacky, okres Senec.

<sup>132</sup> V nadväznosti na definované prioritné ciele Spoločenstva je potrebné upozorniť na skutočnosť, ktorá vyplýva z vymedzenia regiónov NUTS 2, štruktúry osídlenia krajov SR a významom postavenia Bratislavy. V Bratislavskom kraji býva 72,5 % obyvateľov priamo v meste Bratislava, zatiaľ čo v ostatných krajoch SR v krajskom centre, resp. v príslušnom okrese v priemere iba 22,3 %, v Prešove 12 %. Pritom HDP je dostupné iba na úrovni krajov. Keďže kraje boli vymedzené aj ako administratívno-správne jednotky pre iné účely ako porovnanie rozvinutosti, hľadanie rovnosti v nerovnako delimitovaných jednotkách iba neúmerne zvyšuje sociálno-politické napätie medzi regiónmi SR. Preto treba rozdiely napr. medzi bratislavských a Prešovským krajom v HDP, nezamestnanosti, koncentracii výskumu a vývoja, priemerných miezd a pod. posudzovať veľmi citlivo, keďže nie je zodpovedaná otázka, aká úroveň rozdielov je racionálna a mnohých prípadoch aj želaná. Bratislava pre ostatné regióny SR plní aj vyššie funkcie v priestorovej štruktúre Európy (v generovaní priamych investícií, prenikaniu inovácií, v prepojení na infraštruktúrnu sústavu EU a pod).

<sup>133</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 7, ods. 1.

<sup>134</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 7, ods. 2.

<sup>135</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 7, ods. 3.

<sup>136</sup> Všeobecné nariadenie, čl. 27, ods. 3 dáva členskému štátu na výber, či začleniť cieľ Európska územná spolupráca do NSRR. NSRR musí povinne obsahovať iba cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

rastu, cielenými intervenciami vytvorili impulzy, ktoré výrazne urýchlili proces celkovej konvergenencie krajiny a po čase sa začali prenášať rastové efekty z pólův rastu do menej rozvinutých aglomerácií.

Na základe najlepších skúseností z konvergenčného procesu, odporúčaní EK<sup>137</sup>, teoretických východísk hodnotiacich účinnosť príspevkov a trendov regionálnej politiky postavených na polycentrickom systéme osídlenia, **NSRR koncentruje implementáciu tematických priorit** svojej stratégie diferencovane vo vzťahu na ich priestorovú významnosť a účinnosť **prioritne do inovačných a kohéznych pólův rastu** (kapitola 3.1) tak, aby sa synergiou tematických a územných faktorov dosiahli najväčšie efekty a podarilo sa čo najrýchlejšie splniť ciele NSRR. Očakávaným výsledkom tohto prístupu je rýchle ukončenie reštrukturalizácie ekonomiky a výrazné naštartovanie jej transformácie na vedomostnú spoločnosť, a tým urýchlí proces celkovej konvergenencie v podmienkach vysokého a udržateľného ekonomického rastu. Druhým dlhodobým očakávaným efektom je postupné rozširovanie efektov rastu z rozvinutých (inovačné a kohézne póly rastu) do menej rozvinutých území SR (ostatné obce). Cieľom uplatňovania takejto územnej koncentrácie je vyrovnávanie regionálnych disparít s trvalo udržateľným efektom, ktoré sa prejaví v menej rozvinutých územiach síce s určitým časovým odstupom, ale za to s oveľa výraznejším vplyvom.

... podpora pólův rastu a ich prepojenia vytvára najvhodnejší predpoklad pre tvorbu zdrojův rastu

### **NSRR koncentruje implementáciu tematických priorit nasledovne:**

Príspevky v strategickej prioritě „**Vedomostná ekonomika**“ sa budú koncentrovať najmä v inovačných pólůch rastu, v ktorých sa vytvoria podmienky pre vznik a rozvoj najvýznamnejších zdrojův rastu postavených na využívaní poznatkov, raste efektívnosti a účinnosti rozhodujúcich ekonomických a sociálnych procesův ovplyvňujúcich vývoj v ostatnom území SR. Ide najmä o projekty na podporu konkurencieschopnosti podnikův a služieb a výskumu a vývoja a infraštruktúry vysokých škół. V oblasti informatizácie sa princíp územnej koncentrácie neuplatňuje z dôvodu potreby realizácie intervencií na celom území SR. Intervencie zamerané na modernizáciu verejnej správy prostredníctvom IKT budú koncentrované plošne do všetkých organizácií verejnej správy, v opačnom prípade by sa priepasť v dostupnosti a kvalite verejných služieb poskytovaných občanom a podnikateľom v zaostávajúcich obciach mimo inovačných a kohéznych pólův rastu ešte viac prehĺbila a prístup k verejným službám by nebol pre každého rovnaký. Oblasť zvýšenia prístupnosti k širokopásmovému internetu je tiež potrebné realizovať na celom území SR, aby bol zabezpečený rovnomerný prístup pre všetkých občanův a podnikateľův bez ohľadu na miesto ich sídla. Prístup k širokopásmovému internetu má pritom najvyšší účinok na zvyšovanie kvality života obyvateľův práve v zaostávajúcich územiach, nachádzajúcich sa mimo väčších sídel osídlenia, alebo ich spádových oblastí. Výnimku v oblasti informatizácie tvoria pamäťové a fondové inštitúcie, kde sa budú príspevky koncentrovať v inovačných a kohéznych pólůch rastu.

Čo sa týka strategickej priority „**Infraštruktúra a regionálna dostupnosť**“ príspevky sú prioritne smerované do inovačných a kohéznych pólův rastu v oblasti regionálnej infraštruktúry a zdravotníckej infraštruktúry. V prípade príspevkův do environmentálnej infraštruktúry sa princíp územnej koncentrácie neuplatňuje nakoľko pre ich teritoriálne zameranie je prvoradý stav životného prostredia v konkrétnom území<sup>138</sup>. Princíp územnej koncentrácie sa neuplatňuje pri príspevkoch v oblasti dopravnej infraštruktúry a verejnej železničnej osobnej dopravy, kde projekty majú nadregionálny charakter a realizujú sa na celom území SR v súlade s nariadeniami ES a s rozvojovými zámermi v oblasti dopravy.

Pri strategickej prioritě „**Ludské zdroje**“ sa územná koncentrácia neuplatňuje, keďže previazanosť obsahu vzdelávania na potreby trhu práce, nadobudnutie základných zručností a kľúčových kompetencií ako aj zvýšenie kvality celoživotného vzdelávania si vyžadujú komplexný a jednotný prístup na celom území SR (vrátane Bratislavského kraja). Rovnaký prístup bude uplatnený aj pri príspevkoch na dosiahnutie vysokej miery zamestnanosti, zníženie dlhodobej nezamestnanosti, vyrovnávanie sa s demografickými zmenami a v neposlednom rade na sociálnu inklúziu, ktoré smerujú k naštartovaniu, resp. posilneniu procesův zabezpečujúcich konkurencieschopnosť Slovenska v európskom i globálnom rámci. V oblasti zamestnanosti je potrebné zabezpečiť rovnomerný,

<sup>137</sup> Uvedených v konvergenčných správach pre SR, správach o ekonomickej a sociálnej kohézii.

<sup>138</sup> Základom pre územné smerovanie príspevkův v oblasti environmentálnej infraštruktúry a ochrany životného prostredia je environmentálna regionalizácia územia SR predstavujúca proces, v ktorom sa podľa stanovených kritérií a postupův, zhodnocujúcich životné prostredie a vplyvy naň, vymedzujú regióny (územné/priestorové jednotky) s určitou kvalitou životného prostredia alebo s určitým stupňom jeho ohrozenia.

celonárodný rozvoj, keďže rizikové skupiny (dlhodobo nezamestnaní) sa nachádzajú vo všetkých regiónoch Slovenska. Podobne v oblasti sociálnej inklúzie nie je možné príspevky koncentrovať do pólov rastu, keďže väčšina sociálne vylúčených skupín obyvateľstva sa nachádza mimo pólov rastu.

Nasledujúca tabuľka definuje spôsob akým sa princíp územnej koncentrácie premieta do jednotlivých špecifických priorít NSRR.

**Tabuľka 17:** priemet princípu územnej koncentrácie do implementácie špecifických priorít NSRR

Špecifická priorita	Inovačné póly	kohézne póly	obce, ktoré nie sú pólmi rastu
1.1 Regionálna infraštruktúra	x	x	
1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	celé územie Slovenskej republiky		
1.3 Dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava	celé územie Slovenskej republiky		
1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry	x	x	
2.1 Informatizácia spoločnosti	celé územie Slovenskej republiky <sup>139</sup>		
2.2 Výskum a vývoj	x		
2.3 Infraštruktúra vysokých škôl	x		
2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií	x		
3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	celé územie Slovenskej republiky		
3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít	celé územie Slovenskej republiky		

Pozn.: x - projekty budú realizované v uvedenom type obcí

V zmysle uvedenej tabuľky budú pri prioritách, resp. operačných programoch, pri ktorých sa uplatňuje princíp územnej koncentrácie, v procese hodnotenia a výberu projektov zvýhodnené tie projekty, ktoré sú realizované v územiach označenom znakom "x". V prípade špecifických priorít 2.2, 2.3 a 2.4 bude možné podporovať projekty aj v záujmovom území inovačného pólu rastu (ktoré môže obsahovať kohézne póly rastu alebo obce, ktoré nie sú pólmi rastu).

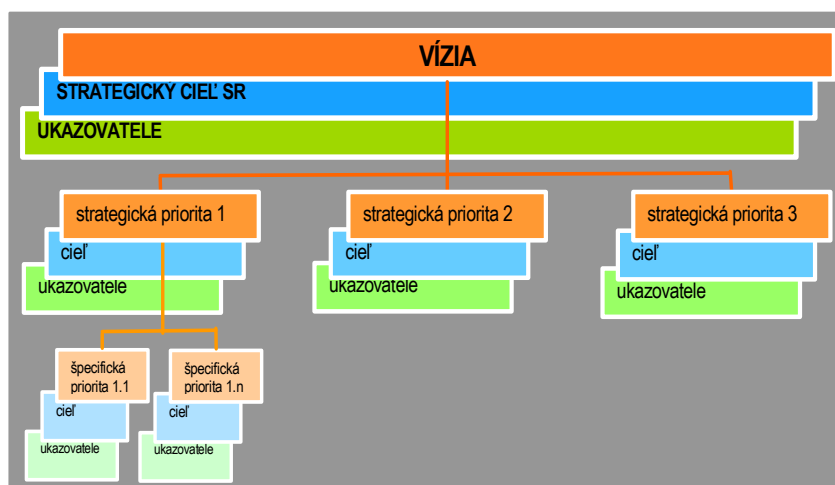
**Aj v prípade priorít pri ktorých sa uplatňuje princíp územnej koncentrácie, bude možné v špecifických a odôvodnených prípadoch realizovať príspevky aj v územiach nachádzajúcich sa mimo pólov rastu.** Tento prístup bude účinne dopĺňať prioritný prístup v uplatňovaní územného priemetu stratégie. Mimo územia pólov rastu sa budú príspevky realizovať v prípade mimoriadne efektívnych a účinných projektov vzhľadom na ciele NSRR a príslušnej priority, ktoré nie je možné realizovať v prioritne preferovaných územiach, predovšetkým v prípade podpory typov aktivít špecifického charakteru, ako sú segregované a separované osady, podpora malých a stredných podnikateľov, oblasť revitalizácie významných pamiatkových objektov v území, cestovný ruch., resp. iné odôvodnené oblasti.

Počas programového obdobia bude súčasťou priebežných hodnotení na úrovni NSRR aj priebežné hodnotenie zamerané na zhodnotenie účinnosti zvolenej územnej koncentrácie a na zhodnotenie efektu realizovaných intervencií a celkového vývoja ekonomiky SR na zoznam inovačných a kohéznych pólov rastu. Vzhľadom na potrebu dodržania istého časového priestoru pre prejavenie efektov intervencií je možné uvažovať s vykonaním takehoto hodnotenia najskôr v roku 2010. Výsledky hodnotenia budú prezentované Národnému monitorovaciemu výboru, ktorý na ich základe prijme rozhodnutie týkajúce sa prípadnej úpravy zvoleného prístupu k územnej koncentracii.

<sup>139</sup> S výnimkou pamäťových a fondových inštitúcií, kde sa príspevky budú koncentrovať v inovačných a kohéznych póloch rastu

### 4.3 Priority a ciele NSRR

Stratégia NSRR, ktorej úlohou je zabezpečiť pokrok v dosiahnutí vízie SR a dosiahnutie strategického cieľa SR do roku 2013, je postavená na naplnení hierarchickej sústavy **priorít (strategické a špecifické)** platnej pre celé územie SR s tým, že v cielej Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť ide o užší výber najvhodnejších priorít z celkovej sústavy priorít NSRR. Táto sústava je doplnená



**o ciele ako aj o ukazovatele vypracované v rámci Národného systému ukazovateľov pre NSRR (ŠF a KF).**

Na základe východísk stratégie a v nadväznosti na vytýčený strategický cieľ SR, je stratégia NSRR postavená na troch **strategických prioritách a ich troch cieľoch**, ktoré sa bude snažiť prostredníctvom financovania projektov v programovom období 2007 – 2013 naplniť.

Strategická priorita	Cieľ strategickej priority
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	Zvýšenie vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb
2. Vedomostná ekonomika	Rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb
3. Ľudské zdroje	Zvýšenie zamestnanosti, rast kvality pracovnej sily pre potreby vedomostnej spoločnosti a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín

Strategické priority a ich ciele sú na nižšej úrovni rozpracované do **špecifických priorít a cieľov**. Ukazovatele cieľov strategických priorít sú tvorené ukazovateľmi cieľov jednotlivých špecifických priorít, ktoré sa nachádzajú v prílohe č. 9.

Čo sa týka aplikácie špecifických priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ, v prípade cieľa Konvergencia (celé územie SR okrem Bratislavského kraja) sú relevantné všetky nižšie uvedené špecifické priority. Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť (Bratislavský kraj) sa sústreďuje na niektoré z nich. Zhrnutie týchto priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ je uvedené v závere tejto časti.

### 4.3.1 Strategická priorita **Infraštruktúra a regionálna dostupnosť**

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>1.1 regionálna infraštruktúra</b>	1.1 Zvýšenie dostupnosti a kvality občianskej infraštruktúry a vybavenosti v regiónoch

Cieľ špecifickej priority sa bude dosahovať cieleným smerovaním podpory v súlade s princípom územnej koncentrácie, rešpektujúc predovšetkým racionalizačné zámery zriaďovateľov zariadení občianskej infraštruktúry, ktorými sú predovšetkým regionálne a miestne samosprávy.

Podporované bude dobudovanie a modernizácia zariadení v oblasti vzdelávania, sociálnych služieb, kultúry, nekomerčných záchranných služieb a ostatnej občianskej infraštruktúry v mestách a obciach, čím sa vytvorí nevyhnutný predpoklad pre zvyšovanie úžitku občanov a podnikateľov zo služieb naviazaných na podporenú infraštruktúru a dôjde k stimulácii využívania zdrojov pre rast regiónov. Intervencie do hmotnej infraštruktúry sídiel, identifikovaných ako tzv. inovačné a kohézne póly rastu prispejú k zvýšeniu ich atraktivity a konkurencieschopnosti.

Podporovaná bude aj obnova infraštruktúry cestovného ruchu pričom v tejto oblasti sa predpokladá vysoká miera prepojenia a koordinácie s podporou cestovného ruchu v špecifickej prioritě „podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií“ s cieľom zabezpečiť komplexný rozvoj služieb cestového ruchu. V súvislosti s podporou cestovného ruchu boli pre územie cieľa Konvergencia v zmysle národnej stratégie identifikované územné a tematické priority - komplexné strediská cestovného ruchu s celoročným využitím (letné aj zimné športy), ktoré sú prevažne na území Prešovského, Žilinského a Banskobystrického kraja. Druhou tematickou prioritou v turizme podmienkach SR je kultúrno-poznávací turizmus, ktorý je rovnomerne zastúpený na území všetkých samosprávnych krajov.

Dostupnosť zariadení občianskej infraštruktúry bude podporovaná prostredníctvom intervencií do dopravnej infraštruktúry regiónov (regionálne a lokálne cesty). Príspevky ŠF do verejnej infraštruktúry zabezpečia zvýšenie jej kvality, dostupnosti a zlepšenie obslužnosti územia, predovšetkým v najviac zaostávajúcich regiónoch cieľa Konvergencia. Sieť ciest II. a III. triedy je pomerne hustá, avšak približne 1/3 z nich je v nevyhovujúcom stave, predovšetkým na východnom Slovensku kde tieto cesty nahrádzajú nedostatok ciest vyšších kategórií.

Na základe výsledkov analýz bola identifikovaná potreba podpory zariadení vzdelávacej a sociálnej infraštruktúry predovšetkým v NUTS 2 regióne Východné Slovensko, ktorý si vyžaduje zvýšenú pozornosť aj v súvislosti s marginalizovanými rómskymi komunitami. V prípade zariadení sociálnej infraštruktúry sa predpokladá potreba smerovať podporu aj do budovania nových zariadení, tiež predovšetkým v NUTS 2 regióne Východné Slovensko.

V prípade infraštruktúry nekomerčných záchranných služieb, predovšetkým zariadení Hasičského a Záchranného Zboru a Horskej služby, bude táto oblasť v súlade s výsledkami analýzy podporovaná rovnomerne na celom území cieľa Konvergencia, v prípade horskej služby najmä v horských oblastiach územia SR (Prešovský, Žilinský a Banskobystrický kraj).

Konkrétna cesta k obnove miest, vrátane miest Bratislavského kraja, musí viesť cez programy komplexnej obnovy. Doteraz sa v podmienkach SR takéto programy nerealizovali. Ich cieľom bude zabezpečiť podmienky pre trvalo udržateľný rozvoj sídiel a primeranú úroveň kvality života. Programy by mali byť zamerané na komplexnú obnovu obytných súborov (vybudovaných hlavne s využitím panelovej technológie) a reštrukturalizáciu okolitých priestranstiev. Z hľadiska najefektívnejšieho využitia doplnkových zdrojov ERDF sú pre cielené smerovanie intervencií určené tzv. póly rastu. Ide o obce, ktoré boli na základe urbanistických, demografických a ekonomických kritérií určené ako obce s najvyšším potenciálom trvalej udržateľnosti a dosahovania synergických efektov. Nasledujúca tabuľka uvádza základné informácie o póloch rastu.

Pri podpore uvedených oblastí bude kladený dôraz na environmentálny aspekt spočívajúci v znižovaní energetickej náročnosti a zvyšovaní ekonomickej efektívnosti podporovaných zariadení občianskej infraštruktúry. Tento aspekt bude v zmysle kompetenčného zákona koordinovať MH SR (viď kapitola 5.3.3).

Smerovanie podpory do jednotlivých regiónov zohľadňuje regionálne a vnútroregionálne špecifiká na úrovni regiónov NUTS 2 a NUTS 3 v rámci SR a regionálne špecifiká obsiahnuté

v príslušných regionálnych stratégiách<sup>140</sup>. Potreby regiónov sú zohľadňované aj pri stanovovaní výšky alokovaných finančných prostriedkov pre jednotlivé oblasti. Na rozdelenie finančných prostriedkov na jednotlivé regióny NUTS 3 oprávnené pre cieľ Konvergencia bola použitá metodika odrážajúca demografické trendy a ekonomickú silu jednotlivých regiónov a zároveň výsledky regionálnych analýz v jednotlivých oblastiach podpory<sup>141</sup>.

Časť aktivít v oblasti regionálnej infraštruktúry podporovaných v ciele Konvergencia sa bude podporovať aj na území cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť zohľadňujúce obmedzenú finančnú alokáciu pre tento cieľ a najväčšie potreby Bratislavského kraja.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>1.2 environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia</b>	1.2 Zlepšenie stavu životného prostredia a racionálneho využívania zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry SR v zmysle predpisov EÚ a SR a posilnenie environmentálnej zložky TUR

Stratégia v oblasti ochrany životného prostredia na roky 2007 - 2013 vychádza zo záväzkov SR vyplývajúcich z právnych predpisov SR v oblasti životného prostredia (environmentálne acquis), osobitne tých, vo vzťahu ku ktorým boli SR v Zmluve o prístupí k EÚ udelené prechodné obdobia<sup>142</sup>. Dobudovanie a skvalitnenie environmentálnej infraštruktúry je zacielené na ochranu a zlepšenie stavu životného prostredia ako pevného základu trvalo udržateľného rozvoja. Zvýšenie pokrytia územia environmentálnou infraštruktúrou zároveň prispieva k, zatraktívneniu prostredia na investovanie a k zlepšeniu životných podmienok obyvateľstva, jeho zdravotného stavu a životnej úrovne.

SR disponuje významnými zdrojmi kvalitnej vody, preto je potrebné zamerať sa na ich integrovanú ochranu a racionálne využívanie. Prioritou je splnenie požiadaviek v oblasti odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd verejnou kanalizáciou, vyplývajúcich zo smernice Rady 91/271/EHS. Kategória aglomerácií s viac ako 10 000 ekvivalentnými obyvateľmi (EO), ktorá si pre zabezpečenie odstraňovania dusíka vyžaduje technologicky komplikovanejšie usporiadanie, bude vo veľmi krátkej dobe (prechodné obdobie do konca r. 2010) nesmierne náročná na investície. Následne (prechodné obdobie do konca r. 2015) bude potrebné dosiahnuť plný súlad so smernicou Rady 91/271/EHS pre aglomerácie s viac ako 2 000 EO. Splnenie uvedených záväzkov vyplývajúcich z prechodných období bude potrebné zabezpečiť na národnej úrovni, t.j. vo vzťahu k všetkým aglomeráciám príslušnej veľkosti. Smerovanie prostriedkov do regiónov preto závisí najmä od počtu EO, ktorých pripojenie k stokovej sieti je potrebné zabezpečiť, a od potrieb výstavby, resp. rekonštrukcie nevyhovujúcich ČOV.

Na podporu plnenia cieľa orientovaného na zvýšenie efektívnosti environmentálnej zložky TUR slúži poznanie kvalitatívneho a kvantitatívneho stavu povrchových a podzemných vôd a trendov jeho vývoja. Prostriedkom na získanie potrebných informácií je dobudovanie – celoplošne na úrovni SR – monitorovacej siete a sústavné monitorovanie stavu vôd.

Keďže stále častejšie povodne, predovšetkým na východnom Slovensku, zvyrazňujú problém chýbajúcej účinnej infraštruktúry na ochranu pred povodňami, budú v súlade s Programom protipovodňovej ochrany SR do roku 2010 aktivity zamerané aj na zabezpečenie ochrany územia SR pred povodňami, a to prostredníctvom preventívnych a iných technických opatrení na tokoch, ako aj preventívnych opatrení na podporu prirodzenej retenčnej kapacity krajiny. Dôležitou oblasťou podpory je vybudovanie povodňového varovného a predpovedného systému.

Splnenie záväzkov SR<sup>143</sup> je potrebné aj v oblasti ochrany ovzdušia a klímy, odpadového hospodárstva a ochrany prírody. V oblasti ochrany ovzdušia a zlepšenia jeho kvality, hlavne v oblastiach vyžadujúcich osobitnú ochranu ovzdušia, najmä oblastiach riadenia kvality ovzdušia, je

<sup>140</sup> Regionálny priemet pri vypracovaní špecifickej priority „regionálna infraštruktúra“ a Regionálneho operačného programu je zabezpečený uplatňovaním princípu partnerstva formou účasti zástupcov jednotlivých regiónov na procese ich prípravy.

<sup>141</sup> Alokácie na NUTS 3, a teda aj na NUTS 2 regióny je súčasťou ROP.

<sup>142</sup> Finančné potreby na jej dobudovanie a modernizáciu vychádzajú z Integrovannej aproximačnej stratégie v kapitole Životné prostredie (2001) a zo Zmluvy o prístupí k EÚ. Z nich vyplývajú nevyhnutné investície do všetkých zložiek infraštruktúry životného prostredia, ktoré musí SR uskutočniť v nasledujúcom programovom období.

<sup>143</sup> Medzinárodné dohovory, legislatíva EÚ, prístupová zmluva.



potrebné zamerať sa na znižovanie emisií základných a ostatných znečisťujúcich látok v ovzduší ako aj skvalitňovanie monitorovania emisií. Ďalšou oblasťou je minimalizácia nepriaznivých vplyvov klimatických zmien najmä prostredníctvom znižovania emisií skleníkových plynov (spolu so znižovaním emisií základných znečisťujúcich látok) vrátane skvalitňovania ich inventarizácie a projekcií a tiež podpory obnoviteľných zdrojov energie (najmä zmena palivovej základne energetických zdrojov na výrobu tepla a teplej vody v prospech využívania obnoviteľných zdrojov). Ochranu ovzdušia je potrebné riešiť na národnej úrovni.

V odpadovom hospodárstve sa budú podporovať predovšetkým aktivity predstavujúce priority v hierarchii cieľov odpadového hospodárstva, najmä zintenzívnenie separovaného zberu odpadov, zhodnocovania odpadov, zabezpečenie nakladania s nebezpečnými odpadmi spôsobom priaznivým pre životné prostredie, pričom pozornosť si zasluhujú najmä regióny s nižším podielom vyseparovaného komunálneho odpadu na obyvateľa, ako aj s nízkym podielom zhodnoteného odpadu alebo vysokým podielom nebezpečného odpadu na celkovom množstve odpadu. Avšak regionálne rozdiely nie sú markantné a úroveň separovaného zberu a zhodnocovania odpadov si vyžaduje celkové zvýšenie. Podporované bude aj uzatváranie a rekultivácia skládok odpadov a odstraňovanie environmentálnych záťaží, východiskom ktorého je ich monitorovanie, prieskum a riziková analýza, pričom prioritne budú riešené najviac zaťažené oblasti s prihliadnutím najmä na ich rozlohu a počet obyvateľov žijúcich v týchto oblastiach v zmysle environmentálnej regionalizácie SR, ako aj počet rizikových environmentálnych záťaží nahlásených úradmi životného prostredia. Z tohto pohľadu si environmentálne záťaže vyžadujú riešenie najmä v Košickom kraji, ďalej v Nitrianskom a Trnavskom kraji a následne v ostatných krajoch SR, medzi ktorými už nie sú markantné rozdiely.

V oblasti ochrany prírody a krajiny bude ťažiskom splnenie záväzkov vyplývajúcich z predpisov EÚ na ochranu druhov a biotopov európskeho významu, najmä ich monitoring a zabezpečenie starostlivosti o chránené územia, najmä NATURA 2000. Uvedené bude podporované najmä v regiónoch s veľkou plochou chránených území (východné a stredné Slovensko). Spolu so zlepšením infraštruktúry ochrany prírody a krajiny a posilnením informovanosti a environmentálneho povedomia verejnosti, sa výrazne prispeje k zachovaniu prírodných hodnôt územia.

Podpora aktivít v oblasti environmentálnej infraštruktúry a ochrany životného prostredia na území Bratislavského kraja sa zväží v nadväznosti na stanovenie najväčších potrieb Bratislavského kraja berúc do úvahy obmedzenú finančnú alokáciu pre Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>1.3 dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava</b>	1.3 Podpora trvalo udržateľnej mobility prostredníctvom rozvoja dopravnej infraštruktúry a rozvoja verejnej osobnej dopravy

Zlepšenie dostupnosti regiónov k transeurópskym dopravným sieťam (TEN-T), dostatočná úroveň vybavenosti územia vnútroštátnymi dopravnými koridormi vytvára základné predpoklady na zabezpečenie komplexnej funkčnosti dopravného systému, začlenenie SR do európskych dopravných sietí a znižovanie negatívnych vplyvov dopravy na životné prostredie. Podpora budovania a modernizácie dopravnej infraštruktúry nadregionálneho významu má priamy dosah na prílev zahraničného kapitálu a odstraňovanie disparít medzi jednotlivými regiónmi, ktoré spočívajú najmä v nerovnomernej dostupnosti a kvalite cestnej, železničnej a intermodálnej dopravy a ich dôsledkom je nízka územná mobilita pracovnej sily, tovarov a negatívny vplyv na životné prostredie a v konečnom dôsledku nedostatočná konkurencieschopnosť regiónov. Rozvoj dopravnej siete pritom bude naviazaný na ekonomické aktivity, ktoré majú rozhodujúci význam pre ekonomiku a mobilitu SR a Spoločenstva.

Stratégiou v oblasti rozvoja diaľnic a rýchlých ciest je zabezpečiť ich kontinuálnu výstavbu súlade s polycentrickým variantom rozvoja SR, čím sa zabezpečí postupné pripojenie všetkých hlavných ťažísk osídlenia (Bratislava – Trnava, Žilina – Martin, Banská Bystrica – Zvolen, Košice – Prešov) na sieť TEN-T a ich vzájomné efektívne a rýchle spojenie. V zmysle uvedeného bude prioritou výstavba diaľnic predovšetkým v Žilinskom, Trenčianskom resp. Prešovskom kraji a to na plánovaných diaľniciach D1 a D3. V oblasti rýchlých ciest bude rozvoj prebiehať najmä v rámci Nitrianskeho, Banskobystrického, Košického a Prešovského kraja prostredníctvom výstavby nových úsekov rýchlých komunikácií R1, R2 a R4. Pri cestách I. triedy bude výstavba resp. rekonštrukcia

prebiehať vo všetkých regiónoch (s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja) a bude sa zameriavať obzvlášť na úseky s nevyhovujúcim technickým stavom, s prekračovanou kapacitou a kritickými nehodovými lokalitami.

Aktivity v oblasti železničnej infraštruktúry budú zamerané na modernizáciu jestvujúcich koridorov, konkrétne jednotlivých úsekov na koridore č. Va a na koridore č. VI resp. IV. Na týchto úsekoch sa budú taktiež zavádzať systémy ETCS a GSM-R pre zaistenie interoperability tratí podľa smerníc EÚ. Modernizáciou železničných tratí sa vytvoria podmienky pre ich začlenenie do jednotného európskeho železničného systému a vytvorenie predpokladov pre zvyšovanie podielu ekologickej železničnej dopravy.

Za účelom zabezpečenia podpory ekologických druhov dopravy budú aktivity zamerané aj na výstavbu verejných terminálov intermodálnej prepravy v mestách Bratislava, Žilina, Zvolen a Košice. Navrhnuté lokality sú plne v súlade so súčasnými ako aj očakávanými požiadavkami spoločnosti na prístup k službám intermodálnej prepravy, zároveň nimi budú rovnomerne pokryté priemyselné parky vo všetkých regiónoch.

Oblasť verejnej prepravy osôb bude zabezpečovaná prostredníctvom podpory integrovaných dopravných systémov a subvencií do verejnej osobnej dopravy. Opatrenia v rámci integrovaných dopravných systémov budú zamerané najmä na výstavbu fixnej koľajovej dopravnej infraštruktúry s cieľom prepojiť existujúce dopravné systémy v osobnej doprave dvoch najväčších miest SR – Bratislavy a Košíc. Týmto riešením sa zabezpečí trvalo udržateľná mobilita cestujúcich v najväčších urbanistických sídlach SR a priľahlých regiónoch vo vzťahu k dochádzke do zamestnania, škôl, úradov a zdravotníckych zariadení a bude sa dotýkať cca 660 tisíc stálych obyvateľov a takmer 200 tisíc denne dochádzajúcich občanov. Synergicky s uvedenými aktivitami bude realizovaná aj obnova mobilných prostriedkov v železničnej osobnej doprave a v mestskej hromadnej doprave.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry</b>	1.4 Zlepšenie podmienok ovplyvňujúcich zdravotný stav obyvateľstva v produktívnom ako aj v neproduktívnom veku prostredníctvom zvyšovania kvality zdravotníckej infraštruktúry.

Prostredníctvom kvalitnej zdravotníckej infraštruktúry bude zabezpečená efektívna a bezpečná zdravotná starostlivosť, ktorá ovplyvňuje prostredníctvom zdravých občanov ekonomické ukazovatele ako zamestnanosť, rast HDP a produktivitu práce, čo úzko súvisí so sociálno-ekonomickým rozvojom. Zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva je nevyhnutným predpokladom na zabezpečenie zdravej populácie a zvýšenie kvality života občanov. Zdravá populácia je jedným z významných zdrojov pre udržanie a zvyšovanie konkurencieschopnosti regiónov a krajiny a v konečnom dôsledku zvýšenie atraktívnosti SR pre investorov.

Vzhľadom k súčasnému materiálo-technickému vybaveniu a podmienkam, v ktorých poskytovatelia ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti zabezpečujú udržanie dobrého zdravia obyvateľov, zníženie chorobnosti, úmrtnosti, predĺženie produktívneho veku s cieľom trvale udržateľného zdravia každého jedinca, je potrebné prednostne smerovať investície do zdravotníckej infraštruktúry pri dôslednom rešpektovaní územnej koncentrácie a regionálnej dostupnosti.

Súčasný stav infraštruktúry ústavných a ambulantných zdravotníckych zariadení neumožňuje poskytovanie kvalitnej a modernej zdravotnej starostlivosti. Budovy a zariadenia vyžadujú kompletnú rekonštrukciu, modernizáciu, prípadne novú efektívnejšiu výstavbu a obnovu zdravotníckeho a ostatného technického vybavenia.

Vychádzajúc zo štatistík a analýz výskytu najzávažnejších piatich ochorení a príčin úmrtí obyvateľov (kardiovaskulárne, onkologické ochorenia, choroby dýchacej a tráviacej sústavy a vonkajšie príčiny ochorení a úmrtí), ktoré sú príčinou smrti 93,5% populácie SR. Je potrebné, aby oprávnené investičné aktivity u nemocničných a ambulantných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti boli v rámci komplexných projektov prioritne smerované do prevádzkových súborov a stavebných objektov týchto lekárskeho odborností a špecializácií.

Zdravotnícka infraštruktúra SR bola v dôsledku nedostatočných investícií dlhodobo výrazne podkapitalizovaná, a z tohto dôvodu je špecifická priorita „Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry“ zameraná na reštrukturalizáciu, obnovu, rekonštrukciu a modernizáciu zariadení ústavnej

a ambulantnej zdravotnej starostlivosti s dôrazom na prevenciu a podporu zdravia v rámci cieľa Konvergencia.

Osobitný dôraz sa kladie na kvalitu, efektívnosť a bezpečnosť zdravotnej starostlivosti, ktorá je v spolupráci so všetkými zainteresovanými poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti v kompetencii Ministerstva zdravotníctva SR.

Pri modernizácii zdravotníctva a dosiahnutí cieľov kvality, dostupnosti a efektívnosti je potrebné zabezpečiť modernizáciu všetkých zložiek: vstupov ako aj procesov. Medzi vstupy patria okrem materiálno-technických aj ľudské. V zmysle uvedeného bude realizácia tréningov, vzdelávania, inovácie študijných predmetov a pod. bude realizovaná v rámci špecifickej priority 3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť financovanej z ESF.

### 4.3.2 Strategická priorita Vedomostná ekonomika

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>2.1 informatizácia spoločnosti</b>	2.1 vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku pre rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky

Stratégia pre implementáciu uvedenej špecifickej priority je postavená na východiskách vyplývajúcich z NSRR, ostatných dokumentov EÚ a SR v oblasti informatizácie spoločnosti<sup>144</sup>, analýzy informatizácie na úrovni NUTS I,II a III, informatizácie ústredných orgánov štátnej správy a samosprávy. V tejto súvislosti definuje intervencie zo ŠF na témy a územia, prostredníctvom ktorých sa dosiahne efektívnejšie a účinnejšie strategický cieľ NSRR. V ekonomike SR chýba dostatočne silný impulz, ktorý by naštartoval výraznejší rozvoj informačnej spoločnosti. Vývoj v najvyspelejších krajinách EÚ ukazuje, že takýto impulz môže vyvolať iba štát rozvojom eGovernmentu, internetizáciou a vytváraním kvalitného prostredia pre rozvoj elektronických služieb a digitálneho obsahu. Stratégia špecifickej priority sa preto koncentruje na tri hlavné témy: eGovernment, digitálny obsah a dostupnosť širokopásmového internetu.

Ak má byť dosiahnutá maximálna efektívnosť a účinnosť OPIS v oblasti eGovernmentu, musia byť intervencie implementované v celej organizačnej štruktúre verejnej správy bez ohľadu na to, v ktorých územiach sa nachádzajú. V opačnom prípade by sa priepasť v dostupnosti a kvalite verejných služieb poskytovaných občanom a podnikateľom medzi regiónmi v porovnaní so súčasným stavom ešte viac prehĺbila. Intervencie zamerané na elektronizáciu verejnej správy a rozvoj eGovernmentu budú koncentrované predovšetkým na najdôležitejšie funkcie a činnosti verejnej správy na centrálnej, regionálnej a miestnej úrovni. Projekty elektronizácie verejnej správy na centrálnej úrovni budú realizované prevažne v organizáciách verejnej správy sídliacich v Bratislave, ako administratívnom centre SR, teda regiónom cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, ich výsledky, resp. služby budú využívať všetci obyvatelia SR. Takýto postup vyžaduje v rámci pravidiel EK uplatnenie princípu pro rata.<sup>145</sup> Všetky ostatné aktivity špecifickej priority (elektronizácia samosprávy, digitálny obsah a širokopásmový internet) budú realizované na území cieľa Konvergencia v Trnavskom, Nitrianskom, Trenčianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji, pričom cieľom bude, aby boli elektronické verejné služby dostupné pre všetkých obyvateľov rovnako s čo najlepšou dostupnosťou bez akéhokoľvek rozdielu a diskriminácie.

Dostupnosť elektronických služieb verejnej správy pre všetkých obyvateľov je podmienená dostupnosťou širokopásmového internetu. Stratégia intervenovania do vyššej dostupnosti internetu bude koncentrovaná predovšetkým do oblastí neatraktívnych pre komerčných poskytovateľov. Preto budú projekty v oblasti zvyšovania penetrácie širokopásmového internetu zamerané na rozvoj prístupových sietí v oblastiach s nízkou hustotou osídlenia a ekonomicky zaostávajúcich regiónoch. Pre potreby podpory dostupnosti širokopásmového internetu bude vypracovaná štúdia, ktorá detailne určí územia, ktoré z hľadiska konektivity širokopásmového prístupu nemajú potenciál byť pokryté komerčnými poskytovateľmi širokopásmového pripojenia.

<sup>144</sup> východiská stratégie sú bližšie charakterizované v kapitole 4.1. Prehľad koherentných dokumentov je uvedený v kapitole 7.

<sup>145</sup> Na jeho základe je hľadiskom oprávnenosti projektov eGovernmentu nie miesto realizácie projektu, ale sídlo používateľov jeho služieb. Uplatnenie tohto princípu umožňuje realizovať aktivity projektov na celom území SR, vyžaduje však, aby paritná časť príslušných aktivít, pripadajúca na obyvateľov cieľa Konkurencieschopnosť a zamestnanosť, bola spolufinancovaná z národných zdrojov.

Významným faktorom pre rozvoj informačnej spoločnosti je okrem budovania e-Governmentu a rozširovania širokopásmového prístupu je existencia dostatočného množstva digitálneho obsahu. Stratégia podpory tvorby digitálneho obsahu bude zameraná predovšetkým na pamäťové a fondové inštitúcie a ich úlohu pri tvorbe a sprístupňovaní rôznych druhov digitálneho obsahu. Hlavné digitalizačné pracoviská pamäťových a fondových inštitúcií budú umiestnené v Žilinskom kraji (knižný fond), Košickom kraji (audiovizuálny fond), Košickom a Banskobystrickom regióne (muzejný fond), pričom takto získaný digitálny obsah bude prostredníctvom širokopásmového pripojenia do siete internet prístupný vo všetkých regiónoch.

Vo vzťahu k efektívnosti a kvalite služieb verejnej správy sa bude táto špecifická priorita dopĺňať so špecifickou prioritou „podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít“, ktorá bude podporovať rozvoj ľudských zdrojov v organizáciách verejnej správy a neziskových organizáciách a zavádzanie systémov riadenia kvality (EFQM, CAF, a pod.) v inštitúciách verejnej správy. Implementácia aktivít financovaných z ESF bude prebiehať koordinovane s projektami financovanými z ERDF – projekty zavádzania systémov riadenia kvality budú realizované v tých úradoch, ktoré budú zefektívnené prostredníctvom informatizácie. Projekty ESF budú podporovať školenia a vzdelávanie zamestnancov, zamerané na využívanie možností IKT zavedených v podporených inštitúciách.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>2.2 výskum a vývoj</b>	2.2 Modernizácia a zefektívnenie systému podpory výskumu a vývoja tak, aby prispieval k zvyšovaniu konkurencieschopnosti ekonomiky, znižovaniu regionálnych disparít, vzniku nových inovatívnych (high-tech) malých a stredných podnikov a tvorbe nových pracovných miest

Zvyšovanie inovatívnosti v podnikovej sfére nie je možné bez kvalitnej vedecko-výskumnej základne kvalitných poznatkov, kompetentných, flexibilných a kreatívnych vedcov a špičkovej fyzickej infraštruktúry. Vedecko-výskumná základňa musí byť prepojená s podnikateľským sektorom tak, aby sa zabezpečil efektívny prenos poznatkov do reálnych procesov v hospodárstve hlavne v globálnych a regionálnych klastroch odvetví priemyselnej výroby a služieb. Príspevky budú smerovať do podpory procesov, ktoré budú rozvíjať spoluprácu, transfer poznatkov a tým podporovať vytváranie odvetvových a regionálnych klastrov, schopných konkurovať na globálnom a domacom trhu. Na rozvoji konkurencieschopnosti bude mať veľký podiel najmä prísun súkromných investícií do výskumu a vývoja a medzinárodná spolupráca výskumných tímov, ktoré sa budú rozvíjať aj formou vytvárania sietí excelentných pracovísk výskumu a vývoja. Implementácia celkovej stratégie v rôznych sektorových politikách (napr. zdravotníctvo), bude orientovaná na projekty rôznych rozmerov s cieľom dosiahnuť efektívne a účinné naplnenie vízie úspešne fungujúcich výskumno-vývojových aktivít a zvýšiť tak konkurencieschopnosť SR. Zároveň je potrebné motivovať a podporovať podniky (napr. automobilové závody) k vytváraniu vlastných výskumno-vývojových pracovísk.

Cieľ špecifickej priority je spoločný pre celé územie SR vzhľadom na výsledky analýzy stavu výskumu a vývoja v Bratislavskom kraji (cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) a v ostatných krajoch SR (cieľ Konvergencia), ktoré sú z tematického hľadiska totožné, pričom výskum a vývoj na celom území SR čelí rovnakým štrukturálnym problémom: zastarané prístrojové vybavenie, nedostatočná infraštruktúra výskumu a vývoja, slabá previazanosť výskumných inštitúcií na spoločenskú a hospodársku prax, atď..

Čo sa týka regionálnych rozdielov, je možné konštatovať, že potreby v oblasti výskumu a vývoja sú obdobné pre všetky regióny SR. Rozdiel medzi Bratislavským a ostatnými kraji je v tom, že Bratislavský kraj z kvantitatívneho hľadiska disponuje cca. 50% výskumno-vývojovým potenciálom SR – cca. 50% prístrojového vybavenia a cca. 50% vedeckých pracovníkov pracuje v Bratislavskom kraji. Podpora výskumu a vývoja v Bratislavskom kraji má preto vyššie predpoklady na posilnenie synergického efektu spoločne s ostatnými zložkami spoločenského a hospodárskeho života pre rovnomerné napĺňanie cieľov a vízie Lisabonskej stratégie a celkový rozvoj konkurencieschopnosti regiónu a celej krajiny. Bratislavský región nekoncentruje len kapacity výskumu a vývoja ale aj približne tretinu slovenských vysokých škôl, množstvo veľkých ale aj malých a stredných podnikov atď., čo znamená, že práve v tomto regióne je možné počítať s najvýraznejším pozitívnym prejavom poskytnutej podpory zo ŠF.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>2.3 Infraštruktúra vysokých škôl</b>	2.3 Zvýšenie kvality vzdelávania na vysokých školách prostredníctvom investícií do hmotnej infraštruktúry

Kvalita a úroveň poskytovania vzdelávania súvisí aj so stavom budov a objektov využívaných vysokými školami a ich vnútorným vybavením. Dôsledkom nízkych investícií do infraštruktúry je neuspokojivý technický stav veľkého počtu budov, morálna a fyzická zastaranosť technických zariadení, vysoké prevádzkové náklady a nedostatok moderných technológií využívaných vo vyučovacom procese. Uvedené problémy sú spoločné pre všetky regióny cieľa Konvergencia a z toho vyplývajú aj rovnaké potreby obnovy vysokých škôl v dotknutých regiónoch.

V zmysle uplatňovania komplexného prístupu k zvyšovaniu kvality vzdelávacieho procesu je preto dôležitým faktorom budovania vedomostnej spoločnosti aj modernizácia infraštruktúry vzdelávania na vysokých školách v cieľi Konvergencia, ktorá bude prispievať po materiálo-technickej stránke k dosahovaniu cieľov v oblasti vzdelávania stanovených v národných dokumentoch a v Lisabonskej stratégii. Vzdelávacia infraštruktúra vysokých škôl na území cieľa RKZ nebude v rámci NSRR podporovaná vzhľadom na neoprávnenosť výdavkov na túto oblasť v cieľi RKZ.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>2.4 podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií</b>	2.4 Zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti

Zvyšovanie efektívnosti a konkurencieschopnosti priemyslu a služieb v regiónoch vyžaduje rozvoj ekonomických procesov, zameraných na zvyšovanie podielu pridanej hodnoty, produktivity, udržiavanie a vytváranie pracovných miest. Naznačené trendy je možné dosiahnuť prostredníctvom zvyšovania efektívnosti produkcie, vyššieho využívania poznatkov a trvalo udržateľných domácich zdrojov rastu, zvyšovania kvalifikácie, zručnosti a kreativity ľudských zdrojov, transferom špičkových technológií a vybudovaním dostupnej a kvalitnej infraštruktúry. Pre zvýšenie konkurencieschopnosti a zabezpečenie udržateľného rastu priemyslu, energetiky, cestovného ruchu a vybraných služieb bude potrebné výraznejšie podporiť transfer technológií, inovácie technológií, postupov a výrobkov, zlepšenie a dobudovanie infraštruktúry pre podnikanie a inovácie zavádzanie systémov manažérstva kvality a ochranu duševného vlastníctva. V týchto oblastiach budú podporovaní aj druhotní spracovatelia v potravinárskom priemysle.

V nadväznosti na očakávaný dynamický rast automobilového priemyslu v SR sa očakáva aj rozvoj subdodávateľských kapacít pre výrobu komponentov a náhradných dielov pre automobilový priemysel s orientáciou nielen na výroby, ale aj na výskum a vývoj technológií a zariadení, služieb, inžinierskych činností a technologického vybavenia firiem. Významný bude aj presun poradenských a konzultačných služieb IT firiem a výstavba logistických centier na Slovensku. Očakáva sa, že elektrotechnický priemysel, ako významný dodávateľ pre automobilový priemysel taktiež zaznamená pomerne rýchly rozvoj so zameraním na inovované výrobky vysokej kvality a na nové technológie, a to hlavne na technológie tretieho stupňa (na konci výrobného cyklu).

Pre zvýšenie inovačnej výkonnosti v regiónoch a pre čo najrýchlejšiu implementáciu inovácií do výroby bude podpora zameraná aj na vybudovanie regionálnych inovačných centier na úrovni samosprávnych krajov, ktoré poskytnú v jednotlivých regiónoch inštitucionálne zabezpečenie pre stimuláciu inovačných aktivít. Podpora verejného sektora prispeje k obnove a rozvoju podnikateľskej činnosti v kontexte vyváženého regionálneho rozvoja prostredníctvom inovatívnych nástrojov.

Cieľom podpory v oblasti energetiky je priblíženie energetickej náročnosti k úrovni porovnateľnej s EÚ, zvýšenie energetickej efektívnosti a dosiahnutie úspor energie, zvyšovanie účinností využitia primárnych energetických zdrojov za účelom zníženia nákladov na energiu, ako aj zvýšenie podielu spotreby obnoviteľných zdrojov energie na celkovej spotrebe energie v priemysle a službách na to nadväzujúcich. Znižovanie energetickej náročnosti je definované ako jeden zo základných pilierov trvalo udržateľného rozvoja celej spoločnosti. Energetická efektívnosť zároveň

prispieva k plneniu všetkých troch cieľov európskej energetickej politiky, ktorými sú environmentálna udržateľnosť, energetická bezpečnosť a konkurencieschopnosť.<sup>146</sup>

Podpora podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu bude zameraná na rast konkurencieschopnosti cestovného ruchu v oblasti poskytovaných služieb podporou investícií do oblastí a projektov zameraných na zvyšovanie atraktívnosti a služieb v cestovného ruchu v regióne alebo celej krajine s dôrazom na celoročné využitie kapacít cestovného ruchu a nadväzujúcich služieb.

Bratislavský región má najlepšie predpoklady na to aby sa stal inovačným lídrom ekonomiky Slovenska. Z dlhodobého hľadiska sú inovácie v akejkoľvek forme jediný nástroj ako zabezpečiť dlhodobú konkurencieschopnosť a vysoký rast produktivity. Podpora bude smerovať predovšetkým na rozvoj inovatívneho podnikania.

### 4.3.3 Ľudské zdroje

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>3.1 moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť</b>	3.1 Zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti SR prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti

Vedomostná spoločnosť si vyžaduje nový obsah a procesy vzdelávania v systéme celoživotného vzdelávania a podporu rozvoja ľudských zdrojov v oblasti výskumu a vývoja vychádzajúce v podmienkach SR z pozitívnych trendov vývoja vzdelanostnej úrovne ekonomicky aktívneho obyvateľstva, súčasného stavu rozsiahlej siete a dobrej dostupnosti vzdelávacích inštitúcií, rastúceho záujmu obyvateľstva o vzdelávanie, najmä v oblasti cudzích jazykov, manažmentu, odborného vzdelávania a využívania IKT, ďalej z relatívne vysokého počtu a kvalitatívnej úrovne absolventov matematiky, prírodných a technických odborov. Toto prispieva i k riešeniu a eliminácii negatív, akými sú nízky podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva na ďalšom vzdelávaní, nedostatočná prístupnosť škôl na horizontálnej a vertikálnej úrovni, uplatňovanie princípov tradičnej školy, nízka úroveň manažmentu a marketingu škôl, slabá aktivita a motivácia učiteľov na ďalšie vzdelávanie a využívanie IKT, nevyhovujúci systém vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, ako aj nedostatočná vzdelanostná úroveň a sociálna exklúzia osôb s osobitými vzdelávacími potrebami so zreteľom na marginalizované rómske komunity.

Základným krokom na zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti SR v oblasti rozvoja ľudských zdrojov je **dokončenie reformy základného a stredného školstva** s dôrazom na reformu obsahu vzdelávania. Obsahom reformy je **inovovať obsah, metódy a skvalitniť výstupy vzdelávania smerom k potrebám trhu práce vo vedomostnej spoločnosti a tak zvýšiť adaptabilitu absolventov voči požiadavkám zamestnávateľov a trhu práce**. Osobitný dôraz je potrebné klásť na aktívne ovládanie aspoň dvoch cudzích jazykov. **Systém povinného vzdelávania a odbornej prípravy** by mal poskytovať základné vzdelanie a rozvoj kľúčových vedomostí a zručností, ktoré sa všeobecne vyžadujú na získanie zamestnania a prechod zo sveta vzdelávania do sveta práce. **Aktivity spolufinancované z ESF budú v oblasti odborného vzdelávania a prípravy koncentrované na zvyšovanie kvality kľúčových kompetencií žiakov**. Budú podporované komunikačné schopnosti, personálne a interpersonálne schopnosti, schopnosť tvorivo a kriticky myslieť, pracovať s modernými informačnými technológiami, používať cudzie jazyky a v neposlednom rade formovať občiansku spoločnosť založenú na slobodnom občianovi.

Špecifická priorita sa koncentruje na podporu reformy vzdelávania na celom území SR, nakoľko problémy a výzvy v oblasti vzdelávania sú totožné pre oba ciele. Z tohto dôvodu analýza stavu medzi jednotlivými regiónmi (úroveň samosprávnych krajov) nie je relevantná. Pri vypracovaní špecifickej priority boli brané do úvahy programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja jednotlivých samosprávnych krajov a zástupcovia všetkých regiónov participovali na formulovaní priorít v tejto oblasti v rámci pracovnej skupiny.

<sup>146</sup> Keďže oblasť energetickej efektívnosti, vrátane oblasti obnoviteľných zdrojov energie, bude prierezovo podporovaná aj v iných relevantných špecifických prioritách, resp. v Programe rozvoja vidieka, MH SR bude zabezpečovať v tejto oblasti potrebnú koordináciu.

Zámerom vlády SR je uplatňovať jednotnú vzdelávaciu politiku tak, aby pokrývala všetky stupne vzdelávania jednotne a celoplošne v celej SR. Problematika vzdelávania je homogénna a pripravovaná reforma školstva zasiahne všetky jeho zložky (základné školstvo, stredné školstvo, vysoké školstvo, ďalšie vzdelávanie) komplexne. Previazanosť obsahu vzdelávania na potreby trhu práce, nadobudnutie základných zručností a kľúčových kompetencií, zvýšenie kvality celoživotného vzdelávania a reflexia potrieb vedomostnej spoločnosti si vyžadujú komplexný a jednotný prístup na celom území SR (vrátane Bratislavského kraja).

V Bratislavskom kraji v porovnaní s regiónmi cieľa Konvergencia je sústredených 50 % kapacít výskumu a vývoja (ľudské zdroje a inštitúcie). V súvislosti s pripravovanou reformou školstva bude potrebné transformovať kurikulá a zabezpečiť prípravu a ďalšie vzdelávanie učiteľov. Preto vzhľadom na nízku finančnú alokáciu pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť budú prioritami v rámci tohto cieľa najmä tieto oblasti. Vyrovnanie rozdielov vo vzdelanostnej úrovni obyvateľstva v jednotlivých regiónoch sa zabezpečí prostredníctvom adekvátnych finančných alokácií pre zaostávajúce regióny. Práve jednotnou a komplexnou vzdelávacou politikou chceme prispievať k znižovaniu a odstraňovaniu regionálnych disparít.

V rámci intervencií ESF sa predpokladá spolufinancovanie projektov založených na **podpore nadnárodnej a medzinárodnej spolupráce** vzdelávacích inštitúcií pri výmene najlepších skúseností vo všetkých oblastiach vzdelávania (**regionálne školstvo, vysoké školstvo, ďalšie vzdelávanie**). Implementácia tohto princípu sa bude uskutočňovať prostredníctvom aktivít na **podporu systému otvorenej školy**, napr.: podpora spolupráce škôl s miestnymi komunitami, radami škôl, rodičovskými, mládežníckymi a detskými organizáciami, občianskymi združeniami a MVO; podpora spolupráce školy a subjektov neformálneho vzdelávania alebo podpora vzdelávacích aktivít pre potreby miestnej komunity.

Z hľadiska lepšej výmeny skúseností sa bude podporovať vyššie zapojenie VŠ a ostatných organizácií výskumu a vývoja do budovania štruktúrovanej **medzinárodnej spolupráce a sietí vývoja a inovácií**. Na podporu efektívnej medzinárodnej spolupráce sa bude z ESF spolufinancovať zapojenie vysokých škôl do **sietí výskumu a vývoja a mobility** študentov a pedagógov.

Špecifická priorita	Cieľ špecifickej priority
<b>3.2 podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít</b>	3.2 Rast zamestnanosti, pokles nezamestnanosti, sociálna inklúzia a budovanie administratívnych kapacít

V oblasti zamestnanosti stratégia popri negatívnom demografickom vývoji, ktorý sa z dlhodobého hľadiska odráža v nepriaznivej vekovej štruktúre obyvateľstva, vychádza z pretrvávajúcej nadpriemernej miery celkovej nezamestnanosti, z vysokej nezamestnanosti mladých ľudí, starších osôb, dlhodobo nezamestnaných viac ako 12 mesiacov. V oblasti trhu práce napriek postupnému znižovaniu miery nezamestnanosti pretrvávajú problémy najmä u rizikových skupín ekonomicky aktívneho obyvateľstva, ktoré v konečnom dôsledku zvyšujú dlhodobú nezamestnanosť. Stratégia sleduje dlhodobé udržanie existujúcich a obsadených pracovných miest, umiestnenie nezamestnaných osôb, resp. osôb, ktorým hrozí prepúšťanie z pracovného miesta na existujúce a neobsadené pracovné miesta a tvorbu nových pracovných miest a umiestnenie nezamestnaných osôb, resp. osôb, ktorým hrozí prepúšťanie z pracovného pomeru na takto vytvorené pracovné miesta. Rovnako cieľom stratégie je zvýšenie účasti dospeljej populácie (25 - 64) na celoživotnom vzdelávaní, zníženie počtu osôb s neukončenou školskou dochádzkou a inak vzdialených od trhu práce, zvýšenie profesijnej a medziregionálnej, resp. geografickej pracovnej mobility. Špecifická priorita sa koncentruje na podporu rastu kvality ľudských zdrojov, na zvýšenie zamestnanosti prostredníctvom zvýšenia investícií do ľudských zdrojov, do šírenia inovatívnych a pružných foriem organizácie práce a pracovného času.

V oblasti sociálneho vývoja sa stratégia zameriava na vysokú mieru rizika chudoby a pretrvávajúce vylúčenie marginalizovaných skupín obyvateľstva s dôrazom na marginalizované rómske komunity (MRK). V rámci sociálnej inklúzie je cieľom posilnenie integrácie osôb ohrozených sociálnym vylúčením alebo sociálne vylúčených prostredníctvom rozvoja služieb starostlivosti s osobitným zreteľom na MRK. Stratégia zahŕňa aj podporu vytvárania rovnosti príležitostí v prístupe



na trh práce a podporu znevýhodnených skupín na trh práce. Rovnako cieľom stratégie je aj podpora zosúladenia pracovného a rodinného života. Zvláštny dôraz bude kladený na rodovú rovnosť.

V stratégii sa zohľadňuje nedostatočná kvalita poskytovaných služieb verejnou správou a neziskovými organizáciami. V oblasti budovania kapacít je cieľom stratégie skvalitnenie ľudského kapitálu a zvýšenie úrovne poskytovaných služieb verejnou správou a mimovládnyimi organizáciami s dôrazom na efektivitu poskytovaných služieb (v prepojení na špecifickú prioritu informatizácia spoločnosti v oblasti elektronizácie verejnej správy).

Stratégia je zameraná aj na skvalitnenie a spružnenie klientovo orientovaných verejných služieb zamestnanosti, na rozšírenie neštátnych služieb zamestnanosti najmä do regiónov postihnutých dlhodobou nezamestnanosťou, na zlepšenie dostupnosti služieb (čo sa dosiahne synergickým pôsobením aktivít aj v oblasti zabezpečenia vyššej dostupnosti internetu v rámci špecifickej priority informatizácia spoločnosti, kde budú aktivity koncentrované predovšetkým do oblastí neatraktívnych pre komerčných poskytovateľov) na podporu zosúladenia rodinného pracovného života, na zvyšovanie úrovne riadenia ľudských zdrojov v oblasti verejnej politiky a inštitúcií poskytujúcich služby sociálnej inklúzie.

Mechanizmy podpory v uvedených oblastiach budú aj v programovom období 2007 – 2013 zabezpečovať poskytnutie diferencovanej podpory a pomoci v prospech „znevýhodnených a problémových“ regiónov, vzhľadom na ich postihnutie vysokou nezamestnanosťou a chudobou a z dôvodu ponuky práce, ktorá nezodpovedá požiadavkám dopytu na regionálnom trhu práce.

V nadväznosti na výsledky analýz v oblasti budovania kapacít sa zvažuje vytvorenie centra pre sociálny dialóg, ktoré bude zastrešovať zamestnávateľov, odbory a vládu, t. j. sociálnych partnerov na všetkých úrovniach (centrálne, odvetvová, regionálna, lokálna a podniková). Cieľom bude vytvoriť a realizovať konsenzus pre doladenie reforiem v oblasti zamestnanosti a trhu práce a urýchliť napĺňanie Národného programu reforiem v oblasti zamestnanosti s ohľadom na makroekonomické súvislosti a podporu udržateľného hospodárskeho rastu.

V Bratislavskom kraji, vzhľadom na jeho ekonomickú silu, vysoký dopyt po práci, nízku mieru nezamestnanosti, existenciu v zásade rovnakých skupín znevýhodnených skupín účastníkov na trhu práce a skupín ohrozených sociálnou exklúziou ako v ostatných siedmich krajoch Slovenska, ale svojim rozsahom nevýznamných, bude poskytovaná podpora znížená. Prioritne bude podpora smerovaná na vzdelávanie a prípravu zamestnancov, podporu zamestnanosti a zlepšenie zamestnateľnosti s osobitným zreteľom na vedomostnú spoločnosť. Podpora bude tiež smerovaná do zefektívnenia poskytovania služieb verejnou správou.

#### 4.3.4 Zhrnutie priorít podľa cieľov kohéznej politiky EÚ

Tabuľka 18: Sústava priorít NSRR pre cieľ **Konvergencia**

Strategická priorita	Špecifická priorita	Fond
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Regionálna infraštruktúra	ERDF
	1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia	ERDF + KF
	1.3 Dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava	ERDF + KF
	1.4 Modernizácia zdravotnickej infraštruktúry	ERDF
2. Vedomostná ekonomika	2.1 Informatizácia spoločnosti	ERDF
	2.2 Výskum a vývoj	ERDF
	2.3 Infraštruktúra vysokých škôl	ERDF
	2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií	ERDF
3. Ľudské zdroje	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	ESF
	3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít	ESF
4. Technická pomoc (horizontálna)	4.1 Príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie a posilňovanie administratívnych kapacít v týchto oblastiach	ERDF
	4.2 Finančné riadenie, kontrola a posilňovanie administratívnych kapacít v týchto oblastiach	ERDF

Tabuľka 19: Sústava priorít NSRR pre cieľ **Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť**

Strategická priorita	Špecifická priorita	Fond
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť		ERDF
2. Vedomostná ekonomika		ERDF
3. Ľudské zdroje	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	ESF
	3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít	ESF

### 4.3.5 Horizontálne priority

Na základe očakávaného pôsobenia príspevkov na rozvoj územia, ako aj jednotlivých odvetví ekonomických činností, stratégia NSRR definuje horizontálne priority (HP), ktoré komplementárnym spôsobom vplývajú na ciele NSRR v štyroch oblastiach: marginalizované rómske komunity, rovnosť príležitostí, trvalo udržateľný rozvoj a informačná spoločnosť.

Táto kapitola popisuje charakter a obsah horizontálnych priorít, koordinácia horizontálnych priorít je predmetom kapitoly 5.3.3. Každá z týchto horizontálnych priorít je svojim charakterom odlišná a v procese implementácie vyžaduje osobitný prístup.

Zmyslom každej z horizontálnych priorít je zabezpečiť dosiahnutie pre ňu definovaného cieľa, ktorý sa týka viacerých priorít NSRR a nemôže byť teda zabezpečený len prostredníctvom jedného operačného programu ale vyžaduje si koordinovaný prístup pretínajúci viaceré špecifické priority, resp. projekty.

Horizontálne priority budú podľa svojho charakteru uplatnené v relevantných operačných programoch nasledovne.

**Tabuľka 20: Horizontálne priority NSRR, ich ciele a spôsob uplatnenia**

Horizontálna priorita	Cieľ horizontálnej priority	Uplatnenie horizontálnej priority
<b>A. marginalizované rómske komunity</b>	Zvýšenie zamestnanosti a vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK a zlepšenie ich životných podmienok	komplexný prístup (integrácia projektov z viacerých OP)
<b>B. rovnosť príležitostí</b>	Zabezpečiť rovnosť príležitostí pre všetkých a predchádzanie všetkým formám diskriminácie	princíp uplatňovaný pri každom projekte
<b>C. trvalo udržateľný rozvoj</b>	Zabezpečenie environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti ekonomického rastu	princíp na úrovni strategického cieľa NSRR
<b>D. informačná spoločnosť</b>	Rozvoj inkluzívnej informačnej spoločnosti	integrovateľný prístup (interoperabilita informačných systémov verejnej správy a zavádzanie e-služieb v operačných programoch)

#### A. Marginalizované rómske komunity (MRK)

V problematike marginalizovaných skupín obyvateľstva sa osobitne rieši špecifická problematika marginalizovaných rómskych komunít. Jej zámerom je posilnenie spolupráce, efektívnejšej koordinácie činností a finančných zdrojov smerujúcich k zlepšeniu životných podmienok príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít. Podpora marginalizovaných rómskych komunít je zameraná na štyri prioritné oblasti: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie a tri vzájomne súvisiace problémové okruhy: chudoba, diskriminácia a rodová rovnosť.

Na základe záverov pracovnej komisie CSF pre rozvoj rómskych komunít, ktorej úlohou je monitorovanie účinkov intervencií zo ŠF k riešeniu problémov MRK a navrhovanie návrhov na zvýšenie ich efektívnosti, je potrebné zvýšiť efektívnosť intervencií štrukturálnych fondov pri riešení problémov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom komplexného prístupu, ktorý bude spájať niekoľko aktivít, resp. projektov do celkovej stratégie rozvoja konkrétnej lokality tak, aby ich realizácia na seba nadväzovala a prispievala k dlhodobému rozvoju marginalizovanej rómskej komunity v danej lokalite. Pri komplexnom prístupe je dôraz kladený na vzájomnú previazanosť aktivít a na aktívnu participáciu miestnej komunity pri realizácii projektu. Využívanie komplexnosti v riešení problémov marginalizovaných rómskych komunít je nevyhnutnosťou, pretože zabezpečí systémové riešenie problémov v marginalizovaných rómskych komunitách a umožní dlhodobé strategické plánovanie a riadenie rozvoja komunity a pozitívnej zmeny.

Vzhľadom na rozsah a náročnosť uplatňovania komplexného prístupu, bude vytypovaným oblastiam/mikroregiónom<sup>147</sup> so záujmom o komplexný prístup k dispozícií pomoc pri vypracúvaní lokálnej stratégie rozvoja rómskych komunít, ako aj pri príprave projektových aktivít v rámci stratégie, tak aby bola zabezpečená obsahová aj časová komplementárnosť a celkový synergický efekt. Komplexný prístup bude aplikovaný predovšetkým v oblastiach s výraznou koncentráciou marginalizovaných rómskych komunít.

Horizontálna priorita MRK sa premieta do jednotlivých strategických, resp. špecifických priorít a ich cieľov prostredníctvom realizácie širokého radu opatrení zameraných na integráciu marginalizovaných rómskych komunít, najmä prostredníctvom zlepšenia infraštruktúry rómskych osídlení, zamestnanosti, vzdelávania, zdravotníckej starostlivosti a sociálnych služieb.

Cieľom komplexného prístupu sú sídla, ktoré sú uvedené v Sociografickom mapovaní z roku 2004 a ktoré deklarujú svoj záujem o riešenie problematiky prostredníctvom komplexného prístupu a zároveň preukážu svoju oprávnenosť v zmysle podmienok, ktoré budú špecifikované v jednotlivých výzvach na podávanie žiadostí o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z fondov EÚ.

Na základe potrieb vytypovaných oblastí/mikroregiónov a predpokladu realizácie komplexných projektov bola určená indikatívna alokácia na realizáciu komplexných projektov na úrovni NSRR vo výške 200 miliónov EUR, ktorej financovanie bude zabezpečené cez indikatívne alokácie na úrovni OP relevantných pre realizáciu komplexných projektov (kapitola 5.3.3). Táto indikatívna alokácia môže byť v priebehu programového obdobia upravená v nadväznosti na priebežné hodnotenia účelnosti a efektívnosti zvoleného komplexného prístupu, jej prehodnotenie ako aj výsledky priebežného hodnotenia budú predmetom zasadnutí Národného monitorovacieho výboru.

Realizácia projektov v rámci komplexného prístupu nevylučuje realizáciu individuálnych dopytových projektov, ktoré budú komplexný prístup dopĺňať.

## **B. Rovnosť príležitostí**

Podpora základných práv, nediskriminácie a rovnosti príležitostí je jedným zo základných princípov uplatňovaných v EÚ. Rovnosť príležitostí je súčasťou pilierov Európskej stratégie zamestnanosti a Európskej rámcovej stratégie nediskriminácie a rovnakých príležitostí pre všetkých, v zmysle ktorých bude horizontálna priorita Rovnosť príležitostí podporovať potieranie diskriminácie na základe pohlavia, rasy, etnického pôvodu, náboženského vyznania, viery, zdravotného postihnutia, veku, či sexuálnej orientácie.

Zvláštny dôraz sa kladie na princíp rodovej rovnosti (rovnosť príležitostí žien a mužov), ktorého naplnenie patrí k základnému cieľu Európskeho spoločenstva a ako taký patrí medzi hlavné ciele štrukturálnych fondov. Podľa čl. 2 Amsterdamskej zmluvy je úlohou Spoločenstva dosiahnuť rovnaké postavenie žien a mužov v spoločnosti a podľa čl. 3 je stanovená povinnosť odstraňovať nerovnosti a presadzovať rodovú rovnosť vo všetkých aktivitách metódou gender mainstreamingu. Je to postup, pri ktorom všetky koncepčné, strategické, rozhodovacie a vyhodnocovacie procesy vo všetkých fázach prípravy a realizácie sú podriadené hľadisku rodovej rovnosti. V kontexte ŠF to znamená, že pri programovaní, monitorovaní a hodnotení bude braný do úvahy prínos k presadzovaniu rovnosti príležitostí pre všetkých a k podpore vyváženého zastúpenia žien a mužov.

Horizontálna priorita rovnosť príležitostí bude uplatňovaná a sledovaná vo všetkých operačných programoch. Horizontálna priorita rovnosť príležitostí bude zasahovať iba do tých projektov, ktoré budú mať pozitívny, resp. negatívny vplyv na rovnosť príležitostí. V prípade ostatných projektov (nemajú vplyv na rovnosť príležitostí) sa nebude uplatňovať tento princíp.

Horizontálna priorita bude uplatňovaná aj formou prístupnosti fyzického prostredia, dopravy a verejných služieb pre obyvateľov s obmedzenou mobilitou a orientáciou.

Veľmi často sa vyskytuje kombinácia niekoľkých znevýhodňujúcich faktorov, čo spôsobuje sťažený prístup a zotrvanie na trhu práce, prístup k odbornému vzdelávaniu a iným životným príležitostiam. Z uvedeného dôvodu sa okrem rešpektovania princípu rovnosti príležitostí pri všetkých príspevkoch z fondov, na oblasť rovnosti príležitostí aktívne zameriavajú aj špecifické priority NSRR

<sup>147</sup> Realizácia projektov bude vychádzať z už pripravených mikroregiónov a osídlení so spracovanou projektovou dokumentáciou v rámci grantovej schémy PHARE, 14 mikroregiónov (134 obcí) bolo vytypovaných a predpripravených v rámci projektu TA 11400130021 „Budovanie administratívnych kapacít splnomocnenkyne vlády SR“

„podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie“ a „moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť“. Špecifická priorita „podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie“ sa venuje rovnosti príležitostí na trhu práce a je okrem iného zameraná i na vytváranie rovnosti príležitostí v prístupe na trh práce a na integráciu znevýhodnených skupín na trh práce vrátane podpory mechanizmov eliminácie rodovej nerovnosti na trhu práce. V špecifickej prioritě „moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť“ je rovnosť príležitostí prierezovo podporovaná prostredníctvom konkrétnych aktivít, ktoré vytvárajú podmienky na rovný prístup k formálnemu a neformálnemu vzdelávaniu pre všetkých počas celého života. Osobitná pozornosť sa venuje problematike znevýhodnených skupín obyvateľstva.

### C. Trvalo udržateľný rozvoj

Trvalo udržateľný rozvoj znamená, že potreby súčasnej generácie by sa mali uspokojovať bez toho, aby bola ohrozená schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje potreby. Je jedným zo základných cieľov EÚ, ktorým sa riadia všetky jej politiky a činnosti. Zameriava sa na neustále zlepšovanie kvality života a blahobytu súčasných i budúcich generácií na Zemi. Na tento účel podporuje dynamické hospodárstvo s plnou zamestnanosťou, vysokú úroveň výchovy, vzdelávania, ochrany zdravia, sociálnej a územnej celistvosti, ako aj vysokú úroveň ochrany životného prostredia. Zmena správania a postojov občanov a politikov v prospech rešpektovania princípov a cieľov trvalo udržateľného rozvoja je kľúčovou a dlhodobou celospoločenskou úlohou.

Trvalo udržateľný rozvoj je ako jeden z kľúčových princípov NSRR obsiahnutý v strategickom ciele Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007 – 2013, ktorý definuje rešpektovanie trvalo udržateľného rozvoja ako jednu z kľúčových podmienok pre zvyšovanie konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov a ekonomiky SR v období rokov 2007 – 2013. Naplnenie dlhodobej vízie NSRR, t.j. proces konvergencie ekonomiky SR k priemeru EÚ-15 tak musí prebiehať v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja.

Cieľom horizontálnej priority trvalo udržateľný rozvoj je zabezpečiť, aby výsledný efekt všetkých intervencií financovaných v rámci NSRR synergicky podporoval trvalo udržateľný rozvoj vo všetkých jeho zložkách, t.j. v environmentálnej, ekonomickej a sociálnej zložke v súlade s cieľmi a ukazovateľmi Stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ. Vzhľadom k tomu, že intervencie do uvedených troch zložiek sa realizujú prostredníctvom viacerých operačných programov, monitorovanie a hodnotenie dosiahnutie cieľa tejto horizontálnej priority bude realizované na úrovni NSRR, a to prostredníctvom vyhodnocovania strategického cieľa NSRR, ktorý obsahuje princíp trvalo udržateľného rozvoja.

### D. Informačná spoločnosť

V súčasnosti pri budovaní vedomostnej spoločnosti prichádza vo svete k postupnej premene jej tradičného vnímania v zmysle vedomostného trojuholníka (vzdelávanie, výskum a inovácie) na štvoruholník (pridáva sa strana štvrtá – informatizácia). Zavádzanie informačno-komunikačných technológií (IKT) a zefektívňovanie procesov prostredníctvom ich využívania prispieva podstatnou mierou k oveľa vyššej efektívnosti a účinnosti implementácie prvkov vedomostnej spoločnosti.

Cieľom horizontálnej priority je podpora vyššej efektívnosti, transparentnosti a kvality implementácie priorít NSRR v dôsledku zavádzania a využívania prostriedkov IKT.

Oblasť budovania informačnej spoločnosti bude v NSRR podporovaná dvoma spôsobmi; v rámci OP Informatizácia spoločnosti (OP IS) ale aj prostredníctvom projektov informatizácie v ostatných operačných programoch. V tomto kontexte si realizácia horizontálnej priority informačná spoločnosť vyžaduje integrovaný prístup k realizácii projektov v oblasti informatizácie v operačných programoch mimo OP IS založený na úzkej spolupráci riadiacich a sprostredkovateľských orgánov týchto programov s riadiacim orgánom a sprostredkovateľským orgánom OP IS.

Stratégia OP IS sa zameriava na vytváranie technologického, aplikačného a procesného prostredia pre zavádzanie efektívnych elektronických služieb poskytovaných verejnou správou a zvyšovanie ich dostupnosti prostredníctvom širokopásmového pripojenia. OP Informatizácia spoločnosti sa koncentruje na projekty eGovernmentu vrátane eHealth, eCulture a širokopásmového pripojenia, ktoré budú vytvárať kvalitné prostredie pre rozvoj infraštruktúry a e-služieb v tematicky špecifických oblastiach spadajúcich do kompetencie ostatných riadiacich a sprostredkovateľských

orgánov.

Na horizontálnej úrovni bude rozvoj informačnej spoločnosti podporovaný prostredníctvom projektov informatizácie realizovaných v ostatných operačných programoch mimo OP IS. V tomto zmysle sa horizontálna priorita informačná spoločnosť koncentruje na optimalizáciu špecifických procesov služieb poskytovaných ústrednými orgánmi štátnej správy a integráciu technologicko-aplikačnej infraštruktúry, ktorej vlastníkom sú: MH SR, MŽP SR, MPSVR SR, MŠ SR, MDPT SR, MVRR SR. V rámci implementácie horizontálnej priority budú podporované aktivity v oblasti nákupu a prevádzky technologickej a aplikačnej infraštruktúry, lokálnych a špecializovaných sietí a rozvoj elektronických služieb v špecifických oblastiach. Intervencie v rámci horizontálnej priority budú podporovať zavádzanie takých služieb eGovernmentu ako napr. eContent, eLearning, eTransport, eInclusion, eBusiness, eTourism, eSkills a pod., ktoré sú súčasťou sektorových stratégií ich vlastných OP<sup>148</sup>. Projekty v týchto témach budú financované z vlastných zdrojov alokovaných v tematicky príslušných operačných programoch.

**Projekty informatizácie spoločnosti, implementované v týchto operačných programoch tak budú nadväzovať na aktivity OP Informatizácia spoločnosti, ktorý vytvorí integrované metodické, procesné, technologické a aplikačné prostredie pre koordinovaný rozvoj týchto projektov .**

#### **4.4 Synergia a komplementarita priorít v rámci NSRR**

Aktivity financované z ERDF sú prepojené s komplementárnymi aktivitami financovanými z ESF. Koordináciou realizácie týchto dvoch skupín aktivít sa prispeje k zabezpečeniu vyššej efektívnosti a synergického efektu príspevkov z fondov.

Zatiaľ čo intervencie ERDF sú zamerané na zlepšenie hmotných podmienok, v ktorých sú poskytované vzdelávacie, sociálne, zdravotné a iné služby (investície do stavebných objektov a ich vnútorného vybavenia), intervencie z ESF sú zamerané na kvalitu a obsahovú stránku týchto služieb.

Vo fáze programovania bola koordinácia zabezpečovaná prostredníctvom účasti zástupcov RO príslušných OP v pracovných skupinách a v priebehu programového obdobia bude pokračovať o.i. aj formou vzájomnej prítomnosti zástupcov riadiacich orgánov v monitorovacích výboroch. Uvedené je základom a východiskom pre vzájomnú nadväznosť a komplementaritu aktivít v rámci definovaných špecifických priorít. Hlavné prvky zabezpečenia koordinácie uvedených aktivít sú uvedené v kapitole 5.3.5.

**Tabuľka 21: Komplementárne väzby medzi špecifickými prioritami financovanými z ERDF a ESF**

ERDF	ESF	Popis synergie a komplementarity
1.1 Regionálna infraštruktúra	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	Zlepšenie infraštruktúry a vnútorného vybavenia základných a stredných škôl je kľúčové pre komplexnú podporu reformy vzdelávania v SR a jeho celkovej kvality. Nie je možné budovať vedomostnú spoločnosť bez investícií do zariadenia a školských objektov. Budovanie nových zariadení sociálnych služieb, ako aj rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich zariadení je nevyhnutné pre komplexnú podporu osôb s osobitými vzdelávacími potrebami a príslušníkov marginalizovaných rómskych komunit.
2.1 Informatizácia spoločnosti	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	Rozvoj elektronických služieb, elektronizácia verejnej správy a zvýšenie prístupnosti k širokopásmovému internetu si vyžaduje znalosť využívania IKT, ktorú podporuje v rámci rozvoja kľúčových kompetencií špecifická priorita. 3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť.
2.2 Výskum a vývoj	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	Špecifická priorita podporuje posilnenie výskumu a vývoja prostredníctvom kvalitného technického vybavenia (prístroje, laboratória...) na vysokých školách a v inštitúciách výskumu a vývoja, čím prispeje k profesionálnemu rastu ľudských zdrojov vo výskume a vývoji. Znížením veľkej fragmentácie pracovísk

<sup>148</sup> komplementarita intervencií realizovaných v OP IS s intervenciami v rámci ostatných OP je popísaná v OP IS

		prostredníctvom komunikácie a interakcií medzi jednotlivými partnermi (výskumno-vývojová základňa, VŠ, hospodárska sféra, orgány tvoriace legislatívny rámec a regionálny rozvoj) sa umožní lepšie zapojenie ľudských zdrojov do rozvoja regiónov a inštitucionálne posilnenie vysokých škôl a inštitúcií výskumu a vývoja v rámci nadregionálnej spolupráce. Spolupráca inštitúcií výskumu a vývoja s verejnou a súkromnou sférou a priemyslom vytvorí lepší priestor na prenos nových technológií a rozvoj špičkovej odbornosti v inštitúciách výskumu a vývoja a v rámci podnikateľskej sféry.
2.3 Infraštruktúra vysokých škôl	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	Existuje jasná previazanosť medzi zvyšovaním kvality vzdelávania a podmienkami, v ktorých sa vzdelávací proces realizuje. Skutočné komplexné zvyšovanie kvality vzdelávacieho procesu priamo súvisí s investíciami do technického stavu objektov. Prepojenie uvedených opatrení má vplyv na zvyšovanie konkurencieschopnosti jednotlivých vzdelávacích inštitúcií, a tým aj regiónov využívajúcich tento synergický efekt v oblasti vysokého školstva.
2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	Zvýšením podpory inovácií v podnikateľskej sfére sa vytvorí priestor na využitie výsledkov výskumu a vývoja v praxi a zvýšenie dopytu po kvalitných výstupoch výskumu a vývoja, ktoré sú priamo úmerné kvalite ľudských zdrojov. Podporou budovania clustrov, sietí a inkubátorov pre začínajúcich podnikateľov sa zabezpečí využitie výskumno-vývojového potenciálu pre regionálny rozvoj.
1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť	Pri modernizácii zdravotníctva a dosiahnutí cieľov kvality, dostupnosti a efektívnosti je potrebné zabezpečiť modernizáciu všetkých zložiek: vstupov ako aj procesov. Medzi vstupy patria okrem materiálo-technických aj ľudské. V rámci špecifickej priority 1.4 modernizácia zdravotníckej infraštruktúry bude preto zahŕňať aj obnovu a budovanie technickej infraštruktúry potrebnej pre zabezpečenie vzdelávania v rezorte zdravotníctva. Realizácia tréningov, vzdelávania, inovácie študijných predmetov atď. bude realizovaná v špecifickej prioritě 3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť.
1.1 Regionálna infraštruktúra	3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít	Budovanie nových zariadení sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately a obstaranie ich vnútorného zariadenia ako aj rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich zariadení sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately s cieľom zvýšenia kvality nimi poskytovaných služieb priamo súvisí s úspešnou implementáciou aktivít financovaných z ESF v oblasti rozvoja sociálnych služieb. Investície do sociálnej inklúzie marginalizovaných skupín obyvateľstva získavajú vyššiu pridanú hodnotu ak sú prepojené so skvalitnením infraštruktúry a modernizáciou vnútorného vybavenia uvedených služieb.
2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií	3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít	Opatrenia zamerané na podporu rozvoja podnikania financované z ESF majú priamy vplyv na úspešnosť intervencií špecifickej priority 2.4, keďže podporujú rozvoj ľudského kapitálu a skvalitnenie podnikateľského prostredia. Prepojenie politík zameraných na zvyšovanie zamestnanosti a konkurencieschopnosť podnikov vedie k synergii intervencií a komplexnému zvyšovaniu pripravenosti podnikov a služieb na vstup do konkurenčného prostredia globalizovanej ekonomiky.
2.1 Informatizácia spoločnosti	3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít	Budovanie informačnej spoločnosti v špecifickej prioritě 2.1 Informatizácia spoločnosti si vyžaduje vedomosti a zručnosti v oblasti informačno-komunikačných technológií. Podpora rozvoja kľúčových kompetencií ľudských zdrojov vo verejnej správe a v súvislosti so zvyšovaním zamestnanosti bude financovaná zo špecifickej priority 3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít.



## 4.5 Súlad stratégie s politikami, dokumentmi a cieľmi

Stratégia NSRR na dosiahnutie strategického cieľa SR do roku 2013 vychádza okrem iného i zo strategických dokumentov EÚ a SR, medzi ktoré patria najmä Strategické usmernenia Spoločenstva, Lisabonská stratégia pre Slovensko, resp. Národný program reforiem 2006 – 2008, Stratégia trvalo udržateľného rozvoja EÚ a Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001. Okrem týchto všeobecných strategických dokumentov platných pre všetky priority NSRR berie do úvahy i ostatné strategické dokumenty EÚ a SR špecifické pre jednotlivé priority NSRR.

Ako je spomínané v kapitole 4.2.1.2, **NSRR** je centrálnym **integrujúcim strategickým dokumentom**, ktorý definuje a spája relevantné prvky jednotlivých autonómnych, avšak koherentných stratégií EÚ, štátu, sektorov a regiónov **prostredníctvom financovania zo ŠF a KF** vrátane prostriedkov na spolufinancovanie s cieľom dosiahnutia čo najväčšej synergie a efektívnosti pri napĺňaní vízie a dosiahnutí strategického cieľa NSRR do roku 2013.

To znamená, že stratégia NSRR je v súlade so všetkými relevantnými politikami a strategickými dokumentmi EÚ a SR.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 sa priamo premieta do územnej koncentrácie stratégie v kapitole 4.2.3.2. Súlad stratégie NSRR so Strategickými usmerneniami Spoločenstva, Lisabonskou stratégiou pre Slovensko, resp. Národným programom reforiem 2006 – 2008 a Stratégiou trvalo udržateľného rozvoja EÚ je detailnejšie popísaný v nasledujúcich kapitolách.

Pri implementácii NSRR, t. j. operačných programoch sú plne rešpektované pravidlá EÚ a SR v oblasti hospodárskej súťaže, verejného obstarávania, ochrany a zlepšovania životného prostredia, rovnosti príležitostí, rodovej rovnosti a nediskriminácie.

## 4.5.1 Súlad strategických a špecifických priorít NSRR so Strategickými usmerneniami Spoločenstva

Strategické a špecifické priority NSRR sú plne v súlade so Strategickými usmerneniami Spoločenstva pre ekonomickú, sociálnu a územnú kohéziu definujúce základný rámec pre národné strategické referenčné rámce členských krajín s cieľom presadiť harmonický, vyrovnaný a udržateľný rozvoj Spoločenstva (čl. 25 všeobecného nariadenia). V súlade s obnovenou Lisabonskou stratégiou pre rast a zamestnanosť boli stanovené tri priority, resp. usmernenia:

1. zlepšenie atraktivity členských štátov, regiónov a miest prostredníctvom zlepšenia dostupnosti, zabezpečenia primeranej kvality a úrovne služieb a zachovania ich environmentálneho potenciálu,
2. podpora inovácií, podnikania a rastu hospodárstva založeného na vedomostiach prostredníctvom výskumných a inovačných kapacít vrátane nových informačných a komunikačných technológií a
3. vytváranie väčšieho počtu a kvalitnejších pracovných miest získavaním väčšieho počtu ľudí pre pracovný pomer alebo podnikateľskú činnosť, zlepšovaním prispôsobivosti pracovníkov a podnikov a zvyšovaním investícií do ľudského kapitálu.

Strategická priorita „Infraštruktúra a regionálna dostupnosť“ odráža prevažne prvé usmernenie, strategická priorita „Vedomostná ekonomika“ sa sústreďuje prevažne na témy v rámci druhého usmernenia. Tretie usmernenie sa odráža v najväčšej miere v strategickej prioritě „Ľudské zdroje“.

Detailnejšie je tento súlad viditeľný v operačných programoch na úrovni definovaných oprávnených skupín aktivít, ktoré sú prepojené na kategorizáciu pomoci 2007 – 2013 – v rámci dimenzie prioritných tém.

		S U S			
		Urobiť Európu a jej regióny atraktívnejším priestorom pre investície a prácu	Zlepšenie poznatkov a inovácie pre rast	Väčšie množstvo a kvalitnejšie pracovné miesta	
NSRR	1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Regionálna infraštruktúra			
		1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia			
		1.3 Dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava			
		1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry			
	2. Vedomostná ekonomika	2.1 Informatizácia spoločnosti			
		2.2 Výskum a vývoj			
		2.3 Infraštruktúra vysokých škôl			
		2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií			
	3. Ľudské zdroje	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť			
		3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít			

## 4.5.2 Súlad strategických a špecifických priorít NSRR s prioritami Národného programu reforiem

Strategické a špecifické priority NSRR sú plne v súlade s prioritami Národného programu reforiem SR na roky 2006 – 2008 („NPR“). *Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010*, tzv. *Lisabonská stratégia pre Slovensko* („LSS“), vychádza zo základnej filozofie lisabonskej stratégie EÚ, ktorou je rozvoj ekonomickej konkurencieschopnosti. Dlhodobá konkurencieschopnosť SR sa dá zabezpečiť jedine rozvojom tzv. vedomostnej ekonomiky. Preto sa *NRP 2006 – 2008*, ktorý vychádza z LSS a konkretizuje vízie, ciele a politiky na najbližšie 3 roky, prioritne sústreďuje na nasledujúce oblasti: podnikateľské prostredie, veda, výskum a inovácie, informačná spoločnosť, vzdelávanie a zamestnanosť, prispievajúce k inovatívnemu potenciálu slovenskej ekonomiky, rozvoju vedomostnej ekonomiky a zamestnanosti.

Základné ciele LSS/NPR sa v NSRR odrážajú **(a) v strategickom ciele SR**, ktorý chce SR za pomoci kohéznej politiky EÚ v rokoch 2007 – 2013 dosiahnuť a **(b) v uplatnení** štyroch prioritných oblastí LSS/NPR vo vytýčených strategických a špecifických **prioritách** NSRR.

**Ad a)** Strategický cieľ SR „Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“ v plnej miere zodpovedá cieľom implicitne obsiahnutých v LSS/NPR. Ide o mimoriadne náročný cieľ, ktorý sa dá dosiahnuť len za predpokladu, že sa podarí rozvinúť a vzájomne zladíť všetky základné procesy súvisiace s formovaním vedomostnej ekonomiky – počnúc tvorbou a osvojením nových poznatkov až po ich efektívne ekonomické uplatnenie.

**Ad b)** Potreba sústrediť sa na budovanie konkurencieschopnej ekonomiky založenej na vedomostiach a inovačných aktivitách, čiže smerovať investície do aktivít NPR/LSS, sa v sústave priorít NSRR odrazila prevažne v rámci druhej a tretej strategickej priority „Vedomostná ekonomika“ a „Ľudské zdroje“. V nadväznosti na SUS sa NSRR sústreďuje okrem rozvoja vedomostnej ekonomiky i na dobudovanie základných podmienok pre vedomostnú ekonomiku a aktivity tradičnej kohéznej politiky, ktoré sú nevyhnutné pre naštartovanie vedomostnej ekonomiky a vyvážený regionálny rozvoj, a to prevažne v rámci prvej strategickej priority „Infraštruktúra a regionálna dostupnosť“.

Detailnejšie je previazanosť týchto NSRR a NPR a ich priorít zreteľná v rámci sústavy cieľov a ukazovateľov v operačných programoch.

		N P R / L S S				
		Informačná spoločnosť	Podnikateľské prostredie	Vzdelanie a zamestnanosť	Veda, výskum a inovácie	
NSRR	1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Regionálna infraštruktúra				
		1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia				
		1.3 Dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava				
		1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry				
	2. Vedomostná ekonomika	2.1 Informatizácia spoločnosti				
		2.2 Výskum a vývoj				
		2.3 Infraštruktúra vysokých škôl				
		2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií				
	3. Ľudské zdroje	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť				
		3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít				

### **4.5.2.1 Príspevok z fondov na realizáciu tzv. lisabonských aktivít**

Cieľom pomoci spolufinancovanej z fondov EÚ sú priority EÚ zamerané na podporu konkurencieschopnosti a tvorbu pracovných miest. V súlade s Nariadením Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla a Nariadením Komisie (ES) č. 1828/2006 z 8. decembra 2006, na základe rozdelenia príspevku z fondov medzi jednotlivé kategórie výdavkov dimenzie „prioritná téma“ je v cieľi Konvergencia na realizáciu lisabonských aktivít vyčlenených **59,32 %** výdavkov a v cieľi Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť **85,57 %** výdavkov. Uvedené hodnoty sú indikatívne a v nadväznosti na zmeny v operačných programoch počas oficiálnych rokovaní s Európskou komisiou alebo v priebehu programového obdobia môže dôjsť k ich zmene.

### **4.5.3 Prepojenie NSRR a Stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ**

Stratégia trvalo udržateľného rozvoja EÚ (STUR EÚ) je ďalším zo strategických dokumentov, z ktorých NSRR vychádza a vyberá z nich relevantné aktivity a ciele slúžiace k čo najúčinnnejšiemu a najefektívnejšiemu dosiahnutiu vízie NSRR. Na rozdiel od prijatia prvej európskej stratégie trvalo udržateľného rozvoja (Goteborg 2001), použitie merateľných ukazovateľov posunulo trvalo udržateľný rozvoj do významných akčných a dlhodobých dokumentov EÚ. Členské krajiny EÚ v nej presadili jednotnú a ucelenú predstavu spoločenstva o trvalo udržateľnom rozvoji a dohodli sa, že ju budú presadzovať i smerom navonok.

Zámerom obnovenej STUR EÚ je definovať možnosti zosúladenia ekonomického a sociálneho rozvoja členských krajín EÚ na všetkých úrovniach riadenia so súčasným zohľadnením a zabezpečením trvalo udržateľného stavu životného prostredia. STUR EÚ, podobne ako lisabonská stratégia pre rast a zamestnanosť poskytujúca motor pre dynamickejšie hospodárstvo uznáva, že hospodárske, sociálne a environmentálne ciele sa môžu navzájom posilňovať, a preto by mali napredovať spoločne. Zároveň uznáva, že investície do ľudského, sociálneho a environmentálneho kapitálu, ako aj technologickej inovácie sú predpokladmi dlhobohjšej konkurencieschopnosti a ekonomickej prosperity, sociálnej súdržnosti, kvalitných pracovných miest a lepšej ochrany životného prostredia, čo možno v kontexte štrukturálnej a kohéznej politiky EÚ považovať za východisko pre NSRR.

STUR EÚ, ako koncepčný a komplexný dokument rozvoja spoločnosti, má v porovnaní s NSRR, ale aj s lisabonskou stratégiou širší záber, pretože je celosvetovou stratégiou (OSN), pričom zahŕňa aj pohľad na širšie spoločenské ciele, ktoré sa bezprostredne neviažu k investičným aktivitám. Preto obsahuje aj dlhodobé ciele, ktoré evidentne presahujú rámec problémov obsiahnutých v NSRR.

Tieto dva dokumenty však majú svoj dobre identifikovateľný prienik. Stratégia TUR EÚ kladie dôraz na schopnosť efektívne využívať zdroje, hospodáriť s nimi a využívať potenciál pre ekologickú a sociálnu inováciu hospodárstva a tým zabezpečiť prosperitu, ochranu životného prostredia a sociálnu súdržnosť, čo je aj principiálnym základom vízie a strategického cieľa NSRR, ktoré explicitne hovoria o tom, že „konvergencia ekonomiky SR k priemeru EÚ-15“ a „zvyšovanie zamestnanosti a konkurencieschopnosti a výkonnosti regiónov a slovenskej ekonomiky“ musia byť dosahované za podmienky trvalo udržateľného rozvoja, pričom trvalo udržateľný rozvoj zahŕňa v sebe ekonomickú, sociálnu a environmentálnu zložku.

NSRR rešpektuje princípy TUR, priamo reflektuje na tri zo štyroch kľúčových cieľov TUR uvedených v Stratégii TUR EÚ a nie je vo významnom protiklade so žiadnym z nich. V kľúčovom cieľi STUR EÚ s názvom „Hospodárska prosperita“ sa odráža spoločná črta oboch dokumentov v snahe podporovať prosperujúce, inovačné a konkurencieschopné hospodárstva, bohaté na vedomosti, ktoré je účinné pri ochrane životného prostredia a ktoré zaručuje vysokú životnú úroveň, plnú zamestnanosť a kvalitnú prácu v celej Európskej únii. NSRR sa výrazne opiera aj o kľúčové ciele STUR EÚ „Sociálna spravodlivosť a súdržnosť“ a „Ochrana životného prostredia“ a navrhnutými prioritami podporuje šesť zo siedmich kľúčových výziev definovaných v STUR EÚ. NSRR zároveň zohľadňuje potrebu postupnej transformácie našich súčasne neudržateľných modelov spotreby a výroby, čo je hlavná výzva Stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ.

**Stratégia trvalo udržateľného rozvoja EÚ** vymedzuje, so zreteľom na zhoršovanie environmentálnych trendov, hospodárske a sociálne výzvy EÚ v spojení s novými konkurenčnými tlakmi a novými medzinárodnými záväzkami, sedem kľúčových výziev a zodpovedajúce úlohy, operačné ciele a činnosti a zároveň určuje dlhodobé, cieľavedomé a komplexné smerovanie k vytváraniu spoločnosti založenej na princípoch TUR a ich praktickom uplatňovaní.

Táto sústava dlhodobých priorít má v porovnaní s prioritami NSRR širší spoločenský záber. Obsahuje aj kľúčové výzvy ako „Chudoba vo svete a výzvy trvalo udržateľného rozvoja“, ktoré evidentne presahujú rámec priorít NSRR. Napriek tomu je však zrejmé prelínanie týchto dvoch dokumentov, o čom svedčí i rovnomerné rozmiestnenie prienikov ich priorít v rámci tejto schémy.

Previazanosť NSRR a STUR EÚ je detailnejšie zreteľná v rámci sústavy ukazovateľov v operačných programoch.

		S T U R E Ú						
		Zmena klímy a čistá energia	Sociálne začlenenie, demografia a migrácia	Trvalo udržateľná doprava	Trvalo udržateľná spotreba a výroba	Zachovanie prírodných zdrojov a hospodárenie s nimi	Verejné zdravie	Chudoba vo svete a výzvy trvalo udržateľného rozvoja
NSRR	1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	1.1 Regionálna infraštruktúra						
		1.2 Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia						
		1.3 Dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava						
		1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry						
	2. Vedomostná ekonomika	2.1 Informatizácia spoločnosti						
		2.2 Výskum a vývoj						
		2.3 Infraštruktúra vysokých škôl						
		2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií						
	3. Ľudské zdroje	3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť						
		3.2 Podpora rastu zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít						

## 5. OPERAČNÉ PROGRAMY A ICH KOORDINÁCIA

### 5.1 Zoznam operačných programov

Stratégia, priority a ciele NSRR budú implementované cez **11 operačných programov** v rámci jednotlivých cieľov kohéznej politiky EÚ:

- **šesť operačných programov pre cieľ Konvergencia**, z toho:
  - štyri operačné programy spolufinancované z ERDF pokrývajúce celú SR okrem Bratislavského kraja (Regionálny operačný program, OP Informatizácia spoločnosti, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a OP Zdravotníctvo);
  - dva operačné programy spolufinancované z ERDF a KF pokrývajúce celú SR vrátane Bratislavského kraja<sup>149</sup> (OP Doprava a OP Životné prostredie);
- **tri operačné programy spoločné pre obidva ciele – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť**, t.j. pokrývajúce celú SR vrátane Bratislavského kraja – jeden spolufinancovaný z ERDF (OP Výskum a vývoj) a dva z ESF (OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia a OP Vzdelávanie);
- **Operačný program Technická pomoc** pre cieľ Konvergencia pokrývajúci *horizontálne aktivity*, za ktoré je zodpovedný centrálny koordinačný orgán pre NSRR a ktoré sú spoločné pre všetky OP, resp. skupinu OP, t.j. netýkajú sa implementácie len jedného OP, (príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanosť, posilňovanie administratívnych kapacít); aktivity finančného riadenia, ktoré zabezpečuje certifikačný orgán a aktivity súvisiace s overovaním riadiacich a kontrolných systémov, vydávaním vyhlásení o ukončení pomoci a kontrolou vzorkových operácií, ktoré zabezpečuje orgán auditu. V každom operačnom programe bude zároveň však vyčlenená finančná alokácia na technickú pomoc pre *špecifické aktivity* príslušného riadiaceho orgánu a sprostredkovateľských orgánov pod riadiacim orgánom;
- **Operačný program Bratislavský kraj** pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť spolufinancovaný z ERDF.

Tabuľka 22: Zoznam operačných programov

	Operačný program	RO	Fond
1.	Regionálny operačný program	MVRR SR	ERDF
2.	Životné prostredie	MŽP SR	ERDF, KF
3.	Doprava	MDPT SR	ERDF, KF
4.	Informatizácia spoločnosti	ÚV SR	ERDF
5.	Výskum a vývoj <sup>150</sup>	MŠ SR	ERDF
6.	Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	MH SR	ERDF
7.	Vzdelávanie <sup>151</sup>	MŠ SR	ESF
8.	Zamestnanosť a sociálna inklúzia <sup>152</sup>	MPSVR SR	ESF
9.	Zdravotníctvo	MZ SR	ERDF
10.	Technická pomoc	MVRR SR	ERDF
11.	Bratislavský kraj	MVRR SR	ERDF

<sup>149</sup> Pričom prioritné osi spolufinancované z ERDF sa vzťahujú na celú SR okrem Bratislavského kraja a prioritné osi spolufinancované z KF sa vzťahujú na celú SR vrátane Bratislavského kraja.

<sup>150</sup> V oblasti výskumu a vývoja zahŕňa i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

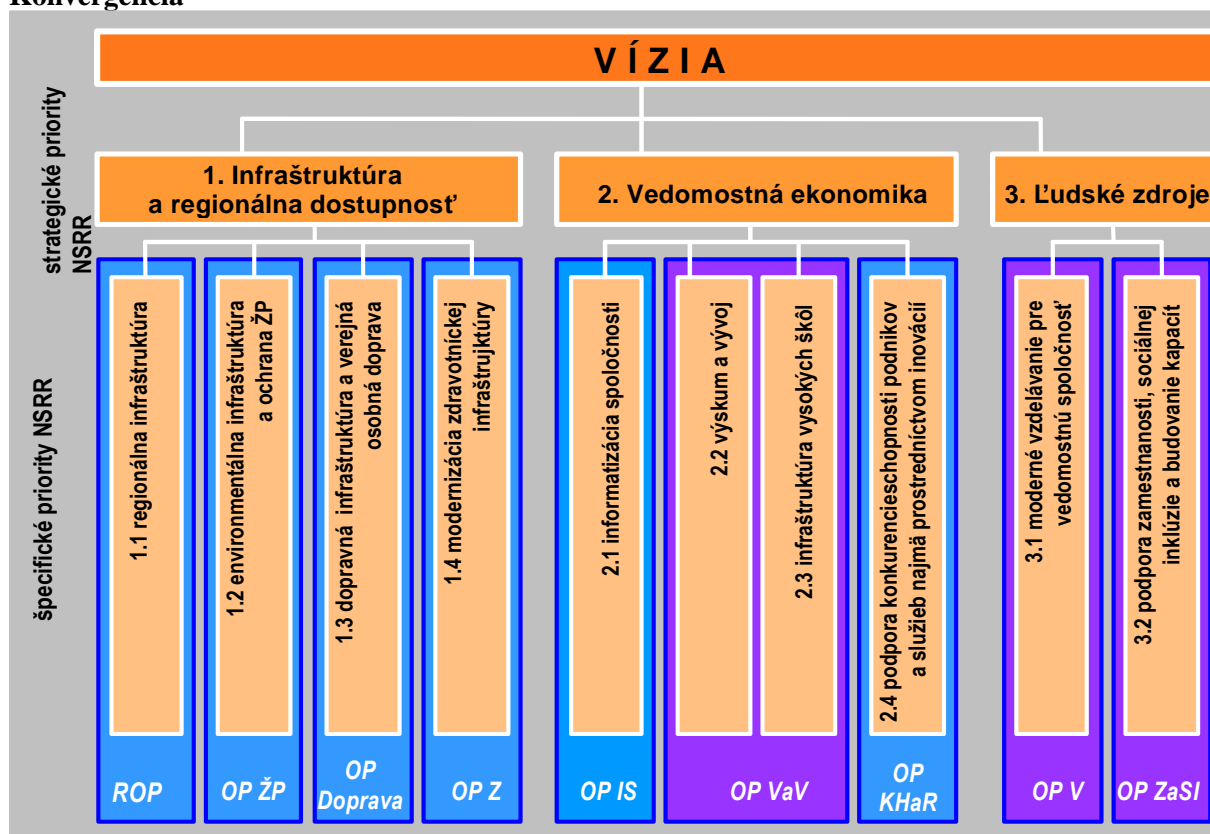
<sup>151</sup> Zahŕňa i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

<sup>152</sup> Zahŕňa i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

## 5.2 Charakteristika operačných programov

### 5.2.1 Charakteristika operačných programov cieľa Konvergencia

Obrázok 2: Prepojenie strategických a špecifických priorít NSRR na operačné programy cieľa Konvergencia



#### 5.2.1.1 Regionálny operačný program

Regionálny operačný program (ROP) implementuje v cieľi Konvergencia špecifickú prioritu 1.1 *Regionálna infraštruktúra* v rámci strategickej priority 1. *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Je spolufinancovaný z ERDF. Globálnym cieľom ROP je „zvýšenie dostupnosti a kvality občianskej infraštruktúry a vybavenosti v regiónoch“. Riadiacim orgánom ROP je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR.

Na základe výsledkov regionálnych analýz – identifikovaných kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja sa priority ROP budú zameriavať na jednotlivé oblasti podpory dostupnej a kvalitnej občianskej infraštruktúry a zvýšenie úrovne vybavenosti územia prvkami dopravnej a sídelnej infraštruktúry a infraštruktúry cestovného ruchu (koordinácia s intervenciami v rámci OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast).

ROP je zameraný najmä na intervencie do stavebných objektov využívaných zariadeniami občianskej infraštruktúry, za účelom zvýšenia kvality poskytovaných služieb občianskej infraštruktúry v oblasti vzdelávania (prepojenie na OP Vzdelávanie), sociálnych služieb (prepojenie na OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia) a kultúry, ďalej je zameraný na posilnenie vybavenosti územia prostredníctvom intervencií do miestnych a regionálnych komunikácií za účelom zvýšenia dopravnej obslužnosti regiónov a tiež na zlepšenie hmotnej infraštruktúry vidieckych a mestských sídiel, vrátane integrovaných projektov rozvoja mestských oblastí.



### 5.2.1.2 Operačný program Životné prostredie

Operačný program Životné prostredie (OP ŽP) implementuje špecifickú prioritu 1.2 *Environmentálna infraštruktúra a ochrana životného prostredia* v rámci strategickej priority NSRR 1. *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Je spolufinancovaný zo zdrojov ERDF a KF, čo je zohľadnené na úrovni prioritných osí<sup>153</sup>, ktoré sú rozčlenené na prioritné osi financované z ERDF a prioritné osi financované z KF.<sup>154</sup> Globálnym cieľom OP ŽP je „zlepšenie stavu životného prostredia a racionálneho využívania zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry SR v zmysle predpisov EÚ a SR a posilnenie environmentálnej zložky TUR“. Riadiacim orgánom OP ŽP je **Ministerstvo životného prostredia SR**.

Nástrojom na dosiahnutie cieľa OP je dôsledná implementácia environmentálneho acquis, ktorého súčasťou je splnenie záväzkov vyplývajúcich SR zo Zmluvy o prístupí k EÚ. Vzhľadom na vysokú finančnú náročnosť týchto záväzkov v porovnaní s finančnou alokáciou na OP ŽP vláda SR v materiáli „Návrh úpravy NSRR SR na roky 2007 – 2013 v nadväznosti na pripomienky EK a rokovania s EK“, schválenom dňa 2. 5. 2007 uznesením vlády SR č. 407 garantuje splnenie záväzkov vyplývajúcich z environmentálneho acquis prostredníctvom ich zohľadnenia pri tvorbe východísk ŠR, jeho návrhu a úpravách v období 2007 – 2015.

OP sa zameria najmä na prioritizované, najviac problémové a finančne najnáročnejšie aktivity z pohľadu implementácie investične náročného environmentálneho acquis v oblasti vôd, odpadu, ovzdušia a ochrany prírody podľa schváleného Implementačného plánu environmentálneho acquis SR do roku 2013/2015.“ Zároveň sa urobí alokácia finančných zdrojov pre jednotlivé priority na základe výsledkov Implementačného plánu pre environmentálne acquis, podľa ktorého sú investične najnáročnejšie oblasti v sektore voda a odpady.

### 5.2.1.3 Operačný program Doprava

Operačný program Doprava (OPD) implementuje v cieľi Konvergencia špecifickú prioritu 1.3 *Dopravná infraštruktúra a verejná osobná doprava* v rámci strategickej priority NSRR 1. *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Operačný program bude spolufinancovaný zo zdrojov KF a ERDF, čo je zohľadnené na úrovni prioritných osí – prioritné osi OPD sa delia na prioritné osi financované z ERDF a prioritné osi financované z KF<sup>155</sup>. Globálnym cieľom OPD je podpora trvalo udržateľnej mobility prostredníctvom rozvoja dopravnej infraštruktúry a rozvoja verejnej osobnej dopravy. Riadiacim orgánom OPD je **Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR**.

Z prostriedkov **KF** bude financovaná modernizácia hlavných železničných koridorov v sieti TEN-T vrátane ostatných tratí v súlade s nariadením o KF (príloha č. 5C), výstavba cestnej infraštruktúry zaradenej do siete TEN-T, prechádzajúcej územím SR, a to prostredníctvom výstavby nových úsekov diaľnic (príloha č. 5D). V rámci infraštruktúry intermodálnej prepravy bude podporované vybudovanie základnej siete verejných terminálov intermodálnej prepravy (príloha č. 5E). Oblasť verejnej prepravy osôb bude zabezpečovaná prostredníctvom podpory integrovaných dopravných systémov a subvencií do verejnej železničnej osobnej dopravy s cieľom začleniť verejnú železničnú osobnú dopravu do mestských dopravných systémov.

Za účelom zabezpečenia proporcionálneho rozvoja ostatných kategórií cestnej infraštruktúry budú prostriedky z **ERDF** sústredené na výstavbu rýchlostných ciest a ciest I. triedy. OPD bude doplnkovo zameraný aj na rozvoj železničnej verejnej osobnej dopravy, prostredníctvom obnovy železničných mobilných prostriedkov pre regionálnu a medziregionálnu dopravu.

OP Doprava je svojimi aktivitami komplementárny aj s ďalšími operačnými programami tak ako sa uvádza v kapitole 7.2.1 OPD.

<sup>153</sup> V zmysle čl. 36 (2) všeobecného nariadenia je potrebné, aby operačné programy spoločne financované z ERDF a KF, obsahovali samostatnú prioritnú os pre každý fond a samostatný záväzok pre každý fond.

<sup>154</sup> Z ERDF sa budú podporovať regióny oprávnené na financovanie z cieľa Konvergencia (územie SR s výnimkou Bratislavského kraja), na podporu z KF je oprávnené celé územie SR.

<sup>155</sup> V prípade KF bude podporované územie regiónu na úrovni NUTS 1 (celé územie SR). Na financovanie z ERDF v rámci OPD sú oprávnené všetky samosprávne kraje s výnimkou Bratislavského kraja (predstavujúce tri regióny na úrovni NUTS 2).

### 5.2.1.4 Operačný program Zdravotníctvo

Operačný program Zdravotníctvo (OPZ) implementuje v cielei Konvergencia špecifickú prioritu *1.4 Modernizácia zdravotníckej infraštruktúry* v rámci strategickej priority NSRR *1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť*. Globálnym cieľom OP je „zlepšenie podmienok ovplyvňujúcich zdravotný stav obyvateľstva v produktívnom ako aj v neproduktívnom veku prostredníctvom zvyšovania kvality, zdravotnej starostlivosti“. OP je spolufinancovaný z ERDF. Riadiacim orgánom OPZ je Ministerstvo zdravotníctva SR.

Podpora v rámci tohto OP je zameraná na zmenu štruktúry, kvality a dostupnosti ekonomicky udržateľnej ponuky služieb zdravotnej starostlivosti prostredníctvom podpory komplexných reštrukturalizačných projektov poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti. Aktivity budú tiež zamerané na zmenu štruktúry, kvality a dostupnosti ekonomicky udržateľnej ponuky preventívnych služieb zdravotnej starostlivosti.

Stratégia OP a výber aktivít zohľadňuje obmedzenú finančnú alokáciu pre tento OP s cieľom maximalizovať pridanú hodnotu týchto dostupných finančných prostriedkov ERDF.

Na riešenie prierezového zabezpečenia problematiky zdravotníctva medzi operačnými programami s cieľom podporiť ich koordináciu a synergiu bola vytvorená na MZ SR odborná pracovná skupina pre OPZ, ktorej členmi sú dotknuté riadiace orgány.

### 5.2.1.5 Operačný program Informatizácia spoločnosti

Operačný program implementuje špecifickú prioritu *2.1 Informatizácia spoločnosti*, v rámci strategickej priority NSRR *2. Vedomostná ekonomika*. Je spolufinancovaný z ERDF. Vzhľadom na to, že OP IS pokrýva iba cieľ Konvergencia, aktivity plánované v OP na území cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť budú financované podľa princípu „pro rata“ výlučne zo štátneho rozpočtu. Globálnym cieľom OP je „vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku pre rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky“. Riadiacim orgánom OP IS je **Úrad vlády SR**.

Podpora bude smerovaná na aktivity spojené s elektronizáciou verejnej správy a rozvojom elektronických služieb. Táto oblasť podpory je založená na integračnom koncepte, ktorý predpokladá zavedenie navzájom prepojených a dobre spolupracujúcich informačných a organizačných systémov verejnej správy, ktoré sú schopné trvalo zvyšovať svoju kvalitu a prinášať tak pridanú hodnotu poskytovateľom aj prijímateľom služieb verejnej správy (prepojenie na OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia). Aktivity budú zamerané na integráciu služieb verejnej správy na jedno miesto dostupné cez internet. Pre ostatnú časť populácie to sú to hlavne integrované obslužné miesta. Pre niektoré verejné služby a niektoré kategórie užívateľov budú elektronické služby poskytované cez internetový portál nedostupné. Z tohto dôvodu budú prístupňované integrované obslužné miesta, ktoré budú poskytovať jednak elektronické služby ale umožnia aj kvalitnejšie fyzické zabezpečenie služieb. Ďalšou oblasťou, ktorá bude podporovaná je rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry. Pamäťové a fondové inštitúcie sú nositeľmi, uchovávateľmi a sprostredkovateľmi spoločenského, technického, vedeckého a kultúrneho poznania a predstavujú dôležitý faktor pri rozvoji vedomostne orientovanej spoločnosti. Podpora bude zameraná aj na vytváranie a sprístupňovanie digitálneho obsahu zo zdrojov pamäťových a fondových inštitúcií v organizáciách ako archívy, knižnice, múzeá, galérie, pracoviská pre ochranu pamiatkového fondu, špecializované odborné ústavy a pracoviská v oblasti kultúry a pod.

Vzhľadom na fakt, že nízka penetrácia širokopásmového internetu sa dotýka okrem domácností aj verejnej správy (predovšetkým obecných úradov), je nevyhnutné v čo najväčšej miere internetizovať verejnú správu a zabezpečiť prístup k širokopásmovému internetu pre všetkých občanov. Kým stratégiou komerčných poskytovateľov širokopásmového prístupu je pokryť sídla s najväčšou hustotou obyvateľstva, alebo s najvyššou koncentráciou ekonomických aktivít, tak v centre záujmu OP IS budú aktivity zamerané na najmenej osídlené a rozvinuté časti územia cieľa Konvergencia.

### 5.2.1.6 Operačný program Výskum a vývoj

Operačný program Výskum a vývoj (OP VaV) implementuje špecifické priority 2.2 *Výskum a vývoj* a 2.3 *Infraštruktúra vysokých škôl*, v rámci strategickej priority NSRR 2. *Vedomostná ekonomika*. Zahŕňa dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí<sup>156</sup>. Operačný program je spolufinancovaný z ERDF. Globálnym cieľom operačného programu je „*Modernizácia a zefektívnenie systému podpory výskumu a vývoja a skvalitnenie infraštruktúry vysokých škôl tak, aby prispievali k zvyšovaniu konkurencieschopnosti ekonomiky, znižovaniu regionálnych disparít, vzniku nových inovatívnych (high-tech) malých a stredných podnikov, tvorbe nových pracovných miest a zlepšeniu podmienok vzdelávacieho procesu na vysokých školách.*“ Riadiacim orgánom pre OP VaV je **Ministerstvo školstva SR**.

V nadväznosti na existenciu identických štrukturálnych problémov a rovnakých potrieb v oblasti výskumu a vývoja na celom území SR, navrhuje SR vytvoriť spoločný OP Výskum a vývoj pre oba ciele kohéznej politiky predovšetkým z dôvodu očakávaných vplyvov projektov realizovaných na území Bratislavského kraja na výskumno-vývojový potenciál celej SR. Opodstatnenosť tohto argumentu vychádza aj zo súhlasu EK a Rady z júna 2006 s transferom prostriedkov z cieľa Konvergencia na výskum a vývoj v Bratislavskom kraji. Ďalším argumentom je, že spoločný OP umožní jednoduchšie a z administratívneho hľadiska efektívnejšie riadenie a implementáciu.<sup>157</sup>

Základným predpokladom pre zlepšenie podmienok výskumu a vývoja a zvýšenie konkurencieschopnosti je dostatočná vybavenosť pracovísk modernou technickou infraštruktúrou výskumu a vývoja. Následne bude možné preorientovať príspevky na stranu výstupu výskumno-vývojového a inovačného systému v súlade s prioritami regionálnych strategických dokumentov. Nosnou črtou vyššie uvedených aktivít bude teda dôraz na tzv. spin-off efekty od výskumu a vývoja smerom k spoločenskej a hospodárskej praxi. OP VaV je úzko prepojený s OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast.

Špecifickým komponentom ekonomickej základne Bratislavského kraja je výskumno-vývojová základňa umiestnená predovšetkým v Bratislave. Je charakteristická relatívne vysokou hustotou výskumných a vývojových inštitúcií, z ktorých väčšina pracuje so zastaranými technologickými prostriedkami, izolovane od ostatných pracovísk vedy a výskumu a bez väzby na podnikateľský sektor. Z týchto dôvodov bude podporovaný v rámci OP aj rast výkonnosti a konkurencieschopnosti výskumno-vývojovej základne v Bratislavskom kraji (prepojenie na OP Bratislavský kraj).

Za účelom zlepšenia podmienok vzdelávacieho procesu budú podporované tiež aktivity spojené s rekonštrukciou, rozširovaním a modernizáciou a vnútorného vybavenia vysokých škôl (prepojenie na OP Vzdelávanie).

### 5.2.1.7 Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (OP KaHR) implementuje v cieľi Konvergencia špecifickú prioritu 2.4 *Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií* v rámci strategickej priority NSRR 2. *Vedomostná ekonomika*. Je spolufinancovaný z ERDF. Globálnym cieľom operačného programu je „*zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti*“. Riadiacim orgánom OP KaHR je **Ministerstvo hospodárstva SR**.

Aktivity budú zamerané na podporu inovatívnych procesov, transfer nových a environmentálnych technológií a poznatkovo náročných výrob a rozvoj spoločných služieb pre podnikateľov. Významná bude podpora spolupráce medzi podnikateľskou sférou a výskumnými a vývojovými inštitúciami, univerzitami a vzdelávacími inštitúciami a podpora na budovanie infraštruktúry pre výskum, vývoj a inovácie, ako sú inkubátory, klastre, inovačné centrá, kompetenčné centrá aplikovaného výskumu a vývoja, technologické platformy, vedecko-technologické a priemyselné parky, alebo regionálne

<sup>156</sup> V zmysle čl. 22 všeobecného nariadenia nie je možné prevádzať prostriedky medzi cieľmi Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

<sup>157</sup> Kompletné zdôvodnenie sa nachádza v prílohe č. 7.

inovačné portály. Budú podporované aktivity zamerané na zavádzanie systémov kvality, ochrany duševného vlastníctva, vybudovanie akreditačného a certifikačného systému.

V oblasti energetiky budú podporované aktivity, ktoré prispejú k zvýšeniu energetickej efektívnosti, znižovaniu energetickej náročnosti a využívaniu obnoviteľných zdrojov energie v priemysle a nadväzujúcich službách.<sup>158</sup>

V oblasti cestovného ruchu je potrebné zamerať investície najmä na zvýšenie rozmanitosti a kvality ponuky cestovného ruchu a kúpeľníctva na Slovensku s dôrazom na komplexnosť služieb cestovného ruchu s celoročným využitím (využitie minerálnych a geotermálnych prameňov pre rozvoj letnej a zimnej turistiky s komplexnými službami pre zákazníka a pod.). Dôležitá bude aj podpora rozvoja informačných služieb cestovného ruchu a podpora propagačných a prezentačných aktivít cestovného ruchu na regionálnej a národnej úrovni. Podpora aktivít v oblasti cestovného ruchu v tomto OP sa bude dopĺňať s aktivitami zameranými na infraštruktúru cestovného ruchu podporovanými v rámci Regionálneho operačného programu, vrátane prepojenia s Národným strategickým plánom rozvoja vidieka.

### 5.2.1.8 Operačný program Vzdelávanie

Operačný program implementuje špecifickú prioritu *3.1 Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť* v rámci strategickej priority NSRR 3. *Ludské zdroje*. OP pokrýva dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí. Globálnym cieľom OP je zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti SR prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti. Riadiacim orgánom tohto OP je **Ministerstvo školstva SR**. OP je spolufinancovaný z ESF.

OP bude prostredníctvom príspevkov zo zdrojov ESF financovať formovanie a podporu ľudského kapitálu smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií potrebných v vedomostnej ekonomike a pre trh práce. OP Vzdelávanie pokrýva všetky stupne vzdelávacieho systému.

Jedným z cieľov OP je uskutočniť reformu vzdelávania na základných a stredných školách a podporiť zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania a kvality ľudských zdrojov vo výskume a vývoji. S obsahovou prestavbou úzko súvisí aj adaptácia pedagogických zamestnancov a vysokoškolských učiteľov. Na dosiahnutie tohto cieľa sa OP zameriava na regionálne školstvo a vysoké školstvo.

Zvyšovanie kvalifikácií v súlade s aktuálnymi a perspektívnymi potrebami vedomostnej spoločnosti sa uskutoční prostredníctvom vytvorenia a rozvoja efektívneho systému celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva dostupného počas celého života pre všetkých občanov SR. Podporovať sa bude i špecializované a certifikačné vzdelávanie v oblasti zdravotníctva zamerané na budovanie inštitúcií a administratívnych kapacít v zdravotníctve.

S cieľom zlepšiť existujúce životné podmienky a kvalitu života osôb s osobitými vzdelávacími potrebami sa bude program zameriavať aj na zvyšovanie vzdelanostnej úrovne osôb s osobitými vzdelávacími potrebami so zreteľom na marginalizované rómske komunity.

Hlavným cieľom podporovaných aktivít v Bratislavskom kraji je zvýšiť kvalitu a prístup k celoživotnému vzdelávaniu s dôrazom na transformáciu obsahu vzdelávania smerom k rozvíjaniu kľúčových kompetencií s cieľom zabezpečiť dlhodobú konkurencieschopnosť tohto kraja. V oblasti regionálneho školstva sa bude klásť dôraz na obsahovú prestavbu vzdelávania a s tým súvisiace ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov. Bude sa podporovať vytváranie a rozvoj efektívneho systému ďalšieho vzdelávania zameraného na zvyšovanie a prispôbovanie kvalifikácií požiadavkám vedomostnej spoločnosti. Vzhľadom na vysokú koncentráciu vysokých škôl a kapacít výskumu

<sup>158</sup> Oblasť energetickej efektívnosti, vrátane oblasti obnoviteľných zdrojov energie, bude prierezovo podporovaná aj v iných relevantných operačných programoch, resp. v Programe rozvoja vidieka. V tejto súvislosti bude koordináciu podpory energetiky prierezovo zabezpečovať MH SR, ktoré plní úlohy vyplývajúce SR z nariadení, smerníc a strategických dokumentov EÚ a zároveň má povinnosť informovať EK o plnení týchto záväzkov. V zmysle uvedeného bude potrebná úzka spolupráca MH SR s riadiacimi orgánmi uvedených operačných programov. (viď kapitola 5.3.3).

a vývoja (inštitúcie a ľudské zdroje) v Bratislave bude sa OPV v BSK prioritne zameriavať na investície do vzdelávania ľudských zdrojov vo výskume a vývoji.

### 5.2.1.9 Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia

Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia (OP ZSI) implementuje špecifickú prioritu 3.2 *Podpora rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie*, v rámci strategickej priority 3. *Ľudské zdroje*. Zahŕňa dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t.j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí. Globálnym cieľom OP je „*rast zamestnanosti, pokles nezamestnanosti, sociálna inklúzia a budovanie kapacít*“. OP je spolufinancovaný z ESF. Riadiacim orgánom OP ZSI je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

V oblasti trhu práce budú aktivity orientované na zvyšovanie zamestnanosti, znižovanie nezamestnanosti a na podporu tvorby a udržania pracovných miest, podporu územnej a profesnej mobility a na zvyšovanie adaptability pracovníkov a firiem v meniacom sa prostredí.

Čo sa týka sociálnej inklúzie, podpora bude orientovaná na priblíženie znevýhodnených skupín obyvateľstva trhu práce a na zvyšovanie ich zamestnateľnosti. Dôraz bude kladený na zvýšenie kvality poskytovaných služieb zameraných na sociálnu inklúziu všetkých rizikových, ohrozených a marginalizovaných skupín obyvateľstva (s osobitným dôrazom na podporu marginalizovaných rómskych komúní). Aktivity budú rovnako prispievať k riešeniu pomerne vysokej miery rizika chudoby a sociálneho vylúčenia rizikových skupín. Podpora sa takisto koncentruje aj na problematiku zosúladenia rodinného a pracovného života prostredníctvom vytvárania rodinne priateľského pracovného prostredia a prorodinnej sociálnej podnikovej politiky.

Aktivity zamerané na podporu rastu zamestnanosti a sociálnej inklúzie v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť v mnohých aspektoch nadväzujú na aktivity pre cieľ Konvergencia“. Riešenie nezamestnanosti a využívanie aktívnych opatrení na trhu práce je zamerané na pokračovanie úspešných opatrení v programovom období 2004 – 2006, na podporu inovatívnych nástrojov a na skvalitňovanie služieb v oblasti zamestnanosti, najmä na tie časti regiónu, ktoré sú najviac ohrozené zvýšenou nezamestnanosťou. Na rozdiel od niektorých iných oblastí je situácia v oblasti sociálnej inklúzie porovnateľná s ostatnými regiónmi SR. Z tohto dôvodu sú aktivity zamerané podobne ako pre cieľ Konvergencia.

Vzhľadom na nízku flexibilitu a efektívnosť zamestnancov v rôznych oblastiach verejnej správy ako aj potrebu skvalitniť tvorbu politík budú v operačnom programe podporované aktivity smerujúce k skvalitneniu ľudského kapitálu a aktivity orientované na kvalitnú tvorbu politík v nadväznosti na aktivity OP Informatizácia spoločnosti, ktoré vytvárajú integračné prostredie pre elektronické služby poskytované verejnou správou a zvyšujú ich dostupnosť. OP ZSI reaguje na potrebu zvýšenia investícií do oblasti ľudských zdrojov. Skvalitnenie ľudského kapitálu, investície do prípravy a manažmentu ľudských zdrojov vytvoria základný predpoklad skvalitnenia tvorby politík v budúcnosti. Tento predpoklad je nevyhnutné vnímať v celospoločenskom rámci, keďže cieľom tejto podpory nie je úzka špecializácia na oblasť zamestnanosti a sociálnej inklúzie. Zároveň treba zdôrazniť, že Bratislavský kraj spadajúci pod cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť je prirodzeným centrom orgánov štátnej správy ako aj mnohých neziskových organizácií.

V oblasti budovania kapacít sa zvažuje vytvorenie centra pre sociálny dialóg, ktoré bude zastrešovať zamestnávateľov, odbory a vládu, t.j. sociálnych partnerov na všetkých úrovniach (centrálne, odvetvová, regionálna, lokálna a podniková).

### 5.2.1.10 Operačný program Technická pomoc

Operačný program Technická pomoc (OP TP) implementuje špecifické priority 4.1 *Príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie a posilňovanie administratívnych kapacít v týchto oblastiach* a 4.2 *Finančné riadenie a kontrola a posilňovanie administratívnych kapacít v týchto oblastiach* v rámci strategickej priority NSRR 4. *Technická pomoc*. Je spolufinancovaný z ERDF. Vzhľadom na to, že tento operačný program pokrýva iba cieľ Konvergencia, aktivity plánované v OP

na území cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť budú financované podľa princípu „pro rata“ výlučne zo štátneho rozpočtu<sup>159</sup>. Globálnym cieľom OP je „zabezpečiť efektívne, účinné a správne riadenie, implementáciu, finančné riadenie, kontrolu a audit ŠF a KF v rokoch 2007 – 2013“. Riadiacim orgánom OP TP je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR.

OP TP bude financovať horizontálne aktivity spoločné pre všetky operačné programy, ktoré je potrebné vykonať celoplošne pre všetky orgány zapojené do riadenia a implementácie operačných programov. V OP TP sa kladie dôraz na dobudovanie kapacít na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni s cieľom modernizovať štátnu a verejnú službu v oblasti riadenia a implementácie ŠF a KF – na horizontálnej úrovni, a tak zvýšiť jej efektívnosť a účinnosť (napr. zabezpečenie školení ITMS). V oblasti prípravy, monitorovania, hodnotenia a informovanosti bude uvedené horizontálne aktivity zabezpečovať a metodicky usmerňovať centrálny koordinačný orgán pre NSRR (CKO), v oblasti finančného riadenia a kontroly ich bude zabezpečovať a metodicky usmerňovať certifikačný orgán (CO) a orgán auditu (OA).

OP TP nevyklučuje technickú pomoc v ostatných operačných programoch, t.j. každý operačný program obsahuje technickú pomoc, na financovania oprávnených aktivít špecifických pre daný program (napr. posilňovanie administratívnych kapacít týkajúcich sa riadenia a implementácie daného programu).<sup>160</sup>

Cieľom aktivít spojených s prípravou, riadením, monitorovaním, hodnotením, informovaním a posilňovaním administratívnych kapacít v týchto oblastiach je zefektívniť riadenie ŠF a KF na všetkých úrovniach programovej štruktúry v rámci NSRR najmä podporou efektívneho výkonu úloh CKO ako hlavného koordinačného a metodického orgánu pre ŠF a KF v rokoch 2007 – 2013. Pri realizácii týchto aktivít sa bude zabezpečovať koordinácia všetkých procesov riadenia a metodické usmerňovanie subjektov zapojených do riadenia ŠF a KF. Súčasťou podpory bude aj monitorovanie, vrátane fungovania Národného monitorovacieho výboru pre NSRR a príslušných pracovných skupín, výborov a komisií, hodnotenie výsledkov a vplyvu pomoci realizovanej v rámci NSRR, vrátane vypracovania štúdií, koncepcií, analýz, metódik a správ, aktivity súvisiace so zabezpečením informácií o NSRR a fondoch EÚ. Ďalej budú podporované informačné systémy pre riadenie a implementáciu regionálnej politiky v SR vrátane výmeny informácií s EK a administratívne a materiálne zabezpečenie plnenia úloh CKO, vrátane vzdelávania zamestnancov CKO (riadiacich orgánov, sprostredkovateľských orgánov pod riadiacimi orgánmi v prípade horizontálnych aktivít).

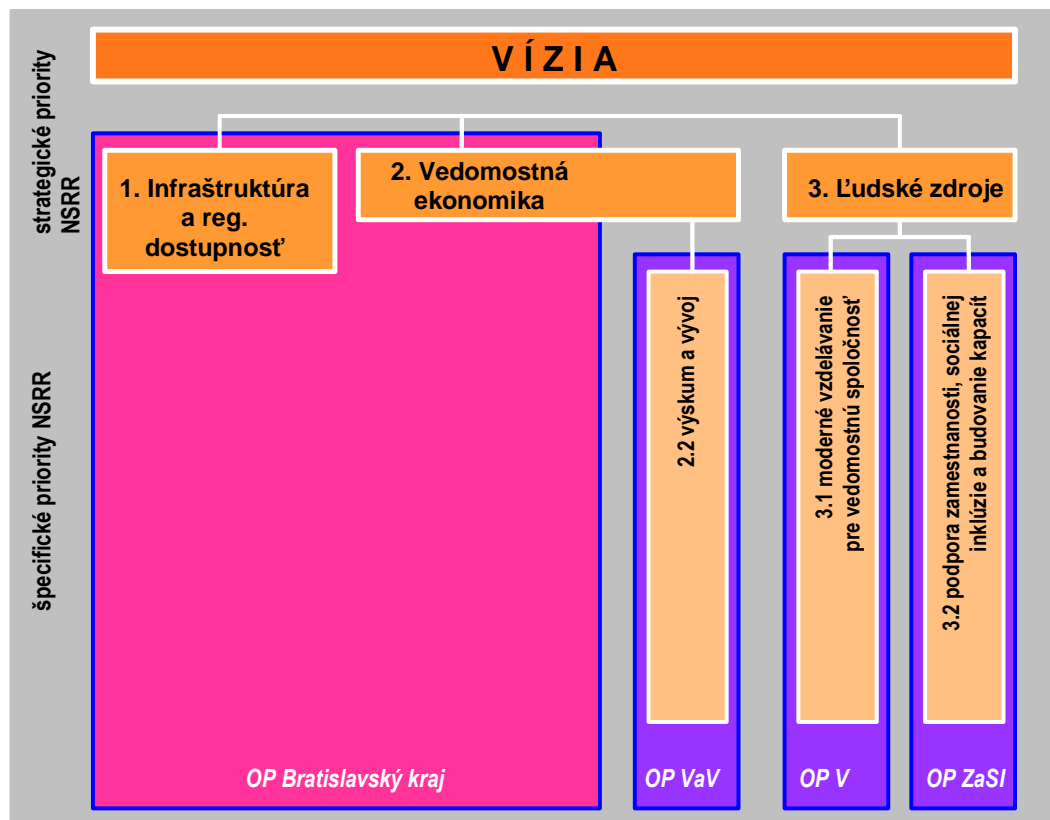
Cieľom aktivít spojených s finančným riadením, kontrolou a posilňovaním administratívnych kapacít v týchto oblastiach je posilniť kvalitu finančného riadenia, kontroly a auditu, koordináciu týchto činností, zavádzanie inovatívnych finančných nástrojov a podporiť výkon úloh CO a OA. Pri realizácii týchto aktivít sa bude zabezpečovať koordinácia všetkých procesov riadenia a metodické usmerňovanie subjektov zapojených do finančného riadenia ŠF a KF vrátane tvorby metodických a koncepčných materiálov. Súčasťou aktivít bude zabezpečovanie prevádzky IT systémov potrebných na realizáciu implementácie ŠF a KF a zabezpečenie ich vzájomných prepojení. Podporované bude aj administratívne a materiálne zabezpečenie plnenia úloh CO a OA, vrátane vzdelávania zamestnancov.

<sup>159</sup> Návrh úpravy NSRR SR na roky 2007 – 2013 v nadväznosti na pripomienky EK a rokovania s EK – materiál schválený dňa 2. 5. 2007 uznesením vlády SR č. 407

<sup>160</sup> V zmysle čl. 46, ods. 1a všeobecného nariadenia však celková suma na technickú pomoc (súčet alokácie na OP Technická pomoc a prostriedkov vyčlenených na technickú pomoc v ostatných OP pre cieľ Konvergencia a pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) nesmie presiahnuť 4% z celkovej alokácie na tieto dva ciele.

## 5.2.2 Charakteristika operačných programov cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

Obrázok 3: Prepojenie strategických a špecifických priorít NSRR a operačných programov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť



### 5.2.2.1 Operačný program Bratislavský kraj (ERDF)

Operačný program implementuje v cieľi Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť priority NSRR 1. *Infraštruktúra a regionálna dostupnosť* a 2. *Vedomostná ekonomika*. Je spolufinancovaný z ERDF. Globálnym cieľom operačného programu je „posilnenie konkurenčnej schopnosti regiónu rozvojom inovatívneho podnikania a budovaním regiónu atraktívneho pre život“. Riadiacim orgánom OP Bratislavský kraj je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR.

Vzhľadom na charakter Bratislavského regiónu, ktorý spadá do cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, podporované aktivity budú zamerané najmä na zvyšovanie konkurencieschopnosti Bratislavského kraja v súlade s Lisabonskou agendou a politikou urbánneho rozvoja.

Stratégia OP a výber aktivít zohľadňuje obmedzenú finančnú alokáciu pre tento OP a najväčšie potreby Bratislavského kraja.

### 5.2.2.2 Operačný program Výskum a vývoj

Čo sa týka príspevkov z ERDF v oblasti výskumu, vývoja a infraštruktúry vysokých škôl, Bratislavský kraj je zahrnutý v rámci Operačného programu Výskum a vývoj, ktorý pokrýva dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí (pozri kapitolu 5.2.1.5).



### **5.2.2.3 Operačný program Vzdelávanie**

---

Čo sa týka príspevkov z ESF v oblasti vzdelávania, Bratislavský kraj je zahrnutý v rámci Operačného programu Vzdelávanie pokrývajúci dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí (pozri kapitolu 5.2.1.8).

---

### **5.2.2.4 Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia**

---

Čo sa týka príspevkov z ESF v oblasti zamestnanosti a sociálnej inklúzie, Bratislavský kraj je zahrnutý v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia, ktorý pokrýva dva ciele kohéznej politiky EÚ – cieľ Konvergencia i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, t. j. celé územie SR vrátane Bratislavského kraja. Členenie na dva ciele je zohľadnené na úrovni prioritných osí (pozri kapitolu 5.2.1.9).

---

## 5.3 Koordinácia operačných programov

### 5.3.1 Administratívne kapacity

V programovom období 2007 – 2013 bude SR prvýkrát riadiť a implementovať ŠF a KF počas celej dĺžky jeho trvania a zároveň v niekoľkonásobne vyššom objeme v porovnaní so skráteným programovým obdobím 2004 – 2006. V tejto súvislosti je nevyhnutné zabezpečiť vybudovanie príslušných administratívnych kapacít na všetkých úrovniach a vo všetkých orgánoch, ktoré budú zapojené do riadenia, implementácie, finančného riadenia a kontroly ŠF a KF.

V súvislosti s riešením otázky zlepšenia pripravenosti administratívnych kapacít pre programové obdobie 2007 – 2013 spracovalo MVRR SR materiál „Analýza administratívnych kapacít pre programové obdobie 2007 – 2013“, ktorý vláda SR schválila uznesením č. 407 z 2. 5. 2007. Ako hlavné problémové okruhy vo vzťahu k administratívnym kapacitám pre programové obdobie 2007 – 2013 boli identifikované nasledovné faktory:

- paralelná implementácia dvoch programových období;
- kapacitná poddimenzovanosť ľudských zdrojov v oblasti implementácie ŠF a KF pre programové obdobie 2004 – 2006;
- nárast objemu alokovaných finančných prostriedkov v programovom období 2007 – 2013;
- fluktuácia pracovných síl;
- dôraz na zvýšenie kvality procesov zo strany EK;
- zvýšená organizačná náročnosť.

Z hľadiska budovania administratívnych kapacít bola v období 2004 – 2006 zaznamenaná veľká fluktuácia zamestnancov (cca. 20% až 40% v závislosti od jednotlivých RO) a ich migrácia hlavne do súkromnej sféry. Dôvodom boli nedostatočné legislatívne opatrenia, nedostatočné finančné ohodnotenie, vysoké pracovné zaťaženie a nedostatok priestoru na tvorivú realizáciu. V programovom období 2007-2013 je preto nevyhnutné venovať zvýšenú pozornosť budovaniu administratívnych kapacít s cieľom zabezpečiť efektívne a účinné čerpanie ŠF a KF.

V súčasnosti boli podniknuté kroky a prijaté opatrenia na stabilizáciu situácie, o. i. prijatím a novelizáciou zákona č.312/2001 o štátnej službe, vyšpecifikovaním odborných a kariérnych profilov zamestnancov, ako aj plánu ich odborného a kariérneho rastu. V programovom období 2004 – 2006 sa vytvorili adekvátne mechanizmy a systémy na využívanie prostriedkov technickej pomoci, ktoré umožňujú refundáciu plátov a primerané ohodnotenie oprávnených zamestnancov, zaoberajúcich sa riadením, implementáciou, monitorovaním a hodnotením fondov EÚ. Zároveň sa prostriedky technickej pomoci využívajú na budovanie a posilňovanie administratívnych kapacít, čo vytvára priestor pre zefektívnenie procesov čerpania fondov EÚ, znižuje pracovné zaťaženie a zvyšuje motiváciu a stabilizáciu zamestnancov.

V nadväznosti na výsledky analýzy bola definovaná potreba realizácie kvantitatívnych<sup>161</sup> a kvalitatívnych opatrení zameraných na stabilizáciu a zvýšenie odbornosti pracovníkov zaoberajúcich sa agendou ŠF a KF. Kvalitatívnymi opatreniami sú predovšetkým:

- implementácia koncepčného prístupu v personálnej oblasti prostredníctvom vypracovania odborných a kariérnych profilov zamestnancov, ako aj plán ich odborného a kariérneho rastu;
- zvýšenie odbornosti administratívnych kapacít zavedením nepretržitého vzdelávacieho systému;
- zlepšenie technického vybavenia a zvýšenie komunikácie a práce prostredníctvom sieťových IT systémov;
- implementácia nástrojov procesného riadenia za účelom vytvorenia predpokladov certifikácie organizácie riadenia.

<sup>161</sup> Na základe podkladov od jednotlivých rezortov definuje materiál potrebu navýšenia administratívnych kapacít v programovom období 2007 – 2013 podľa subjektov zapojených do implementácie ŠF a KF (zamestnanci na RO, SO/RO, PJ, CO, OA a útvaroch kontroly a auditu, zamestnanci zaoberajúci sa koordináciou horizontálnych priorit a prevádzkovaním informačného systému ITMS) o 1000 zo súčasného stavu 1023 pracovníkov na 2023 pracovníkov.

Na budovanie a stabilizovanie administratívnych kapacít pre implementáciu ŠF a KF sa budú využívať aj prostriedky technickej pomoci. NSRR definuje strategickú prioritu *Technická pomoc*, ktorá sa zameriava na efektívne, účinné a správne riadenie realizácie programov zo ŠF a KF. Táto strategická priorita bude implementovaná prostredníctvom Operačného programu Technická pomoc ale aj v rámci jednotlivých operačných programov.

Využitím prostriedkov technickej pomoci na aktivity súvisiace s posilňovaním administratívnych kapacít (vzdelávacie aktivity, školenia, semináre, vývoj IT systémov, refundácia plátov oprávnených zamestnancov a pod.) budú vytvorené optimálne podmienky pre efektívne fungovanie administratívnych kapacít v celom systéme riadenia a implementácie NSRR. Realizáciu týchto aktivít sa vytvorí priestor pre znižovanie pracovného zaťaženia zamestnancov a zvýši sa ich motivácia a stabilizácia zamestnancov.

### 5.3.2 Národná koordinácia operačných programov

**Systém programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia NSRR** vychádza zo Strategických usmernení Spoločenstva pre programové obdobie 2007 – 2013<sup>162</sup>, z nariadení ES v oblasti kohéznej politiky a zo skúseností z vybudovaných administratívnych a informačných štruktúr v programovom období 2004 – 2006. Nadväzuje na systém riadenia CSF a zavádza opatrenia na zvýšenie jeho účinnosti a kvality. Výzvou pre programové obdobie 2007 – 2013 je zabezpečenie takého systému riadenia, ktorý umožní vyššiu mieru koordinácie a koncentrácie pomoci, ktoré povedú k efektívnejšiemu a účinnejšiemu využívaniu fondov v porovnaní s programovým obdobím 2004 – 2006. Na dosiahnutie tohto cieľa je potrebné v rámci systému programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia NSRR zabezpečiť súlad a koordináciu medzi NSRR a jednotlivými operačnými programami a ostatnými strategickými dokumentmi<sup>163</sup> na všetkých úrovniach programovej štruktúry. Dosiahnutie koordinácie a súladu je možné len pri zabezpečení funkčného prepojenia dvoch základných úrovní systému riadenia ŠF a KF - strategickú úroveň (NSRR) a operačnej úrovne (operačné programy).

Účinný mechanizmus koordinácie je priamo závislý na existencii centrálného orgánu v nasledovných oblastiach: komunikácia s Európskou komisiou v oblasti politiky súdržnosti, metodické riadenie procesov riadenia, finančného riadenia, kontroly a auditu, správa centrálného monitorovacieho systému ITMS, informovanie a budovanie absorpčnej kapacity.

Strategická úroveň systému riadenia operačných programov v NSRR je zabezpečovaná Centrálnym koordináčnym orgánom v oblasti riadenia, Certifikačným orgánom v oblasti finančného riadenia a Orgánom auditu v oblasti kontroly a auditu pri plnom rešpektovaní kompetencií riadiacich orgánov operačných programov. Centrálnym koordináčnym orgánom pre operačné programy v NSRR (t.j. pre cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, Certifikačným orgánom a orgánom auditu je Ministerstvo financií SR (uznesenie vlády SR č. 832 z 8.10.2006).

Operačnú úroveň systému implementácie NSRR zabezpečujú **riadiace orgány** jednotlivých operačných programov, **resp. sprostredkovateľské orgány pod riadiacimi orgánmi** (ak sú relevantné pre daný operačný program). **Riadiace orgány** operačných programov sú uvedené v kapitole 5.1.1.

Systém riadenia NSRR pozostáva z nasledujúcich **hlavných komponentov**:

- **strategické dokumenty**<sup>164</sup>: NSRR, operačné programy, ostatné strategické dokumenty a schémy štátnej pomoci;

<sup>162</sup> schválené Radou 6. októbra 2006

<sup>163</sup> Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Lisabonská stratégia pre Slovensko, Národný reformný program, ktorý bude nadväzovať na Lisabonskú stratégiu pre Slovensko), Gothenburgská stratégia, Koncepcia územného rozvoja Slovenska – 2001 a Národný rozvojový plán/Rámec podpory Spoločenstva pre programovacie obdobie 2004 – 2006 vrátane Programov rozvoja samosprávnych krajov.

<sup>164</sup> Strategické dokumenty obsahujú predovšetkým údaje, charakterizujúce *čo* a *prečo* bude príspevkami podporované.

- **riadiace dokumenty**<sup>165</sup>: programové manuály, formuláre, interné manuály vrátane audit-trailov a vnútorných smerníc a príručky pre žiadateľov vrátane všetkých informácií pre verejnosť;
- **informačné systémy**<sup>166</sup> na zabezpečenie informačnej podpory procesov.

Podstatnou úlohou centrálného koordinačného orgánu je zabezpečiť:

- ❖ na úrovni **strategických dokumentov** - súlad a koordináciu a maximálnu synergiu medzi stratégiou NSRR a stratégiami jednotlivých operačných programov a taktiež súladu s ostatnými strategickými dokumentmi SR, na ktoré NSRR nadväzuje.

Centrálny koordinačný orgán koordinuje prípravu strategických dokumentov od začiatku prípravy NSRR prostredníctvom medzirezortnej pracovnej skupiny, vydaním usmernenia pre prípravu operačných programov, usmernenia pre prípravu zadávacích podmienok pre ex-ante hodnotenie operačných programov, usmernenia pre vykonávanie SEA hodnotenia a v neposlednom rade prostredníctvom definovania komplementarity medzi jednotlivými operačnými programami v rámci NSRR.

- ❖ na úrovni **riadiacich dokumentov** - maximálnu možnú jednotnosť, ktorej cieľom bude zjednodušiť, sprehľadniť a zefektívniť celý systém riadenia a procesov v porovnaní s predchádzajúcim programovým obdobím.

.Pri vypracovaní riadiacej dokumentácie vychádza centrálny koordinačný orgán z jednotného modelu riadenia NSRR zadaného v Systéme riadenia štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na roky 2007 – 2013 (uznesenie vlády SR č. 833 z 8.10.2006), ktorý definuje štandardné postupy a aktivity záväzné pre všetky riadiace orgány pre všetky procesy riadenia ŠF a KF v súlade s platnými právnymi predpismi Európskych spoločenstiev a SR a na ktorý na nižšej úrovni nadväzujú organizačné modely jednotlivých operačných programov. Väčší dôraz sa bude klásť aj na zabezpečenie transparentného monitorovania a hodnotenia tak, aby bolo možné jednoznačne vyhodnotiť naplnenie strategického cieľa NSRR prostredníctvom realizácie aktivít v operačných programoch. Jednotlivé časti Systému riadenia ŠF a KF sú detailnejšie riešené prostredníctvom záväzných metodických usmernení centrálného koordinačného orgánu<sup>167</sup>. Aktívnym nástrojom pre zabezpečenie optimalizácie procesov v oblasti riadenia ŠF a KF sú pravidelné koordinačné porady za účasti všetkých riadiacich orgánov, organizované centrálnym koordinačným orgánom na dvojtýždňovej báze, ako aj odborné pracovné skupiny k jednotlivým oblastiam systému riadenia ŠF a KF<sup>168</sup>.

Nástrojom pre administratívne a technické zabezpečenie vyššie popísaného mechanizmu koordinácie operačných programov v NSRR je operačný program Technická pomoc, ktorý financuje horizontálne témy týkajúce sa prípravy, riadenia, monitorovania, hodnotenia, informovania a posilňovania administratívnych kapacít vo vzťahu k ŠF a KF v prospech všetkých riadiacich orgánov.

Procesy (1. a 2. úroveň)	organizačné úrovne, útvary a ich zodpovednosti			
	Strategická úroveň	Operačná úroveň		Certifikačný orgán
	Centrálny koordinačný orgán pre NSRR	Riadiaci orgán, resp. sprostredkovateľský orgán pod riadiacim orgánom	Orgán auditu	
<b>Programovanie:</b>				
<b>Analýza</b>	zodpovedný za vypracovanie analytických častí NSRR, zodpovedný za koherenciu medzi analytickými časťami	zodpovedný za vypracovanie analytickej časti OP v nadväznosti na analýzu NSRR		

<sup>165</sup> Riadiace dokumenty obsahujú predovšetkým informácie o tom, *ko* a *ako* má pri realizácii NSRR a jeho operačných programoch postupovať.

<sup>166</sup> do systému riadenia sú zapojené tieto IS: ITMS, ISUF, ISŠP a RIS

<sup>167</sup> Ku dňu 15.5.2007 vydal CKO metodické usmernenia k nasledovným oblastiam: príprava operačných programov, príprava programových manuálov, príprava audit trailov, interných manuálov, realizácia technickej pomoci, predkladanie žiadostí o NFP, schvaľovanie žiadostí o NFP, monitorovanie a hodnotenie, informovanie a publicita, oprávnenosť výdavkov, delegovanie právomocí RO na SORO, zazmluvnenie projektov, overovanie realizácie projektov a overovanie verejného obstarávania.

<sup>168</sup> CKO zriadil pre účely riešenia odborných otázok v súvislosti so systémom riadenia ŠF a KF na programové obdobie 2007 – 2013 pracovné skupiny k nasledovným oblastiam: oprávnenosť výdavkov, schvaľovací proces, zazmluvnenie projektov, overovanie realizácie projektov a verejného obstarávania, monitorovanie a hodnotenie a publicita.

	NSRR a jednotlivými operačnými programami			
Vypracovanie strategickej dokumentácie, definovanie vízie a určenie stratégie vrátane zdrojov na jej vykonanie	zodpovedný za definovanie vízie a stratégie NSRR, zodpovedný za koherenciu medzi stratégiou NSRR a jednotlivými OP, programovými manuálmi	zodpovedný za vypracovanie OP, programových manuálov, vypracovanie schém štátnej pomoci v nadväznosti na NSRR		
Vypracovanie riadiacej dokumentácie vrátane dokumentov na informovanie verejnosti	zodpovedný za vypracovanie riadiacej dokumentácie pre procesy programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia na úrovni NSRR	zodpovedný za vypracovanie riadiacej dokumentácie pre procesy programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia na úrovni OP	zodpovedný za vypracovanie riadiacej dokumentácie pre procesy finančného riadenia na úrovni OP	
Zavádzanie opatrení na zvýšenie kvality	príprava a riadenie zavádzania opatrení na zvýšenie kvality na úrovni NSRR odporučených na základe monitorovania a hodnotenia	príprava a riadenie zavádzania opatrení na zvýšenie kvality na úrovni OP odporučených na základe monitorovania a hodnotenia		
Overovanie riadiacich a kontrolných systémov,				zodpovedný za oblasť overovania riadiacich a kontrolných systémov
<b>Implementácia:</b>				
Predkladanie, prijímanie, analýza a schvaľovanie projektov, žiadostí o platbu, monitorovacích správ projektov, uzatváranie zmlúv s prijímateľmi		zodpovedný za prijímanie, analýzu a schvaľovanie projektov, žiadostí o platbu, monitorovacích správ projektov, uzatváranie zmlúv s prijímateľmi		
Finančné riadenie vrátane financovania	zodpovedný za definovanie minimálnych podmienok pre systémy kontroly na 1. úrovni fungovania implementačného systému NSRR a pravidelne overuje ich plnenie	zodpovedný za definovanie minimálnych podmienok pre systémy kontroly na 1. úrovni fungovania implementačného systému OP a pravidelne overuje ich plnenie	zodpovedný za zabezpečenie prípravy a koordinácie procesu finančného riadenia, výkon certifikácie a realizáciu platieb	
Overovanie riadiacich a kontrolných systémov, overovanie deklarovanych výdavkov, vydávanie vyhlásení o ukončení pomoci				zodpovedný za oblasť overovania riadiacich a kontrolných systémov, overovania deklarovanych výdavkov, vydávania vyhlásení o ukončení pomoci
<b>Monitorovanie a hodnotenie:</b>				
Analýza projektov (na úrovni programu, priorít, alebo špecifických tém)	zodpovedný za realizáciu analýzy skupín projektov na úrovni NSRR a vybraných špecifických tém	zodpovedný za realizáciu analýzy skupín projektov na úrovni OP a vybraných špecifických tém		
Vypracovanie a schvaľovanie monitorovacích a hodnotiacich správ vrátane odporúčaní opatrení na zvýšenie kvality	zodpovedný za vypracovanie a schvaľovanie monitorovacích a hodnotiacich správ a zosúladenia odporúčaní opatrení na zvýšenie kvality na úrovni NSRR	zodpovedný za vypracovanie a schvaľovanie monitorovacích a hodnotiacich správ a zosúladenia odporúčaní opatrení na zvýšenie kvality na úrovni OP		

### 5.3.3 Koordinácia horizontálnych priorít

Kapitola stručne popisuje spôsob akým bude zabezpečovaná koordinácia implementácie horizontálnych priorít NSRR. Nadväzuje na kapitolu 4.3.5., ktorej predmetom je popis cieľov a charakteru horizontálnych priorít. Detailný opis systému implementácie každej z horizontálnych priorít je popísaný v systéme koordinácie implementácie horizontálnej priority, samostatne vypracovanom pre každú z horizontálnych priorít a odsúhlasenom Centrálnym koordinačným orgánom a riadiacimi orgánmi operačných programov a ktorý bude tvoriť prílohu Systému riadenia štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na roky 2007 – 2013.

**Monitorovanie každej horizontálnej priority** je zabezpečené prostredníctvom súboru ukazovateľov, ktorý je súčasťou Národného systému ukazovateľov pre prioritné osi OP. Realizácia horizontálnych priorít bude osobitne monitorovaná vo výročných správach operačných programov

v súlade s charakterom horizontálnych priorít definovaným v kapitole 4.3.5. (v spolupráci s gestormi HP) ako aj vo výročnej správe NSRR, ktorej súčasťou budú monitorovacie správy pripravené koordinátorom príslušnej horizontálnej priority aj s uvedením regionálneho priemetu realizovaných aktivít.

V priebehu programového obdobia budú prebiehať **priebežné hodnotenia zamerané na úspešnosť a efektívnosť zvoleného spôsobu implementácie každej horizontálnej priority** a na zhodnotenie výstupov a výsledkov projektov realizovaných v rámci HP a naplňania HP. Po skončení programového obdobia bude realizované hodnotenie dopadu projektov realizovaných v rámci HP. Všetky vykonané hodnotenia budú predmetom zasadania Národného monitorovacieho výboru a príslušných pracovných skupín zapojených do implementácie danej HP a budú zverejnené prostredníctvom komunikačných kanálov Centrálného komunikačného orgánu a tým dostupné širokej verejnosti.

#### **A. Marginalizované rómske komunity (MRK)**

NSRR chce prostredníctvom horizontálnej priority marginalizované rómske komunity vytvoriť priestor pre efektívny dopad pomoci štrukturálnych fondov na riešenie problémov MRK. Na politickej úrovni za horizontálnu prioritu marginalizované rómske komunity zodpovedá podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny. Koordinátorom horizontálnej priority MRK je Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK), ktorý pre výkon činností spojených s administratívnym a metodickým zabezpečením horizontálnej priority MRK zriadi odbor pre koordináciu HP MRK<sup>169</sup>.

Ambíciou je využiť štrukturálne fondy na rozšírenie, doplnenie a lepšiu kombináciu programov už existujúcich na národnej úrovni. Vychádzajúc z niekoľko rokov realizovanej vládnej stratégie SR pre integráciu ekonomicky a sociálne vylúčených rómskych komunít a praxou overených nástrojov inklúzie, je možné obdobie rokov 2007 – 2013 využiť na dosiahnutie synergického a udržateľného efektu. Východiskom je vládna politika založená na vyrovnávacích opatreniach, rezortné koncepcie pre vzdelávanie (predškolská príprava, asistenti učiteľov, podpora rómskeho jazyka, integrované vzdelávanie), regionálny rozvoj a bývanie (výstavba nájomných bytov a infraštruktúra), podporu zdravia (zdravotní asistenti), komunitného rozvoja a zamestnanosti (komunitní sociálni pracovníci, komunitné centrá, sociálne podniky) a ďalšie. Pozitívnym faktorom je aj vybudovaná inštitucionálna sieť, či už prostredníctvom štátnych inštitúcií (regionálne kancelárie ÚSVRK, oddelenia na VÚC, regionálne kancelárie Slovenského národného strediska pre ľudské práva a pod.) alebo cez mimovládny a občiansky sektor. Táto sieť predstavuje kvalifikovaný ľudský potenciál. Pre komplexnosť riešenia a lepšiu koordináciu zvlášť na úrovni regiónov, zadal v r. 2006 Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity vypracovanie Regionálnych koncepcií pre rozvoj rómskych komunít v oblastiach s vysokou koncentráciou marginalizovaných skupín (kraje Košice, Prešov, Banská Bystrica). Podieľali sa nich široké partnerstvá a boli konzultované a akceptované aj na úrovni VÚC.

Navrhovanými nástrojmi pre zabezpečovanie dopadu a koordinácie sú:

- komplexný prístup v riešení problémov MRK, ktorý sa uplatňuje v nasledovných OP (Regionálny OP, OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia, OP Vzdelávanie, OP Životné prostredie, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a OP Zdravotníctvo);
- individuálne projekty (dopytovo-orientované), ktoré sa môžu uplatniť vo všetkých OP.

Úlohy ÚSVRK a spolupráca s RO, rozsah a presné podmienky realizácie opísaných nástrojov zabezpečenia HP MRK v rámci konkrétnych operačných programov budú predmetom záväznej zmluvy o spolupráci medzi ÚSVRK a každým RO alebo SORO.

**Komplexný prístup** bude riešený nasledovne:

- predkladanie lokálnych stratégií komplexného prístupu (ďalej „KxP“) obcou, príp. mikroregiónom (v nadväznosti na obsah regionálnych koncepcií sociálno-ekonomickej inklúzie MRK, ktorých vznik bol iniciovaný ÚSVRK v roku 2006 v prípade prešovského,

<sup>169</sup> v súlade s materiálom „Analýza administratívnych kapacít pre programové obdobie 2007 -2013“ schváleným uznesením vlády SR č. 396 z 2. 5. 2007

košického a banskobystrického kraja a vyžaduje zapojenie širokého partnerstva v danej lokalite)

- vyhodnotenie a schvaľovanie lokálnych stratégií komplexného prístupu.
- príprava projektov v rámci schválených lokálnych stratégií komplexného prístupu
- schválenie a implementácia projektov v rámci OP
- priebežné monitorovanie a hodnotenie napĺňania cieľov lokálnych stratégií prostredníctvom jednotlivých projektov
- vyhodnotenie prínosu komplexných projektov k napĺňaniu cieľa horizontálnej priority

**Kompetencie Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity v súvislosti s realizáciou komplexného prístupu** vyplývajú z poverenia podpredsedu vlády SR pre vedomostnú pôsobnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, ktorého ÚSVRK pravidelne informuje o koordinácii HP MRK;

- ÚSVRK uzatvára zmluvy s jednotlivými RO a SORO o vzájomnej spolupráci a koordinácii pri napĺňaní HP MRK, ktoré podpisuje vedúci úradu vlády SR, ako štatutárny zástupca Úradu vlády SR;
- spolupracuje s riadiacimi orgánmi pri príprave výziev na predkladanie projektov v rámci KxP;
- zverejňuje výzvy na predkladanie lokálnych stratégií KxP;
- zriaďuje výberovú komisiu KxP a koordinuje jej činnosť, s cieľom schvaľovať lokálne stratégie KxP;
- spolupracuje s obcami/mikroregiónmi, ktoré na základe úspešnej lokálnej stratégie KxP získavajú/ využívajú poradenstvo
- spolupracuje s RO a SORO pri výbere, hodnotení a monitoringu projektov predkladaných v rámci KxP, ktorých jasná identifikácia sa zabezpečí označením priamo v žiadosti o NFP
- koordinuje činnosť monitorovacej skupiny KxP, ktorej úlohou je monitorovať realizáciu komplexného projektu priamo na mieste a riešiť prípadné identifikované problémy v realizácii a to v priamej komunikácii a spolupráci s riadiacimi orgánmi príslušných operačných programov
- spolupracuje pri monitoringu a hodnotení dopadu štrukturálnych fondov na MRK v období 2007-2013 spolu s Pracovnou skupinou pre marginalizované rómske komunity;
- zabezpečuje špeciálne monitorovanie a hodnotenie zamerané na celkové plnenie schválených lokálnych stratégií KxP

**Kompetencie riadiacich a sprostredkovateľských orgánov v súvislosti s realizáciou komplexného prístupu:**

**Riadiace a sprostredkovateľské orgány zapojené do zabezpečovania KxP:**

- sú členmi medzirezortnej komisie pre hodnotenie a výber projektov KxP;
- vyčlenenia indikatívnu alokáciu zdrojov určenej na implementáciu komplexných projektov v rámci OP
- vyhlasujú výzvy na predkladanie projektov v rámci KxP, pričom sa uplatňuje systém priebežnej výzvy, t.j. je možné ich predkladať kedykoľvek počas implementácie OP, čím sa zabezpečia podmienky na plynulú realizáciu všetkých zložiek komplexného projektu v súlade s časovým harmonogramom realizácie schválenej lokálnej stratégie KxP;
- hodnotia a vyberajú jednotlivé projekty predkladané v rámci KxP;
- zabezpečujú monitoring a kontrolu úspešných projektov predložených v rámci KxP;
- s ÚSVRK spolupracujú pri obsahovom a technickom zabezpečovaní výziev na predkladanie projektov v rámci KxP
- v pravidelných intervaloch poskytujú ÚSVRK potrebné informácie a údaje potrebné pre výkon monitoringu a hodnotenia dopadu štrukturálnych fondov na MRK

Realizácia **individuálnych projektov** majúciich dopad na HP MRK bude prebiehať nasledovne:

- v samostatnej časti žiadosti o NFP žiadateľ jasne identifikuje, že projekt je zameraný na MRK;
- skutočný dopad projektov na HP MRK, ktoré žiadateľ takto označil, posúdi ÚSVRK v procese hodnotenia projektov zameraných na MRK;



- projekty, ktoré ÚSVRK posúdi ako projekty s výrazným dopadom na MRK, budú bodovo zvýhodnené (s výnimkou operačných programov, v ktorých je HP MRK riešená prostredníctvom samostatného opatrenia, resp. skupiny aktivít);
- ÚSVRK vykonáva monitorovanie projektov zameraných na MRK na vzorke definovanej RO/SORO.

**Informovanie a publicita**, ako dôležitá súčasťou vytvárania atmosféry spolupráce a úspešného riešenia postavenia marginalizovaných rómskych komunít, budú zabezpečované ÚSVRK prostredníctvom nasledovných činností:

- v pravidelných intervaloch, v spolupráci s RO a SORO, informuje o napĺňaní HP MRK Centrálny koordinačný orgán a podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny;
- zabezpečuje realizáciu komunikačného plánu HP MRK s cieľom zvýšiť informovanosť MRK ako aj širokej verejnosti o možnostiach poskytnutia podpory a výsledkoch realizácie HP MRK.

**V záujme zapojenia prijímateľov a ostatných aktérov** a zabezpečenia širšej platformy pre komunikáciu o realizáciu HP MRK v NSRR a monitorovanie a hodnotenie vplyvu realizovaných projektov na marginalizované rómske komunity bude naďalej, v úzkej spolupráci s odborom pre koordináciu HP MRK pri ÚSVRK, fungovať Pracovná komisia CSF pre rozvoj rómskych komunít (pod názvom Pracovná komisia pre rozvoj rómskych komunít, ktorej činnosť v programovom období 2004 – 2006 sa ukázala ako dobrý príklad v implementácii ŠF.

## **B. Rovnosť príležitostí**

Koordinačnú úlohu pri implementácii horizontálnej priority NSRR „rovnosť príležitostí“ plní ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

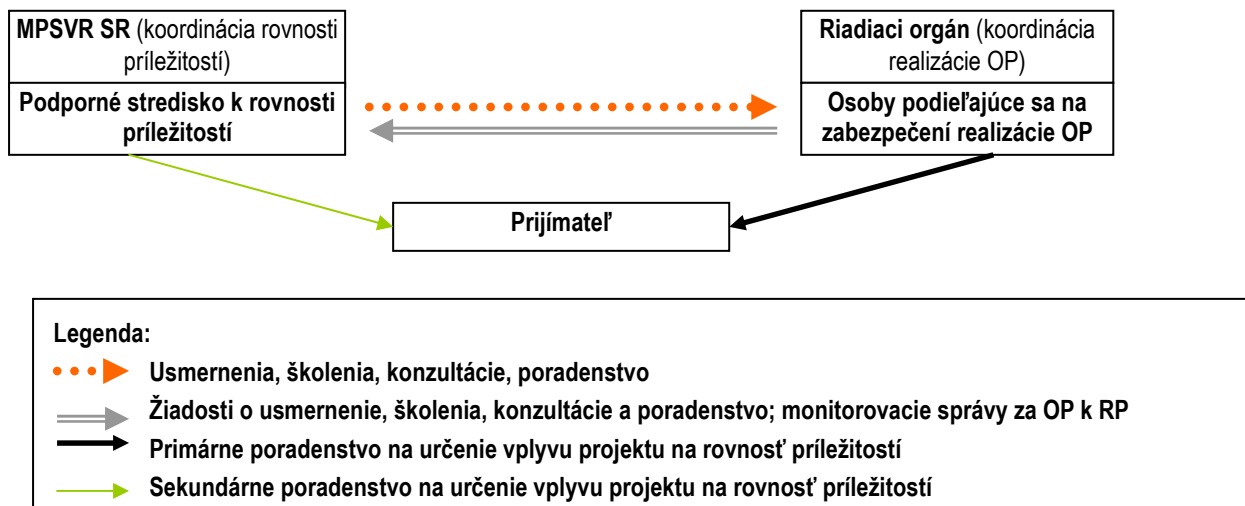
Horizontálna priorita rovnosť príležitostí sa bude sledovať vo všetkých operačných programoch v rámci NSRR.

Posúdenie vplyvu projektu na naplnenie horizontálnej priority rovnosť príležitostí bude povinné pre všetkých žiadateľov zo ŠF a KF a jej naplnenie sa bude sledovať v projektovej prihláške, kde žiadateľ zhodnotí či má projekt vplyv na rovnosť príležitostí. V prípade, že projekt má vplyv na rovnosť príležitostí, je tento vplyv zhodnotený ako pozitívny, resp. negatívny a vzťah k rovnosti príležitostí bude zaradený medzi hodnotiace kritériá. V prípade ak projekt nemá vplyv na rovnosť príležitostí, vzťah k rovnosti príležitostí sa nezaradí medzi hodnotiace kritériá.

Hodnotiace kritériá pre hodnotenie vplyvu projektov na rovnosť príležitostí vypracuje MPSVR SR, ktoré bude v tejto oblasti poskytovať usmernenia pre všetky riadiace orgány a zabezpečí vzdelávanie ich pracovníkov. Súčasťou projektových ukazovateľov každého takéhoto projektu bude/budú aj ukazovatele monitorujúce vplyv na rovnosť príležitostí.

MPSVR SR zriadi podporné stredisko, ktoré bude poskytovať prijímateľom pomoc pri posudzovaní vplyvu projektu na rovnosť príležitostí. Na jednotlivých riadiacich orgánoch operačných programov sa zriadia focal points (kontaktné osoby), ktorých úlohou bude spolupracovať s podporným strediskom MPSVR SR, poskytovať poradenstvo prijímateľom pri určení vzťahu projektu k horizontálnej priorite rovnosť príležitostí ako aj pri hodnotení projektu v procese výberu projektov a pri ich realizácii /pri jeho monitorovaní.

Tieto aktivity budú koordinované Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. MPSVR SR zabezpečí primeranú informovanosť s cieľom zvýšenia pozitívneho vplyvu podporovaných aktivít na rovnosť príležitostí zo zdrojov OP Technická pomoc a OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia v spolupráci s Centrálnym koordinačným orgánom.

**Obrázok 4:** Koordinácia implementácie horizontálnej priority „rovnosť príležitostí“

### C. Trvalo udržateľný rozvoj (TUR)

Na politickej úrovni koordináciu úlohu pri implementácii horizontálnej priority TUR plní podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny. Túto úlohu vo vzťahu k trvalo udržateľnému rozvoju plní prostredníctvom Rady vlády pre trvalo udržateľný rozvoj z funkcie jej predsedu. Koordinátorom horizontálnej priority na pracovnej úrovni je Úrad vlády SR.

ÚV SR zabezpečuje, aby horizontálna priorita bola efektívne riadená a implementovaná vo vzťahu k všetkým operačným programom, ich prioritným osiam a monitoruje a hodnotí napĺňanie cieľov horizontálnej priority aj na úrovni NSRR.

Pre tento účel je na Úrade vlády SR zriadená pracovná skupina pre horizontálnu prioritu TUR, v ktorej majú zastúpenie všetky relevantné RO, Centrálny koordináčný orgán, ako aj zástupcovia sociálno-ekonomických partnerov (zástupcovia regionálnych a miestnych samospráv, akademickej obce, výskumných inštitúcií, podnikateľských a odborových zväzov, záujmových združení a občianskej spoločnosti).

Rada vlády pre trvalo udržateľný rozvoj SR je poradným a koordináčným orgánom vlády SR pre uplatňovanie zásad trvalo udržateľného rozvoja. Vyjadruje sa o.i. aj k predloženým materiálom Pracovnej skupiny pre HP TUR. Spolupracujúcimi a poradnými orgánmi Rady sú odborníci vysokých škôl, vedeckých ústavov, zástupcov samosprávnych orgánov, odborových a zamestnávateľských zväzov a zástupcov orgánov štátnej správy pri posudzovaní riešenia niektorých problémov trvalo udržateľného rozvoja.

Kľúčovými prostriedkami, prostredníctvom ktorých sa budú riadiť intervencie tak, aby napĺňali horizontálnu prioritu trvalo udržateľný rozvoj, sú integračné nástroje, ktoré vyplývajú z koncepčného, právneho a inštitucionálneho rámca trvalo udržateľného rozvoja:

- strategické a programové dokumenty, koncepcie v oblasti trvalo udržateľného rozvoja
- princípy, priority, ciele a ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja.

Jednou z oblastí významne prispievajúcou k trvalo udržateľnému rozvoju je **oblasť energetiky a energetickej efektívnosti**, ktorá bude okrem OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast prierezovo podporovaná aj v rámci aktivít Regionálneho operačného programu a aj v OP Životné prostredie (v oblasti využívania obnoviteľných zdrojov), OP Zdravotníctvo, OP Výskum a vývoj, OP Bratislavský kraj a v Programe rozvoja vidieka SR financovanom z EAFRD. Koordináciu podpory energetiky bude horizontálne zabezpečovať MH SR, ktoré je v zmysle kompetenčného zákona<sup>170</sup> zodpovedné za energetickú politiku, zabezpečuje a plní úlohy, ktoré pre SR vyplývajú z nariadení,

<sup>170</sup> Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy

smerníc a strategických dokumentov EÚ a zároveň má povinnosť informovať EK o plnení týchto záväzkov.

V zmysle uvedeného bude potrebná úzka spolupráca MH SR s riadiacimi orgánmi uvedených operačných programov. MH SR s spolupráci s riadiacimi orgánmi uvedených programov zabezpečí účasť kompetentných zástupcov v hodnotiacej komisii pre výber projektov v opatreniach, kde dochádza k využitiu obnoviteľných zdrojov alebo k zabezpečeniu energetickej efektívnosti. Úlohou uvedeného pracovníka bude okrem hodnotenia projektov aj odsúhlasenie indikátorov v navrhovanom projekte tak, aby bolo možné monitorovať príspevok projektu k zabezpečeniu energetickej efektívnosti.

MH SR ďalej prostredníctvom sprostredkovateľského orgánu pod riadiacim orgánom pre OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (Slovenská energetická agentúra - SEA) zabezpečí zber údajov za oblasť energetiky od jednotlivých riadiacich orgánov tak, aby ich celková hodnota za všetky príslušné operačné programy bola centrálné monitorovaná a vyhodnocovaná na MH SR.

#### **D. Informačná spoločnosť**

Na politickej úrovni za koordináciu implementácie horizontálnej priority informačná spoločnosť zodpovedá podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny. Koordinátorom horizontálnej priority na pracovnej úrovni je Úrad vlády SR. Na koncepcnej a vecnej úrovni za horizontálne riadenie a implementáciu všetkých projektov informatizácie spoločnosti zodpovedá Ministerstvo financií SR, ktoré je ústredným orgánom štátnej správy na úseku informatizácie v zmysle zákona č. 275/2006 Z.z. o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ÚV SR zabezpečuje, aby horizontálna priorita bola efektívne riadená a implementovaná vo vzťahu ku všetkým operačným programom, ich prioritným osiam a monitoruje a hodnotí napĺňanie cieľov horizontálnej priority aj na úrovni NSRR. Pre tento účel je na Úrade vlády SR zriadená pracovná skupina pre horizontálnu prioritu informačná spoločnosť, v ktorej majú zastúpenie všetky relevantné RO, Centrálny koordináčny orgán, MF SR, ako aj zástupcovia sociálno-ekonomických partnerov (zástupcovia regionálnych a miestnych samospráv, akademickej obce, výskumných inštitúcií, podnikateľských a odborových zväzov, záujmových združení a občianskej spoločnosti). Taktiež sa vytvára Úrad splnomocnenca vlády pre informatizáciu spoločnosti, ktorý je súčasťou pracovnej skupiny pre informačnú spoločnosť a plní v tejto skupine poradnú funkciu v zmysle svojho štatútu.

Kľúčovými prostriedkami, prostredníctvom ktorých sa budú riadiť intervencie tak, aby napĺňali horizontálnu prioritu informačná spoločnosť, sú integračné nástroje, ktoré vyplývajú z koncepcného, právneho a regulačného rámca informatizácie spoločnosti a za ktoré je v zmysle kompetenčného zákona a zákona o ISVS zodpovedné MF SR, ako ústredný orgán štátnej správy na úseku informatizácie:

- strategické dokumenty, akčné plány v oblasti informatizácie spoločnosti
- národná koncepcia informatizácie verejnej správy a z nej vyplývajúce koncepcie rozvoja informačných systémov verejnej správy povinných subjektov, ktorými sú inštitúcie verejnej správy
- národné projekty implementované v rámci OPIS
- dátové štandardy, technologické štandardy a bezpečnostné štandardy
- metodické pokyny, usmernenia, príručky pre žiadateľov, prípadne výzvy na predkladanie projektov

Implementácia horizontálnej priority informačná spoločnosť bude vo fáze implementácie na základe využitia integračných nástrojov vykonávaná nasledovne:

- Vo fáze implementácie operačných programov bude napĺňanie horizontálnej priority informačná spoločnosť uskutočňované prostredníctvom zariadenia jedného textu (ktorý bude odkonzultovaný s MF SR) pre všetky RO/SORO, v rámci príručky pre prijímateľa, ktorého obsahom bude, aby žiadateľ o nenávratný finančný príspevok vo

svojom projekte jasne zadefinoval, či chce svojím projektom podporiť rozvoj informačnej spoločnosti a akým spôsobom.

- Vo fáze implementácie bude napĺňanie horizontálnej priority informačná spoločnosť ďalej zabezpečené prostredníctvom nastavenia hodnotiacich kritérií projektov v súlade s cieľmi horizontálnej priority informačná spoločnosť. Jednotlivé RO/SORO zašlú ÚV SR návrh hodnotiacich kritérií projektov za jednotlivé horizontálne priority
- ÚV SR v súčinnosti s MF SR posúdi návrh hodnotiacich kritérií projektov v zmysle vyššie uvedených integračných nástrojov.

### **5.3.4 Koordinácia aktivít v oblasti vedomostnej spoločnosti**

S cieľom zabezpečiť efektívnu koordináciu príspevkov z fondov v oblasti **vedomostnej ekonomiky** zriadi SR **monitorovací výbor pre Vedomostnú ekonomiku** - spoločný monitorovací výbor<sup>171</sup> pre tri operačné programy implementujúce druhú strategickú prioritu NSRR. Vedomostná ekonomika (OP Výskum a vývoj, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a OP Informačná spoločnosť). Predsedom monitorovacieho výboru bude podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny.

Keďže vedomostná ekonomika je len jednou zložkou vedomostnej spoločnosti, je v oblasti budovania vedomostnej spoločnosti potrebné zabezpečiť koordináciu aj vo vzťahu k ostatným operačným programom. Pre tento účel zriadil podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, **Komisiu pre vedomostnú spoločnosť**<sup>172</sup> v rámci príslušných operačných programov a prioritných osí.

Vzhľadom na skutočnosť, že realizácia aktivít v oblasti vedomostnej spoločnosti je úzko prepojená s napĺňaním cieľov lisabonskej stratégie (LS), resp. Národného programu reforiem, príspevok NSRR k plneniu cieľov národnej lisabonskej stratégie bude monitorovaný dvoma spôsobmi, a to na základe kategórií výdavkov (earmarking)<sup>173</sup> v operačných programoch a na základe monitorovania vybraných indikátorov v oblasti vedomostnej spoločnosti na úrovni prioritných osí/operačných programov. Túto úlohu monitorovania bude plniť ÚV SR prostredníctvom existujúcej a 3 roky fungujúcej pracovnej skupiny pre lisabonskú stratégiu, ktorej členmi sú rezortní koordinátori pre LS. Pracovná skupina bude rozšírená o zástupcov riadiacich orgánov, čím sa dosiahne synergický efekt efektívnejšieho plnenia cieľov LS prostredníctvom jednotlivých OP a dôkladnejšie monitorovanie výdavkov na jednotlivé opatrenia národnej lisabonskej stratégie. Pracovná skupina pre Lisabonskú stratégiu pod vedením ÚV SR dvakrát ročne vypracováva a predkladá na rokovanie vlády SR správu o pokroku v implementácii Národného programu reforiem SR, ktorej časť venovaná kategóriám výdavkov a financovaniu bude súčasťou priebežných, výročných a záverečných správ operačných programov a NSRR, ktoré budú predmetom schválenia Komisie pre vedomostnú spoločnosť.

#### **Komisia pre vedomostnú spoločnosť pri svojej činnosti:**

- zabezpečuje obsahovú koordináciu relevantných operačných programov a ich prioritných osí týkajúcich sa vedomostnej ekonomiky a vedomostnej spoločnosti (ďalej „VS“) s cieľom dosiahnuť maximálnu synergiu a komplementaritu operácií medzi oblasťami vzdelávania, konkurencieschopnosti a inovácií, informatizácie, vedy a výskumu;
- zabezpečuje obsahový súlad a prepojenie relevantných operačných programov a ich prioritných osí týkajúcich sa VS so strategickými dokumentmi EÚ a SR, predovšetkým s Lisabonskou stratégiou, Göteborskou stratégiou, Národným programom reforiem a Národnou stratégiou TUR;

<sup>171</sup> V súlade s čl. 63 (1) všeobecného nariadenia.

<sup>172</sup> Na základe bodu B.31 uznesenia vlády SR č.832 z 8. októbra 2006 k materiálu „Aktualizácia Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007 – 2013“.

<sup>173</sup> V súlade s čl. 9(2) a čl. 37(1)(d) všeobecného nariadenia musia operačné programy obsahovať informáciu o tom akou mierou prispievajú k napĺňaniu cieľov Lisabonskej stratégie. Základom pre posudzovanie prispievania operačných programov k napĺňaniu cieľov Lisabonskej stratégie a Národného programu reforiem sú kategórie výdavkov uvedené v prílohe č. 4 všeobecného nariadenia. Tieto kategórie výdavkov definujú prioritné témy, ktoré sú zamerané na podporu konkurencieschopnosti a tvorbu pracovných miest vrátane napĺňania cieľov integrovaných usmernení pre rast a zamestnanosť na roky 2005 – 2008, t. j. ide o „lisabonské aktivity“ prispievajúce priamo k napĺňaniu cieľov Lisabonskej stratégie a Národného programu reforiem.

- zabezpečuje prepojenie a komplementaritu štrukturálnych fondov v oblasti VS s inými nástrojmi Spoločenstva ako sú 7. rámcový program pre vedu a výskum, Rámcový program pre konkurencieschopnosť a inovácie a iné;
- vypracúva časť za oblasť VS do národnej výročnej a záverečnej správy za NSRR. Táto časť obsahuje najmä informáciu o plnení finančných a vecných ukazovateľov ako aj ukazovateľov pre vybrané kategórie výdavkov (vo väzbe na ciele Lisabonskej stratégie) podľa prílohy č. IV Nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006;
- navrhuje do plánu hodnotenia centrálného koordinačného orgánu (CKO) časť plánu horizontálnych a tematických hodnotení súvisiacich s vedomostnou spoločnosťou;
- zabezpečí vytvorenie štandardných kritérií a ukazovateľov pre posúdenie príspevku projektu k VS;
- spolupracuje s CKO pri vytvorení národného systému ukazovateľov za časť VS;
- vypracuje mechanizmus zabezpečenia synergie a komplementarity projektov v oblasti vzdelávania, konkurencieschopnosti a inovácií, informatizácie, vedy a výskumu;
- Komisia môže v prípade potreby zriadiť pracovné skupiny na úrovni expertov;
- pri smerovaní podpory zo štrukturálnych fondov určenej na rozvoj VS pristupuje k priestorovej štruktúre centier v súlade s princípom územnej koncentrácie príspevkov definovanom v NSRR, prioritne do inovačných pólov rastu a záujmových území inovačných pólov rastu, v špecifických prípadoch do kohéznych pólov rastu, resp. mimo týchto centier.

#### Členmi komisie pre koordináciu a hodnotenie VS<sup>174</sup> sú:

- podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny;
- podpredseda vlády a minister školstva SR;
- minister hospodárstva SR;
- minister výstavby a regionálneho rozvoja SR;
- minister financií SR;
- minister zdravotníctva;
- ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny SR;
- minister pôdohospodárstva;
- predseda Slovenskej akadémie vied;

Do komisie sú v prípade príbuznosti vecnej problematiky a spoločných tém prizývaní ďalší ministri, zástupcovia ministerstiev a odborníci relevantných inštitúcií. Úlohy sekretariátu a výkonného orgánu komisie plní sekcia európskej politiky Úradu vlády SR. Pre praktickú činnosť je vypracovaný štatút komisie.

### ***5.3.5 Prepojenie a koordinácia aktivít financovaných z ESF a ERDF***

V nadväznosti na komplementárne väzby medzi špecifickými prioritami financovanými z ERDF a ESF, ktoré sú definované v kapitole 4.4 bude zabezpečené vzájomné prepojenie aktivít a koordinácia medzi riadiacimi orgánmi. Systém riadenia ŠF a KFná roky 2007 – 2013 (uznesenie vlády SR č. 833 z 8.10.2006), a jednotlivé usmernenia CKO definujú štandardné postupy a aktivity záväzné pre všetky RO pre všetky procesy riadenia ŠF a KF (napr. jednotný formulár výziev, jednotné časové limity na výber operácií, štandardizovaný formulár žiadosti o NFP a zmluvy s prijímateľom, atď), čím je vytvorená platforma pre účinnú a efektívnu koordináciu procesov implementácie OP.

**Za účelom zabezpečenia synergického efektu aktivít financovaných z ESF a ERDF budú dotknuté riadiace orgány** (v súlade s kapitolou 4.4) **užšie spolupracovať pri implementácii OP.** Harmonizácia predkladania projektov bude zabezpečená prostredníctvom vzájomného zosúladenia výziev na relevantné oblasti podpory pri vypracovávaní časového harmonogramu výziev (v súlade s usmernením CKO č.6/2007) na nasledujúci rok. Výzvy na jednotlivých RO budú obsahovať informáciu pre žiadateľov o vzájomnom prepojení aktivít, táto informácia bude rovnako zverejnená aj na informačnom portáli CKO spolu so zverejnením časového harmonogramu výziev a samotných

<sup>174</sup> Podľa štatútu komisie pre VS schváleného uznesením vlády SR č. 1090 z 20.12.2006

výziev všetkých OP. Rovnako bude zabezpečená vzájomná účasť odborníkov v procese hodnotenia a výberu projektov/operácií a pri monitorovaní takto prepojených projektov aj vzájomnou účasťou v monitorovacích výboroch. Detailne bude proces zabezpečenia koordinácie týchto aktivít popísaný v usmerneniach CKO.

**Dôležitou súčasťou vzájomného prepojenia aktivít financovaných z ESF a ERDF je možnosť krížového financovania aktivít patriacich do rozsahu pôsobnosti pomoci z iného fondu.** Táto možnosť kompenzuje monofondovosť operačných programov a zlepšuje prepojenie aktivít realizovaných z ESF, resp. ERDF. Flexibilita, ktorú umožňuje nariadenie **nesmie spochybniť špecifickú povahu a ciele ERDF a ESF**, t.j. flexibilita je ohraničená kontextom a obsahom konkrétnej operácie, rozsahom pôsobnosti každého z fondov a cieľmi relevantného OP a prioritnej osi. Riadiaci orgán je zodpovedný za výber operácií, ktoré klasifikuje ako spadajúce pod krížové financovanie. Pri tomto výbere sa musí uistiť o tom, že operácia ako celok je oprávnená na financovanie podľa oblastí pomoci toho ktorého fondu, t. j. fondu, z ktorého je OP financovaný, a že jej úspešná realizácia nie je možná bez častí/fáz, ktoré svojim obsahom spadajú do rozsahu pôsobnosti druhého fondu. Riadiaci orgán zodpovedá za dodržanie hranice 10 % na úrovni dotknutej prioritnej osi, teda za nastavenie systému kontroly na úrovni jednotlivých projektov spadajúcich pod krížové financovanie v rámci relevantnej prioritnej osi, keďže nariadenie obmedzuje krížové financovanie do výšky 10 % na úrovni prioritnej osi (15 % pri aktivitách sociálnej inklúzie podľa článku 3 odseku 7 nariadenia ES č. 1081/2006)

Okrem špeciálneho monitorovania vo výročných správach OP, bude CKO pri vypracovávaní výročnej správy o NSRR venovať adekvátnu pozornosť monitorovaniu a hodnoteniu komplementarity aktivít financovaných z ESF a ERDF.

### **Prepojenie realizácie veľkých projektov so službami zamestnanosti**

**Vo vzťahu k realizácii veľkých (predovšetkým infraštruktúrnych) projektov<sup>175</sup>** a s cieľom posilniť vzájomné prepojenie medzi operačnými programami financovanými z ESF a ERDF v prospech zníženia nezamestnanosti v regiónoch, **zabezpečí MPSVR SR prostredníctvom úradov práce vzdelávanie potenciálnych zamestnancov s potrebnými zručnosťami** v profesiách, v ktorých existuje nedostatok na trhu práce pre potreby realizácie týchto projektov. Uvedené školenia budú financované z ESF.

Riadiace orgány pre OP Doprava, OP ŽP a OP KaHR, poskytnú **informáciu o možnosti pre žiadateľov zamestnať takto vyškolených pracovníkov.** Informácia o tejto možnosti bude uvádzaná v zmluve o poskytnutí príspevku z fondov.

S cieľom umožniť úradom práce zabezpečiť vyškolenie potrebných zamestnancov s dostatočným časovým predstihom, budú uvedené riadiace orgány zasielať MPSVR SR potrebné **informácie o projektoch, ktorých realizácia sa predpokladá v nasledujúcom roku.** MPSVR SR bude tieto informácie zohľadňovať pri príprave stratégie zamestnanosti na nasledujúci rok.

### **5.3.6 Koordinácia operačných programov s pomocou z fondov EAFRD a EFF**

V programovom období 2007 – 2013 budú **rozvoj vidieka a rybné hospodárstvo** podporené z dvoch samostatných fondov z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre podporu rozvoja vidieka (EAFRD) a z Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo (EFF), ktoré sú na rozdiel od programového obdobia 2004 – 2006 vyčlenené zo štrukturálnych fondov.

**Národný strategický plán rozvoja vidieka** definuje stratégiu rozvoja vidieka a odráža celkové smerovanie podpory rozvoja vidieka SR. Cieľom je zlepšiť konkurencieschopnosť agropotravinárskeho a lesného sektora prostredníctvom zvyšovania efektívnosti a kvality výroby so zachovaním princípov udržateľného rozvoja a princípov ekologizácie hospodárenia na vidieku. Spolu s modernizáciou, inováciou a podporou vzdelanosti sa kladie dôraz aj na vytvorenie multifunkčných poľnohospodárskych a lesníckych systémov s priaznivým dosahom na životné prostredie, prírodu a

<sup>175</sup> V súlade s čl. 39 Nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o ERDF, ESF a KF a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999

vzhľad krajiny. Globálnym cieľom je „multifunkčné poľnohospodárstvo, potravinárstvo, lesníctvo a udržateľný rozvoj vidieka“.

Stratégia rozvoja vidieka je postavená na štyroch osiach, pričom pre každú os sú stanovené nasledovné priority:

priority pre os 1: zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva

1. podpora modernizácie, inovácie a efektivity agropotravinárskeho a lesníckeho sektora
2. prehľbovanie vedomostí a zvyšovanie odborného prehľadu v oblasti agropotravinárstva a lesníctva

priority pre os 2: zlepšenie životného prostredia a krajiny

1. zachovanie biodiverzity na vidieku a poľnohospodárskych a lesohospodárskych systémov s vysokou prírodnou hodnotou
2. zachovanie a zlepšenie kvality podzemných a povrchových vôd
3. zachovanie a zlepšenie kvality poľnohospodárskej a lesnej pôdy
4. zmiernenie dôsledkov klimatických zmien

priority pre os 3: kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva

1. vytváranie pracovných príležitostí na vidieku
2. podpora vzdelávacích aktivít
3. obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a služieb
4. vytváranie miestnych partnerstiev

priorita pre os 4: LEADER

1. zlepšovanie správy (manažmentu) a riadenia a mobilizácia rozvojového potenciálu vo vidieckych oblastiach

**Národný strategický plán rybného hospodárstva** na roky 2007 – 2013 stanoví podmienky na čerpanie Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo. Na podmienky v SR sa vzťahuje:

OS 2: akvakultúra, vnútrozemský rybolov, spracovanie a marketing produktov rybolovu a akvakultúry

OS 3: opatrenia spoločného záujmu

OS 5: technická pomoc

**Program rozvoja vidieka SR** zahŕňajúci celé územie SR vrátane Bratislavského kraja implementuje stratégiu rozvoja vidieka SR prostredníctvom opatrení, ktoré zabezpečia naplnenie globálneho cieľa, cieľov jednotlivých osí a priorít Národného strategického plánu rozvoja vidieka.

Koordinácia príprav Programu rozvoja vidieka SR so ŠF a KF prebiehala prostredníctvom medzirezortnej pracovnej skupiny v gescii MVRR SR zriadenej pre účel prípravy NSRR, pracovných skupín na Ministerstve pôdohospodárstva SR zriadených pre účel prípravy Národného strategického plánu rozvoja vidieka a Programu rozvoja vidieka a bilaterálnych pracovných stretnutí. V budúcnosti bude koordinácia prebiehať prostredníctvom medzirezortnej koordinačnej skupiny a monitorovacích výborov pre jednotlivé programy. Účasťou CKO v monitorovacom výbore pre PRV a recipročnou účasťou MP SR v Národnom monitorovacom výbore bude zabezpečená koordinácia implementácie, monitorovania a hodnotenia kohéznej politiky a rozvoja vidieka. Nasledujúca tabuľka popisuje demarkačné línie medzi PRV a operačnými programami implementujúcimi priority NSRR.

Vzhľadom ku skutočnosti, že oba dokumenty – Národný strategický referenčný rámec (a s ním súvisiace operačné programy) ako aj Národný strategický plán rozvoja vidieka, sú v súčasnosti predmetom rokovaní s Európskou komisiou, v prípade, že dôjde k takým zmenám v ich obsahu, ktoré bude potrebné premietnuť do deliacich línií medzi nimi, budú sa orgány zodpovedné za prípravu týchto dokumentov (MVRR SR a MP SR) navzájom informovať s cieľom zabezpečiť úpravu deliacich línií vo všetkých relevantných programových dokumentov.





<p>a adaptácie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva</p> <p><b>Os 2</b>  <b>Opatrenie PRV:</b> Platby v rámci sústavy NATURA 2000 na poľnohospodárskej pôde</p> <p><b>Podopatrenie PRV:</b> Platby v rámci sústavy NATURA 2000 na poľnohospodárskej pôde</p> <p><b>Podopatrenie PRV:</b> Platby súvisiace so smernicou 2000/30/ES</p> <p><b>Opatrenie PRV:</b> Platby v rámci sústavy NATURA 2000 – lesná pôda</p>	<p>Oblasť: ochrana pred povodňami</p> <p><b>OP ŽP</b>  <u>Oblasť:</u> zabezpečenie priaznivého stavu biotopov a druhov prostredníctvom vypracovania a realizácie programov starostlivosti o chránené územia vrátane území Natura 2000 a programov záchrany pre kriticky ohrozené druhy rastlín, živočíchov a území vrátane realizácie monitoringu druhov a biotopov</p> <p><b>OPŽP</b>  Oblasť: zabezpečenie manažmentu povodí v zmysle RSV</p> <p><b>OP ŽP</b>  <u>Oblasť:</u> zabezpečenie priaznivého stavu biotopov a druhov prostredníctvom vypracovania a realizácie programov starostlivosti o chránené územia vrátane území Natura 2000 a programov záchrany pre kriticky ohrozené druhy rastlín, živočíchov a území vrátane realizácie monitoringu druhov a biotopov</p>	<p>stabilizáciu a ochranu krajiny realizovaním vodohospodárskych, protieróznych, ekologických a rekultivačných opatrení v rámci projektov pozemkových úprav.</p> <p>V prípade <b>OP ŽP</b> budú podporované aktivity v súlade s Programom protipovodňovej ochrany SR do r. 2010 mimo projektov pozemkových úprav.</p> <p>NSPRV/PRV – konečnými prijímateľmi sú fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe</p> <p>V prípade OPŽP budú podporované aktivity vypracovania a realizácie dokumentov starostlivosti a monitoring druhov a biotopov, pričom kompenzačné platby nebudú z prostriedkov OPŽP hradené.</p> <p>V prípade <b>NSPRV/PRV</b> budú poľnoh. podniky podporené formou kompenzačných platieb na prekonávanie znevýhodnení v oblastiach zahrnutých do plánov riadenia povodí v zmysle smernice 2000/60/ES, keďže v dôsledku zabezpečenia manažmentu krajiny bude obmedzené bežné obhospodarovanie týchto oblastí. Opatrenia manažmentu oblastí na zabezpečenie ochrany a zlepšenia stavu vodných zdrojov budú špecifikované po vypracovaní a schválení plánov manažmentu oblastí povodí SR a v nadväznosti na ne.</p> <p>V prípade <b>OPŽP</b> budú vo vzťahu k zabezpečeniu manažmentu povodí podľa RSV podporené aktivity monitorovania vôd.</p> <p>NSPRV/PRV – konečnými prijímateľmi sú súkromní vlastníci lesov, ich združenia alebo obecné lesy a ich združenia</p> <p>V prípade OPŽP budú podporované aktivity vypracovania a realizácie dokumentov starostlivosti a monitoring druhov a biotopov, pričom kompenzačné platby nebudú z prostriedkov OPŽP hradené.</p>
---	---	---

<p><b>Os 3</b> <b>Opatrenie PRV:</b> Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam</p> <p><b>Opatrenie PRV:</b> Obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a služieb</p> <p><b>OS 3</b> <u>Priorita:</u> vytváranie pracovných príležitostí na vidieku <b>opatrenie PRV:</b> diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam (obnoviteľné zdroje energie)</p>	<p><b>OPŽP</b> oblasť: čistenie a odvádzanie odpadových vôd</p> <p><b>OPŽP</b> oblasť: čistenie a odvádzanie odpadových vôd</p> <p><b>OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (OP KaHR)</b> oblasť: inovácie a rast konkurencieschopnosti aktivity v oblasti zvyšovania energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzania progresívnych technológií v energetike</p> <p><b>OP Životné prostredie (OP ŽP)</b> Prioritná os 4: Odpadové hospodárstvo oblasť: podpora aktivít na zhodnocovanie odpadov</p>	<p>V prípade <b>NSPRV/PRV</b> bude podporený rozvoj foriem podnikania, ktoré poskytnú alternatívu k zamestnaniu v poľnohospodárstve, a to prostredníctvom aktivít výstavby, rekonštrukcie a modernizácie hygienických a ekologických objektov slúžiacich na rozvoj agroturistických zariadení.</p> <p>V prípade <b>OP ŽP</b> je podpora zameraná na odvádzanie a čistenie <b>komunálnych</b> odpadových vôd v aglomeráciách požadovanej veľkosti v zmysle Plánu rozvoja verejných vodovodov a kanalizácií SR.</p> <p>V prípade <b>NSPRV/PRV</b> budú v rámci komplexného zlepšenia základných služieb a rozvoja investícií vidieckych oblastí podporené aktivity zlepšenia stavu vodovodných a kanalizačných systémov (rekonštrukcia a modernizácia) za účelom zabezpečenia vyššej atraktivity vidieckych oblastí.</p> <p>V prípade <b>OP ŽP</b> je podpora zameraná na odvádzanie a čistenie <b>komunálnych</b> odpadových vôd v aglomeráciách požadovanej veľkosti.</p> <p>V prípade <b>OP KaHR</b> môžu byť žiadateľom len právnické a fyzické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej a lesníckej prvovýrobe, ktorých podiel príjmov z týchto činností predstavuje menej ako 30% z ich celkových príjmov, v oblasti lesného hospodárstva subjekty, ktoré nie sú v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/EC mikropodnikmi.</p> <p>V prípade <b>OP ŽP</b> nebudú oprávneným žiadateľom fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe.</p>
---	--	--

<p><b>OS 1</b></p> <p><u>priorita</u>: podpora modernizácie, inovácie a efektivity agropotravinárskeho a lesníckeho sektoru</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: modernizácia fariem</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: pridávanie hodnoty do poľnohospodárskych produktov a produktov lesného hospodárstva</p>	<p><b>OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (OP KaHR)</b></p> <p>oblasť: inovácie a rast konkurencieschopnosti</p> <p>aktivity v oblasti inovácií a technologických transferov, podpory spoločných služieb pre podnikateľov, podpory inovačných aktivít v podnikoch</p> <p><b>OP Životné prostredie (OP ŽP)</b></p> <p>Prioritná os 4: Odpadové hospodárstvo</p> <p>oblasť: podpora aktivít na zhodnocovanie odpadov</p>	<p>V prípade <b>NSPRV/PRV</b> sa bude podporovať prvé spracovanie produktov v rámci prílohy 1 Zmluvy o založení ES (s výnimkou produktov rybolovu) a lesných produktov.</p> <p>V rámci uvedených opatrení <b>OP KaHR</b> sa bude podporovať druhé spracovanie potravinárskych produktov a produktov mimo Prílohy 1 Zmluvy o založení ES.</p> <p>V prípade <b>OP ŽP</b> nebudú oprávneným žiadateľom fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe.</p>
<p><b>OS 1</b></p> <p><u>priorita</u>: prehľbovanie vedomostí a zvyšovanie odborného prehľadu v oblasti agropotravinárstva a lesníctva</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: odborné vzdelávanie a informačné aktivity</p>	<p><b>OP Vzdelávanie</b></p> <p>oblasť: celoživotné vzdelávanie ako základný princíp vedomostnej spoločnosti</p> <p>aktivity v oblasti podpory celoživotného vzdelávania</p> <p>oblasť: moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť pre Bratislavský kraj</p> <p>aktivity v oblasti zvyšovania konkurencieschopnosti Bratislavského kraja prostredníctvom rozvoja terciárneho a celoživotného vzdelávania</p> <p><b>OP Životné prostredie</b></p> <p>Prioritná os 5: Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny</p> <p><u>oblasť: Zlepšenie informovanosti a environmentálneho povedomia verejnosti, vrátane posilnenia spolupráce a komunikácie so zainteresovanými skupinami</u></p> <p><u>aktivity v oblasti: - semináre a odborné podujatia</u></p>	<p>V rámci <b>NSPRV/PRV</b> môže byť žiadateľmi/prijímateľmi len subjekty verejnej správy. Cieľovou skupinou sú osoby pôsobiace v oblasti agropotravinárstva a lesníctva.</p> <p>V rámci prioritnej osi „celoživotné vzdelávanie ako základný princíp vedomostnej spoločnosti“ <b>OP Vzdelávanie</b> môžu byť prijímateľmi/žiadateľmi subjekty verejnej správy aj subjekty zo súkromného sektora. Cieľová skupina zahŕňa zamestnancov a pracovníkov výskumu a vývoja.</p> <p>V rámci prioritnej osi „Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť pre Bratislavský kraj“ <b>OP Vzdelávanie</b> môžu byť prijímateľmi/žiadateľmi subjekty verejnej správy aj subjekty zo súkromného sektora. Cieľová skupina zahŕňa zamestnancov a pracovníkov výskumu a vývoja.</p> <p>V prípade <b>NSPRV/PRV</b> budú cieľovou skupinou prvovýrobcovia a spracovatelia produktov z oblasti poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva.</p> <p>V rámci <b>OP ŽP</b> budú aktivity v oblasti <u>zlepšenia informovanosti a environmentálneho povedomia zamerané na zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti s výnimkou cieľových skupín uvedených v NSPRV/PRV v opatrení „odborné vzdelávanie a informačné aktivity“.</u></p>

<p><b>OS 3/OS 4</b></p> <p><u>priorita</u>: zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a služieb</p>	<p><b>Regionálny operačný program (ROP)</b></p> <p>oblasť: posilnenie vybavenosti územia</p> <p>aktivity v oblasti regenerácie sídiel</p> <p><b>OP Bratislavský kraj (OP BK)</b></p> <p>oblasť: infraštruktúra</p> <p>aktivity v oblasti regenerácie sídiel</p>	<p><b><u>Deliaca línia s ROP:</u></b></p> <p><b>os 3 NSPRV/PRV</b>: V žiadateľmi/prijímateľmi môžu byť len obce mimo inovačných a kohéznych pólov rastu.</p> <p><b>os 4 NSPRV/PRV</b>: aktivity obnovy a rozvoja obcí ako súčasť projektov realizovaných miestnymi akčnými skupinami, ktoré zahŕňajú aj obec, ktorá je pólom rastu, resp. obce ktoré sú pólmi rastu na území cieľa Konvergencia SR.</p> <p><b>ROP</b>: V súlade s územnou koncentráciou stratégie NSRR môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len mestá a obce, ktoré sú inovačnými a kohéznymi pólmi rastu. Osobitne sa tu rieši i problematika separovaných a segregovaných rómskych osídlení.</p> <p><b><u>Deliaca línia s OP BK:</u></b></p> <p><b>NSPRV/PRV</b>: nezahŕňa podporu obcí v Bratislavskom kraji s výnimkou prípadov, keď by v rámci osi 4 stratégie miestnej akčnej skupiny (MAS) presahovala aj do územia Bratislavského kraja.</p> <p><b>OP BK</b>: v súlade s územnou koncentráciou stratégie NSRR môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len mestá, ktoré sú inovačnými pólmi rastu, za podmienky, že nespádajú do územia v rámci stratégie miestnej akčnej skupiny.</p>
<p><b>OS 3/OS 4</b></p> <p><u>priorita</u>: vytváranie pracovných príležitostí na vidieku vo vidieckych oblastiach</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam (agroturistika, doplnkové výroby)</p>	<p><b>OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast</b></p> <p>oblasť: inovácie a rast konkurencieschopnosti</p> <p>aktivity v oblasti inovácií a technologických transferov a podpory inovačných aktivít v podnikoch</p>	<p><b>NSPRV/PRV</b> – prijímateľmi môžu byť FO a PO, ktorých podiel príjmov z poľnohospodárskej prvovýroby predstavuje min. 30% z celkových príjmov.</p> <p><b>NSRR</b> – FO a PO, ktorých podiel príjmov z poľnohospodárskej prvovýroby predstavuje menej ako 30% z celkových príjmov.</p>

<p><b>OS 3/OS 4</b></p> <p><u>priorita</u>: vytváranie pracovných príležitostí na vidieku</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu</p>	<p><b>Regionálny operačný program (ROP)</b></p> <p>oblasť: posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov a rozvoja turizmu</p> <p>aktivity v oblasti podpory a obnovy infraštruktúry cestovného ruchu</p> <p><b>OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (OP KaHR)</b></p> <p>oblasť: cestovný ruch</p>	<p><b>Deliaca línia medzi NSPRV a ROP:</b></p> <p><b>NSPRV/PRV</b>: Žiadateľmi/prijímateľmi môže byť len súkromný sektor</p> <p><b>ROP</b>: V súlade s územnou koncentráciou stratégie NSRR môžu byť žiadateľmi/prijímateľmi len mestá a obce (príp. PPP), ktoré sú pólmi rastu.</p> <p><b>Deliaca línia medzi NSPRV a OP KaHR:</b></p> <p><b>NSPRV /PRV</b> – podpora vidieckeho cestovného ruchu, predovšetkým podporou nízkokapacitného ubytovania (do 10 lôžok) pre žiadateľov podnikajúcich v poľnohospodárstve, pričom ich podiel príjmov z poľnohospodárskej činnosti na celkových príjmoch musí byť nižší ako 30%.</p> <p><b>OP KaHR</b> - podpora <u>len</u> projektov komplexných centier cestovného ruchu s celoročným využitím pre podnikateľské subjekty s podielom príjmov z poľnohospodárskej výroby na celkových príjmoch do 30%.</p>
<p><b>OS 3/OS 4</b></p> <p><u>Priorita</u>: zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach</p> <p><b>opatrenie PRV</b>: obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a služieb</p>	<p><b>Operačný program Doprava</b></p> <p>oblasť cestnej infraštruktúry</p>	<p><b>NSPRV</b> – len cesty IV. triedy (mimo inovačných a kohéznych pólův rastu)</p> <p><b>OP Doprava</b> – diaľnice, rýchlostné komunikácie a cesty I. triedy.</p>

### **5.3.7 Koordinácia medzi operačnými programami a príspevkami z EIB a iných finančných nástrojov**

#### **5.3.7.1 Vzťahy s Európskou investičnou bankou**

EIB prejavila záujem poskytnúť SR rámcový úver na financovanie prioritných osí/opatrení orientovaných na verejný sektor, ktoré budú financované z ERDF a Kohézneho fondu v programovom období 2007 – 2013. Cieľom úveru malo byť rovnako ako v programovom období 2004 – 2006 financovanie opatrení ERDF pre verejný sektor formou rámcového úveru.

SR, na základe analýzy a posúdenia všetkých možností a dopadov, ktoré môžu byť s čerpaním rámcového úveru spojené, zaujala negatívne stanovisko k možnosti čerpania rámcovaného úveru z Európskej investičnej banky v programovom období 2007 – 2013.

Zapojenie EIB v budúcom programovom období bude spočívať v rámci iniciatívy JEREMIE (pre bližšie informácie pozri prílohu č. 8).

#### **5.3.7.2 Iné finančné nástroje Spoločenstva**

Vo vzťahu k ostatným nástrojom Spoločenstva mimo EAFRD a EFF, bude pri príprave a implementácii jednotlivých operačných programov potrebné zabezpečiť prepojenie s nasledovnými finančnými nástrojmi:

**Finančný nástroj LIFE+** vo vzťahu k OP Životné prostredie. Finančný nástroj LIFE+ sa zameriava na projekty zamerané na environmentálne stratégie, nové technológie, zvyšovanie povedomia verejnosti. Keďže nástroj LIFE+ je doplnkovým nástrojom k iným finančným zdrojom spoločenstva, konkrétny typ projektu alebo aktivity, ktorá je financovateľná z operačných programov alebo iných finančných nástrojov Spoločenstva dostupných žiadateľom na Slovensku, musí byť prednostne financovaný z nich. Implementácia tohto pravidla bude zabezpečená trojstupňovou kontrolou projektových žiadostí o finančný príspevok z LIFE+. Prvú kontrolu možnosti financovania aktivít alebo projektov z iných zdrojov pomoci dostupných na Slovensku vykoná žiadateľ o prostriedky z nástroja LIFE+ v projektovej žiadosti (špeciálny formulár). Druhú kontrolu je vykoná národný kompetentný orgán (riadiaci orgán OP ŽP) a jej výsledok zahrnie do stanoviska k projektovej žiadosti LIFE+. Tretiu kontrolu uskutoční EK po tom, ako jej budú odoslané všetky projektové žiadosti pre LIFE+. Ak kontrola preukáže, že projekt, alebo niektorá z jeho aktivít je potenciálne financovateľná z iných zdrojov<sup>177</sup> projekt alebo daná aktivita bude z financovania z nástroja LIFE+ vylúčená.

**Komunitárny akčný program „Verejné zdravie“** vo vzťahu k OP Zdravotníctvo. Hlavné ciele komunitárneho programu "Verejné zdravie" sú charakteru informačného so zameraním na zlepšenie informácií a vedomostí o verejnom zdraví, posilnenie kapacít pre rýchlu a koordinovanú reakciu na možné ohrozenia zdravia, a podporu zdravia a predchádzanie chorobám zameraním sa na zdravotné determinanty prierezovo vo všetkých sektoroch, politikách a aktivitách. Prioritami komunitárneho programu "Verejné zdravie" sú: zdravotné informácie (Health Information), ohrozenia zdravia (Health Threats), determinanty zdravia (Health Determinants). OPZ je zameraný na zdravotnícku infraštruktúru (aktivity investičného charakteru a je financovaný z ERDF). Program "Verejné zdravie" je vhodným doplnkovým programom k zabezpečeniu vyššej miery ochrany zdravia a potláčaniu nerovnosti v zdraví v rámci komplexnej podpory a prevencie zdravia.

**Rámcový program Konkurencieschopnosť a inovácie“ (CIP)** vo vzťahu k OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a OP Informatizácia spoločnosti. CIP je orientovaný na vytvorenie nového mechanizmu financovania inovatívneho podnikania malých a stredných podnikov (MSP) za účelom zjednodušenia realizácie projektov MSP s vysokým potenciálom rastu a posilnením siete technickej podpory pre inováciu v podnikoch, na podporu rozvoja regionálnych centier a európskych sietí pre inováciu a energetickú úsporu so zavádzaním potrebných eko-inovatívnych a technológií ochraňujúcimi životné prostredie v energetike a zároveň na podporu MSP za účelom

<sup>177</sup> bez ohľadu na to, či žiadateľ podal žiadosť o finančný príspevok z iných zdrojov alebo nie

vytvorenia informačnej bázy. CIP nebude nahrádzať chýbajúce aktivity v rámci ŠF, ale z hľadiska NSRR je chápaný ako doplnkový, so zameraním na riešenie horizontálnych problémov EÚ.

**„Rámcový program Výskum a vývoj“** predovšetkým vo vzťahu k OP Výskum a vývoj a nepriamo aj s OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast“. Dôležitým prvkom pre efektívne využitie podpory na výskum a vývoj zo ŠF je koordinácia a realizácia operačných programov so 7. rámcovým programom EÚ pre výskum, technický rozvoj a demonštrácie (7. RP), najmä s programom „Kapacity“ a jeho aktivít „regióny znalostí“ a „výskumný potenciál“. S cieľom zabezpečiť koordináciu týchto dvoch nástrojov aj na európskej úrovni bola schválená iniciatíva Výboru pre vednú a technickú politiku (CREST) s názvom „Ako lepšie koordinovať využitie ŠF a 7. RP“. K preskúmaniu možností a prekážok spájania prostriedkov z dvoch tak rozdielnych grantových schém, bola pri CRESTE vytvorená pracovná skupina, ktorej úlohou je odstrániť medzeru v informáciách, ako spájať prostriedky ŠF a 7. RP. Jej výstupmi sú praktické usmernenia doručené národným a regionálnym orgánom. Slovensko je pripravené prevziať tieto výstupy a použiť ich pri implementácii príslušných OP. 7. RP bude posilňovať vedecko-technickú základňu priemyslu Spoločenstva a podporou inovácii bude dopĺňať aktivity uskutočňované prostredníctvom CIP.

#### **5.4 Zapojenie regionálnej a miestnej samosprávy do implementácie operačných programov**

V programovom období 2004 – 2006 boli **samosprávne kraje** (s výnimkou Bratislavského kraja) zapojené predovšetkým do implementácie opatrenia 3.4 Renovácia a rozvoj obcí v Operačnom programe Základná infraštruktúra (OP ZI). Na základe zmluvne upraveného partnerstva s riadiacim orgánom pre OP ZI samosprávne kraje priamo participovali na uverejňovaní výzvy, prijímaní a registrovaní projektov, formálnom a vecnom hodnotení projektov a priamo zabezpečovali hodnotiace komisie a výberové komisie. Zástupcovia regiónov boli zapojení aj do procesu monitorovania.

Čerpanie finančných prostriedkov z ERDF v ROP a OPBK v programovom období 2007 – 2013 môže byť zvládnuté iba za predpokladu obojstrannej komunikácie a vzájomnej koordinácie spoločných krokov MVRR SR (RO pre ROP a RO pre OP BK) so samosprávnymi krajinami v rámci cieľa Konvergencia a Bratislavským samosprávnym krajom ako aj orgánmi miestnej samosprávy. Regionálne a lokálne štruktúry (samosprávne kraje, miestne samosprávy zastúpené Združením miest a obcí Slovenska s celoslovenskou pôsobnosťou a Hlavné mesto SR Bratislava) aktívne participovali na príprave oboch operačných programov formou členstva v pracovných skupinách na ich prípravu.

V programovom období 2007 - 2013 budú úlohy samosprávnych krajov v implementácii operačných programov výrazne posilnené, pričom prioritne sa budú samosprávne kraje podieľať na implementácii Regionálneho operačného programu (ROP) a Operačného programu Bratislavský kraj (OP BK).

**Systém implementácie ROP a OP BK** predpokladá upúšťanie od centralizovaného prístupu a zriaďuje v súlade s legislatívou SR a EÚ sprostredkovateľské orgány pod riadiacim orgánom na úrovni regiónov NUTS 3. Úlohy SO/RO budú vykonávané priamo 7 samosprávnymi krajinami na území cieľa Konvergencia a Bratislavským samosprávnym krajom na území cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Podrobnosti čo sa týka tematických oblastí ako aj delegovaných úloh sú obsiahnuté v oboch operačných programoch.

Decentralizovaný systém implementácie ROP a OP BK vytvára zvýšené nároky na administratívne kapacity v regionálnych štruktúrach a aj na technické a priestorové zabezpečenie SO/RO. Posilňovanie administratívnych kapacít regionálnych samospráv bude financované aj prostredníctvom technickej pomoci OP ako aj prostredníctvom operačného programu Technická pomoc, ktorý bude financovať školenia, semináre, vzdelávacie aktivity. Prostredníctvom pravidelných pracovných stretnutí so zástupcami regiónov RO pre ROP ďalej zabezpečuje metodické usmerňovanie v nadväznosti na relevantné predpisy pre oblasť ŠF, usmernenia CKO a skúsenosti získané z predchádzajúceho obdobia.

V prípade **ostatných operačných programov (tematických)** budú riadiace orgány spolupracovať so samosprávnymi krajinami vo všetkých fázach implementácie operačných programov.

Samosprávne kraje boli zapojené do **procesu programovania** OP prostredníctvom členstva v pracovných skupinách pre každý operačný program ako aj formou štandardného medzirezortného pripomienkového konania. Pri všetkých tematických OP budú samosprávne kraje zúčastnené na monitorovaní a hodnotení realizácie programov formou **účasti v monitorovacích výboroch**.

**Vzhľadom na skutočnosť, že oblasti/činnosti do vykonávania ktorých budú regióny zapojené ako aj miera ich zapojenia sa v prípade jednotlivých OP líši, tieto informácie sú popísané v samotných operačných programoch.** V prípade viacerých OP budú regióny zapojené do zabezpečovania informovanosti, do prípravy výziev, do procesu hodnotenia a výberu projektov.

**Zástupcovia miestnej samosprávy (miest a obcí)**, zastúpené Združením miest a obcí Slovenska s celoslovenskou pôsobnosťou, aktívne participovali na príprave ROP, OP BK prostredníctvom členstva v pracovných skupinách na ich prípravu. V súlade s uplatňovaním princípu partnerstva budú subjekty zastupujúce záujmy miestnych samospráv členmi monitorovacích výborov pre oba programy.

Subjekty zastupujúce miestne samosprávy budú zároveň zapojené do procesu hodnotenia oboch operačných programov, a to formou účasti na príprave obsahu a štruktúry hodnotiacich plánov ROP a OP BK, účasťou na procese sumarizácie dát z procesu monitorovania a prostredníctvom možnosti iniciovať hodnotenia programu formou účasti v monitorovacích výboroch pre ROP a OP BK. V oblasti aktivít informovania a publicity je súčasťou komunikačnej stratégie RO pre ROP a ROP pre OP BK aktívna spolupráca aj so subjektami zastupujúcimi záujmy samospráv. Popis spolupráce oboch RO s územnými samosprávami v tejto oblasti je uvedený v texte operačných programov a podrobnejšie v Komunikačných plánoch, na príprave ktorých samosprávy tiež participujú.

Podpora realizovaná prostredníctvom ROP má vo väčšine intervencií výrazný lokálny dopad. ROP umožňuje mestám na území cieľa Konvergencia podporiť integrovaný rozvoj vybraných mestských oblastí prostredníctvom realizácie širokého spektra operácií zameraných na obnovu fyzického životného prostredia, zvýšenie kvality poskytovania služieb obyvateľstvu, zvýšenie atraktivity a bezpečnosti mestského prostredia, obnovu bytového fondu a pod. Predpokladom realizácie takýchto projektov v oblasti regenerácie sídiel je integrovaná a trvaloudržateľná stratégia na riešenie vysokej koncentrácie hospodárskych, environmentálnych a sociálnych problémov mestských oblastí. Nositeľom a koordinátorom integrovaných projektov rozvoja mestských oblastí sú príslušné mestá, na ktorých území sa nachádzajú oprávnené mestské oblasti. Popis realizácie projektov integrovaného rozvoja mestských oblastí spolu so stratégiou pre uvedenú oblasť je popísaný v ROP a OP BK.



## 6. FINANCOVANIE NSRR

Európska komisia prijala 4. augusta 2006 rozhodnutie stanovujúce zoznam oprávnených regiónov, ako aj ročný rozpis finančných prostriedkov pre jednotlivé členské štáty a jednotlivé ciele kohéznej politiky. Pre Slovensko je stanovené nasledujúce záväzné rozdelenie celkových finančných prostriedkov na jednotlivé ciele kohéznej politiky EÚ:

**Tabuľka 24:** Finančné alokácie pre SR na programové obdobie 2007 – 2013 podľa cieľov kohéznej politiky EÚ

Ciele kohéznej politiky EÚ	Fondy EÚ	Finančná alokácia pre Slovensko na daný cieľ kohéznej politiky EÚ v EUR	
		v stálych cenách roku 2004	v bežných cenách
Konvergencia <sup>178</sup>	ŠF + KF	9 638 999 602	10 911 601 421
	ŠF	6 214 921 468	7 012 862 858
	KF	3 424 078 134	3 898 738 563
Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť <sup>179</sup> ,	ŠF	398 057 758 (108 782 757 + transfer z cieľa Konvergencia na výskum a vývoj 289 275 001)	449 018 529 (122 603 156 + transfer z cieľa Konvergencia na výskum a vývoj 326 415 373)
Európska územná spolupráca <sup>180</sup>	ŠF	201 606 786	227 284 545
<b>Spolu</b>	<b>ŠF + KF</b>	<b>10 238 664 146</b>	<b>11 587 904 495</b>

<sup>178</sup> Rozhodnutie Komisie K(2006)3474

<sup>179</sup> Rozhodnutie Komisie K(2006)3472

<sup>180</sup> Rozhodnutie Komisie K(2006)3473

## 6.1 Súhrnná finančná tabuľka NSRR<sup>181</sup> - indikatívne ročné alokácie podľa fondu a programu

Tabuľka 25: Finančné alokácie 2007 – 2013 na operačné programy podľa rokov (ŠF a KF) v EUR, bežné ceny

NSRR		Príspevok ES (v EUR, v bežných cenách)							
Operačný program	Fond	Celkom	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>ERDF a KF</b>									
Regionálny OP	ERDF	1 445 000 000	205 515 550	199 983 511	192 452 432	177 546 535	191 179 553	210 935 525	267 386 894
OP Životné prostredie	ERDF+KF	1 800 000 000	117 019 128	170 272 572	231 927 776	314 350 930	337 649 329	348 947 545	279 832 720
	ERDF	230 756 935	32 819 473	31 936 043	30 733 380	28 353 006	30 530 109	33 685 007	42 699 917
	KF	1 569 243 065	84 199 655	138 336 529	201 194 396	285 997 924	307 119 220	315 262 538	237 132 803
OP Doprava	ERDF+KF	3 206 904 595	249 781 696	326 787 231	415 525 000	532 362 447	571 994 412	596 078 824	514 374 985
	ERDF	877 409 097	124 789 767	121 430 694	116 857 795	107 806 882	116 084 899	128 080 795	162 358 265
	KF	2 329 495 498	124 991 929	205 356 537	298 667 205	424 555 565	455 909 513	467 998 029	352 016 720
OP Informatizácia spoločnosti	ERDF	993 095 405	141 243 286	137 441 319	132 265 485	122 021 210	131 390 682	144 968 236	183 765 187
OP Výskum a vývoj (vrátane presunu na výskum a vývoj)	ERDF	1 209 415 373	172 009 458	167 379 330	161 076 075	148 600 352	160 010 720	176 545 790	223 793 648
OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	ERDF	772 000 000	109 797 927	106 842 402	102 818 877	94 855 311	102 138 834	112 693 582	142 853 067
OP Zdravotníctvo	ERDF	250 000 000	35 556 323	34 599 224	33 296 268	30 717 394	33 076 047	36 494 036	46 260 708
OP Technická pomoc	ERDF	97 601 421	13 881 391	13 507 734	12 999 052	11 992 245	12 913 078	14 247 478	18 060 443
OP Bratislavský kraj	ERDF	87 000 000	11 702 539	11 936 592	12 175 323	12 418 829	12 667 207	12 920 550	13 178 960
<b>ESF</b>									
OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia	ESF	881 801 578	125 277 179	122 017 332	117 563 168	108 700 401	116 902 730	128 767 136	162 573 632
OP Vzdelávanie	ESF	617 801 578	87 729 702	85 480 552	82 402 308	76 262 834	81 974 424	90 229 434	113 722 324
<b>Spolu všetky fondy NSRR 2007 - 2013</b>		<b>11 360 619 950</b>	<b>1 269 514 179</b>	<b>1 376 247 799</b>	<b>1 494 501 764</b>	<b>1 629 828 488</b>	<b>1 751 897 016</b>	<b>1 872 828 136</b>	<b>1 965 802 568</b>
<b>Spolu ERDF</b>		<b>5 962 278 231</b>	<b>847 315 714</b>	<b>825 056 849</b>	<b>794 674 687</b>	<b>734 311 764</b>	<b>789 991 129</b>	<b>870 570 999</b>	<b>1 100 357 089</b>
<b>Spolu KF</b>		<b>3 898 738 563</b>	<b>209 191 584</b>	<b>343 693 066</b>	<b>499 861 601</b>	<b>710 553 489</b>	<b>763 028 733</b>	<b>783 260 567</b>	<b>589 149 523</b>
<b>Spolu ESF</b>		<b>1 499 603 156</b>	<b>213 006 881</b>	<b>207 497 884</b>	<b>199 965 476</b>	<b>184 963 235</b>	<b>198 877 154</b>	<b>218 996 570</b>	<b>276 295 956</b>
<b>EAFRD a EFF</b>									
<b>EAFRD</b>		<b>1 969 418 078</b>	<b>303 163 265</b>	<b>286 531 906</b>	<b>268 049 256</b>	<b>256 310 239</b>	<b>263 028 387</b>	<b>275 025 447</b>	<b>317 309 578</b>
<b>EFF</b>		<b>13 688 528</b>	<b>1 996 248</b>	<b>1 917 440</b>	<b>1 821 708</b>	<b>1 655 266</b>	<b>1 782 386</b>	<b>1 971 551</b>	<b>2 543 929</b>

<sup>181</sup> V súlade s prílohou XV implementačného nariadenia.

## 6.1.1 Cieľ Konvergencia

SR plánuje mať tri operačné programy spoločné pre obidva ciele – Konvergenciu a Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť (OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia a OP Vzdelávanie financované z ESF a OP Výskum a vývoj financovaný z ERDF), t. j. celková finančná alokácia na tieto tri programy je vyššia o sumy uvedené pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť v tabuľke v rámci kapitoly 6.1.2.

Čl. 46, ods. 1a všeobecného nariadenia<sup>182</sup> stanovuje, že celková suma na technickú pomoc (v prípade SR súčet alokácie na OP Technická pomoc a prostriedkov vyčlenených na technickú pomoc v ostatných OP v rámci cieľa Konvergencia a cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) nesmie presiahnuť 4% z celkovej alokácie na tieto dva ciele. V nadväznosti na uvedený celkový 4% limit a na stanovenú finančnú alokáciu pre OP Technická pomoc pokrývajúci horizontálne aktivity, prostriedky vyčlenené na technickú pomoc v rámci každého z ostatných OP nesmú v prípade operačných programov pre cieľ Konvergencia prekročiť 3,13 % z príspevku ES na OP<sup>183</sup> a 4 % v prípade operačných programov pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

Nasledovná tabuľka uvádza prerozdelenie finančných prostriedkov (10 911 601 421 EUR v bežných cenách) na operačné programy spadajúce pod cieľ Konvergencia.

<sup>182</sup> Nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999.

<sup>183</sup> MŠ SR ako riadiaci orgán pre dva operačné programy (OP Vzdelávanie a OP Výskum a vývoj) listom zo dňa 31. 10. 2006 požiadalo CKO o výnimku z uvedeného limitu s tým, že tento strop bude rešpektovaný spoločne za oba programy MŠ SR. CKO výnimku schválilo - v prípade, ak Riadiaci orgán implementuje viac ako jeden operačný program s finančnými alokáciami v rámci rovnakého cieľa vzťahuje sa uvedený limit na celkový príspevok ES v rámci daného cieľa pre všetky operačné programy v správe príslušného riadiaceho orgánu. Aplikácia tohto postupu je v súlade s čl. 46, ods. 3 všeobecného nariadenia.

**Tabuľka 26:** Finančné alokácie 2007 – 2013 na operačné programy pre cieľ Konvergencia podľa rokov (ŠF a KF) v EUR, bežné ceny

Cieľ Konvergencia		Príspevok ES							
Operačný program	Fond	Celkom	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>ERDF a KF</b>									
Regionálny OP	ERDF	1 445 000 000	205 515 550	199 983 511	192 452 432	177 546 535	191 179 553	210 935 525	267 386 894
OP Životné prostredie	ERDF+KF	1 800 000 000	117 019 128	170 272 572	231 927 776	314 350 930	337 649 329	348 947 545	279 832 720
	ERDF	230 756 935	32 819 473	31 936 043	30 733 380	28 353 006	30 530 109	33 685 007	42 699 917
	KF	1 569 243 065	84 199 655	138 336 529	201 194 396	285 997 924	307 119 220	315 262 538	237 132 803
OP Doprava	ERDF+KF	3 206 904 595	249 781 696	326 787 231	415 525 000	532 362 447	571 994 412	596 078 824	514 374 985
	ERDF	877 409 097	124 789 767	121 430 694	116 857 795	107 806 882	116 084 899	128 080 795	162 358 265
	KF	2 329 495 498	124 991 929	205 356 537	298 667 205	424 555 565	455 909 513	467 998 029	352 016 720
OP Informatizácia spoločnosti	ERDF	993 095 405	141 243 286	137 441 319	132 265 485	122 021 210	131 390 682	144 968 236	183 765 187
OP Výskum a vývoj	ERDF	883 000 000	125 584 935	122 204 457	117 602 420	108 493 834	116 824 599	128 896 933	163 392 822
OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	ERDF	772 000 000	109 797 927	106 842 402	102 818 877	94 855 311	102 138 834	112 693 582	142 853 067
OP Zdravotníctvo	ERDF	250 000 000	35 556 323	34 599 224	33 296 268	30 717 394	33 076 047	36 494 036	46 260 708
OP Technická pomoc	ERDF	97 601 421	13 881 391	13 507 734	12 999 052	11 992 245	12 913 078	14 247 478	18 060 443
<b>ESF</b>									
OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia	ESF	864 000 000	122 882 654	119 574 916	115 071 904	106 159 312	114 310 819	126 123 387	159 877 008
OP Vzdelávanie	ESF	600 000 000	85 335 177	83 038 136	79 911 044	73 721 745	79 382 513	87 585 685	111 025 700
<b>Spolu všetky fondy v rámci cieľa Konvergencia 2007 – 2013</b>		<b>10 911 601 421</b>	<b>1 206 598 067</b>	<b>1 314 251 502</b>	<b>1 433 870 258</b>	<b>1 572 220 963</b>	<b>1 690 859 866</b>	<b>1 806 971 231</b>	<b>1 886 829 534</b>
<b>Spolu ERDF</b>		<b>5 548 862 858</b>	<b>789 188 652</b>	<b>767 945 384</b>	<b>739 025 709</b>	<b>681 786 417</b>	<b>734 137 801</b>	<b>810 001 592</b>	<b>1 026 777 303</b>
<b>Spolu KF</b>		<b>3 898 738 563</b>	<b>209 191 584</b>	<b>343 693 066</b>	<b>499 861 601</b>	<b>710 553 489</b>	<b>763 028 733</b>	<b>783 260 567</b>	<b>589 149 523</b>
<b>Spolu ESF</b>		<b>1 464 000 000</b>	<b>208 217 831</b>	<b>202 613 052</b>	<b>194 982 948</b>	<b>179 881 057</b>	<b>193 693 332</b>	<b>213 709 072</b>	<b>270 902 708</b>
<b>EAFRD a EFF</b>									
<b>EAFRD</b>		<b>1 930 817 486</b>	<b>297 221 266</b>	<b>280 915 880</b>	<b>262 795 490</b>	<b>251 286 560</b>	<b>257 873 030</b>	<b>269 634 950</b>	<b>311 090 310</b>
<b>EFF</b>		<b>12 681 459</b>	<b>1 849 383</b>	<b>1 776 374</b>	<b>1 687 685</b>	<b>1 533 487</b>	<b>1 651 255</b>	<b>1 826 503</b>	<b>2 356 772</b>

## 6.1.2 Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

Prerozdelenie finančných prostriedkov (398 057 758 EUR v stálych cenách roku 2004, 449 018 529 EUR v bežných cenách) medzi OP Bratislavský kraj financovaný z ERDF, OP Výskum s vývoj financovaný z ERDF a pokrývajúci obidva ciele (Konvergenciu a Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť), OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia a OP Vzdelávanie financované z ESF a pokrývajúce obidva ciele (Konvergenciu a Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť):

**Tabuľka 27:** Finančné alokácie 2007 – 2013 na operačné programy pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť podľa rokov (ŠF a KF) v EUR, bežné ceny

Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť		Príspevok ES							
Operačný program	Fond	Celkom	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>ERDF a KF</b>									
OP Bratislavský kraj	ERDF	87 000 000	11 702 539	11 936 592	12 175 323	12 418 829	12 667 207	12 920 550	13 178 960
- Presun na výskum a vývoj <sup>184</sup>	ERDF	326 415 373	46 424 523	45 174 873	43 473 655	40 106 518	43 186 121	47 648 857	60 400 826
<b>ESF</b>									
OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia <sup>185</sup>	ESF	17 801 578	2 394 525	2 442 416	2 491 264	2 541 089	2 591 911	2 643 749	2 696 624
OP Vzdelávanie <sup>186</sup>	ESF	17 801 578	2 394 525	2 442 416	2 491 264	2 541 089	2 591 911	2 643 749	2 696 624
<b>Spolu všetky fondy cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť 2007 - 2013</b>		<b>449 018 529</b>	<b>62 916 112</b>	<b>61 996 297</b>	<b>60 631 506</b>	<b>57 607 525</b>	<b>61 037 150</b>	<b>65 856 905</b>	<b>78 973 034</b>
<b>Spolu ERDF</b>		413 415 373	58 127 062	57 111 465	55 648 978	52 525 347	55 853 328	60 569 407	73 579 786
<b>Spolu ESF</b>		35 603 156	4 789 050	4 884 832	4 982 528	5 082 178	5 183 822	5 287 498	5 393 248
<b>EARDF a EFF</b>									
<b>EAFRD</b>		38 600 592	5 941 999	5 616 026	5 253 766	5 023 679	5 155 357	5 390 497	6 219 268
<b>EFF</b>		1 007 069	146 865	141 066	134 023	121 779	131 131	145 048	187 157

<sup>184</sup> Suma pre prioritnú os pre výskum a vývoj pre Bratislavský kraj v rámci OP Výskum a vývoj.

<sup>185</sup> Jeden spoločný OP pre obidva ciele: Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, suma len pre druhú prioritnú os.

<sup>186</sup> Jeden spoločný OP pre obidva ciele: Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, suma len pre druhú prioritnú os.

## 6.2 Regionálny princíp pridelovania finančných zdrojov

V nadväznosti na výsledky analýz a stratégie jednotlivých operačných programov definovali riadiace orgány rozdelenie alokácie zo štrukturálnych fondov (ERDF a ESF)<sup>187</sup> medzi jednotlivé regióny na úrovni NUTS 2 pre každý operačný program. Vzhľadom na skutočnosť, že takto stanovené sumy zodpovedajú súčasnému stavu a prioritám v príslušnej oblasti a v priebehu programového obdobia môže dôjsť k takým zmenám, ktoré si budú vyžadovať zmenu v smerovaní prostriedkov medzi jednotlivé regióny, je potrebné uvedené rozdelenie zdrojov z ERDF a ESF považovať za **indikatívne**. Plánované smerovanie prostriedkov z týchto fondov medzi tri NUTS 2 regióny SR uvádza nasledujúca tabuľka<sup>188</sup> (podiel jednotlivých regiónov bol vypočítaný na základe agregácie údajov za jednotlivé operačné programy). V nadväznosti na uvedené sa regionálne alokácie premietajú do operačných programov.

**Tabuľka 28:** rozdelenie alokácie zo ŠF (ERDF, ESF) medzi regióny NUTS 3 v rámci cieľa Konvergencia

Región NUTS 3	Západné Slovensko	Stredné Slovensko	Východné Slovensko	ŠF v NSRR (cieľ Konvergencia) bez prostriedkov na TP
alokácia	34,1%	31,9%	34,0%	6 685 149 487 EUR

Zdroj: MVRR SR

**Kohézny fond** by mal mať rovnomerné regionálne rozdelenie prostriedkov.

**Stanovovanie regionálnych alokácií je obzvlášť dôležitou súčasťou stratégie Regionálneho operačného programu** s cieľom prihladiť na „územné“ rozdiely jednotlivých regiónov, ktoré by odzrkadľovali pomerné zaostávanie regiónov na úrovni NUTS 3 (samosprávnych krajov) v konkrétnych, špecifických oblastiach. V úsilí podporovať činnosti v zaostalejších regiónoch SR sa pre ROP navrhuje, aby bol príspevok Spoločenstva vo vytypovaných oblastiach vyšší pre „zaostalejšie“ regióny SR. Definovanie sumy finančných prostriedkov pre každú prioritnú os ROP na úrovni regiónov NUTS 3 bude mať za následok zvýšenie účinnosti pomoci, keďže finančné zdroje môžu citlivejšie reagovať na potreby príslušného regiónu. Smerovanie podpory do jednotlivých regiónov v ROP zohľadňuje regionálne a vnútroregionálne špecifiká na úrovni regiónov NUTS 3 v SR a regionálne špecifiká obsiahnuté v príslušných regionálnych stratégiách<sup>189</sup>. Proces rozdelenia finančných prostriedkov na jednotlivé regióny NUTS 3 oprávnené pre cieľ Konvergencia bol realizovaný v úzkej spolupráci Riadiaceho orgánu pre ROP a jednotlivých samosprávnych krajov s použitím metodiky odrážajúcej demografické trendy a ekonomickú silu jednotlivých regiónov a zároveň výsledky regionálnych analýz v jednotlivých oblastiach podpory<sup>190</sup>.

## 6.3 Miera pomoci

Podľa článku 55 finálneho znenia dohody o finančnej perspektíve (CADREFIN 268/2005) a prílohy III všeobecného nariadenia sa pre členské štáty, ktorých priemerný HDP na obyvateľa bol v období rokov 2001 – 2003 nižší ako 85% priemeru EÚ-25 v tom istom období, stanovila **maximálna miera príspevku oprávnených nákladov z ERDF, ESF a KF pre všetky operačné programy v rámci cieľa Konvergencia a cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť na úrovni 85%**. Podľa článku 53, bodu 1 všeobecného nariadenia sa SR rozhodla, príspevok z fondov uplatňovať na základe: oprávnených verejných výdavkov.

Príslušné články finančnej perspektívy a všeobecného nariadenia, sa premietli do **Stratégie financovania štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na programové obdobie 2007 – 2013** (schválenej uznesením vlády č. 834/2006), ktorej cieľom je zavedenie jednotných pravidiel a limitov

<sup>187</sup> Vzhľadom na to, že v prípade KF sa oprávnenosť na financovanie posudzuje vo vzťahu k členským štátom (a nie regiónom na úrovni NUTS 2), tabuľka č. 28 neobsahuje regionálne alokácie na prostriedky z KF.

<sup>188</sup> Vzhľadom na skutočnosť, že prostriedky vyčlenené na účely technickej pomoci (v OP Technická pomoc ako aj v rámci ostatných OP) majú horizontálny charakter a nie je možné ich rozdeliť medzi jednotlivé regióny, sú z regionálnych alokácií vyňaté.

<sup>189</sup> Regionálny priemet pri vypracovaní špecifickej priority „regionálna infraštruktúra“ a Regionálneho operačného programu je zabezpečený uplatňovaním princípu partnerstva formou účasti zástupcov jednotlivých regiónov na procese ich prípravy.

<sup>190</sup> Alokácie na NUTS 3, a teda aj na NUTS 2 regióny sú súčasťou ROP.

pre stanovenie účasti jednotlivých zdrojov financovania na financovaní rôznych typov projektov prijímateľov v rámci cieľov Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

## **6.4 Adicionalita**

Overenie adicionality sa v programovom období 2007 - 2013 uskutoční trikrát: predbežné, strednodobé a na konci programového obdobia.

### **6.4.1 Predbežné overenie**

V súlade s tabuľkou č. 29, na základe informácií poskytnutých slovenskými orgánmi, Komisia a slovenské orgány stanovili ročný priemer oprávnených národných verejných výdavkov, ktorý má byť dodržiavaný v období 2007 – 2013 v regiónoch cieľa Konvergencia, v celkovej sume 875,7 mil. EUR (v stálych cenách 2006). V porovnaní s priemernými výdavkami v referenčnom období 2004 – 2006 to predstavuje zvýšenie o 0,115 %.

Slovenské orgány poskytnú Komisii všetky náležité informácie a informujú Komisiu v priebehu programového obdobia o vývoji, ktorý by spochybnil schopnosť udržať požadovanú úroveň výdavkov.

### **6.4.2 Strednodobé overenie**

Pri strednodobom overení princíp adicionality bude zhodnotený ako dodržaný, ak ročný priemer národných verejných oprávnených výdavkov za roky 2007 - 2010 dosiahne úroveň stanovenú predbežným overením. Harmonogram strednodobého overenia je nasledujúci:

- do 31.07.2011: predloženie agregovaných a priemerných tabuliek s finálnymi údajmi za roky 2007 - 2009 a odhadovanými údajmi na rok 2010;
- do 31.10.2011: prípadné metodologické úpravy na základe pripomienok Komisie;
- 31.12.2011: záverečný termín na predloženie akýchkoľvek ďalších informácií.

Slovenské orgány predložia informáciu Komisii o prípadnej potrebe úprav stanovených úrovní na zvyšok programového obdobia, súčasne so zdôvodnením postupu.

### **6.4.3 Overenie na konci obdobia**

Overenie sa uskutoční pred 31. júnom 2016. Adicionalita je považovaná za overenú, ak ročný priemer oprávnených národných verejných výdavkov v rokoch 2007 až 2013 dosiahne minimálne úroveň výdavkov stanovenú predbežným overením, resp. v nadväznosti na prípadné úpravy pri strednodobom overení. Nepredloženie žiadnych alebo metodologicky nedostatočných informácií bude považované za nevyhovujúce. Preto, slovenské orgány predložia informácie podľa nasledovného harmonogramu:

- do 31.01.2016: predloženie agregovaných a ročných tabuliek s finálnymi údajmi za roky 2007 - 2013;
- do 31.03.2016: prípadné metodologické úpravy na základe pripomienok Komisie;
- do 30.06.2016: záverečný termín na predloženie akýchkoľvek ďalších požadovaných informácií.

Výsledky overenia následného overenia adicionality budú východiskom pri príprave na následné programové obdobie.

**Tabuľka 29:** Súhrnná finančná tabuľka verejných alebo ďalších ekvivalentných štrukturálnych výdavkov pre regióny Cieľa 1 - predbežné overenie**PREDBEŽNÉ OVERENIE ADICIONALITY PRE PROGRAMOVÉ OBDOBIE 2007 - 2013**Súhrnná finančná tabuľka verejných a iných podobných štrukturálnych výdavkov v regiónoch cieľa Konvergencia (v EUR<sup>2</sup>, v stálych cenách 2006)

1	Ročný priemer 2007-13 NSRF (ex ante)						Ročný priemer 2000-2005 (skutočnosť)**					
	Spolu	Z toho: štátne podniky	NSRR		Nespolufinancované z EÚ	Spolu	Spolu	Z toho: štátne podniky	RPS		Nespolufinancované z EÚ	Spolu
	Nár. + EÚ	Nár. + EÚ	EÚ	Nár.	Nár.	Nár.	Nár. + EU	Nár. + EU	EU	Nár.	Nár.	Nár.
	2=4+5+6	3	4	5	6	7= 5+6=24	8=10+11+12	9	10	11	12	13=11+12=8-10
Základná infraštruktúra	644 224 791	130 998 091	420 056 255	87 129 985	137 038 551	224 168 536	243 827 383	130 998 091	19 658 847	5 274 454	218 894 082	224 168 536
Doprava	295 789 487	130 998 091	198 816 340	42 522 308	54 450 839	96 973 147	108 033 283	130 998 091	11 060 136	3 132 490	93 840 657	96 973 147
Telekomunikácie a informačná spoločnosť	134 611 527	0	113 659 958	20 512 834	438 735	20 951 569	9 793 780	0	5 133 376	962 508	3 697 896	4 660 404
Energia	24 514 711	0	12 764 136	2 252 494	9 498 081	11 750 575	28 041 740	0	0	0	28 041 740	28 041 740
Životné prostredie a voda	113 179 106	0	55 777 652	14 817 019	42 584 435	57 401 454	60 173 379	0	2 771 925	1 049 442	56 352 012	57 401 454
Zdravie	76 129 962	0	39 038 170	7 025 331	30 066 461	37 091 792	37 785 201	0	693 410	130 014	36 961 777	37 091 791
Ľudské zdroje	655 635 850	0	284 396 118	59 739 769	311 499 963	371 239 732	376 423 153	0	5 183 421	1 415 078	369 824 654	371 239 732
Vzdelávanie	490 100 090	0	149 238 062	33 416 152	307 445 876	340 862 028	349 535 506	0	3 948 962	1 095 766	344 490 778	345 586 544
Školenia	85 754 454	0	69 523 344	12 945 669	3 285 441	16 231 110	17 465 568	0	1 234 458	319 312	15 911 798	16 231 110
Výskum a vývoj	79 781 305	0	65 634 711	13 377 948	768 646	14 146 594	9 422 078	0	0	0	9 422 078	9 422 078
Produktívne prostredie	312 545 087	0	179 071 257	42 380 340	91 093 490	133 473 830	138 220 554	0	4 746 724	2 307 289	131 166 541	133 473 830
Priemysel	163 763 342	0	67 357 334	11 886 589	84 519 419	96 406 008	120 078 153	0	0	0	120 078 153	120 078 153
Služby	85 395 434	0	67 760 678	16 714 989	919 767	17 634 756	9 944 456	0	3 409 031	1 884 138	4 651 287	6 535 425
Cestovný ruch	63 386 311	0	43 953 245	13 778 762	5 654 304	19 433 066	8 197 946	0	1 337 693	423 151	6 437 102	6 860 253
Iné	216 158 823	0	69 318 113	13 914 417	132 926 293	146 840 710	146 549 186	0	711 658	467 659	145 369 869	145 837 528
Bývanie	103 280 983	0	22 123 579	4 806 237	76 351 167	81 157 404	81 157 404	0	0	0	81 157 404	81 157 404
<b>Spolu</b>	<b>1 828 564 551</b>	<b>130 998 091</b>	<b>952 841 742</b>	<b>203 164 511</b>	<b>672 558 298</b>	<b>875 722 809</b>	<b>905 020 276</b>	<b>130 998 091</b>	<b>30 300 650</b>	<b>9 464 479</b>	<b>865 255 147</b>	<b>874 719 626</b>

\* Pre členské štáty, ktorých menou nie je EUR sa použije priemerný ročný výmenný kurz za rok 2005.

\*\* 2004-2005 pre 10 nových členských štátov, Rumunsko, Bulharsko

Úroveň adicionality musí byť podľa čl. 15 nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 nastavená v spolupráci s EK. Tabuľka teda môže byť upravená v nadväznosti na technické rokovania s EK.



## **7. PRÍLOHY**

- Príloha 1: Zoznam skratiek**
- Príloha 2: Terminologický slovník**
- Príloha 3: Zoznam použitej literatúry**
- Príloha 4: Zoznam členov pracovných skupín zapojených do prípravy NSRR**
- Príloha 5: Mapy**
- Príloha 6: Kontextové ukazovatele použité v analytickej časti NSRR – „Súčasná situácia SR“**
- Príloha 7: Zdôvodnenia spoločných operačných programov pre cieľ Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť**
- Príloha 8: Inovatívne finančné nástroje**
- Príloha 9: Indikátory NSRR**
- Príloha 10: Prehľad krížového financovania v OP**
- Príloha 11: Metodika adicionality**
- Príloha 12: Metodika pólov rastu**
- Príloha 13: Indikátory horizontálnych priorít NSRR**